

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Euphrosyne.

Bindbetegnelse | Volume Statement:

Vol. 7

Udgivet år og sted | Publication time and place: Kjøbenhavn, 1796-1803

Fysiske størrelse | Physical extent:

12 bd. :

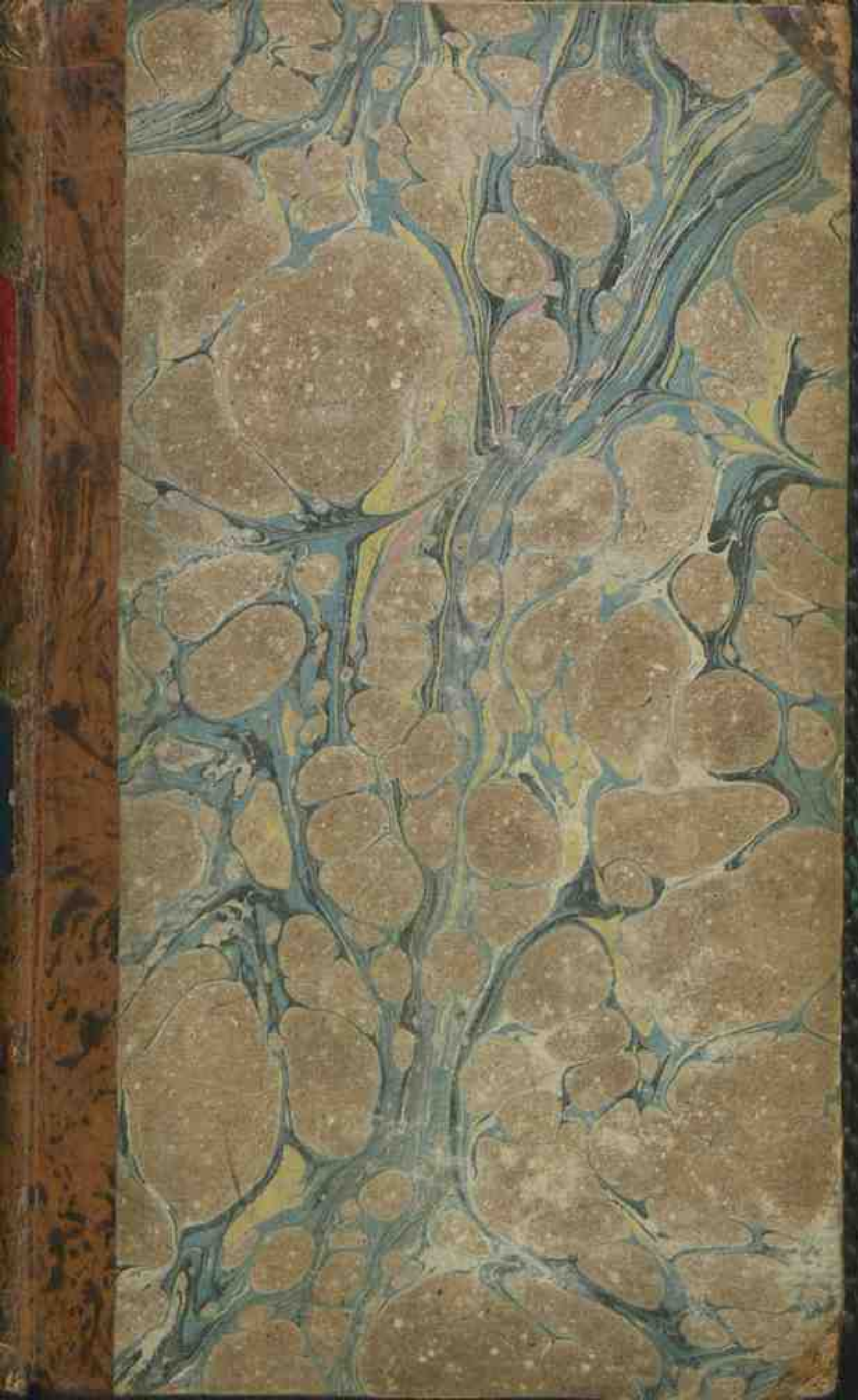
DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

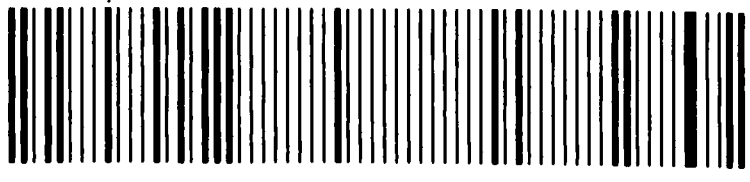
The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

57. - 8.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 57 8°

1 1 57 0 8 00050 1

+Rox

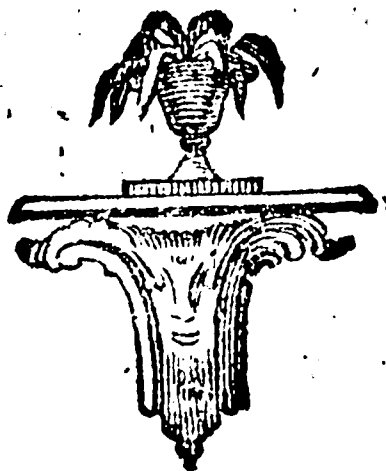

Euphrosyne.

Syvende Bind.

Kjøbenhavn, 1799.

Trykt paa N. Goldins Forlag,
hos Sebastian Popp.

Den nye Heloise,

eller,

Breve fra to Elskende,

i en liden By ved Foden af Alperne.

Sjerde Deel.

B r e v I.

Fra Madam Wolmar til Madam d'Orbe.

Hvor du bliver lang Tid borte! Al den Gaaen og Kommen er mig ikke tilpas. Hvormange Timer spildes ikke med at rejse derhen, hvor Du altid burde være, og det som værre er, med at rejse derfra igjert! Tanken om at see hinanden saa kort fordærver den hele Fornøjelse at være sammen. Føler Du ikke at det, at være veyelviis snart hjemme hos Dig og snart hos mig, er i Grunden at være ingensteds vel; og tænker Du ikke paa noget Middel til at være paa samme Tid baade hos mig og Dig selv?

Hvad gjøre vi, kjære Cousine? Hvor mange dyrebare Djeblikke lade vi ej gaae til Spilde, da vi dog ikke har flere at øde! Narene tiltage; Ungdommen begynder at flygte; Livet bortflyder som Strømmen; den flygtige Lyksalighed, det skjæ-

ker, er i vore Hænder, og vi forsømme at nyde den! Erindrer Du den Tid, da vi endnu vare Piger; den første saa fortryllende, saa blide Tid, vi i en anden Alder ej længer gjenfinde, og som Hjertet saa vanskeligen forglemmer? Hvor mange Gange, naar vi vare tvungne til at adskilles saa Dage, ja endog saa Timer, hvormange Gange sagde vi da ikke med Bedrøvelse, i det vi omfavnede hinanden: af! blive vi engang raadige over os selv, skal man aldrig see os adskilte? Nu raade vi os selv, og vi henbringe halve Delen af Aaret bortffjernede fra hinanden! Hvad? Elske vi hinanden mindre? Kjære, gamle Veninde! vi føle begge, hvor meget Tid, Omgang og dine Velgjerninger have gjort vor gjensidige Hengivenhed stærkere og uopløseligere. Jeg for min Deel synes, at Din Fraværelse bliver mig Dag fra Dag mere utaalelig; og jeg kan ikke leve et Djæblisk længer uden Dig. Denne Forsøgelse af vort Venskab er naturligere end den synes; den har sin Grund i vor Stilling, saavel som i vor Karakter. Ligesom vi fremstride i Alder indskrænkes vore Følelser. Vi tabe hver Dag noget af, hvad der var os kjær, og faae intet isteden. Man dør lidt efter lidt, indtil man ikke elsker uden sig selv, og ophører at føle og leve, førend man ophører at være. Men et fø-

len

lende Hjerte kjæmper af alle Kræfter mod denne fremilende Død! Naar Kulden begynder i de yderste Dele, samler det selv sin naturlige Varme omkring sig; jo mere det taber, jo mere fængsles det til hvad der endnu er levnet det; det knyttes, saa at sige, til den sidste Gjenstand, ved de andre Gjenstandes Baand.

See der, hvad jeg, kjænt endnu ung, troer jeg maa forsøge. Ak, min Dyrebare! mit stakkels Hjerte har elsket saa meget! det har saa tidlig udtømt sig, at det ældes for Tiden; saa mange forskellige Forbindelser have saaledes hentæret det, at der ei er Sted for ny Hengivenhed. Du har seet mig som Pige, Veninde, Elskerinde, Kone og Moder; du veed, om alle disse Navne vare mig dyrebare. Nogle af disse Baand ere sønderrevne, andre ere løsenede. Min Moder, min sømme Moder er ikke mere; jeg har Intet uden Taarer at ofre hendes Minde, og jeg nyder nu kun Halvdelen af Naturens sødeste Følelse. Kjærlighedens Gld er udslukket; den er for evig udslukket; og det er atter et Rum, som ei kan fylde. Vi have tabt din værdige og gode Mand; ham, jeg elskede som din Halvdeel; ham, der saa vel fortjente Din Omhed og mit Venkab. Vare mine Sønner ældre, vilde Moderkjærlighed udfylde alle disse Tomheder; men denne Kjærlig-

hed behøver, som al anden, Meddelelse; og hvad Gjensjælsse kan en Moder vente af et Barn paa fire eller fem Aar? Vore Børn ere os kjære længe førend de kunne føle det, og elske os igjen; og imidlertid have vi saa stor Trang til at sige Enhver, der forstaaer os, hvor meget vi elske dem! min Mand forstaaer mig, men han stemmer ikke nok med mig, efter min Indbildning. Hans Hoved er ej saa fuldt deraf som mit; hans Kjærlighed for dem er alt for fornuftig; jeg ønskede den mere levende, og mere lig min. Jeg maa have en Veninde, en Moder, der er lige saa stor Aar, som jeg, efter mine Børn og efter hendes. Med et Ord, at jeg er Moder gjør mig Venstabs endnu nødvendigere; jeg maa have den Fornøjelse, stedse at tale om mine Børn, uden at kjede nogen. Jeg føler, at jeg dobbelt nyder min lille Marcellins Kjærtegn, naar jeg seer Dig dele dem. Naar jeg omfavner Din Datter, troer jeg at trykke Dig til min Barm. Vi have sagt det hundrede Gange, naar vi saas disse Smaaeglutter lege sammen: vore forenede Hjerter gjorde ingen Forskjel mellem dem; og vi vidste ikke mere, hvem af os hver af disse tre Smaae tilhørte.

Og, det er ikke Alt; jeg har vigtige Ønske
ønske Dig uafsladelig hos mig; og Din

Fra

Fraværelse er mig grusom i mere end een Hens-
seende. Tænk paa, hvor fremmed jeg er for al
Forskillelse; tænk paa den bestandige Tilbagehol-
denhed, hvori jeg nu næsten sex Aar lever med
den Mand, der er mig det Kjæreste i Verden.
Den ubehagelige Hemmelighed, der ligger mig
paa Hjerte, vorder mig mere og mere tung, og
synes hver Dag at blive mere umuelig at tie
med. Jo mere Pligt paalægger mig at aabne
bare den, jo mere forbinder Klogskab mig til at
skjule den. Indseer du, hvilken affkyelig Til-
stand en Kone er i, naar hun endog skal bringe
Mistro, Løgn og Frygt med sig i en Mand's
Arme; ikke vove ret at aabne sit Hjerte for den,
der ejer det, men skjule Halvdelen af sit Liv for
ham, for at betrygge den anden Halvdeels Ros-
lighed? Store Gud! for hvem maa jeg skjule
mine hemmeligste Tanker, og dølge det Snderste
af min Sjæl, hvormed han kunde have Marsag til
at være fornøjet? For Wolmar, for min Mand,
den værdigste Egtefælle, hvormed Himlen kunde
lønne en kysses Dyd. Fordi jeg engang
har bedraget ham, maa jeg stedse bedrage ham,
og for bestandig føle mig uværdig til al hans
Godhed mod mig. Mit Hjerte tør ikke modtage
noget Bevis paa hans Agtelse; hans ømmeste
Kjærtegn bringe mig til at rødme, og alle de

Tegn paa Afgtelse og Demærksomhed, han viser mig, forvandler min Samvittighed til Vebredelser, og Tegn paa Foragt. Det er saare haardt, uafsladelig at sige sig selv: Det er en Anden end mig han hædrer. Ak! kjendte han mig, han vilde ikke behandle mig saaledes! — Nej! jeg kan ej længer udholde denne forfærdelige Tilstand; jeg er aldrig ene med denne fortræffelige Mand, uden jeg jo er færdig at falde paa Kne for ham, tilstaae min Brøde, og døe af Skam for hans Fødder.

Imidlertid faae de Grunde, der fra Begyndelsen have tilbageholdt mig, hver Dag ny Styrke; og jeg har aldrig en Bevæggrund til at tale, uden den samme jo er en Grund for mig til at tie. Ved Betragtningen af den fredelige og blide Tilstand, hveri min Familie lever, tænker jeg ej uden Gysen paa, at et eneste Ord kunde foraarsage en uoprettelig Forvirring. Efter sex Aar, der ere soundne i en fuldkommen Samdrægtighed, skulde jeg være den, der forstyrrer en saa viis og god Mand's Hellighed, hvis Vilje er ingen uden hans lykkelige Kones, hvis Fornøjelse er at see Orden og Fred throne i hans Hellig? Skulde jeg bedrøve Alderdommens Dage for en Fader, som jeg sees saa fornøjet, saa henrykt ved sin Datters og sin Bens Lykksalighed?
Skulde

Skulde jeg udsætte disse kjære Børn, disse elskværdige Børn, der love saa meget, for en forfømt og forargelig Opdragelse; skulde jeg lade dem betragte hinanden som sorgelige Offere for Forældres Uenighed; og see dem i en Faders Hænder, ophidset af billig Fortrydelse, forurolijet af Zarloufi; og hos en ulykkelig og lastværdig Moder, som stedse svømmede i Taarer? Jeg kjænder Wolmar som den, der nu agter sin Kone. Ved jeg, hvorledes han vil være, naar han ej agter hende længer? Maa skee er han saa sagtmødig, blot fordi den Eidenkab, der vilde være den herskende i hans Karakter, ej finder Lejlighed til at blotte sig? Maa skee vilde han være ligesaa hæftig i sin opfarende Vrede, som han er blid og rolig, saalænge han ej har nogen Marsag til at vrede sig?

Naar jeg bør have saa megen Hensyn paa Alt, hvad der omgiver mig; maa jeg da ikke ogsaa tænke noget paa mig selv? Udsletter ser Mars retskafne og ordentlige Liv intet af Ungdoms Wildfarelser, og maa jeg endnu udsætte mig for Ubehageligheden af et Fjæltrin, jeg saa lang Tid har begrædt? Jeg tilstaer det, min Cousine! jeg faste ej uden Modvillje Dinene til de suunde Dage; de ydmurge mig indtil Modløshed; og Stam gjør for stærkt Indtryk paa mig, til at jeg skulde kunne gjentale mig

den, uden at falde i et Slags Fortvivlelse. Den Tid, der siden mit Giftermaal er hencunden, maa jeg skue tilbage paa, for at styrke mig. Min nærværende Tilstand indblæser mig en Tillid, som ubehagelige Erindringer vilde røve mig. Jeg vil gjerne nære i mit Hjerte de Følelser af Wee, som jeg troer at gjenfinde hos mig. Min Værdighed som Kone og Moder hæver Sjelen, og væbner mig mod Bebrejdelserne over min forrige Tilstand. Naar jeg ser mine Børn og deres Fader omkring mig, synes jeg, at Alt aander Dyd; de forjage fra min Aand selve Tanken om min fordums Brøde. Deres Uskyld er en Bærn om min; de vorde mig saa meget kjærvere fordi de gjøre mig bedre; og jeg har saadan Affky for alt, hvad der fornærmer Uskyldighed, at jeg neppe kan troe jeg er den samme, der engang har kunnet glemme den. Jeg føler mig saa lange fra hvad jeg var, saa sikker paa hvad jeg er, at der ej fattes meger, at jeg betragter det, jeg vilde aabenbare, som en Bekjendelse, der er mig fremmed, og som jeg ikke længer er forbunden til at aflægge.

Dette er den uviste og ængstelige Tilstand, hvori jeg uafsladelig svæver i Din Graværelse. Veed Du hvad der engang vil blive af alt dette? Min Fader vil snart rejse til Børn, med den Beslutning,

Slutning, ikke at komme tilbage, førend han har
 seet Enden paa den lange Proces, hvis Ubeha-
 geligheder han ej vil lade os bære; da han ei,
 som jeg tænker, lider længer saa meget paa vor
 Iver i at forfølge den. I den Mellemtid, fra
 hans Vortrejse til hans Hjemkomst, skal jeg være
 allene med min Mand; og jeg føler, at det næsten
 vil blive mig umueligt at tie med den uslykkelige
 Hemmelighed. Naar vi have Fremmede, veed
 Du, at Wolmar ofte forlader Selskabet, og gjør
 gjerne en Spadseretour omkring i Egnen: han
 taler med Bønderne; han underretter sig om de-
 res Tilstand; han undersøger deres Jordes For-
 fatning; han hjælper dem i Nød med sin Pung
 og sine Raad. Men naar vi ere allene, spadserer
 han aldrig uden med mig; han forlader sjelden
 sin Kone og sine Børn; han blander sig i disses
 uskyldige Leeg med saadan fortryllende Hjertelig-
 hed, at jeg da føler noget mere end sædvanlig
 Omhed for ham. Disse kjæle Djeblikke ere saa
 meget farligere for min Tilbageholdenhed, som han
 selv giver mig Anledning til at tilfidesætte den;
 og hundrede Gange har han havt Samtaler med
 mig, der syntes at opmuntre mig til Fortrolighed.
 Silde eller tidlig maa jeg dog aabne mit Hjerte
 for ham, jeg føler det; men da du vil, at det
 skal ske naar vi ere samlede, og med al den For-
sig

fatigthed, Klogskab tilgaader, saa kom tilbage
 og var herefter mindre længe borte; eller jeg svarer
 ej mere for Noget. Min kjære Veninde! jeg maa slutte; og det, der er tilbage, er af Vig-
 tighed nok til at koste mig mest at sige. Du er
 mig ikke allene nødvendig, naar jeg er med mine
 Børn eller med min Mand, men særdeles naar
 jeg er allene med Din stakkels Julie; og Ensom-
 hed er farlig for mig, just fordi den er mig be-
 hagelig, og fordi jeg ofte søger den uden at tænke
 derpaa. Det er ej fordi mit Hjerte føler Baande
 af fordums Saar; det er helbredet, jeg føler
 det, jeg er fuldkommen overbevist derom; jeg
 vover at tree mig dydig. Det er ikke det Nær-
 værende, jeg frygter for; det er det Forbigaaende,
 der qvæler mig. Der ere Erindringer ligesaa
 strækkelige, som den virkelige Følelse; Windet rø-
 rer; man skammer sig ved at græde og man græ-
 der endnu mere. Det er Medynks, Længsels og
 Fortrydelsens Taarer; Elskov har ingen Deel i
 dem mere; den er ikke for mig længer; men jeg
 begræder de Ulykker, den har forarsaget; jeg
 begræder det aagværdige Menneskes Skjebne, som
 en uforfigtig næret Kjærlighed har berøvet Rolig-
 hed, og maaskee Livet. Ak! upaatvivlelig er han
 død paa den lange og farlige Rejse, som Fortviv-
 lelse har skyndet ham til at foretage sig. Hvis
 han

han levede, da havde han fra Verdens Ende givet os Efterretninger om sig: næsten fire Aar ~~de~~ hensvundne siden han reiste. Man siger, at den Eskadre, paa hvilken han er, har lidt tusinde Uheld; at den har mistet tre Fjerdedele af sin Besætning; at adskillige Skibe ere sunkne; at man ei veed, hvad der er bleven af de øvrige. Han er ej mere, af! han er ei mere! en lønlig Anelse bebuder mig det. Den Ulykkelige er vel ej mere skaaet end de Andre. Havet, Sygdomme, og det der endnu er grueligere, Grammelse har forkortet hans Dage. Saaledes forsvinder alt hvad der et Djeblik glimer paa Jorden. Det fattedes kun i min Samvittigheds Qualer, at jeg skulde have et dydigt Menneskes Død at bebrejde mig. Af! min Veninde! hvor fandtes en Sjæl som hans! . . . Hvor han elskede! . . . Han fortjente at leve . . . Han har fremstillet for den højeste Dommer et svagt Hjerte, men sundt var det, og slog varmt for Duden, Forgjæves stræber jeg at forjage disse mørke Tænker; hvert Djeblik komme de tilbage mod min Villje. For at fordrive dem eller for at ordne dem, behøver Din Veninde Din Hjelp; og da jeg ikke kan glemme den Ulykkelige, vil jeg heller tale med Dig om ham, end tænke paa ham gandske allene.

Betragt

Betragt, hvor mange de Grunde ere, der for-
 sig mere og mere min Trang til at have Dig hos
 mig! Du er visere og lykkeligere, har ej de
 samme Grunde, men føler Dit Hjerter derfor mindre
 den samme Trang? Dersom det er alvorlig sandt,
 at Du ej vil gifte Dig igjen, hvilket Huus kan
 da være Dig mere passende end dette, da Du er
 kun lidt fornojet i Din Familie? Jeg for
 min Deel lider ved at vide Dig i Dit eget; thi
 naftet Din Forstillelse, kjender jeg Din Leves-
 maade der, og er ikke sørt høg fyst af den over-
 givne Tone, Du paatog Dig i Clarens. Du
 har nok bebrejdet mig mine Fejltrin i Livet, men
 jeg har en saare vigtig Bebrejdelse at gjøre Dig
 fra min Side. Den er: at Din Kummer stedse
 er indsluttet hos Dig selv allene. Du skjuler
 Dig for at plage Dig, ligesom Du rødmede ved
 at græde ved Din Venindes Barm. Claire! jeg
 holder ikke af det. Jeg er ikke ubillig som Du;
 Jeg laster ej Din Græmmelse; jeg vil, ikke, at
 Du efter to, ti Aar, ja ikke Dit hele Liv skal
 aflade at hædre en om, Egteskælles Minde, men
 jeg dadler Dig, fordi Du, efterat have hen-
 bragt Dine skjønneste Dage til at græde med Din
 Julie, røver hende den Behagesighed at græde
 igjen med Dig, og at afvatte med de værdigste
 Taarer de uverdige hun udgød i Din Barm.

Dersom

Derfom Du er fortrædelig over at du sørger, af! da kjender Du ej den sande Sorg! derfom Du finder et Slags Fornøjelse deri, hvorfor vil Du da ej, at jeg maa dele den? Veed Du ikke, at to Hjerters gjensidige Meddelelse giver Bedrøvelsen et, jeg veed ej hvilket, rørende og sødt Præg, som ej Fornøjelsen har? Og er ikke Venfkab i Særdeleshed givet de Ulykkelige til Trøst i deres Modgang og Lindring i deres Nøjer?

Dette er det, Du burde tage i Betragtning; hvortil jeg endnu maa føje, at, i det jeg foreslaaer Dig at komme og boe hos mig, taler jeg ikke mindre i min Mand's end i mit eget Navn. Han er adskillige Gange forekommet mig foruudret, ja næsten forarget over, at to saadanne Veninder, som vi, ikke levede med hinanden; han forsikkrer, at han har selv sagt Dig det, og han er ej den Mand, der taler hen i Taaget. Jeg veed ej hvilken Beslutning Du vil tage ved mine Forestillinger; jeg har Grund til at haabe, at den vorder efter mit Ønske. Hvordan den end falder ud, er min Beslutning tagen, og aldrig skal jeg forandre den. Jeg har ej glemt den Tid, da du vilde følge mig til England. Uforsignelige Veninde! nu er Råden kommen til mig! Du kjender min Ulyst til Byen, min Smag for Landet og landlige Syssler, og den

Kjære

Kjærlighed, tre Mars Ophold i Clarens har givet mig for min Vølig der. Du er ikke længer uvildende om, hvilken Vanfølighed det har at flytte med en heel Familie, og, hvormeget det er at misbruge min Faders Føjelighed, at forandre hans Opholdssted saa ofte. Vel! vil Du ej forlade Din Huusholdning for at bestyre min, saa har jeg besluttet at faae et Huus i Lausanne, hvor vi begge vilde leve med Dig. Belov Dig derpaa; alt byder det: mit Hjerte, min Pligt, min Lyksalighed, min frelstz Vre, min gjenvundne Fornuft, min Tilstand, min Mand, mine Børn, jeg selv. Alt skylder jeg Dig. Alt det Gode, jeg har, kommer fra Dig; jeg seer intet, som jo minder mig derom; og uden Dig er jeg Intet. Kom da, min inderlig Elskede, min Skytsengel! Kom, vedligehold Dit Bærk! Kom, nyd Dine Beljærninger! Lader os have een Familie, ligesom vi kun have een Sjel til at elske den; Du skal vaage over mine Sønners Opdragelse og jeg skal vaage over Din Datters; vi vilde dele Moderpligterne og derved fordobble vore Fornøjelser. Vi vilde forenede opløfte vore Hjerter til ham, som luttrede mit, ved Din Omhu; og da vi intet højere Ønske have i denne Verden, vilde vi roliggen vente et andet Liv, i Ustylds og Venfæbs Skjød.

B r e v II.

Svar fra Madam d'Orbe. til Madam
Wolmar.

Min Gud! Cousine, hvor Dit Brev har
skænket mig Fornøjelse! Fortræffelige Prædikant-
inde!... fortræffelig i Sandhed, men ikke desto
mindre Prædikantinde; talende løst og fast: men
Gjerninger? ikke af Betydning. Den Atheni-
ensiske Bygmester.. den Skjønsladdrer.. Du veed
vel?... i Din gamle Plutark... prægtige Skil-
dringer, et stolt Tempel... naar han har sagt
Alt, kommer den Anden, et jævnt Menneske,
med et simpelt Væsen, alvorlig og sat... det
vil sige, som Din Cousine Claire... med en
huul, slæbende, noget snøvlede Stemme, .. og
siger: hvad han har sagt, vil jeg gjøre.
Tausshed og Haandklappen! Farvel Ordmand!...
Mit Barn! vi ere disse to Bygmestere; det
Tempel, hvorom jeg taler, er Venskabs.

Lader os et Øjeblik tage for os de smukke
Ting, Du har sagt mig. For det Første, at vi
elske hinanden; og dernæst, at jeg var Dig nødven-
dig; og dernæst, at Du var mig ligesaa uundværlig;
og dernæst, naar vi vare frie nok til at henbringe vore
Dage sammen, maatte vi henbringe dem sammen.
Og alt dette har Du fundet gandske allene? Uden

Skramt, Du er en veltalende Person! velan! jeg vil nu lade Dig vide hvormed jeg fra min Side sysselsatte mig, medens Du pønsede paa dette prægtige Brev. Deraf vil Du let kunne domme om, hvad der er bedst, enten hvad Du siger eller hvad jeg gjør.

Neppes havde jeg mistet min Mand, førend Du opfyldte den Tomhed, han havde efterladt i mit Hjerte. Medens han levede, deledede han min Kjarlighed med Dig; da han ej var mere, horte jeg Dig allene til; og efter Din Bemærkning om Moderømheds og Vennskabs Samstemning, forekom min Datter mig, som et Baand mere mellem os. Jeg besluttede da siden, ikke allene at henbringe mit Liv med Dig; men jeg lagde en endnu udstraktere Plan. For at vore to Familier ikke skulde udgjøre mere end een, foresat jeg mig, naar andre Omstændigheder tillode det, engang at forene min Datter med Din ældste Søn; og det Navn af Mand, jeg for Løjer havde opfundet, syntes mig et lykkeligt Forvarsel, til engang for fuld Alvor at give ham det.

I den Hensigt søgte jeg strax at hæve den Banskeliighed, som muelig kunde indtræffe, naar Arven kom i Forvirring; og, i det jeg troede mig bemidlet nok til at opofre Noget for at bringe det Dvrigt i Rigtighed, tænkte jeg blot paa at sætte min

Dat.

Datters Arvelod i sikker Formue, som Processer ikke kunde naae. Du veed at jeg har Griller i mange Henseender; min Naragtighed heri var, at jeg vilde overraske Dig. Jeg havde sat mig i Hovedet en Morgen smukt at gaae ind i Dit Kammer, holdende mit Barn i en Haand, og en Brevtaske i den anden, og række Dig baade det Eene og det Andet med en smuk Kompliment, for at overlevere Moderen og Datteren, med deres Midler, det er at sige dennes Udstyr, i Dine Hænder. Forestaae alt, vilde jeg sige, som det bedst passer sig for Din Søns Fordeel; thi det bliver engang hans og Din Sag; Jeg for min Deel blander mig ikke deri.

Besjelet af denne hyperlige Tanke maatte jeg aabne mig for En, der kunde være mig behjælpelig til at udføre den. Og gjæt nu, hvem jeg heri valgte til min Fortrolige? En vis Hr. Wolmar! Kjender Du ham ikke? . . . Min Mand Cousine? . . . Ja Din Mand! den samme Mand, hvem Du har saa vanskeligt ved at skjule en Hemmelighed for, som det er ham ikke magtpaaliggende at vide, har er det, der har kunnet tie med en Sag, som maatte være Dig saa behagelig at høre. Dette var den sande Marsag til alle disse hemmeligsfulde Sammenkomster, Du saa pudseerligen forekastede os. Du seer altsaa, hvor

forstilte de Mænd ere! og er det ikke løjerligt nok, at just de beskyldte os for Forstillelse? Jeg fordrede end mere af Din Mand; jeg saae meget godt at Du pønsede paa samme Plan som jeg, men mere for Dig selv; som den der ej meddeler sine Følelser, uden for saavidt man selv overlader sig til dem. Jeg søgte at levne Dig et mere overraskende Øjeblik; derfor vilde jeg at han, naar Du foreslog ham vor Gjenforening, ikke skulde synes just meget at billige denne Længsel, men vise sig noget kold i sit Samtykke. Han gav mig derpaa et Svar, som jeg har gjemt, og som Du ogsaa bør gjemme. Thi jeg tvivler om at Nogen, saalænge der har været Mand i Verden, har givet det saaledes. Her er det: „Lille „Cousine! Jeg kjender Gulde . . . Jeg kjender „hende godt . . . maaskee bedre end hun troer. „Hendes Hjerter er alt for ædelt til at man skulde „modsatte sig, hvad hun ønsker, og alt for følsomt, „til at man ej derved skulde saare det. I de fem „Aar vi have levet sammen, troer jeg ikke, at „jeg har voldet hende den ringeste Misfornøjelse; „jeg haaber at jeg skal døe, uden at have voldet „hende nogen.“ Cousins! tænk vel over dette, see hvilken Mand's Nolighed, Du uophørlig pønser paa, ubesindigen at forstyrre.

Hvad

Hvad mig angaaer, da havde jeg mindre
sin Følelse, og mere Tillid til Din Blidhed; og
jeg bortsjærnede de Samtaler, hvortil Dit Hjerte
ofte drog Dig saa naturlig, at, da Du ikke
kunde bebrejde mig for Kulde mod Dig, sat Du
Dig i Hovedet, at jeg ventede et andet Ægteskab,
og at jeg elskede Dig mere end nogen anden Ting,
undtagen en Mand. Ehi, betænk lille Julie! Du
har ikke den mindste Bevægelse, der undfyer mig.
Jeg røber Dig, jeg gennemtrænger Dig, jeg
seer lige til Din Sjels Underste, og derfor er
det jeg stedse har tilbedet Dig. Hiin Mistanke,
som saa hældigen drev Dig til at forandre Dig,
synes mig ypperlig at nære. Jeg gav mig til,
som Enke, at spille Kofetten, temmelig godt
til at bedrage Dig. Dette er en Rolle hvortil
jeg har mere Tilbøjelighed, end Talent. Jeg har
snildeligen paataget mig den indsmigrende Mine,
som jeg ej slet kom affted med, og som gav mig
Lejlighed til at moere mig med at spotte mere end
een ung Laps. Du var den, der var eenfoldig
nok, til at troe mig færdig til at søge en anden
Mand i dens Sted, jeg mindst kunde finde nogen
i Verden. Men jeg er alt for oprigtig til længe
at kunne forestille mig, og Du blev snart bragt ud
af Din Bildfarelse. Snidlertid vil jeg endnu

Berolige Dig mere, ved at fortælle Dig mine Tanker i den Henseende.

Hundrede Gange har jeg sagt Dig det som Pige, jeg var ikke skabt til at være Kone. Havde det berøet paa mig, havde jeg aldrig giftet mig. Men vort Kjøb koster ikke sin Frihed uden med Slaveri; og man maa begynde med at være Tjenestepige for engang at vordre Huusmoder. Skjøndt min Fader ikke holdt mig i Evang, havde jeg dog Fortrød af min Familie. For at komme ud deraf, ægtede jeg Hr. d'Orbe. Han var en saa ædel Mand, og elskede mig saa smt, at jeg ogsaa fra min Side maatte oprigtig elske ham. Erfarenhed gav mig et mere fordeelagtigt Begreb om Ægteskab, end det jeg havde havt, og udstøttede de Indtryk, Chaillet havde efterladt hos mig. D'Orbe gjorde mig lykkelig, og han fortrød det aldrig. Med en Anden, vilde jeg vel altid have opfyldt mine Pligter, men jeg maatte dog have bedrøvet ham; og jeg føler, at jeg maatte faae en god Mand, for at blive en stikkelig Kone. Kan Du vel forestille Dig, at dette just var det jeg havde at beklage mig over? Mit Barn! vi elskede hinanden for meget; vi vare ikke glade. Et koldere Venkskab havde været moersommere; jeg vilde fortrukket det, og jeg havde heller ønsket at leve mindre fornøjet, for at kunne leve oftere.

Der

Dertil kom de særdeles Aarsager til Urolighed, som Din Stilling gav mig. Jeg behøver ikke at erindre Dig om de Farer, en uordentlig Lidenkab udsatte Dig for. Gysende maatte jeg skue dem. Havde Du blot sat Dit Liv i Bove, vilde maaskee endnu en Løvning af Munterhed ej have gandske forladt mig; men Bedrøvelse og Angest gjennemføre min Sjæl; og lige til jeg saa Dig givt, kunde jeg ikke nyde et Øjeblik ublandet Glæde. Du kjendte min Sorg, Du sølede den. Den har virket meget paa Dit gode Hjerte; og aldrig skal jeg aflade at velsigne de lykkelige Taarer, som maaskee ere Aarsagen til Din Omvendelse.

Der seer Du da hvorledes al den Tid er henbragt, jeg har levet med min Mand. Døms selv, om jeg, efter at Gud har taget ham, kan haabe at finde nogen Anden, der er saa meget efter mit Hjerte som han var, og om jeg er fristet til at søge hans Lige! Nej Cousine! Eget standen er en alt for alvorlig Stand; dens Vigtighed er ikke efter mit Sind; den gjør mig nedslagen og klæder mig ilde; ikke at regne at al Evang er mig utaalelig. Eftertænk Du, som kjender mig, hvad et Raad, hvori jeg i syv Aar ikke har kunnet hjertelig lee syv Gange, kan være i mine Øjne. Jeg vil ikke, som Du, i

mit Otte og tyvende Aar spille Matronen. Jeg finder, at jeg er en lille temmelig indtagende Enke, og endnu i Giftealderen; og jeg troer, at hvis jeg var en Mandsperson, vilde jeg gjøre Lykke. Men gifte mig igjen, Cousine! — hør! jeg begræder saare hjertelig min stakkels Mand; jeg vilde have opofret den halve Deel af min Levetid, for at henbringe den anden halve med ham; og dog troer jeg, at jeg ej tog ham igjen om han kom tilbage, uden fordi jeg allerede havde taget ham.

Jeg har nu forklaret Dig mine sande Hensigter. At jeg endnu ikke har kunnet naae dem, naaget Hr. Wolmars Bestræbelser, er, fordi Banffelighederne synes at vore med min Gver for at overvinde dem. Men min Gver skal sejre; og inden Sommerens Ende haaber jeg at forene mig med Dig for vor øvrige Levetid.

Endnu maa jeg retfærdiggjøre mig for den Bebrejdelse, at jeg skjuler min Kummer for Dig, og heller vil lade mine Taarer flyde langt fra Dig; jeg nægter det ikke, det er dertil jeg opofrer den bedste Tid jeg her henbringer. Jeg triner aldrig ind i mit Huus, uden at finde Spor af den, der gjorde mig det kjært. Jeg gaaer aldrig et Trin, seer aldrig en Gjenstand uden at opdage et Tegn paa hans Omhed og gode Hjerte.

Wilde

Vilde Du at min Sjæl ej skulde røres derved? Saa længe jeg er her, føler jeg intet uden det Tab jeg har lidt; naar jeg er hos Dig, seer jeg ene hvad jeg har tilbage; kan Du gjøre mig den Indflydelse, Du har paa mit Sind, til en Brøde? Jeg græder i Din Fraværelse; jeg leer naar jeg er hos Dig; og hvoraf kommer denne Forskjel? Deraf, lille utaknemmelige Veninde! at Du er min hele Trøst, og at jeg ikke kan græmme mig over Noget, naar jeg har Dig.

Du har sagt mange Ting til Fordæel for vort fordums Benskab; men jeg tilgiver Dig ikke, at Du glemmer hvad der end gjør mig mere Være, at jeg elsker Dig, skøndt Du fordunkler mig. Min Julie! Du er skabt til at herske. Din Vælde er den mest uindskrænkede, jeg kjender. Den strækker sig endog til Villjen; det veed jeg bedre end nogen. Hvorledes gaaer det til Cousine? Vi elske begge Dyden; Retsskaffenhed er os lige kjær, vore Evner ere de samme; jeg har næsten lige saa megen Forstand som Du, og er ikke meget mindre smuk. Jeg veed alt dette saare vel; og alt dette uagtet har Du mig gaudske i Din Magt og under Dit Herredømme. Du ydmyger mig; Din Hand nedkuer min; og jeg er intet i Ligning mod Dig. Endogsaa da Du levede i Forbindelser, Du bebrejdede Dig, og

da jeg, fordi jeg ej var skyldig i saadan Besæde, kunde givet mig selv Korreinnet for Dig, selv da, beholdt Du ikke desto mindre Dit Herredømme. Den Svaghed, jeg dadlede hos Dig, forekom mig næsten som en Dyd; jeg kunde ej afholde mig fra at beundre hos Dig, hvad jeg vilde have lastet hos Enhver anden. Kort, selv i hin omtalte Tid, nærmede jeg mig Dig aldrig, uden en vis Følelse af uvilkaarlig Agtelse; og det er vist at Din hele Blidhed, den hele Fortrolighed i Din Omgang, var nødvendig for at gjøre mig til Din Veninde. Af Naturen var jeg kun bestemt til Din Tjenestepige. Forklar, om Du kan, denne Gaade; jeg for min Deel forstaaer den ikke.

Jo tys! jeg forstaaer dog noget lidet deraf; og jeg troer endog tilforn at have forklaret det. Sagen er den: Dit Hjerte opliver alle dem, der ere omkring Dig, og meddeler dem, saa at sige, et nyt Bæsen, der tvinger dem til at hylde Dig, fordi de uden Dig ikke havde havt det. Jeg har, jeg tilstaaer det, gjort Dig vigtige Tjenester; Du bringer mig saa ofte disse i Erindring, at jeg paa ingen Maade kan glemme dem. Jeg nægter det ikke; uden mig havde Du været uheldig. Men hvad har jeg gjort andet, end gengivet, hvad jeg havde modtaget af Dig. Er det mueligt at see Dig længe, uden at føle sin Sjæl gjen-

gjen-

gjennemtrængt af Dydens Fortryllelser og Venskabets henrivende Ynde? Ved Du ej at alt, hvad der nærmer sig Dig, væknes ved Dig selv til Dit Forsvar; og at jeg intet har forud for andre, uden den Fordeel Sesostris's *) Livvagt havde, den nemlig, at være af Din Alder og Dit Kjon og opdragen med Dig? Overalt er Claire fornøjet med at gjelde mindre end Julie, fordi hun uden Julie vilde endnu gjelde mindre; og fordi, at jeg skal sige Dig den rene Sandhed, jeg troer at vi have højligen Trang til hinanden, og vi begge vilde have tabt meget, om Skjæbnen havde adskilt os.

Det, der græmmer mig mest ved de Forretninger, som fængsle mig her, er den Fare Du bestandig svæver i, at lade den hemmelige Ting slippe Dig af Munden. Overvej, jeg besværges Dig, at det, der skynder Dig til at holde den hos Dig

*) Da Sesostris blev fød, lod hans Fader opspørge alle de Børn i Egypten der vare fødte paa den samme Dag som hans Søn, og lod disse nyde den samme Opdragelse og samme Undervisning som han. Han troede derved at forberede sin Søn, naar han engang blev Konge i at modige Krigere og ham hengivne Venner.

Dig selv, er en stærk og vægtig Grund; og det der skynder Dig til at aabenbare den, er blot en blind Følelse. Vor Frygt for, at det ej er nogen Hemmelighed længer for ham, det vedkommer, er en Grund mere til ej at aabenbare ham den, uden med yderste Forsigtighed. Naaskee Din Mand's Forbeholdenhed er et Mønster og en Lærdom for os. Thi i saadanne Ting er der ofte en stor Forskjel paa, hvad man lader som man ikke veed, og hvad man er tvungen til at vide. Lader os dog, jeg fordrer det, endnu en Gang overveje den Sag. Dersom Dine Anelser vare grundede, og Din Begrødelseværdige Ven ikke var mere, vilde det bedste Middel der er tilbagevære, at lade hans Historie og Dine Ulykker ligge begravne med ham. Dersom han lever, som jeg haaber, kan Tilfældet vorde forskjelligt; men endog da, maa dette Tilfælde først være forhaanden. Men Omstændighederne vorde som de ville, troer Du ej at skyldte det sidste Raad nogen Opmærksomhed fra en Ulykkelig, hvis hele Ulykke er Dit Bærf?

Hvad den Fare angaaer, som Ensomhed udsætter Dig for, da begriber jeg og billiger Din Uro, skjøndt jeg finder den aldeles ugrundet, Dine forbigangne Feiltrin gjøre Dig frygtfom; deraf spaaer jeg Dig saa meget mere godt for

nær

nærværende Tid ; og Du vilde være meget mindre frygtløs, dersom Du havde mere Marsag til at være det. Men jeg kan ikke finde mig i Din Rædsel over vor stakkels Bens Skjebne. For nærværende Tid, da Dine Tilbøieligheder have faaet en anden Bending, troer jeg at han er mig ligesaa kjær, som Tig. Imidlertid ere mine Anelser det modsatte af Dine, og mere overeensstemmende med Fornuften. Mylord Edouard har to Gange faaet Efterretninger fra ham, og den anden Gang skrev han mig til, at han var i Sydhavet, og allerede havde udstaaet de Farer, hvorom Du taler. Dette veed Du ligesaa godt som jeg, og Du græmmer Dig, som om Du intet vidste deraf. Men det Du ikke veed, og som Du bør vide, er at det Skib, hvorpaa han opholder sig, er for to Maaneder siden seet paa Kysten af de Canariske Der, gaaende for fulde Sejl til Europa. Det er da, hvad der er skreven fra Holland til min Fader; og hvori han ej har forsømt at gjøre mig deelagtig, ifølge sin Vane, at underrette mig om offentlige Anliggender meget usigteligere, end om sine egne. Mit Hjerte siger mig det; det siger mig, at vi ej skal vente længe inden vi faae Tidender fra vor Philosoph; og at Du da skal komme at spare Dine Taarer, med mindre Du, efter at have begravet ham som

død,

jeg i Grunden mindre at beklage; mine Medrejsendes Glendigheder vare mig smerteligere end mine egne. Jeg saae dem gandske overladte til deres Lidelser; de maatte lide mere end jeg. Jeg sagde ved mig selv: her er jeg i Baande; men der er en Braa paa Jorden, hvor jeg er lykkelig og rolig; og jeg holdt mig ved Genfer Søens Bredde skadesløs for hvad, jeg leed paa Oceanet. Jeg har den Lykke ved min Ankomst at see mit Haab bestyrket. Mylord Edouard siger mig, at I begge ere friske og sunde: og at De især, skjøndt de har tabt det søde Navn af Egtefælle, dog har Moder- og Venindenavnet tilbage, der bør være nok til Deres Lyksalighed.

Jeg iler for meget med at sende Dem dette Brev, til at jeg denne Gang skulde kunne give Dem nogen omstændelig Efterretning om min Rejse. Jeg tør haabe snart at faae en mere passende Lejlighed dertil. Jeg lader mig nu nøje med at give Dem et løst Begreb derom, mere for at opvække end tilfredsstille Deres Nysgjærighed. Jeg har anvendt næsten fire Aar paa den lange Rejse, jeg taler om, og er kommen tilbage paa det samme Skib jeg reiste herfra med, som var det eeneste, den Kommanderende er kommen tilbage med af sin Eskadre.

For det Første har jeg seet det sydlige Amerika, denne store Strækning fast Land, som Mangel paa Jern har underlagt Europæerne, og som disse have gjort til en Ørken, for at forvise sig Herredømmet. Jeg har seet Brasiliens Kyster, hvor Lissabon og London ose deres Skatte; hvis ulykkelige Indbyggere træde det Guld og de Diamanter under Fødderne, som de ej tør røre med Hænderne. Nulig har jeg faret over de stormfuldeste Have, der findes under den sydlige Polar-Cirkel; men jeg har truffet, paa det stille Hav, det græseligste Uvejr.

*E'in mar dubbioso sotto ignoto polo
Provai l'onde fallaci, e'l vento infido *)*.

Jeg har langt borte seet hine formeente Kjemper's **) Opholdssted, som ej ere store uden i Mod, og hvis Uafhængighed er mere sikkert ved et simpelt og tarveligt Liv, end ved en stor Le-gemsbygning. Jeg har opholdt mig tre Maaneder paa en øde og fornøjelig Ø, et fædt og rørende Billede paa Naturens forbums Skjønhed,

og

*) Og paa usikre Hav, under en ubekjendt Pol, har jeg forsøgt den bedragelige Bølge, og de troløse Vinde. Tasso.

**) Patagonerne.

og som synes at være nær ved Verdens Ende, for at tjene til et Fristed for forfulgt Ufkyld og Elskov; men den gjerrige Europæer, der følger sit vilde Sindelag, naar han forbyder Indianeren i Fred at beboe det, lader sig selv vederfares Det dert, at han ej selv beboer det.

Jeg har seet, paa Mexicos og Perus Kyster, det samme Syn som i Brasilien; jeg har seet nogle saa og ulykkelige Beboere, sorgelige Levninger af to mægtige Folk, nedtyngede af Lanker, Skjændsel og Elendighed; bebrejdende Himlen med Taarer, midt imellem deres rige Bjergværker, at den havde ødøst alle disse Skatte paa dem. Jeg har seet det forfærdelige Syn, at en heel By *) brændte, uden Modstand og uden Forsvarere. Det er den Krigsret, der hersker blandt de oplyste, menneskelige, og forfinede Europas Folk; man indskrænker sig ej blot til at gjøre sin Siende alt det Onde, hvoraf man kan høste Fordeel; men man regner sig til Fordeel, alt det Onde, man kan gjøre til hans rene Undergang. Jeg har besjlet Kysterne af det hele vestlige Amerika; jeg er falden i den største Forundring ved at see en Strækning af femten hundrede Mile, og Verdens største Hav, samlet under een Magt, der,

hol-

*) Den mexikanske Stad Paira.

holder, saa at sige, Nøglerne til den eens Jordens Halvfugle i sin Haand.

Efter at være kommen over det store Hav, har jeg seet paa det faste Land et nyt Skuespil. Jeg har skuet den talrigeste og mest berømte Følkeslæggt i Verden, under en Flok Stimmænds Scepter; jeg har nærmere betragtet dette berømte Folk, og ej forundret mig over, at finde det i Slavestanden. Ligesaa ofte overvunden som angreben, var det altid et Nov for den Første den Bedste, og skal være det til Verdens Ende. Jeg har fundet det sin Skjebne værdigt; det havde ej engang Mod til at sukke over den. Jeg har fundet det lærde dorst, hyklerst og pralende; meget talende, uden at sige noget; med god Forstand, men uden Geni; rigt paa Tegn, og fattigt paa Begreber; forfinet, høfligt, smidigt, falsk og tyvagtigt; der sætter alle Pligter i Etikette, og Sædelæren i Grimasser; der kjender ingen anden Menneſkelighed end Høflener og dybe Komplimenter. Jeg har landet ved en anden øde Ø, mere ubekjendt, mere fortryllende end den første, og hvor det grueligste Tilfælde for evig kunde have forvist os. Jeg var den eeneste maaskee, som en saa sød Landflygtighed ej forfærdede; er jeg ikke desuden overalt i Landflygtighed? Jeg saae paa dette fornøjelige og gyselige Sted, hvad menneſkelig Flid kan foretage sig.

for at drage det sælskabelige Menneske fra en Orken, hvor intet mangler ham, og nedsynke ham i et Svælg af nye Nødvendigheder,

Jeg har, paa det viide Ocean, hvor det burde være Mennesker saa trøsteligt at møde Mennesker, seet to store Skibe søge og finde hinanden, angribe og slaes rasende med hinanden; ligesom dette umaalelige Rum var for lidet for enhver af dem. Jeg har seet dem sprude Rugler og Luer fra sig mod hinanden. I et saare kort Slag har jeg seet Billedet af Helvede. Jeg har hørt Sejervindernes Frydestrig overdøve de Saaredees Veeflager, og de Døendes Sukke. Jeg har rødmiende modtaget min Deel af det store Bytte; jeg har modtaget det, men kun til Forvaring; og var det ranet fra Ulykkelige, skal det gjen gives Ulykkelige.

Jeg har seet Europa henflyttet til det yderste Afrika, ved et gjerrigt, haardført, og arbejdsomt Folks Bestræbelser, der med Tid og Standhaftighed har overvundet de Vanskeligheder, som andre Folks hele Helteaand aldrig kunde have overvundet. Jeg har seet disse store og ulykkelige Egne, der blot synes at være bestemte til at fylde Jorden med Flokke af Slaver. Ved dette væmmelige Syn har jeg bortvendt

Dj.

Djnene af Foragt, Afsky og Medynk; og ved at skue Sjerdedelen af mine Lige forvandlet til Fæe, for at trække under de Andre, har jeg sukket over, at jeg var Menneſke.

Endelig har jeg i mine Medrejsſende ſeet et uforfærdet og ſtolt Folk, hvis Kunſter og Frihed reddede i mine Djne min Slægts Ære; de agtede hverken Smerte eller Død, og frygtede intet i Verden uden Hunger og Kjedsomhed. Jeg har i Chefen ſeet en Krigshelt, en Soldat, en Matros, en Biis, en ſtor Mand; og det, der maaskee endnu ſiger mere, Edouard Bomſtons værdige Ven. Men Gen, der lignede Claire d'Orbe, Julie d'Etange, og der kunde holde et Hjerte, ſom inderlig har elſket diſſe, ſkadesløs for Savnet af dem, har jeg endnu ikke ſeet paa hele Jorden.

Hvorledes ſkulde jeg kunne ſige Dem noget om min Helbredelſe? Det er jo af Dem jeg ſkal lære at kjende den. Kommer jeg friere og viſere tilbage, end jeg rejſte bort? Jeg tør troe det; men forſikre det, kan jeg ikke. Det ſamme Billede throner ſtedſe i min Sjæl; De veed om det er mueligt, at det kan udſlettes deraf; men detſ Bølge er hende nu mere værdig; og derſom jeg ikke bedrager mig, throner det i dette ulykkelige Hjerte, ligesom i Deres. Ja! min Cousine!

jeg synes at hendes Dyd har overvundet mig; at jeg kun er for hende den bedste, den smukkeste Ven, der nogensinde var; at jeg nu blot tilbeder hende, ligerviis som De tilbede hende; eller, jeg synes snarere, at mine Følelser vel ikke ere svækkede, men luttrede; og i hvor nøje jeg end prøver mig selv, finder jeg dem ligesaa rene, som den Gjenstand, der indaander mig dem. Hvad kan jeg sige Dem mere, indtil den Prøve er overstaaen, som kan lære mig, at dømme om mig selv? Jeg er oprigtig og sanddru; jeg vil være hvad jeg bør; men hvorledes kan jeg svare for mit Hjerte, med saa mange Grunde, til at være mistroisk mod det? Er jeg Herre over det Forbigangne? Kan jeg hindre, at ikke tusinde Elskovsluer engang skulde have gennemglødet mig? Hvorledes kan jeg, ene ved Indbildningskraften, skjælné det der er, fra det der har været? Hvorledes skal jeg kunne forestille mig hende som Veninde, som jeg aldrig har seet, uden som Elskerinde? Hvad De maaskee end tænker om den lønlige Bevæggrund til min Længsel, saa er den dog dydig og fornuftig; den fortjener, at De biliger den. Jeg svarer dog i det mindste for mine Hensigter. Tillad at jeg seer Dem, og prøv mig da selv; eller lad mig see Julie, og jeg skal lære hvad jeg er.

Jeg

Jeg maa følge Mylord Edouard til Italien. Jeg skal rejse paa Eders Brændfar, men ikke see Eder! Tænker De, at det lader sig gjøre? O! dersom De var grum nok til at fordre det, fortjente De ej at lydes; men hvorfor skulde De fordre det? Er ikke De den samme Claire, ligesaa god og medlidende, som dydig og uskyldig; den, der har værdiget at elske mig fra Deres spædste Ungdom, og som den Dag i Dag bør elske mig endnu mere, da jeg skylder Dem Alt *)? Nej, nej, elskte og ypperlige Veninde! et saa grusomt Afslag vilde hverken komme fra Dem, eller sigte til mig; nej, saadan høj Grad af Elendighed maa jeg dog ej vorde et Kov for. Endnu en Gang, ja endnu en Gang i mit Liv, vil jeg lægge mit Hjerte for Deres Fødder. Jeg vil see Dem; De samtykker deri. Jeg skal see hende; hun vil samtykke deri. J kjende begge saare godt min Afgjælte for hende. J vide, om jeg er Mand til, at fremstille mig for hendes Dine, naar jeg føler mig uværdig dertil. Hun har saa

*) Hvad skylder han hende vel, hun som har skabt hans Livs Ulykker? Ulykkelige Spørger! han skylder hende dens Ære, Dyd og Mollighed, som han elsker; han skylder hende Alt.

lange begrædt Virkningen af sine Yndigheder!
ak! maatte hun een Gang see Frugterne af sin
Dyd!

P. S. My'ord Edouard opholder sig endnu
her nogen Tid, for Forretninger; dersom
det er mig tilladt at see Eder; hvorfor
skulde jeg da ikke gribe Lejligheden, jo før
jo heller, at see Eder?

B r e v I V .

Fra Hr. Wolmar til Julies Elsker.

Skjøndt vi ikke endnu kjende hinanden, er det
mig dog paalagt, at skrive Dem til. Den vi-
seste, og mest elskede Kone, har aabnet sit Hjerte
for sin lykkelige Mand. Hun troer Dem at have
været hendes Kjærlighed værdig, og tilhyder Dem
sit Huus. Uskyld og Fred herske der; der vil
De finde Venskab, Gjestfrihed, Agtelse og For-
trolighed. Raadspørg Deres Hjerte; og dersom
det ikke har noget, der skrækker Dem, saa kom
uden Frygt. De vil ej rejse herfra, uden at
efterlade Dem en Ven.

Wolmar.

P. S.

P. S. Kom min Ven! Vi vente Dem med
Længsel. Jeg vil dog vel ikke faae den
Sorg, at De skulde give os Afslag.

Julie.

Brev V.

Fra Madam d'Orbe til Julies Elsker.

(I dette Brev var det foregaaende indsluttet).

Vær velkommen! vær hundrede Gange velkommen, kjære Saint-Preux! thi jeg paastaer, at De skal beholde dette Navn *), i det mindste i vor Kreds. Det er, som jeg troer, tydeligt nok at sige Dem: -at man ej. har i Sinde at udelukke Dem derfra; med mindre denne Udelukkelse er Deres egen Skyld. Naar De seer, af hesslagte Brev, at jeg har gjort mere, end De bad mig om, da lær at sætte lidt mere Lid til Deres Venner; og bebrejd ikke disses Hjerte den Sorg, de dele, naar Fornuften tvinger Dem, til at paadrage Dem den. Hr. Wolmar vil see Dem;

C 5

han

*) Det er det Navn, hun havde givet ham for sine Folk, paa hans foregaaende Rejse. See tredje Deels fiortende Brev.

han tilkyder Dem sit Huis, sit Venſkab, ſine
Naad. Der behøvedes ej ſaa meget til at ned-
dæmpe min Frygt for Deres Hidkomſt; og jeg
vilde blive misfornujet med mig ſelv, naar jeg
et Øjeblik kunde ſætte Miſtrillid til Dem. Han
gjør endnu mere for Dem; han mener at helbrede
Dem, og ſiger: at hverken Julie, eller han ſelv,
eller De, eller jeg, kunne være fuldkommen lyk-
kelige, uden det ſkeer. Endſkjøndt jeg lover mig
meget af hans Blisdom, og endnu mere af Deres
Gyd, er jeg dog uviſ om dette Foretagendes Udfald.
Det veed jeg meget vel, at med den Kone, han
har, er den Umage, han vil gjøre ſig for Dem,
lutter Edelmødighed.

Kom da, min elſkverdige Ven! betrygget
af Deres ædle Hjerte; kom, og ſtil den Længſel,
vi alle have, efter at omfanne Dem, og at ſee
Dem volig og fornøjet; kom til Deres Fødeland,
og blandt Deres Venner, for at udhvile Dem
af Deres Rejſer, og forglemme de Møjer, De
have udfaaet. Den ſidſte Gang, De ſaae mig,
var jeg en alvorlig Matrone, og min Veninde
laae paa ſit Yderſte. Men nu, da hun lever
vel, og jeg er igjen bleven Vige, er jeg aldeles
ligesaa overgiven og ſnuſ, ſom for mit Giſter-
maal. Det, der i det mindſte er gandske viſt,
er, at jeg ikke i mindſte Maade har forandret
mig,

nia, i Henseende til Dem; at De mange Gange
maa gjøre en Rejse omkring Jorden, førend
De finder nogen, der elsker Dem, som jeg.

B r e v VI.

Fra Saint-Preux til Mylord Edouard.

Jeg staaer op om Midnatter, for at skrive Dem
til. Jeg kan ikke faae et Djebliks Rolighed.
Mit oprørte, sværmende Hjerte, kan ej indslutte
sig hos mig selv; det vil udtømme sig. De, som
saa ofte har været om det mod Fortvivlelsen,
være de den elskte Deeltager i de første Fornøjel-
ser, det paa saa lang Tid ej har smaget.

Jeg har seet hende, Mylord! mine Øjne
have skuet hende! jeg har hørt hendes Stemme;
hendes Hænder have berørt mine; hun kjender
mig igjen; hun yttrede Glæde ved at see mig;
hun kaldte mig sin Ven, sin elskte Ven; hun tog
mig i sit Huus; mere lykkelig, end jeg nogen-
sinde i mit Liv har været, boer jeg med hende
under samme Tag; og nu da jeg skriver dette,
er jeg kun tredive Skridt fra hende.

Mine

Mine Ideer ere alt for levende, til at følge efter hverandre; de fremstille sig alle paa een Gang; de ere hverandre i Vejen. Jeg vil standse et Øjeblik, og drage Nanden, for at søge at bringe nogen Orden i min Fortælling.

Neppes havde jeg, efter en saa lang Fraværelse, overladt mig hos Dem til mit Hjertes første Henrykkelser, ved at omfavne min Ven, min Befrier, min Faber, førend De tænkte paa Rejsen til Italien. De opvakte Dusket hos mig for den, i det jeg haabede omstøder at kunne oprette min Uvirksomhed, der var mig saa byrdefuld. Da De ikke kunde tilendebringe de Forretninger, som opholdte Dem i London; foreslog De mig at rejse først, for at have længere Tid til at vente paa Dem her. Jeg udbad mig Tilladelse at komme hid; jeg fik den; og skjøndt Julie i Forvejen fremstillede sig for mine Øjne; skjøndt jeg vidste, jeg skulde rejse til hende; følede jeg dog Ubehageligheden af at bortfjærnes fra Dem. Mylord! vi ere altsaa hinanden intet skyldige; hiin Følelse allene har betalt Dem Alt.

Jeg behøver ej at sige Dem, at jeg den hele Vej ikke var sysselsat med noget, uden med Gjenstanden for min Rejse. Men mærkeligt er det, at jeg begyndte at betragte den samme Gjenstand, der altid er den samme for mit Hjerte, fra en anden

Syns-

Synspunkt. Hidindtil havde jeg stedsse gjenkal-
det mig Julie, prunkende, som fordom, med
sin første Ungdoms Yndighed. Jeg havde
altid set hendes skønne Dine luende af den Gld, hun
meddeelte mig. Hendes yndige Træk fremstillede
for mine Dine ligesaa mange Forsikringer om
min Lyksalighed; hendes og min Elskov blandede
sig saaledes med hendes Skabning, at jeg ej kunde
tænke mig dem adskilte. Nu skulde jeg rejse,
for at see Julie givt, see hende som Moder,
og Kold. Jeg var urolig ved de Forandringer,
som Otte Mars Mellemtid havde kunnet gjøre i
hendes Skønhed. Hun havde havt Smaekop-
perne; hun var derved bleven forandret; men
hvor meget kunde hun være bleven det? Min
Indbildningskraft medsagde mig hæftigen, naar
jeg forestillede mig Pletter i hendes fortryllende
Ansigt; og saasnart jeg tænkte mig et Ar af Smaa-
kopperne deri, var det ikke længer Julies Ansigt.
Jeg tænkte fremdeles paa det Møde, vi nu snart
skulde have; paa den Modtagelse, hun vilde vise
mig. Denne første Sammenkomst fremstillede
sig for min Aand, under tusinde forskellige
Skikkelser; og det Djeblik, der saa flux skulde
forsvinde, kom tusinde Gange om Dagen for
mig.

Da jeg skimtede Bjergtoppene, slog mit Hjerte hæftigt; og jeg sagde ved mig selv: der er hun. Det samme var hændet mig paa Havet, ved Synet af Europas Kyster. Det samme var hændet mig fordum i Meillerie, da jeg øjnede Baron d'Etanges Hus. Verden bestaer kun for mig af to Dele; den, hvor hun er; og den, hvor hun ikke er. Den første udvider sig, naar jeg bortffærner mig fra den, og indskrænktes, alt som jeg nærmer mig den; ligesom et Sted, hvor jeg aldrig skal komme. Den er for nærværende Tid begrændset af hendes Kammer's Bægge. Ak! det Sted allene er beboet; alt det Dvrige af Verden er tomt.

Jo mere jeg nærmede mig Schweiz, jo mere følede jeg mig bevæget. Det Djeblif, da jeg fra Jurabjergets Højde, øjnede Genever-Øen, var et Henrykkelsens og Frydens Djeblif. Synet af mit Fødeland, af det saa elskede Fødeland, hvor Strømme af Glæder havde oversvømmet mit Hjerte; Alpeluften saa sund og saa reen; Fædrelandets behagelige Duft, behageligere end Orientens vellugtende Sager; dette rige og frugtbare Land, denne eeneste Egn, den skjønneste, der er falden i noget menneskeligt Dje; dette Opholdssted, hvis Lige jeg ikke har fundet paa min Rejse omkring Jorden; Synet af et

lykkelig og frit Folk; Aarstidens Blidhed, Himmelegnens Mildhed; tusinde frydfulde Erindringer, der vækkede alle de Følelser, jeg havde smaget; Alt dette bragde mig i et Slags Henrykkelse, som jeg ikke kan beskrive, og syntes paa een Gang at gjengive mig Nydelser af min hele Tilværelse.

Da jeg gik ned ad Bjergets Side, følede jeg et nyt Indtryk, hvorom jeg tilforn intet Begreb havde. Det var en vis skuddende Bevægelse, som omspændte mit Hjerte, og forstyrrede mig mod min Villje. Denne Gysen, hvortil jeg ej kunde opdage Aarsagen, vorte ligesom jeg nærmede mig Byen; den standsede min Længsel efter at naae den, og steg endelig til saadan Grad, at jeg blev ligesaa misfornøjet med min Silen, som jeg tilforn havde været det med min Langsomhed. Da jeg kom ind i Bevai, var den Følelse, jeg havde, intet mindre end behagelig. Jeg blev angreben af en hæftig Hjerteklappen, som hindrede mit Aandedrag. Jeg talte i en famlende og bævende Tone. Jeg kunde neppe gjøre mig forstaaelig, da jeg spurgte efter Hr. Wolmar; thi jeg vovede ej at nævne hans Kone. Man sagde mig han boede i Clarens. Denne Tidende lettede en Centnervægt fra mit Hjerte; og anseende de to Mile, jeg havde til-

dage

bage at rejse, for en Udsættelse, frydede jeg mig ved det, der paa en anden Tid vilde nedslaaet mig; men jeg hørte med sand Harm, at Madam d'Orbe var i Lausanne. Jeg gik ind i et Bertshuus, for at samle igjen de Kræfter, der manglede mig; det var mig umueligt at faae en eneste Vid ned. Jeg var færdig at gvoles, naar jeg drak, og jeg kunde ikke tømme et Glas, uden i flere Gange. Min Ekraft fordobledes, da jeg saae Hestene spændes for, og vi igjen skulde rejse. Jeg troer, jeg vilde have givet Alt i Verden, for at see et Hjul brukken paa Bejen. Jeg saae ej længer Julie; min oprørte Indbildningskraft fremstillede Gjenstandene forvirrede for mig; min Sjæl var gandske i Oprør. Jeg kjendte Smerte og Kortvivelse; jeg vilde have foretrukket dem for denne gyselige Tilstand. Kort, jeg kan sige, at jeg aldrig i mit Liv har følet nogen grusommere Forvirrelse, end den, jeg paa denne korte Rejse befandt mig i; og jeg er overbevist om, at jeg ikke kunde have en Dag til Ende udholdt den.

Da jeg kom, lod jeg holde ved Bitterværket; og ved at faae mig sat ud af Stand til at gaae et Trin, sendte jeg Postkarlen hen for at sige, at en Fremmed ønskede at tale med Hr. Wolmar. Han var udspadseret med sin Kone. Man for-
talte

talte dem det, og de kom fra en anden Side, medens jeg, stirrende med Øjnene mod Indgangen, ventede i dødelig Angest at see Noget.

Neppes blev Julie mig vaer, førend hun gjenkjendte mig. I dette Djæblik at see mig, give et Skrig fra sig, løbe, og kaste sig i mine Arme, var et og det samme for hende. Ved at høre Lyden af hendes Stemme, følede jeg mig henrykt. Jeg vendte mig om, jeg saae hende, jeg følede hende. O Mylord! o min Ven! . . .

Jeg kunde ikke tale Farvel Frygt, Skræk, Gysen, Undseelse for Mennesker! Hendes Blik, hendes Skrig, hendes Adfærd besjelede mig i et Djæblik med Tillid, Mod og Kraft. Jeg øste i hendes Arme Varme og Liv; jeg zittrede af Glæde ved at slutte hende i min Favn. En hellig Fryd inddyssede os i en lang Taushed; tæt vare vi sluttede i hinandens Favn; — efter en saa blid Henrykkelse begyndte vi at tale, og vore Øjne blandede deres Taarer. Hr. Wolmar var tilstede; jeg vidste det, jeg saae ham; men hvad kunde jeg see? Nej! om end hele Verden havde forenet sig mod mig; om end de udsøgteste Pinsler havde omgivet mig; jeg havde ikke nægtet mit Hjerte det mindste af hendes Kjærtegn, denne ypperste Førstegrøde af et reent og helligt Venskab, som vi skulle bringe med os i Himmelen!

Da den første Hæftighed tabte sig, tog Madam Bolmar mig ved Haanden, vendte sig til sin Mand, og sagde til ham med en vis tækkelig Uskyld, og en Oprigtighed, hvoraf jeg følede mig gjennemtrængt: Skjøndt han er min gamle Ven, forestiller jeg ham dog ikke for Dig; jeg modtager ham af Dig; og det er som den, der hædres af Dit Venskab, han for Eftertiden skal have mit. — Dersom de nye Venner ere mindre varine end de gamle, sagde han, i det han omfavnede mig, skulle de ogsaa engang blive gamle, og ikke vige for de andre. Jeg modtog hans Omfavnelser; men mit Hjerte havde nylig udtømt sig; jeg kunde blot modtage dem.

Efter dette korte Optrin mærkede jeg, ved at see til Siden, at man havde aflæstet mit Tøj, og bragt min Bogn under Skuur. Julie teg mig under Armen, og jeg spadserede hjem med dem, næsten drukken af Glæde over at see, at man der tog mig i Besiddelse.

Det var ved mere rolig at se det tilbedte Ansigt, som jeg havde troet at finde grimt, at jeg saae hende, med bitterfødt Overraskelse, virkelig mere smuk og fortryllede end nogensinde. Hendes ypperlige Træk have endnu bedre taget sig ud; hun har faaet lidt mere Legemshuld, der forhøjer hendes straalende Hvidhed. Smaa-

Kopperne havde blot efterladt sig nogle ubetydelige og næsten umærkelige Spor. Istedet for hin lidende Udseelse, der fordum bragte hende til at nedslaae Djnene, saae man nu Dydens Stolighed forene sig med Blidhed og Følsomhed i hendes kydske Blik; hendes Bæsen, ikke mindre beskedent end tilforn, er nu mindre frygtsoomt. En friere Mine og aabnere Udgheder ere komne i de tvungne Gebærds Sted, som tilforn vare blandede med Dmhed og Skam; og om end Følelsen af hendes Brøde tilforn gjorde hendes Udseende meee rørende, gjør nu Følelsen af hendes Sæders Reenhed det mere himmelsk.

Neppe vare vi komne ind i Bærelset, førend hun forsvandt, og kom et Djeblisk derefter igjen. Hun var ikke allene. Hvem mener De vel hun havde med sig, Mylord? det var hendes Børn! begge hendes Børn, skønne som Engler; hvis barnlige Ansyn bar Præget af deres Moders Ynde og Takke. Hvorledes blev jeg ved dette Syn? Det kan hverken siges eller begribes; det maa føles. Tusinde modsatte Bevægelser bemæstrede sig mig paa een Gang. Tusinde grusomme og frydfulde Erindringer deledede mit Hjerte. O Syn! o Kummer! jeg følede mig martret af Sorg og henreven af Glæde. Jeg saae den, der var mig saa kjær, at jeg saa skal tale, mang-

foldiggjort. Ak! jeg saae i samme Djeblig det mest levende Bevis paa, at hun ej mere var min; og mit Tab syntes mig mangfoldiggjort med hende.

Hun ledte dem ved Haanden til mig. Der, sagde hun, i en Tone, som gjennemborede min Sjæl; der er Deres Venindes Børn! de skulle engang vorde Deres Venner. Vær De imidlertid en Ven for dem. Strax stængede disse to smaa Skabninger sig omkring mig, grebe mine Hænder, overvældede mig med deres uskyldige Kjærtegn, og forandrede min hele Forvirrelse til Omhed. Jeg tog dem begge i min Favn, og trykte dem til mit bankende Hjerte. Søde, elskværdige Børn! sagde jeg og sukkede; I have et herligt Arbejde at fuldføre. Maatte I ligne dem, af hvilke I fik Livet! maatte I efterligne deres Dyder, og ved eders egne engang blive deres ulykkelige Venners Trøst! Madam Wolmar faldt mig henreven anden Gang om Halsen, og syntes ved sine Kjærtegn at ville betale dem, jeg ydede hendes to Børn. Men hvilken Forskiel mellem den første og denne Omfavnelse! Jeg fandt det med Forbauselse. Det var en Moder, omringet af sin Mand og sine Børn; dette Selskab indblæste mig Erbødighed. Jeg fandt i hendes Ansigt en værdig Mine, som ikke
var

var paafalden mig i Forstningen. Jeg følede mig tvungen til at yde hende ny Agtelse. Hendes Fortrolighed var mig næsten til Byrde. Saa skjon hun end forekom mig, vilde jeg heller kysset Sønnen af hendes Klædebon end hendes Kind. Med et Ord, fra det Djeblik mærkede jeg, at hverken hun eller jeg vare de samme; og jeg begyndte nu alvorlig at spaae godt om mig.

Hr. Wolmar tog mig ved Haanden, og førte mig derpaa til det Bærelse, der var mig bestemt. See der, sagde han, i det jeg trinede ind, Deres Kammer; det er ikke for nogen Fremmed; det skal aldrig vorde nogen Andens; og herefter skal det enten staae tomt eller huse Dem. Døm, om denne Kompliment var mig behagelig! jeg fortjente den endnu ej nok til at høre den uden Forvirrelse. Hr. Wolmar hjalp mig af min Forlæggenhed for et Svar. Han indbød mig til at spadserere i Haven. Der viste han sig saa velsignet, at jeg kom mere til mig selv igjen. Han talede i en Mand's Tone, der vel var underrettet om mine fordums Bildfarelser, men ogsaa fuld af Lid til min Oprigtighed; han talede som en Fader til sin Søn, og gjorde mig det umueligt, ved den Agtelse han indblæste mig, at stusse hans Tillid. Nej, Mylord! han bedrog sig ikke; jeg skal aldrig glemme, at jeg bør

retfærdiggjøre hans og Deres Forventning. Men hvorfor maa mit Hjerte lukke sig for hans Begjæringer? Hvorfor skal en Mand, jeg maa elske, være Julies Mand?

Denne Dag syntes bestemt til alle de Prøver, jeg skulde underkaste mig. Da vi vare komne tilbage til Madam Wolmar, blev hendes Mand bortkaldt i en eller anden Forretning; og jeg blev allene tilbage hos Julie.

Jeg befandt mig da i en ny Forlægenhed, den grusomste og tillige den mindst forudsæete af dem alle. Hvad skulde jeg sige hende? Hvorledes skulde jeg begynde? Torde jeg vel bringe hende vore fordums Forbindelser i Erindring, og de Tider, der vare saa nærværende for min Huskommelse? Skulde jeg vække den Tanke hos hende, at jeg havde forglemt dem, eller at jeg ikke bekymrede mig mere om dem? Hvilken Marter at behandle den som Fremmed, der besidder Ens Jnderste? Hvilken Skjændsel saaledes at misbruge Gjæstfrihed, at jeg bragte Samtaler paa Bane, som hun ej burde høre! — I denne Forvirring tabte jeg al min Aandsnærverelse; mit Ansigt blussede; jeg vovede ej at tale, ej at høre Ordene, ej at gjøre den mindste Gesørde; og jeg troer, jeg havde forblevet i denne voldsomme Tilstand, til Mandens Gjenkomst, naar

naar hun ej havde udrevet mig af den. Hun syntes ikke at føle nogen Evang ved denne Samtale under fire Dje. Hun vedligeholdte det samme Bæsen, de samme Manerer, hun tilforn havde; hun vedblev at tale med mig i samme Tone. Kun troede jeg at see, at hun forsøgte paa, endnu at yttre mere Munterhed og Frihed, forenet med et ikke frygtsomt, ikke kjælent, men blidt og vennehuldt Blik; ligesom hun vilde give mig Mod til at berolige mig, og at løsrive mig fra en Evang, hun ej let kunde undgaae at mærke.

Hun talte med mig om mine lange Rejser; hun vilde omstændelig underrettes især om dem, hvorpaa jeg havde mødt Farer, og de Nøjer, jeg havde udstaaet; thi, sagde hun, hun var ej uvidende om, at hendes Venkab skyldte mig Skadesløsholdelse for dem. Ak, Julie! sagde jeg med Bedrøvelse: blot et Djeblik har jeg været hos Dem; vil De allerede sende mig tilbage til Indien? — Nej, sagde hun smilende, men jeg vil selv rejse did.

Jeg sagde hende, at jeg havde givet Dem en Beretning om min Rejse, hvoraf jeg medbragte hende en Afskrift. Derpaa spurgte hun mig med Længsel om Efterretninger fra Dem; jeg fortalte hende om Dem, og kunde ej gjøre det, uden paa ny at skildre hende de Ubehageligheder

heder, jeg havde udstaaet, saavel som dem, jeg havde voldet Dem. Hun blev derved rart. Hun begyndte, i en mere alvorlig Tone, at indlade sig i sin egen Retfærdiggjørelse, og at vise mig, at hun havde maattet gjøre Alt, hvad hun havde gjort. Hr. Wolmar kom tilbage midt i hendes Tale; og, til min store Forvirring, fortsatte hun den i hans Nærværelse, saa nøjsagtig, som om han ej havde været tilstede. Han kunde ej bare sig for at smile, da han opdagede min Forbauselse. Efterat hun havde udtalt, sagde han til mig: der seer De en Prøve paa den Oprigtighed, som hersker her. Ønsker De af Hjertet at være dydig, da lær at efterligne den. Det er den eneste Bøn, den eneste Formaning, jeg fordrer opfyldt af Dem. Det første Skridt til Lasten er: at lægge Dølgemaal paa uskyltige Handlinger; og den, der gjerne vil skjule sig, har silde eller tidlig Marsag til at skjule sig. Et eneste Moralbud kan gjælde for alle de øvrige; det er dette: hverken gjør eller sig noget, som Du ej vil hele Verden maa see og høre. Jeg, for min Deel, har stedse anseet den Kommer, der vilde have sit Huus bygget saaledes, at man saa alt hvad han gjorde, for det agtværdigste Menneske.

Jeg har, vedblev han, to Forslag at gjøre Dem. Vælg frit det De finder at være bedst for Dem; men vælg det eene eller det andet. Derpaa tog han sin Kone og mig i Haanden, og sagde, i det han trykkede den: Vort Vennskab begynder nu; dette er det dyrebare Baand; maatte det vorde uopløseligt! Omfavn Deres Søster og Deres Veninde, omgaaes hende altid som saadan. Jo fortroligere De bliver med hende, jo bedre Tanker faaer jeg om Dem. Men lev under fire Dine saaledes, som om jeg var nærværende, eller i min Nærværelse, som om jeg ikke var tilstede. Det er alt hvad jeg fordrer. Dersom De foretrækker det sidste, kan De gjerne det, uden Urolighed; thi ligesom jeg forbeholder mig Ret til at advare Dem for alt, hvad der kunde mishage mig; saa kan De, saalænge jeg ej siger noget, være vis paa, at De ej har mishaget mig.

For to Timer siden vilde denne Tale have bragt mig i stor Forlegenhed; men Hr. Wolmar begyndte at faae saa megen Myndighed over mig, at jeg næsten allerede var vant dertil. Vi begyndte alle tre rolig at snakke med hverandre; og hver Gang jeg talte til Julie, glemte jeg ikke at kalde hende; Madam. Tal oprigtig, sagde omsider hendes Mand, i det han afbrød

mig; saede De i den Samtale, De nylig havde med
 hende, ogsaa Madam? Nej, svarede jeg noget
 forlægen; men Belansthændighed Belan-
 stændighed, tog han Ordet, er kun Eastens
 Masse; hvor Dyden throner, er den unyttig;
 jeg er aldeles ingen Elsker af den. Kald min
 Kone Julie i min Nærværelse, eller Madam
 ogsaa under fire Dje; det er mig ligegyldigt.
 Jeg begyndte nu at mærke, med hvilken Mand
 jeg havde at bestille, og jeg besluttede at holde
 mit Hjerte i den Stand, at han maatte see det.

Mit udmattede Legeme trængte saare meget
 til Næring, og min Aand til Hvile; jeg fandt
 begge Dese ved Bordet. Efter saa mange Aars
 Fraværelse og Kummer, efter saa lange Rejser,
 sagde jeg ved mig selv, i et Slags Henrykkelse,
 er jeg hos Julie; jeg seer hende, jeg taler med
 hende, jeg sidder ined hende ved eet Bord; hun
 seer mig uden Urolighed, hun modtager mig
 uden Frygt; intet forstyrrer den Glæde, vi nyde
 ved at være sammen. Blide og dyrebare Usty-
 dighed! jeg havde ikke skuet Dine Yndigheder!
 og først i Dag begynder jeg at være, uden at
 lide.

Om Aftenen, da jeg begav mig bort, gik
 jeg forbi min Verts og Vertindes Kammer; jeg
 saae dem gaae derind sammen; jeg gik nedslagen
 til

til mit Bærelse; og dette Djeblik var just ej det mest behagelige af Dagen for mig.

Saaledes, Mylord! er det første Møde gaaen af, dette saa lidenskabelig ønskede, saa saare frygtede Møde. Jeg søgte at fatte mig, da jeg blev allene; jeg bestræbte mig for at udforske mit Hjerte, men Forvirrelsen fra foregaaende Dag beherskede det endnu; og det er mig umueligt at dømme saa snart om min sande Tilstand. Alt hvad jeg med megen Visshed kan forsikre, er: at dersom mine Følelser for hende ej have forandret sig i det væsentlige, ere de dog meget forandrede i Formen. Jeg ønsker stedse at see en tredje Mand mellem os; og jeg frygter nu ligesaa meget for en Enesamtale mellem os to, som jeg tilforn ønskede den.

Jeg gjør Regning paa at rejse om to eller tre Dage til Lausanne. Jeg har blot seet Julie halv, naar jeg ikke har seet hendes Cousine, denne elskværdige og dyrebare Veninde, som jeg skylder saa meget, som uafsladelig skal dele mit Vensteb, mine Bestræbelser, min Erkjendtlighed, og alle de Følelser, mit Hjerte endnu har i sin Vold, med Dem. Ved min Gjenkomst skal jeg ej undlade at fortælle Dem mere deraf. Jeg beder Deres Naad, og jeg vil nøjere prøve mig selv. Jeg kjender min Pligt, og skal opfylde.

fulde den. Hvor sødt det end er at boe i dette Huus, har jeg dog besluttet, jeg sværger det, at dersom jeg mærker, at jeg er for meget fornøjet, vil jeg strax forlade det.

B r e v VII.

Fra Madam Wolmar til Madam d'Orbe.

Dersom Du havde indrømmet os den Udsættelse, vi bode Dig om; skulde Du for Din Afrejse have havt den Fornøjelse at omfavne Din Klient. Han kom i Forgaars, og vilde besøge Dig i Dag; men et Slags Trangbrændstighed, en Virkning af Mathed og Rejsen, holder ham paa sit Kammer, og han blev aareladt i Morges. Desuden havde jeg til Din Straf alvorlig besluttet, ikke at lade ham rejse saa snart; Du behøver blot at komme hid for at see ham, eller jeg lover Dig, at Du ej skal faae ham at see i lang Tid. Sandelig, det skulde han vel have drømt om, at han skulde see de uadskillelige adskilte.

O Sandhed, min Cousine! jeg veed ikke hvilke tomme Skrækbilleder, der havde fortryllet min Aand, i Henseende til denne Rejse; og jeg skammer mig over at have modsat mig den med saa megen Haardnakkenhed. Saa meget jeg frygtede for at see ham igjen, saa meget vilde jeg nu været fortrædelig over ikke at have set ham; thi hans Nærværelse har nedbrudt den Frygt, der endnu foruroligede mig, og som kunde blevet grundet, naar jeg syffelsatte mig med ham. Det er saa langt fra, at den Tilbøjelighed, jeg føler til ham, skrækker mig, at jeg meget mere troer, at dersom han var mig mindre kjær, vilde jeg mere mistroe mig selv; men jeg elsker ham ligesaa ømt, som jeg nogensinde har gjort, uden at elske ham paa samme Maade. Det er fra Sammenligningen mellem det, jeg føler ved Synet af ham, og mellem det, jeg engang har følet, at jeg henter Sikkerhed i min nærværende Forfatning; og ved saa stridige Følelser mærkes Forskjellen let efter den Grad af Liv, de have.

Jeg har gjenkjendt ham fra første Øjeblik, men jeg har fundet ham meget forandret; og, hvad jeg i mange Henseender neppe havde forestillet mig som mueligt, han synes forandret til det bedre. Den første Dag yttrede han nogle
Tegn

Tegn paa Forlæggenhed; og jeg for min Deel
 havde Møje med at skjule min. Men længe
 varede det ikke, førend han fik den raske Tone
 og aabne Mine, der stemmer overeens med hans
 Karakter. Jeg havde altid seet ham undseelig og
 frygtsom; Angest for at mishage mig, og maa-
 ske en lønlig Skam over en Rolle, der er der
 retskafne Mand saa uværdig, gav ham i min
 Nærværelse, jeg veed ej hvilket slavisk og krybende
 Bæsen, hvorover Du mere end een Gang med
 Rette har stødt Dig. I stedet for en ydmyg Slave,
 er nu hans Erøddighed som en Vens, der for-
 staaer at hædre den, han agter; ædel Selvtillid
 hersker i hans anstændige Samtaler; han frygter
 ej for, at hans Grundsætninger om Dyden stride
 mod hans Fordeel. Han er ej længer bange for
 at han skal gjøre sig selv Uret, eller forarsage
 mig Undseelse, ved at rose roesværdige Ting; og
 man mærker i alt, hvad han siger, den uforstilte
 Mand's Selvtillid, der er vis i sin egen Sag;
 han henter fra sit eget Hjerte det Bifald han til-
 forn blot søgte i mine Øjne. Jeg finder ogsaa
 at Erfarenhed og Omgang med Verden har be-
 taget ham den pedantiske og afgjørende Tone, man
 vænnes til i Studerekammeret; at han er min-
 dre færdig til at dømme Mennesker, efter at
 han har lært at kjende mange af dem; at han

er

er mindre raff til at beraabe sig paa almeengyldige Sætninger, efter at han har seet saa mange Undtagelser; og overhovedet at Kjærlighed til Sandhed har helbredet ham for Systemaanden. Saaledes er han bleven mindre glimrende og mere fornuftig; man lærer meget mere i hans Omgang, siden han ej længer er saa lærd.

Hans Udseende er ogsaa forandret, men dog ikke mindre godt. Hans Gang er mere raff; hans Bæsen er mere frit; hans Mine er mere dristig; han har medbragt fra sine Riddertog et vist krigersk Udseende, der klæder ham saa meget bedre, som hans Gebærder, der blive levende og fyrige naar han sættes i Hæftighed, ere desuden mere alvorlige og satte end tilforn. Det er en Sømand, hvis Bæsen er flegmatisk og kold, og hvis Tale er brusende og hæftig. Efter tredive hensvundne Aar af hans Alder, er hans Ansigt Mandens, i sin Fuldkommenhed, og forener Ungdommens Ild med Mandommens Værdighed. Hans Farve er gjenkjendelig; han er sort som en Moor; og, det som end er mere, han er meget mærket af Smaekopperne. Min Elskte! jeg maa sige Dig alt; disse Aar ere mig noget bedrøvelige at see, og dog finder jeg, at jeg betragter dem ofte mod min Villje.

Jeg troer at have lagt Mærke til, at, naar jeg prøver ham, er han ej mindre opmærksom i at prøve mig. Efter en saa lang Graværelse, er det naturligt at betragte hinanden med et Slags gjensidig Nysegjærighed; men dersom denne Nysegjærighed synes at bære noget Præg af den gamle Længsel, hvor stor Forskjel er der da ej i Naaden hvorpaa den yttres sig, saavel som i Bevæggrunden! Om end vore Blik mødes sjældnere, skue vi dog hinanden med mere Frihed. Det synes som vi havde gjort stiltiende Aftale om, at betragte hinanden værelsviis. Enhver af os føler, at jeg skal tale saaledes, naar Naaden kommer til ham, og bortvender Dinene fra den anden. Kan man uden Fornøjelse, skjøndt Liden skab ej mere har Sted, gjensee det man elskede engang saa ømt, og som man elsker nu saa reent? Hvo veed, om ikke Egentjærlighed søger at retfærdiggjøre forbigangne Bildfareller? Hvo veed, om ej den eene af to, naar Liden skaben ophører at forblinde dem, endnu gjerne vil sige den anden: jeg valgte dog ej slet? Det være hvordan det vil, jeg gjentager det uden Skam, jeg nærer endnu for ham saare blide Følelser, der skulle være ved, lige saa længe som mit Liv. Langt fra at bebrejde mig disse Følelser, bifalder jeg dem; jeg vilde rødme over, at jeg ej længer havde dem, som over

en

en Kess i Karakteren, og et Tegn paa et stet Hjerte. Hvad ham angaaer, da elsker han mig, efter Dyden, mest af Alt i Verden. Jeg føler at han gjør sig en Ære af min Agtelse; jeg gjør mig igjen en Ære af hans, og vil gjøre mig en Fortjeneste af at vedligeholde den. O! at Du saa den Dinhed, hvormed han holder af mine Børn! — O! at Du vidste med hvad Fornøjelse han taler om Dig, Cousine! — Du vilde da see, at jeg er ham dobbelt kjær.

Hvad der end mere bestyrker mig i den Mening vi begge have om ham, er, at Wolmar deler denne vor Tillid; at han tænker om ham, efter at han har seet ham, alt det Gode, vi have saagt om ham. Han har i disse to Aftener talet meget derom, og lykønsket sig med den Bestyrning han tog; ja han har endog bebrejdet mig min Modvillje i den Henseende. „Nes, sagde han til mig i Gaar, vi maa ej lade et saa retskaffent „Menneske i Tvivl om sig selv; vi ville lære „ham at regne mere paa sin Dyd; og vi skulle „maaskee engang nyde med mere Fordeel, end „Du tænker, Frugten af den Umage vi „ville gjøre os. For nærværende Tid maa jeg „sige Dig, at hans Karakter behager mig; og „jeg agter ham især fra en Side, han mindst „troer, nemlig, for den Kulde han viser mod mig.

„So mindre han bevidner mig sit Venſkab, jo mere
„indaander han mig det; jeg kan aldrig ſige
„Dig, hvor meget jeg frygtede for at være
„ſmigret af ham, ſom Ven. Det var den første
„Prøve jeg vilde ſætte ham paa; han maa endnu
„udholde en anden *), under hvilken jeg vil
„holde Dje med ham; men ſiden — aldrig mere.“

Den første Prøve, ſvarede jeg, beviſer intet andet end hans aabne Karakter; thi aldrig kunde han tilforn overtales til at paatage ſig en ydmyg og føjelig Mine mod min Fader, ſkjøndt han derved kunde have vundet meget, og ſkjøndt jeg ſaa indſtændig bad ham derom. Jeg ſaa med Rummer, at han røvede ſig denne eneste Udvej, og kunde dog ikke give ham Utaf for at han ej vilde være uoprigtig i noget. — Tilfældet er her forſkjelligt, ſvarede min Mand; der var mellem Din Fader og ham en naturlig Ufordragelighed, ſom fremsprang af deres ſtridige Grundſætninger. Jeg, ſom hverken har System eller Fordomme, er ſikker paa, at han ej har noget medfødt Had til mig; et Menneſke uden Lidenſkab kan aldrig give Nogen Afſky for ſig; men

*) Det Brev, hvori denne anden Prøve omhandles, er bleven opſnappet; men jeg ſkal ved Lejlighed tale mere derom.

men jeg har røvet ham hans Skat; han kan ikke tilgive mig saa snart. Han vil derfor elske mig saa meget smmere siden, naar han vorder fuldkommen overbevist om, at det Onde jeg har voldet ham, ikke hindrer mig fra at see ham med et godt Øje. Hvis han for nærværende Tid smigrede mig, maatte han være en Træring; hvis han aldrig gav mig Prøver paa Kjærlighed, maatte han være et Uhyre.

Der seer Du, min Claire! hvorvidt vi ere komne; og jeg begynder at troe, at Himmelen vil velsigne vore Hjerters Oprigtighed, og min Mand's veldædige Hensigter. Dog jeg er alt for god, at jeg saa omstændelig indlader mig med Dig; Du fortjener ikke, at jeg skulde føle saa megen Fornøjelse i at underholde mig med Dig; jeg har besluttet ej at sige Dig et Ord mere; og dersom Du har Lyst at vide mere, saa kom og skaf Dig det selv at vide!

E. S. Jeg maa dog endnu sige Dig hvad der er foregaaen i Anledning af dette Brev. Du ved med hvilken Taalmodighed Hr. Wolmar modtog den sildige Tilstaaelse, som denne uformodentlige Tilbagekomst tvang mig til at gjøre; Du saae med hvilken Blidhed han vidste at astørre mine Taarer, og adspredde min Uudseelse. Enten jeg nu i Grunden ikke har underrettet ham

om Noget, hvilket Du meget fornuftig har formo-
det, eller han virkelig er bleven vort over et
Skridt, som min Fortrydelse kun kunde overtale mig
til, har han dog ej allene vedblevet at leve med
mig som tilforn, men han synes at have for-
doblet sin Omhu, sin Tillid, sin Agtelse, og
at ville holde mig ved sin Højagtelse skadesløs for
den Skamfuldhed, denne Tilstaaelse har kostet mig.
Min Cousine! Du kjender mit Hjerte; døm om
det Indtryk, en saadan Opførsel har gjort paa
det.

Saa snart som jeg saae ham besluttet til at
lade vor gamle Lærer komme, bestemte jeg at
vælge for min Deel den bedste Forsigtighedsregel,
jeg kunde anvende; den var: at vælge min Mand
selv til min Fortrolige; ikke at have nogen hem-
melig Samtale med Nogen, uden at den blev
ham berettet, og ej at skrive noget Brev, som ej
blev vist ham. Jeg paalagde mig endog at
skrive hvert Brev, som om han ej skulde see det,
og vise ham det siden. Du vil finde et Sted i
dette Brev, der er falden mig i Pennen paa den
Maade, og, om jeg ikke kunde tilbageholde den
Tanke mens jeg skrev, at han vilde faae Brevet
at see, kan jeg dog selv give mig det Vidnes-
byrd, at jeg ej har forandret et Ord deri; men
da jeg vilde vise ham mit Brev, udloe han
mig,

mig, og vilde ej engang have den Godhed at læse det.

Jeg tilstaaer, at jeg har været lidt ærgerlig over dette Afslag, da han ligesom havde Mis- tillid til min Redelighed. Denne Bevægelse har ej undflyet ham; denne mest oprigtige og ædle af Menneskene har igjen gandske beroliget mig. Tilstaae, sagde han, at Du i dette Brev har talet mindre om mig end sædvanlig. Jeg var enig med ham deri. Var det vel anstændigt at tale meget om ham, for at vise ham, hvad jeg havde sagt om ham? Vel! tog han Ordet smilende, jeg ønsker heller, at Du ellers taler om mig, naar jeg ej veed hvad Du siger. Derpaa vedblev han i en mere alvorlig Tone: Egtestanden er en alt for alvorlig og vigtig Grund til at taale alle de smaa Hjertets Udvæmmelser, som det gamle Venkab tillader. Dette sidste Baand formilder skundom til rette Tid den yderlige Alvorlighed, der hersker i hint; og det er godt at en dydig og viis Kone kan søge hos en tro Veninde den Trost, den Oplysning, de Raad, hun ej torde begjære af sin Mand i visse Ting. Skjøndt J aldrig tale noget mellem Eder, som J jo gjerne kunde sige mig, saa vogt Eder dog for at gjøre det til en Lov, af Frygt for, at denne Pligt maatte blive en Evang, og Eders Fortrolighed maatte

maatte blive mindre behagelig, jo mere udstrakt den blev. Vær forvissat om at Venstabs Udømmelser hammes kun ved et Bidne, dette Bidne maa være hvad det vil. Der ere tusinde Hemmeligheder, som tre Venner burde vide, og som dog kunde to af dem kunne sige hinanden. Du meddeler vel Din Veninde og Din Mand de samme Ting, men ej paa samme Maade; og dersom Du vil gjøre begge lige, vil Dine Breve mere vorde skrevne til mig end til hende; og Du vil ej kunne sige Dit Hjertes Mening hverken til den Ene eller Anden. Det er ligesaa meget til min som Din Fordeel at jeg taler saaledes. Seer Du ikke, at Du frygter for den billige Undseelse at rose mig i min Nærværelse? Hvorfor vil Du da røve Dig den Fornøjelse at sige Din Veninde, hvor kjær Din Mand er Dig? og mig den Fornøjelse at tænke paa, at J i Ederis sønligste Brevverling tale gjerne godt om mig. Julie! Julie! søjede han til, i det han trykkede min Haand og saae blidt til mig, Du vil fornødre Dig ved en Forsigtighed, det passer sig saa lidet til hvad Du er; og vil Du aldrig lære at skjønne paa Dit Værd?

Min kjære Veninde! jeg vilde have Bannælselighed ved at sige Dig, hvorledes denne ufornøjetlige Mand bærer sig ad; men jeg kan ej
læn

længer rødme over mig selv for ham. Jeg maa vilje det eller ikke, han hæver mig dog over mig selv; og jeg føler at han ved sin Fortrolighed lærer mig at fortjene den.

B r e v VIII.

Svar fra Madam d'Orbe til Madam Wolmar.

Hvorledes? Cousine! vor Rejsende er ankommen, og jeg har endnu ikke seet ham for mine Fødder, beriget med Bytte fra Amerika? Jeg lader Dig vide, at det ikke er ham, jeg beskyl-der for denne Udeblivelse; thi jeg veed at den er ham ligesaa lang som mig; men jeg seer dog, at han ej saa aldeles, som Du siger, har glemt sin gamle Slaveforretning; og jeg beklager mig mindre over hans Efterladenhed, end over Dit Tyranni. Jeg finder Dig ogsaa meget naadig, naar Du vil at en alvorlig og pyntelig og knibst En, som jeg er, skal gjøre Begyndelse, lade Dit og Dets ligge, og fare afsted for at kysse et sort og koparret Ansigt, der fire Gange har været under Linjen, og seet

Specerilandene! Men Du bringer mig især i latter, naar Du giver Dig til at knurre, af Frygt for at jeg først skulde gjøre det. Jeg gad nok vidst hvorfor Du befatter Dig dermed; det er min Sag at skjælde; jeg gjør det ret med Fornøjelse; jeg kommer saa kostelig fra det, og det klæder mig saa saare vel. Men Du — Du er saa uheldig deri, som nogen vel kan være, og det er overalt ikke Din Sag. Der som Du derimod vidste, hvor takkelig Du er, naar Du er det lidende Parti, hvor fortryllende Din Kamræde Mine, og Dit bønlig Dje gjør Dig, da vilde Du, isteden for at knurre, henbringe Dit Liv med at bede om Forladelse, om ej af Evang, dog i det mindste af Kofetteri.

For nærværende Tid maa Du alvorligen bede mig om Forladelse. En skøn Plan at vælge sin Mand til sin Fortrolige, og en forbindtlig Forsigtighed for et saa helligt Benskab, som vort! Uretfærdige Beninde, forsagte Kone! til hvem vil Du fortroe Din Dyd paa Jorden, naar Du mistroer Dine Fælleter og mine? Kan Du, uden at fornærme os begge, frygte baade for Dit Hjerter og min Gødhed, i den hellige Forbindelse, hvori Du lever? Jeg har Bauskelighed ved at begribe, hvorledes cene den Idee at lade en tredje Mand være Vidne til to Fruentimmeres Gladder, ikke

ikke har kunnet opbringe Dig! jeg holder meget af at sladdre i Magelighed med Dig; men dersom jeg vidste, at et eneste Menneskes Die nogensinde havde gennemkeget mine Breve, vilde jeg ikke finde mere Fornøjelse i at skrive Dig til; Kulde og Tilbageholdenhed vilde uformærkt indsnige sig imellem os; og vi vilde da blot elske hinanden som to andre Koner. Tænk da hvad Din taabelige Mistillid kunde have udsat os for, naar ej Din Mand havde været klogere end Du.

Han har handlet meget viselig, da han ej vilde læse Dit Brev; han havde maaskee blevet mindre fornøjet dermed end Du troer, og mindre end jeg selv er, som af den Tilstand, jeg har seet Dig i, bedre lærer at dømme om den, hvori jeg seer Dig. Alle de grublende Bise, der have anvendt deres hele Liv paa at udgrandske det menneskelige Hjerte, kjende mindre de sande Tegn paa Kjærlighed, end den mest enfoldige, men fælsomme Kone. Hr. Wolmar vilde strax have lagt Mærke til, at Dit hele Brev er opofret til at tale om vor Ven; og han havde vist ikke seet den Efterskrivt, hvori Du ej taler et Ord om denne. Havde Du skrevet denne Efterskrivt mit Varn for ti Aar siden, veed jeg ej hvordan Du vilde have baaret Dig ad; men Din Ven havde Du altid

faaet indført fra et Hjørne, saa meget mere som ingen Mand da skulde have seet den.

Hr. Wolmar vilde fremdeles have opdaget den Opmærksomhed, Du har anvendt paa at udgrandſke hans Gjest, tilligemed den Fornøjsſe Du finder i at beskrive ham; men han kunde gjenkennogge Ariſtoteles og Plato, førend han havde faaet at vide, at man betragter ſin Elſker, og ej udgrandſker ham. Enhver Grandſkning fordrer en vis Stadighed, ſom man aldrig har, naar man ſeer den man elſker.

Endelig vilde han have foreſtillet ſig, at alle de Forandringer, Du har opdaget, maatte blive ubemærkede af en Anden; jeg er derimod bange for, at jeg ej finder nogen uden Du jo har mærket den. Hvor forſkjellig end Din Gjest er fra det han engang var, vilde Du dog i ham have ſeet den ſamme, naar ej Dit Hjerte havde forandret ſig; dog lad det være ſom det vil; Du bortvender Dine, naar han ſeer paa Dig. Du bortvender dem Couſine! Du ſlaaer dem ej ned? Thi Du har ſikkerlig ej ſat det ene Ord for det andet. Troer Du at vor Viſe ogsaa havde mærket dette?

En anden Ting, der ſaare let kan ſætte en Mand Griller i Hovedet, er, jeg veed ej hvilken rørende og lidenſkabelig Tone, der herſker i Alt hvad Du taler om den, der har været Dig kjær.

Kjær. Naar man læser Dig, naar man hører Dig tale, maa man kjende Dig vel, for ej at bedrages i Henseende til Dine Høiesser; man maa vide, at det er allene om en Ven Du taler, eller at Du taler saaledes om alle Dine Venner; og hvad det angaaer, er det en naturlig Virkning af Din Karakter, som Din Mand kjender alt for godt til at foruroliges derover. Hvorledes skulde og ikke det rene Venskab endnu bære et svagt Præg af Elskov i et saa følsomt Hjerter? Hør Cousine! alt det jeg her siger Dig maa vel give Dig Mod, men ej forsøre Dig til Forvovenhed. Dine Fremskridt ere mærkelige; og det er meget. Jeg gjorde tilforn blot Regning paa Din Dyd, og jeg begynder nu ogsaa at gjøre Regning paa Din Forvufst. Jeg betragter i dette Djeblik Din Høiebredelse, om ej som fuldkommen, saa dog som let; og Du har just bragt den saa vidt, at Du er uundskyldelig hvis Du ej fuldfører den.

Førend jeg kom til Din Efterskrivt, havde jeg allerede lagt Mærke til den lille Post, Du har været oprigtig nok til ej at udelade eller indskrænke, skjøndt Du tænkte, den skulde vorde seet af Din Mand. Jeg er vis paa at han, ved at læse den, vilde have, om mueligt, fordoblet sin Agtelse for Dig; men han vilde dog ej have blevet mere fornøjet med det Sted. Dit Brev var overalt meget stemt

skemt til at indblæse ham stor Fortrolighed til Din Opførsel, men ligesaa stor Urolighed over Dit Sang. Jeg tilstaaer Dig, at disse Smaaekopar, Du lægger saa meget Mærke til, indjage mig Frygt; og aldrig hitter Kjærlighed paa en farligere Sminke. Jeg veed nok at dette ej vilde sige noget for Enhver anden; men Cousine! erindre dette stedse; den, en Elfers' Ungdom og Ekabning ej havde kunnet forsøre, faldt ved at tænke paa de Gjenwordigheder, han havde gjennemgaaet for hende. Upaatvivlelig vilde Himlen, at han skulde bære Mærke af denne Sygdom, for at øve Din Dyd, og at Du ingen skulde bære for at øve hans.

Jeg kommer nu til Hovedindholdet af Dit Brev; Du veed at jeg ved vor Vens Brev strax skjøtted; Tilfældet var vigtigt; men vidste Du nu, i hvilken Forlægenhed, denne korte Fraværelse har sat mig, og hvor mange Forretninger jeg har paa een Gang, vilde Du føle Umueligheden af at jeg nu kunde forlade mit Huus paa ny, uden at lægge mig nye Hindringeri Vejen, og sætte mig i den Nødvendighed endnu at henbringe en Vinter her, hvilket hverken er efter min eller Din Regning. Er det ej bedre at nægte os hinandens Nærværelse i to eller tre Dage, for at finde hinanden igjen for bestandig ser.

Maa

Maaneder snarere? Jeg tænker ogsaa at det ej vil være unyttigt at tale ene og i Nag med vor Philosoph, deels for at udgrunde og befæste hans Hjerte; deels for at give ham nogle nyttige Raad i Henseende til den Maade, hvorpaa han bør opføre sig mod Din Mand, ja endog mod Dig; thi jeg troer ikke at Du kan sige ham Din frie Mening derom; og jeg seer af Dit Brev, at han trænger til Raad. Vi have faaet saa megen Bane til at styre ham, at vi staae som til et lidet Ansvar for ham, for vor Samvittrighed; og indtil hans Fornuft gandske frigjøres, maae vi være hans Formynderinder. Dette er en Umage jeg for min Deel med Fornøjelse paatager mig, thi han har gjort for mine Raad saa store Opoffelser, som jeg aldrig skal glemme; og der er aldrig en Mand i Verden, efterat min er hensefaren, som jeg agter og elsker mere end ham. Jeg forbeholder ham ogsaa paa sin Regning den Fornøjelse, at vise mig her nogle Tjenester.

Jeg har mange Papirer, der ere i største Uorden, som han skal hjælpe mig med at ordne, og nogle forviklede Ting, jeg behøver hans Kundskab og Bestræbelser til, for at finde Nede i. I Dvrigt tænker jeg ej at beholde ham mere end fem eller sex Dage i det høieste, og maaskee jeg skal sende Dig ham tilbage Dagen efter; thi jeg

er

er alt for forfængelig til at vente, til Længsel efter at komme tilbage, opstaaer hos ham; og jeg har alt for sikkert Dje til at bedrage mig deri.

Dvæl ikke med, saasnart han er kommen sig, at sende mig ham; det er at sige, at lade ham komme, eller jeg tager det paa en alvorlig Fod. Du veed vel, at, skjøndt jeg leer naar jeg græder, og dog derfor ej er mindre bedrøvet, leer jeg ogsaa naar jeg knurrer, og er derfor ikke mindre vred. Dersom Du er skikkelig, og fjønt gjør de Ting jeg beder Dig om, lover jeg at sende Dig med ham en liden vakker Foræring, som skal fornøje Dig, og meget fornøje Dig. Men lader Du mig hensmægte af Længsel, maa Du vide, at Du intet faaer.

E. S. Apropos, sig mig! ryger vor Sømand? bærer han? drikker han Brændeviin? bærer han en stor Matrossabel? seer han ud som en Amerikansk Sørover? Min Gud! hvor jeg er nysgjærrig efter at see den Mine man har, naar man kommer tilbage fra Antipoderne.

B r e v IX.

Fra Madam d'Orbe til Madam Wolmar.

Der Cousine! der sender jeg Dig Din Slave. Jeg har gjort ham til min i disse otte Dage, og han har baaret sine Lænker saa taaligen, at man kan see, han heel og holden er skabt til at være Slave. Tak mig for at jeg ej har beholdt ham endnu otte Dage; thi, med Din Tilladelse, dersom jeg havde villet vente, til han var paa Vej at kjede sig hos mig, kunde jeg ej have sendt ham saa snart tilbage. Jeg har derfor uden Betænkning beholdt ham; men jeg har været forsigtig nok til ej at lade ham boe i mit Huus. Jeg har undertiden følet den Sjæls Stolthed, der lader haant om slavisk Belansthændighed, og klæder Dyden saa vel. Jeg har dog ved denne Lejlighed været mere frygtfom uden at vide hvorfor? Og det der er vist, er, at jeg snarere kunde være i Stand til at bebrejde mig denne Tilbageholdenhed, end skjænke den mit Bifald.

Men veed Du vel hvorfor vor Ven gav sig saa i No her? For det Første var han hos mig, og jeg paastaer at det er nok til at være taalmodig. Dernæst hjalp han mig ud af min Vaande, og gjorde mig Tjeneste i mine Forretninger; og en
Ven

Ben kjæder sig aldrig derved. En tredje Ting, som Du vist allerede har gjort, om Du end ej lader Dig mærke dermed, er: at han talde med mig om Dig; og naar vi tage den Tid, dette Snak har været, fra den, han har henbragt her, vil Du see, at jeg kun kan regne saare lidet paa min Part. Men hvilken underlig Grille at rejse fra Dig, for at have den Fornøjelse at tale om Dig; dog ej saa underlig som man skulde troe. Han er tvungen i Din Nærværelse; han maa uafslæbellig være opmærksom paa sig selv; den ringeste Uforsigtighed vilde vorde en Forbrydelse; og i disse farlige Djeblikke lader kun Pligten sig høre for ædle Hjerter; men langt fra det, der har været En kjær, tillader man sig endnu at tænke derpaa. Naar man quæler en Følelse, saasnart den vorder lastværdig, hvorfor skulde man bebrejde sig at man havde havt den, naar den ej var det mere? Den søde Erindring af en Lykkelighed, som var tilladelig, kan den nogensinde være en Brøde? Dette Raisonnement, tænker jeg, vilde fløde Dig slet, men han kan vel tillade sig det. Han har, at jeg saa skal tale, igjen begyndt sin gamle Elskovs Bane. Hans første Ungdom er henrunden endnu een Gang i vort Selskab. Han fornyede sin hele Fortrolighed med mig; han gjenkaldte sig hine lykkelige Tider, da det
var

var ham tilladt at elske Dig. Han skilbrede en uskyldig Lues Fortryllelser levende for mit Hjerte. . . . uden Tvivl forskjønnede han dem.

Han har kun sagt mig lidet om sin nærværende Tilstand i Hensyn til Dig; og det, han har sagt mig, viser mere Højagtelse og Beundring end Kjærlighed; saa at jeg mere rolig i Henseende til hans Hjerte seer ham vende tilbage, end han kom. Ikke som om man ej, saasnart man taler om Dig, skulde mærke fra hans inderste alt for følsomme Hjerte en vis Omhed's Uttring, som ene Venskab, ej mindre ømt, dog stemmer i en anden Tone; men jeg har mærket for lang Tid siden, at Ingen kan see Dig eller tænke paa Dig med koldt Blod; og naar man, med den almindelige Følelse, som Synet af Dig indblæser, forener den mere blide Følelse, som en uudstøttelig Erindring har maattet efterlade hos ham, da vil man finde, at det er vanskeligt, ja fast umueligt, iat han med den strengeste Dyd kan være anderledes end han er. Jeg har nok udspurgt ham, nok lagt Mærke til ham, nok forfulgt ham; jeg har prøvet ham saa meget det var mig mueligt; jeg kan gandske vel læse i hans Sjæl, bedre læser han selv ej i den; men jeg kan i det mindste forsikre Dig, at han er gennemstrømt af sine og Dine Pligters Kraft; og at Forestillingen om Julie, som foragtelig og

fordærvet, vilde være ham ligesaa afskyelig, som Tanken om hans egen Tilintetgørelse. Cousine! jeg har kun et Raad at give Dig, og jeg beder Dig: Skjænk det Din Opmærksomhed; Sky al omstændelig Tale om det Forbigangne, og jeg staaer Dig inde for Estertiden.

Paa Gjengivelsen af det, Du taler om, maaske Du ikke tænke mere. Jeg har udtømt alle op-
tænkelige Grunde; jeg har bedet, overhængt, besvoret ham, knurret paa ham, og kysset ham; jeg har taget begge hans Hænder; jeg vilde faldet paa Knæ for ham, hvis han vilde ladet mig gjøre det; men han har ej villet høre mig. Han har yttret Sæthed og Trodsighed; han har endog svoret, at han snarere vilde finde sig i ikke at see Dig, end at stille sig ved Dit Portræt. I et Udbrud af Uvillje lod han mig endeligen røre ved det; det hang paa hans Bryst. — Der, sagde han mig, i en saa bevægelig Tone, at han knap kunde drage Aanden, der er det Portræt, det eneste Gode jeg har tilbage, og som man endog misunder mig! Vær forsikkert om, at det aldrig skal vorde mig røvet uden med mit Livs Tab. Troe mig, Cousine! Lader os være floge, og lade ham beholde Portrættet. Kan det ej i Grunden være Dig ligegyldigt at han beholder det! Saa meget værre
for

for ham, naar han usvertalelig vil beholde det.

Efterat han ret havde udtømt og lettet sit Hjerte, forekom han mig rolig nok til, at jeg kunde tale med ham om hans Anliggender. Jeg fandt at Tid og Fornuft ikke havde forandret hans System; og at al hans Digten og Tragten blot gik ud paa at henbringe sit Liv i Forbindelse med Mylord Edouard. Jeg kunde ej andet end billige en saa ædel Plan, saa overensstemmende med hans Karakter, saa værdig den Erkjendtlighed, han skylder en Belgijerer uden Lige. Han sagde mig, at Du var af samme Mening, men at Hr. Wolmar havde været taus. Der kom mig en Tanke i Hovedet. Efter en saa besynderlig Opførsel af Din Mand, og efter andre Kjendemerker, troer jeg, at han har et hemmeligt Blik paa vor Ven, som han ej vil ud med. Men lad ham kun raade, og lader os stole paa hans Forstand. Den Maade, han teer sig paa, viser noksom, om jeg ej fejler, at han ej pønser paa noget, uden hvad der er fordelagtigt for den, han gjør sig saa megen Umage for.

Du har ej været uheldig i at beskrive hans Skabning og Væsen; og det er et aldeles fordelagtigt Bevis paa, at Du usjagtigere har gjort Dine Sagttagelser over ham, end jeg havde

roet; men finder Du ikke, at hans langvarige Ubehageligheder, og Banen at føle dem, har gjort hans Ansigtstræk mere indtagende, end de vare tilforn? Det uagter, Du derom havde skrevet mig til, frygtede jeg for at see denne tvungne Høflighed hos ham, og disse efterabendte Lader, man saa gjerne skaffer sig i Paris og som man i en Hob Smaaeting, dem man der hendriver den hele velsignede Dag med, gjør sig til af snarere at give en Form end en anden. Enten nu denne Fernis ikke klæber ved visse Sjæle, eller Luvluften ganske har udsløttet den; nok er det, jeg har ej mærket det mindste Spor dertil; og i al den Underlighed, hvormed han har omgaaets mig, har jeg blot seeet det Duffe, som tilfredsstille sit Hjertes Længsler. Han har talet med mig om min stakkels Mand; men han vilde heller græde med mig end trøste mig; og han har slet ikke i den Henseende udframmet galante Replikker. Han har holdt sig til min Datter; men isteden for at deeltage i min Beundring over hende, har han, ligesom Du, bebrejdet mig hendes Fejl, og beklaget sig over, at jeg fordærvede hende; han har med Iver taget sig af mine Sager, dog næsten ej i Noget været af min Mening. End mere, jeg kunde gjerne have mistet mine Dine ved Trækvind, førend det var falden ham ind at lade en Gardin gaae ned; jeg kunde

Kunde have gaaet mig ihjel fra et Kammer til et andet, førend en Flig af hans Klædebon, pyntelig gaaende frem over hans Haand, var kommen mig til Hjælp; min Vifte laae i Gaar en god Sekund paa Jorden, uden at han sprang frem fra den anden Ende af Kammeret, for at redde den som af Glden. Morgenen førend han besøgte mig, sendte han ikke en eeneste Gang Bud for at høre hvorledes jeg befandt mig. Naar vi spadserer, konstler han ej paa at have sin Hat fastnaglet paa Hovedet, for at vise at han kjender den gode Tone *). Ved Bordet bad jeg ham ofte om hans Tobaksdaase; altid gav han mig den med Haanden, aldrig paa en Tallerken, som en Tjener; han glemte ikke at drikke min Sundhed to Gange

§ 3

i det

*) I Paris gjør man sig overalt meget af, at et Selskab skal være nødvendig og mageligt; og det er dog i en Mængde Regler af den Bigtighed, at man lader saadant Selskab bestaae. Alt er Bedrømt og Lov i det gode Selskab. Alle disse Gæster opkomme og forsvinde som Lynløb; Tjenestebøden bestaaer i, stedse at være paa sin Post, og ligesom gribe Skiffene i Lobet, efterkomste dem, og vise at man veed, hvad der er Dagens Tone. Alt, det forstaaer sig, for at være simpel.

det mindste under Maaltidet; og jeg vædder, at naar han bliver her denne Vinter, komme vi at see ham siddende med os omkring Alder, og varme sig som en gammel Skatteborger. Du leer Cousine! Men viis mig eengang en af vore unge Herre, nylig kommen fra Paris, der har beholdt denne Dannished (bonhommie). For Næsten synes jeg Du maa finde vor Philosoph i en eeneste Henseende forværret, deri nemlig, at han giver sig lidt mere af med de Folk, der tale med ham; hvilket ej kan lade sig gjøre uden Fornærmelse mod Dig, uden dog, som jeg troer, at han gaaer saa vidt at han forliger sig med Madam Belon *). Jeg for min Part finder ham bedre, da han er mere mandig og alvorlig end tilforn. Min Kare! pas omhyggelig paa ham til jeg kommer. Han er netop som han skal være, for at jeg kan have den Glæde at drille ham den hele velsignede Dag.

Beundre min Bessedenhed; jeg har endnu ikke sagt Dig noget om den Foræring, jeg sende Dig og som lover Dig snart en anden; men Du har allerede faaet den, førend Du aabner mit Brev; og Du som veed hvor stor Tilbeder jeg er af den, og hvor megen Grund jeg har til at være
det;

*) See første Deels 34 Brev.

det; Du, som nærede en saa utaalsmodig Panta-
 sel efter denne Foræring, skal tilstaae mig, at jeg
 holder mere, end jeg havde lovet. Ak! den lille
 C.akkel, i det Djeblik Du læser dette, er hun
 allerede i Dine Arme; hun er lykkeligere end sin
 Moder; men inden to Maaneder skal jeg være
 lykkeligere end hun, thi jeg skal bedre føle min
 Lykke. O! kjære Cousine! har Du mig, ikke
 allerede heel og holden? Hvor Du er, og hvor
 min Datter er, hvad mangler Du der mere af
 mig? Du har da den elskværdige Slut! modtag
 hende som Din; jeg afstaaer hende til Dig; jeg
 giver Dig hende; jeg overlader al moderlig
 Myndighed i Dine Hænder; ret mine Føjel; paa-
 tag Dig den Omhu jeg saa stot, efter Dit Lykke,
 har skilt mig ved; vær fra i Dag af hendes
 Moder, som skal worde Din Svigerdatter; og
 for at gjøre mig hende end mere kjær, dan hende,
 om mueligt, til en anden Julie. Hun ligner
 Dig allerede af Ansigt; hendes Siidsbeskaffenhed,
 spaaer jeg, vil worde ligesaa, alvorlig og an-
 dægtig som Din; naar Du faaer rettet de Gril-
 ler, man beskryder mig for at have næret, skal Du
 see at min Datter giver sig Wine af at være min
 Cousine; men mere lykkelig end Du skal hun udgyde
 færre Taarer, og have mindre Kamp at udholde.
 Havde Himlen sparet hende den bedste Faders Liv; o

langt fra at han vilde have tvunget hendes Eiden-
 skab; og langt fra os være det, at vi skulde tvinge
 den! med hvilken Genrykkelse seer jeg den ikke
 allerede svare til vore Planer! Ved Du vel at
 hun allerede ej mere kan undvære sin lille Marcel-
 lin, og at det tildeels er derfor at jeg sender Dig
 hende? Jeg havde i Gaar en Samtale med hende,
 hvorover vor Ven nær havde leet sig ihjel. For
 det Første føler hun ej den mindste Misfornøjelse
 ved at forlade mig; jeg, som dog er hele Dagen hen-
 des meget ydmyge Tjenerinde, og ej kan mod-
 sætte mig det mindste af hendes Onsker; og Du,
 som hun frygter, og som siger hende Trej tyve
 Gange om Dagen, Du er den ypperlige lille
 Mama, som hun søger med Glæde, og hvis
 Afslag hun gjør mere af end alle mine Løkkreier.
 Da jeg sagde hende, at jeg vilde sende Dig hende,
 var hun saa glad, som Du aldrig kan troe;
 men for at bringe hende i Knibe, føjede jeg til,
 at Du vilde sende mig i hendes Plads den lille
 Marcellin, og det var ikke efter hendes Reg-
 ning. Hun spurgte mig gandske forskrækket hvad
 jeg vilde gjøre med ham. Jeg svarede jeg vilde
 have ham hos mig; hun gjorde en spodsk Mine.
 — Henriette, vil Du vel ikke overlade mig Din
 lille Marcellin? — Nej, sagde hun meget
 tørt — Nej? men naar jeg nu ikke vil
 af

afstaae Dig ham mere, hvo skal da forlige os? — Mama! det skal være lille Mama — Jeg maa dog vel faae Fortrinnet? thi Du veed jo, at hun vil alt, hvad jeg vil . . . — O! lille Mama vil intet uden det, der er Ret — Hvorledes Mamsel! er ikke det det samme? — Den skjelmiske Slut gav sig til at smile. — Men, vedblev jeg, af hvad Aarsag skulde hun ej ville give mig den lille Marcellin? . . . — Fordi han passer sig ej for Dig . . . — og hvorfor skulde han ej passe sig for mig? — Nok et Smil ligesaa spødsk som det første — Tal oprigtig; er det fordi Du finder mig for gammel for ham? Nej Mama! men han er alt for ung for Dig — Cousine! et Barn paa syv Aar! I Sandhed, naar jeg ej tabte Forstanden derover, maatte jeg allerede have tabt den.

Jeg havde min Fornøjelse af endnu een Gang at bryde hende. — Min kjære Henriette, sagde jeg, i det jeg paatog mig en alvorlig Mine; jeg forsikker Dig om, at han ej mere passer sig for Dig. Hvorfor da, skreg hun i en forskrækket Tone? Han er alt for toffer for Dig — O Mama! ikke andet end det? Jeg skal nok gjøre ham klog . . . — og om han til Uheld gjorde Dig naragtig Ak! gode Mama, hvor

jeg da vilde være glad ved at ligne Dig!
Ligne mig? Du Næsvise! Ja Mama!
Du siger jo den hele Dag, at Du er en Nar efter
mig; og vel! jeg vil ogsaa være en Nar efter
ham; deri bestaaer alt.

Jeg veed nok at Du ej synes om dette smukke
Gladder, og at Du snart vil vide at raade Bod
derpaa. Jeg vil just ej mere være dets Talmænd,
skøndt det er mig en stor Glæde; men jeg vil
allene vise Dig, at Din Datter elsker allerede sin
lille Marcellin højt, og at hun, da han er to
Nar yngre end hun, ej vil være den Myndighed
uværdig, hendes Meraarighed giver hende Ret
til. Ligesaa godt seer jeg ogsaa, ved at sammen-
ligne Dit og mit Exempel med Din stakkels Mo-
ders, at, naar Konen styrer, gaaer det just ej
flettere med Huset. Lev vel, min inderlig Elske-
de! Lev vel min dyrebare Uadskillelige! Tænk paa,
at Tiden nærmer sig, og at Biinhøsten ej gaaer
for sig uden min Nærværelse.

B r e v X.

Fra Saint-Preux til Mylord Edouard.

Hvor mange alt for sildig kjendte Fornøjelser
Amager jeg ikke nu i tre Uger! Sædt er det at
henbringe sine Dage i Venkabs' rolige Skjød, i
Ly for hæftige Lidenskaber's Storme! Hvilket Syn
er saa rørende, saa behageligt; som at see et
simpelt vel indrettet Huus, hvor Orden, Fred
og Uskyld herse; hvor man skuer, uden Pragt,
uden Konst, alt hvad der svarer til Menneskets
sande Bestemmelse! Landet, Eensomheden, No-
ligheden, Karstiden, den store Vandflade der
møder mine Øjne, det vilde Syn af Bjergene,
alt gjenkalder mig min fornøjelige De Tinian.
Jeg synes at see de varme Dnsker opfyldte, som
jeg der saa mange Gange gjorde. Jeg henbrin-
ger her et Liv efter min Smag; jeg finder et
Selskab efter mit Hjerte. Intet mangler mig
paa dette Sted uden to Mennesker, ved hvis
Nærværelse min hele Lykkelighed vilde worde fuld-
kommen; og dem har jeg Haab om snart at see
her.

Imidlertid, indtil De og Madam d'Orbe
komme hit, for at krene de Fornøjelser saa søde,
saa rene, som jeg her lærer at smage, hvor jeg nu
er,

er, vil jeg give Dem et Begreb derom, ved nøjsom og agtig at skildre en Huusholdning, der vidner om Huusholdernes Lyksalighed, som dele den igjen med dem, der boe her. Jeg haaber at mine Bemærkninger ville komme Dem engang til Nytte, ifølge den Plan, der sysselsetter Dem; og dette Haab opmuntret mig end mere til at meddele Dem mine Gaattagelser.

Jeg vil ej beskrive Dem Huset i Clarens; De kjender det; De veed at det er fortræffeligt; De veed hvor mange behagelige Erindringer det frembyder mig, og hvor kjær det maa være mig, baade for det jeg skuer deri, og for det, det gjenkalder mig. Madam Wolmar foretrækker med rette dette Opholdssted for det paa Etange, hvor der vel er et prægtigt og stort Slot, men tillige gammelt, skummelt, ubegjæmt; og som ej i de omliggende Egne frembyder noget, der kan sættes i Ligning med hvad man sees omkring Clarens.

Siden Ejerne af dette Hus begyndte at beboe det, anvende dz til deres Nytte, alt hvad der tilforn blot tjente til Prydelse; det er nu ej mere et Hus, der blot er bygget for at sees, men ogsaa for at beboes. De have tilspærret de lange Rækker af Kammerer, for at forandre de ubegjæmte Indgange; de have affaaet de lange Strækninger, for at have bedre fordeelte Værelser.

ser. De have sat simpelt og net Bostab isteden for det gamle og kostbare; alt er skjønt og smilende; alt bebuder Velstand og Keenlighed; intet forraader Rigdom og Overdaad. Der er aldrig et Bærelse, som jo siger os vi ere paa Landet; intet Bærelse, hvori man jo finder alle Byens Bequemmeligheder. De samme Forandringer spores tydelig uden for. Hønsegaarden er bleven større paa Bogstakets Bekostning. Isteden for en gammel forfalden Billard, har man gjort en smuk Verse og et Melkekammer, hvor tilforn de skrigende Daafugle vare, som man nu har bortkaffet. Kjøkkenhaven var alt for liden, for hvad man behøver i Kjøkkenet; man har derfor af et Blomsterquarteer gjort nok eet, men saa net og saa meget større, at dette Quarteer, saaledes omdannet, mere behager Øjet end tilforn. Isteden for det melankoliske Ibenholt, der bedækkede Murene, har man sat gode Espaliertrær. Isteden for de unyttige vilde Kastanjetrær, begynde unge sorte Nørhætrær at beskygge Gaarden; og man har plantet to Rader Røddetrær langs ved Bejen, isteden for de gamle Lindetrær, der tilforn indbegnede den. Overalt har man sat det Nyttige isteden for det Behagelige, og det Behagelige selv har dog næsten alle vegne vundet. Jeg i det mindste

mindste finder, at Allarmen i Høusegaarden, Hanernes Galen, Qvægets Brølen, Bognenes Forspænding, de landlige Maaltider, Arbejdsfolkernes Hjemkomst, og de øvrige Landvæsenets Anstalter, give dette Huus et landligere, livligere, muntre Udseende, og jeg veed ikke hvilket Frydfuldt og Velsignet, som det ej havde tilforn i sin skumle Værdighed.

Jordene ere ikke bortforpagtede, men dyrkes under Herskabets eget Opsyn; og dette Arbejde udgjør en stor Deel af deres Syssler, deres Formue og deres Fornøjelser. Baroniet Etange har blot Engbunde, Marke og Skove, men Clarens har Vinavling, som udgjør en betydelig Artikel; og da Forskjellen i Dyrkningsmaaden heri gjør et betydeligere Udslag end i Kæenavlingen, er det en økonomisk Grund mere for dem, at have foretrukket det Sidste til Opholdssted. Smidlertid rejse de næsten hvert Aar til Etange, for at faae Høsten af deres Jorde, og Hr. Wolmar rejser meget ofte derhen allene. Deres Grundsetning er at drage al den Ferdeel af Jordbruget de kunne, ej for selv at vinde, men for at nære flere Mennesker. Wolmar paastaaer, at Jordens Grøde staaer i Forhold til Arbejdernes Antal, der dyrke den; naar den dyrkes godt, frembringer den mere. Denne overskjødige Frucht-

bar.

barhed giver Lejlighed til at dyrke den endnu bedre; jo flere Mennesker og Qvæg man bruger til den, jo mere Overflud giver den til disses Underholdning. Man veed ej, siger han videre, hvorvidt denne bestandige og gjensidige Forøgelse af Frugtbarhed og Jorddyrkere gaaer. Paa den anden Side tabe de forsømte Jorde deres Frugtbarhed; jo mindre Folk et Sted har, jo færre Levnetsmidler frembringer det; det er Mangel paa Beboere, der hindrer det fra at nære ~~de~~ faa Folk, det har; og i enhver folkarm Egn maa man silde eller tidlig døe af Hunger.

Da de altsaa have mange Jorde, og dyrke dem alle meget omhyggelig, behøve de, foruden de Folk, der have med Landbruget at bestille, endnu et stort Antal Daglønnere; hvilket skaffer dem den Fornøjelse at kunne underholde mange Mennesker uden Skade for sig selv. I Valget af disse Daglønnere, foretrække de altid dem, der ere paa Stedet, og Naboerne for Fremmede og Ubekjendte. Taber man end noget derved, at man ej altid kan faae de stærkeste Folk, saa vinder man igjen meget ved den Kjærlighed, dette Fortrin indblæser dem, man vælger; ved den Fordeel at man uophørlig har dem omkring sig, og kan gjøre Regning paa dem til alle

alle Tider, Skjøndt man ej betaler dem uden for en vis Tid af Aaret.

Alle disse Arbejdere faae en dobbelt Løn; den eene er den betingede faste Løn, den almindelige efter Landets Brug, og som man forpligter sig til at betale dem, fordi man har brugt dem til sin Tjeneste; den anden, er noget uden om, som man godvillig betaler dem, for saavidt man er fornøjet med dem; og det hænder sig næsten altid, at det de gjør for at man skal være tilfreds med dem, overstiger det Mære man giver dem; thi Hr. Wolmar er retfærdig og streng, og lader aldrig de Opmuntninger, han ved Yttring af Yndest og Godhed giver sine Folk, udarte til Vane og Misbrug. Disse Arbejdere have Opsynsmænd over sig, som opmuntre og passe paa dem. Opsynsmændene ere Folk der selv ere i Tjeneste her, arbejde, og ere deeltagende i de andres Forretninger, for en vis ubetydelig Penge, man tilstaaer dem, foruden deres bestemte Løn, for alt hvad man indsamler ved deres Flid. Desuden besøger Wolmar dem selv næsten hver Dag, ofte mange Gange om Dagen, og hans Kone vil gjerne være med paa disse Spadsretoure. Paa den Tid Folkene have meget at bestille, bortskænker Julie hver Uge til den af Arbejderne, Daglønnerne eller

eller Tjenerne, der i disse otte Dage, efter Herrens Dom, har været mest flittig, tyve Bats *) i Drikkepenge. Alle disse Midler til at opvække Kappelysten ved, der synes be kostelige, gøre, naar de anvendes med Klogskab og Nætfærd, uformærkt alle Folkene arbejdsomme og flittige, og indbringe med Tiden mere end de koste; men da man ej seer Fordelen uden ved Taalmodighed og Tid, vide og ville kun faa Mennesker betjene sig af dem.

Smidlertid er der et endnu virksomere Middel, det eeneste, som man, blot ved oekonomiske Grunde, ej kan have noget Begreb om, og som er Madam Wolmar egent, det er: at vinde disse gode Folks Kjerlighed, ved at vise sig kjerlig mod dem. Hun er ej af den Mening, at hun kan gjengjælde den Umage, man gjør sig for hende, med Penge; men hun tænker paa at vise dem Tjenester igjen, der have gjort hende nogen. Arbejdsfolk, Tyende, alle de, der have tjent hende, var det kun en eeneste Dag, vorde alle hendes Børn; hun deler deres Fornøjelser, deres Kummer, deres Skjæbne; hun underretter sig om deres Forfatning; deres Fordeel er hendes; hun paatager sig tusinde Nøjer for

*) En liden Mynt der til Lands.

for dem; hun giver dem Raad; hun tilføjer deres smaa Stridigheder, og viser dem sit blide Sindelag, ej ved honningsøde og virkningsløse Ord, men ved sande Tjenester, og ved idelige ædle Handlinger. De, paa deres Side, forlade Alt, naar hun giver det mindste Vink; de flyve afsted, naar hun taler; et Djekast allene fra hende opflammer deres Zver; i hendes Nærværelse ere de fornøjede; i hendes Fraværelse tale de om hende, og opmuntre hverandre til at tjene hende. Hendes Ynde og Tale have stor Virkning, hendes Huldhed og Dyder have det endnu mere. Af, Mylord! hvor tilbedelsesværdig, hvor henrivende er ej den veldædige Eksheds Balde!

Til Herstæbets personlige Tjeneste er der tre Tjenestepiger, og fem Tjenere, i Huset, uden at regne Baronens Kammertjener, og dem, der ere ved Landbruget. Yderst sjelden er man ildtjent med sine Tjende; snarere skulde man, ifølge deres Zver, sige, at Enhver troede sig forpligtet til, foruden sit eget Arbejde, ogsaa at gjøre de andre Syss; og de ere saa eenige, at man maatte tænke, at Een allene gjorde Alt. Aldrig seer man dem ledige eller orkesløse; hverken fjase de i Borgemakket, eller ere overgivne i Gaarden; men altid seer man dem søffelsatte med en eller anden nyttig Forretning; de tage en Håand i
med

med i Ladegaarden, i Kjælderen, i Kjøkkenet; Gartneren har ingen andre Haandlangere end dem; og det der er det Behageligste, man seer dem gjøre alt dette med Glæde og Lyst.

Man giver sig i Tide af, med at faae dem saaledes, som man ønsker. Man har ikke her den Grundsætning, som er den herskende i Paris og London, at vælge Tjenestefolk, der ere ganske fuldkomne, det er at sige, fuldkommen liderlige Drog, som løbe fra en Tjeneste i en anden, og i hvert Huus de komme, lære baade Tjenernes og Herrerens Feil, og gjøre det til et Haandværk at tjene hele Verden, uden at fatte Godhed for Noget. Blandt saadanne Folk kan der hverken herse Dyd eller Trofasthed eller Iver; og disse Udskud af Mennesker ødelegge deres Herre, og fordærve Børnene i alle formuende Huse. Her ansees Valget af Tjenestefolk for en Sag af Vigtighed. Man betragter ikke dem allene som Dagslønere, af hvilke man fordrer kun et bestemt Arbejde, men som Lemmer af Familien, der, slet valgte, kunne ødelægge den. Det Første man fordrer af dem er, at de skulle være retfrafne; det Andet, at de skulle elske deres Herres Herkøb; det Tredje, at de skulle tjene samme til Fornøjelse; men al den Stund en Herre er nogenledes fornuftig, og Tjeneren har lidt Forstand, saa fol-

ger altid den tredje Ting af de to andre. Man tager ikke Tjenestefolk fra Byen, men fra Landet. Her er deres første Tjeneste, og det skal sikkerlig vorde den sidste, for alle dem der due noget. Man vælger dem af nogle talrige og med Børn alt for meget velsignede Familier, hvis Fædre og Mødre selv komme og tilbyde dem. Man vælger unge Mennesker, velkæbte, meget sunde, og med et behageligt Physionomi. Hr. Wolmar udsørger dem, og siden fremstiller dem for sin Kone. Hvis de behage dem begge, blive de strax antagne paa Prøve, og derpaa i Folkenes Tal, det er at sige, blandt Husets Børn; og man henbringer nogle Dage med at lære dem, med megen Taalmodighed og Omhu, hvad de have at gjøre. Opvartningen er saa simpel, saa lige fordeelt, saa eensformig; Herskabet har saa lidt Griller og Luner; og deres Tjende ere dem saa med Liv og Sjæl hengivne, at Alt dette snart er lært. Deres Forfatning er behagelig; de have det saa godt, som de ej havde det hjemme; men man lader dem ikke forkjæles ved Lediggang, Moderen til alle Laster. Man lider ikke, at de blive Junkere, og gjøre sig hovmodige af deres Tjeneste. De vedblive at arbejde, som de gjorde i deres Fædrenebolig. De have, at jeg saa skal sige, ikke gjort andet, end

end ombyttet deres Fader og Moder, og faaet mere formuende Forældre. Paa denne Maade foragte de ikke deres gamle Landsliv. Naar de nogensinde komme herfra, er der ej Een eneste, der jo gjerne igjen begynder sine Landsysler, heller end han gaaer i en anden Tjeneste; kort, jeg har aldrig seet et Huus, hvor Enhver bedre gjør sin Tjeneste, og mindre tænker paa at han tjener.

Ved selv at danne og undervise sine egne Tvende, behøver man ej at gjøre sig denne saa almindelige og saa ufornuftige Bebrejdelse: jeg danner dem dog for Andre. Dan dem, som Du bør, kunde man svare, og aldrig skulle de ville tjene Andre. Hvis I ej tænke uden paa eder selv ved at danne dem, gjøre de meget vel i ej at tænke uden paa dem selv, naar de forlade eder; men tager eder noget mere af dem, og de skulle vorde eder hengivne. Det er blot en velvillig Hensigt der forpligter; og den der drager Fordeel af et Gode, jeg ej under uden mig selv, skylder mig ingen Erkjendtlighed.

For paa en dobbelt Maade at forekomme denne samme Ubehagelighed, anvende Madam Wolmar og Hr. Wolmar endnu et andet Middel, som synes mig meget fornuftigt. Da de satte deres Bo her, undersøgte de, hvilket Antal Tjenestefolk, de kunde underholde i et Huus efter deres

deres Stand; og de fandt at Metallet omtrent kunde gaae til femten eller sexten; for at have saa meget mere Tjeneste af dem, have de bragt det til Halvdelen, saaledes at deres Opvartning er meget mere fuldkommen med mindre Anstalter. For end mere at forsøge Tjenestefolkenes Sver, have de gjort det til en Fordeel for disse, at tjene dem lang Tid. En Tjener, der kommer hos dem, faaar den almindelige Løn; men denne Løn forøges hvert Aar en tyvende Deel; ved Enden af tyve Aar, bliver den altsaa mere end dobbel, og Tjenestefolkenes Underholdning vilde da næsten staae i lige Forhold til Hersehabet's Evne; men man behøver ej at være en stor Algebraist for at see, at Bekostningerne ved Lønnens Forhøielse ere mere tilsyneladende end virkelige; at man har faa dobbelte Lønninger at betale, og at, om man end betalede Alle dem, vilde den Fordeel, at have været vel tjente med sine Folk i tyve Aar, rundeligen gjengjælde de tiltagne Udgifter. De føler Mylord! at dette er et sikkert Middel til uophørlig at forsøge Tjenestefolkenes Omhu, og gjøre sig dem forbundne, i det man viser Godhed for dem. Der er ikke allene Klogskab i den Adfærd, men endog Billighed. Er det vel ret, at en nylig Tilkommen, der ej har nogen Godhed for Huset, og maaskee er en slet

Per.

Person, skal faae den samme Løn, som man giver en gammel Tjener, hvis Gver og Troskab man har prøvet ved lang Tjeneste, og som desuden nærmer sig med Aarene til den Tid, han ej er i Stand til at skaffe sig dagligt Brød? I Dvirigt gjælder denne sidste Grund ikke her; og De kan nok troe, at et menneskeligtænkende Herskab ej overseer de Pligter, som mange Herrer uden Kjærlighed, allene for at vise sig, opfylde; at og det ej forlader dem af sine Folk, som Svaghed eller Alderdom forbyde at tjene for deres Brød.

Jeg har just et noksom paafaldende Exempel paa denne Omhyggelighed ved Haanden. Baron d'Etange vilde belønne sin Kammertjeners lange Tjeneste, ved at skaffe ham et ærefuldt Levebrød; og paa Grund af sin Anseelse hos D. D. (C. C. *), fik han uden Møje en fordeelig Post til ham. Julie fik i den Anledning fra denne gamle Tjener et Brev, der afløkkede hende Taarer, og hvori han beder hende at faae sig fritagen for den Post. „Jeg er gammel, siger han, jeg har tabt min hele Familie; jeg har

G 4

„altsaa

*) I Texten staaer L. L. C. C. (Leurs Excellences). De øverste Raadspersoners Titel i Canton Bern.

„altsaa ingen andre Forældre end mit Herkøb;
„mit hele Haab er at ende i No mine Dage,
„i det Huus, hvor jeg hidtil har henbragt dem.
„Madam! da jeg ved Deres Fødsel tog Dem i mine
„Arme, bad-jeg Gud om engang ogsaa at kunne
„slutte Deres Børn i min Favn; han var saa
„naadig at høre mig; nægt De mig ej den
„Godehed at see dem vore og vorde lykkelige
„som De . . . Jeg, der er vant at leve i et
„roligt Huus, hvor skulde jeg finde et saadant
„Sted, at henbringe min Alderdom paa? Viis
„mig den Yndest at skrive til min Fordeel til
„Hr. Baronen. Er han misnøjet med mig, da
„jage han mig bort, og forfremme mig ikke; men
„har jeg tjent ham troe i fyrretyve Aar, da
„tillade han mig at ende mine Dage i sin og
„Deres Tjeneste; aldrig kan han bedre belønne
„mig.“ Man behøver ej at spørge om Julie
skrev. Jeg seer, at hun er ligesaa om ved at
miste denne ærlige Mand, som han ved at for-
lade hende. Fæller jeg Mylord! naar jeg sam-
menligner dette saa elskede Herkøb med Fædre,
og deres Tjenestefolk med deres Børn? De seer
jo at det er saaledes de betragte hinanden.

Man har i dette Huus ikke Exempel paa,
at nogen af Tjenestefolkene har bedet om sin
Afsked; det er endog sjælden at man truer

No.

Nogen med at give ham den. Denne Trudsel skrækker i Forhold til, at Tjenesten er god og behagelig. De bedste Tjenere ere de, som altid blive mest ilde tilmode derved; og man behøver aldrig at fuldbyrde Trudselen uden mod dem, der kun saare lidet savnes. Der iagttages endnu en Regel i den Henseende: Naar Hr. Wolmar siger: jeg jager Dig bort: kan man udbede sig Madammens Mægling; undertiden faaer man den, og kommer i Naade igjen paa hendes Forbøn; men den Afsked hun giver, er uigjenkaldelig, og der er ingen Naade mere at vente. Denne Betingelse er saare vel overlagt, baade for at indskrænke den overdrevne Tillid, man kunde sætte til Konens Godhed, og den yderlige Frygt, som Mandens Ubøielighed kunde forarsage. Sine Ord maae stedse være yderlig skrækkende, naar de komme fra en billig Herre uden Hidsigthed. Thi foruden det, at man ej er sikker paa at komme i Naade igjen, og denne Naade aldrig tilstaaes den samme Person to Gange, mister man tillige den Ret lang Tjeneste fortrinlig giver, og man maa begynde ligesom fra nyt af. Dette forebygger Overmod hos gamle Tjenere, og forsøger deres Bærsomhed, da de have saameget mere at tabe.

De tre Fruentimmere ere Kammerjomfru-
 en, Børnens Hovmesterinde, og Kokkepigen.
 Denne sidste er en meget reenlig og duellig Bon-
 depige, som Madam Wolmar har lært Mad-
 kogningen; thi i dette simple*) Land lære endnu
 unge Fruentimmere af alle Stænder alle de
 Huusgjerninger, som engang de Fruentimmer,
 der skulle tjene dem, maac gjøre, paa det at
 hine kunne vessele disse, om det behøves, og
 ej lade sig narre af dem. Babi er ikke længer
 Kammerjomfru; man har sendt hende tilbage
 til Etange, hvor hun er fød; man har over-
 draget hende Bestyrrelsen over Slottet og Ind-
 tægterne, og derved sat hende paa en vis Maade
 til Huusholderkens Vaapasserinde. Allerede i
 lang Tid havde Hr. Wolmar overhængt sin
 Kone om, at skride til dette Foretagende, uden
 at kunne bevæge hende til at lade den, der saalænge
 havde været i hendes Moders Tjeneste, fare,
 skjøndt Julie havde mere end en Grund til at
 beklage sig over Babi. Efter den sidste Anmod-
 ning samtykkede hun endelig deri, og Babi rej-
 ste. Det var et forstandigt og tro Fruentim-
 mer; men hun var uforsigtig og sladdervorn.

Jeg

*) Simple! det maa altsaa have forandret sig
 meget.

Jeg formoder, at hun mere end een Gang har
røbet sin Frues Hemmeligheder; at Hr. Wol-
mar ej er uvidende derom, og derfor, som en
fornuftig Mand, og for at forebygge hendes
Ubetænkksomhed, der muelig kunde finde Sted i
Henseende til en eller anden Fremmed, har villet
sætte hende paa en Post, hvor han kunde have
Nytte af hendes gode Egenskaber, uden at ud-
sætte sig for hendes flette. Sider. Den der er
kommen i Babis Sted, er den selvsamme Fan-
chon Regard, om hvem Du fordem hørte mig
tale med saa megen Fornøjelse. Uagtet Julies
Spaadom, dennes egne, hendes Faders og Der-
res Belgierninger, har dog denne unge, saa
retskafne, saa gode Kone, ikke været heldig i sit
Givtermaal. Claude Anet, der saa vel havde
baaret sin tunge Skjæbne, kunde ej stikke sig i
en blidere Forfatning. Da han saae sig sat i
ønskeligere Tilstand, forsømte han sit Haand-
værk; og da det gik galt med ham, flygtede
han herfra, og efterlod sin Kone med et Barn,
som hun siden den Tid, har mistet. Julie tog
hende til sig, og lærte hende alle en Kammer-
jonnfrues Smaaeshyster; og aldrig er jeg bleven
behageligere overrasket, end den Dag, da jeg
kom og fandt hende i sine Forretninger. Hr.
Wolmar gjør meget af hende; og Begge have
over

overdraget til hende, at holde et Dje baade med deres Børn og med Huushovmesterinden. Denne er ogsaa en enfoldig og lettroende Landsbypige, men hun er opmærksom, taalmodig og føjelig; saaledes har man intet forsømt, i at forbyde de store Stæders Laster at trænge ind i et Huus, hvis Herskab hverken selv ere smittede af dem, eller taale dem.

Endskjøndt alle Tjenerne svise ved eet Bord, have begge Kjøen dog kun liden Omgang med hinanden udenfor; man anseer her denne Post meget vigtig. Man er ikke her af de Herrens Mening, der ere ligegyldige mod alt, uden deres egen Fordeel, og vilde blot tjenes troe, uden at gjøre sig mindste Ulejlighed videre med hvad deres Folk bestille. Her tænker man tværtimod, at de der blot ville tjenes vel, ej kunne længe blive det. Den alt for nøje Forbindelse mellem begge Kjøen frembringer aldrig andet end Ulykke. Det er fra de Gladdreforsamlinger, (conciabules) der holdes hos Kammerjomfruerne, at de fleste Uordener fremspringe i et Huus. Findes der Een af dem, som finder Huusforstanderens Bifald, forfører han hende gjerne paa Herrens Beføstning. Ikke engang Mandfolkene indbyrdes fortrolige Omgang, og Fruentimmernes med deres Kjøen, er gandske fri for

for, at drage skadelige Følger efter sig; men det er altid mellem begge Kjøen, at disse hemmelige Mutterforstaaelser opkomme, der omsider bde lægge de mest formuende Familier. Man vaager derfor her over Fruentimmernes Dyd og Rydskehed, ikke allene for at fremme gode Sæder og Næstskaffenhed, men endog for en vel betænkt Nyttens Skyld; thi, man sige hvad man vil, ingen opfylder strengt sin Pligt, naar han ej elsker den; og Ingen uden Folk af Ære kan elske sin Pligt.

For at forekomme en farlig Fortrolighed mellem begge Kjøen, tvinger man dem ikke her med vilkaarlige Love, som de skulde fristes til lønlig at overtræde; men uden at man synes at tænke derpaa, indfører man Skikke, vældigere end Magten selv. Man forbyder dem ej at omgaaes hinanden, men man laver det saa, at de hverken have Lejlighed eller Villje dertil. Dette Maal naaer man, ved at give dem Smag paa gandske andre Sysler, anden Omgang og andre Fornøjelser. Af den Orden, der hersker her, føle de, at i et velindrettet Huus bør Mandfolk og Fruentimmer kun have liden Omgang med hverandre. Mangen, der ellers vilde ansee denne Herskabets Villje for Særhed, undertaster sig lydig en Maade at leve paa, som vel ej udtrykkelig

Kelig er ham foreskrevet, men som han selv dømmes at være den bedste og naturligste. Julia paastaaer, at den ogsaa virkelig er det; hun siger: at bestandig Omgang mellem begge Kjønhverken er en nødvendig Følge af Kjærlighed eller Ægteforbindelse. Efter hendes Mening er Mand og Kone vel bestemte til at leve sammen, men ikke paa samme Maade; de bør være enige i deres Handlinger, uden at gjøre de samme Ting. Det Liv, der er fortryllende for den Eine af dem, kunde være utaaleligt for den anden; de Tilbøjeligheder, Naturen indplanter dem, ere ligesaa forskjellige, som de Sybler, den paalægger dem; deres Fornøjelser ere et mindre forskjellige end deres Pligter; med et Ord: Begge bidrage til fælleds Lyksalighed paa forskjellige Maader; og denne Forskjellighed i Arbejde og Sorger er deres Samfunds stærkeste Baand.

Jeg maa tilstaae, at mine egne Jagttagelser stemme for denne Grundsetning. Og er det ikke en vedtagen Skik hos alle Folk i Verden, undtagen hos de Franske, og dem der efterligne disse, at Mændene leve for sig og Konerne for sig? Og naar de see hinanden, er det snarere som et Besøg eller i London, som hos Lacedæmonerne, end som den blandede Omgang, der er i Stand til at forvirre og vanskebe blandt dem den vise

vise Forfælt, Naturen har gjort. Ikke engang hos de Vilde seer man Mænd og Qvinder i en saa forvirret Omgang med hinanden. Om Aftenen samles Familien; enhver henbringer Matten hos sin Kone; om Morgenen adskilles man; og begge Kjønn have intet tilfælles, uden i det højeste Maaltidet. Dette er den Orden, hvis Almindelighed viser, at den er den mest naturlige; og selv i de Lande, hvor den er fuldkastet, seer man endnu Spor af den. I Frankrig, hvor Mændene have underkastet sig at leve paa Fruentimmernes Blis, og uophørlig ere indsluttede i eet Bærelse med dem, viser den ufrivillige Uro, de der føle, at denne Leve- maade ej er deres Bestemmelse. Mændens Fruentimmerne rolig blive siddende eller liggende paa deres Sofaer, see vi Mandfolkene i en bestandig Urolighed, snart rejse sig, snart gaae, snart komme, og snart sætte sig igjen. En mekanisk Instinkt kæmper stedse mod den Twang, de paalægge sig, og driver dem imod deres Villje til det virksomme og arbejdsomme Liv, Naturen paalagde dem. Franskmændene ere de eneste Folk i Verden, der staae paa Komødien, som om de paa Partserret vilde søge Bederqvæ- gelse, fordi de hele Dagen have siddet i et Stadsverrelse. Kort, de føle saa godt Ubehage-
 lighed

ligheden af denne qvindagtige og søvnagtige Indølent, at de, for dog i det mindste at forbinde et Slags Virksomhed dermed, afstaae i deres Huus Pladsen til Fremmede, og besøge andres Koner, for at raade Bod paa denne Kjedsomhed.

Madam Wolmars Grundsetning understøttes saare godt ved det Exempel, hendes Huus giver. Da Enhver, saa at sige, gandske lever for sit Kjon, ere Fruentimmerne meget adskilte fra Mandfolkene. For at forebygge mistænkelige Forbindelser mellem dem, sysselsætter hun uafadelig begge Kjon; deri bestaaer den store Hemmelighed; deres Arbejde er saa forskjelligt, at intet uden Orkesløshed kan bringe dem sammen. Om Morgenen passer Enhver sine Forretninger, og Ingen har Tid til at forstyrre Andre i deres. Om Eftermiddagen have Mandfolkene deres anviste Arbejdssted i Haven og i Gaarden, eller de have andre landlige Sysler; Fruentimmerne have at bestille i Børnekammeret, indtil Spadseretiden kommer. De gaae da ud med Børnene, ofte endog med Julie selv; de ere fornøjede, da dette er det eneste Djæblif, de trække frisk Luft; Mandfolkene, der ved Dagens Arbejde have havt Bevægelse nok, have

ej megen Lust til at spadserer; de hvile sig derfor, og passe paa Huset.

Hver Søndag, naar Aftensangsprædiken er forbi, forsamles Fruentimmerne i Børnekammeret, med en Slægtning eller Veninde, som de vexelviis med Madammens Tilladelse indbyde. Medens man der venter paa et lidet Forfriskningsmaaltid, som Julie giver, snakker man og synger, spiller Sjærbold, eller et andet Spil, der udfordrer Smidighed, og kan more Børnene, indtil de selv kunne fornøje sig dermed. Middagsmaaltidet bestaaer af Mælkemad, Vasser, Krumkager, Merveiller *) eller andre Retter, som kunne smage Børn og Fruentimmere. Med Vin bliver man ej beværtet; og Mandfolkene, der overalt kun sjælden komme i dette lille Gynæceum**), ere aldrig tilstede ved dette Forfriskningsmaaltid; men Julie er yderst sjælden borte. Jeg er det eeneste Mandfolk, der hidindtil har faaet Tilladelse at bivaane det. Sidste Søndag tillod hun mig, efter at jeg længe havde overhængt hende, at følge sig did. Hun gjorde sig ret Umage for at vise mig, hvor stor Tjeneste hun derved gjorde mig.

Hun

*) Et Slags Kage der til Lands.

**) Fruentimmerues særskilte Værelse.

Hun sagde gandske højt til mig, at det kun var denne eene Gang, hun vilde tillade mig det, og at hun havde endog afslaaet Hr. Bolmar det. Tænk Dem, om ikke den lille qvindelige Forfængelighed derved blev smigret; og om en Tjener havde været velkommen, naar han havde villet skaffe sig Udgang der, hvorfra hans Herre selv var udelukket.

Jeg fik en smagelig Vesperkost. Er der vel nogen Ret i Verden, der kan sammenlignes med dette Lands Mælkemad? Tænk engang hvordan den maa være, naar Julie selv foreslaaer Mælkemæret, og naar man spiser den ved hendes Side. Kanchon satte frem for mig Frugter, Ceragee*) og Baffelkager. Alt blev fortæret i et Djeblif. Julie loe af min Appetit. Jeg seer, sagde hun, da hun endnu gav mig en Tallerken Fløde, at Deres Mave gjør sig allevegne ret tilgode, og at De nu ej mindre lader Dem vore Fruentimmerretter smage, end forduum Balisernes. — Men ikke mere ustraffet, svarede jeg; man kan beruse sig undertiden baade paa det eene og andet Sted, og

For

*) Ypperlig Mælkemad, som man faaer paa Saleverbjerget. Jeg tvivler om, at den er bekjendt under det Navn paa Bjerget Jura, særdeles paa den anden Kant af Genfersøen.

Fornuften kan forvildes ligesaavel i et Melkeskammer, som i en Biinkjelder. Hun nedslug Djene uden at svare; hun rødmede, og begyndte at kjæle for sine Børn. Dette var nok til at vække min Samvittigheds Bedrøvelse. Mylord! det var her min første Uforsigtighed, og jeg haaber det skal vorde den sidste.

Der herskede i denne lille Forsamling en vis gammel ærlig Tone, der rørte mit Hjerte; jeg saae paa alle Ansigter den samme Munterhed, og maaskee mere Oprigtighed, end om der havde været Mandspersoner tilstede. Den Fortrolighed, der herskede mellem Tjenestepigerne og Huusmoderen, var grundet paa Tillid og Hengivenhed, og tjente kun til at befæste Agtelsen fra deres Side, og Bærdigheden fra hendes; og de Tjenester, der vistis, saavelsom de der bleve modtagne, syntes at være ligesaa mange Vidnesbyrd om gjensidigt Vennskab. Alt, indtil Valget af Retterne bidrog til Samkvemnets Behagelighed. Mellemad og Sukker ere efter Kjønnet's naturlige Smag, og ligesom et Symbol paa Uskyldighed, og den Blidhed, der er dets elskværdigste Prydelse. Mandfolkene derimod søge i Almindelighed stærke Spiser og spiritusøse Drikke; Næringsmidler, der ere passende til det virksomme og arbejdsvante Liv, Naturen kræver af dem; og naar denne

forforskjellige Smag forandres eller forverres, er den et næsten ubedrageligt Mærke paa begge Rions uordentlig blandede Samliv. Jeg har ogsaa virkelig mærket, at Fruentimmerne i Frankrig, hvor de uafadelig leve blandt Mandfolkene, have gandske tabt al Smag paa Mælkemad, ligesom disse ej gjøre noget af Viin; og at begge Rion i England, hvor de leve mindre blandede med hinanden, bedre have vedligeholdt deres naturlige Smag. I Almindelighed troer jeg man ofte kunde finde et Kjendetegn paa Folkets Karakter, i Valget af de Næringsmidler, de foretrække. Italienerne, der meget leve af Bærter, ere quindagtige og bløde. I Englændere! der ere stærke Kjødædere, have i evers uroffelige Dyder noget Haardt, der bærer Barbariets Præg. Sveitseren, af Naturen kold, fredelig og ligefrem, men hæftig og opfarende i sin Brede, holder meget af begge Slags Føde, og drikker Mælk og Viin. Franskmænden, smidig og vanskelig, lever af alle Slags Retter, og paatager sig alle Karakterer. Selv Julie kunde tjene mig til Exempel; thi skjøndt hun spiser og drikker godt, holder hun dog hverken af Kjød eller Ragouts eller Salt, og har aldrig smaget ublandet Viin. Upperlige Havvæxter, Æg, Fløde, Frugter, ere hendes almindelige Næring;

og

og naar hun ej holdt saa meget af Fisk, kunde man falde hende en sand Pythagoræerinde.

Det er forgjæves at ville gjøre Fruentimmerne ordentlige, naar man ej først har dannet Mandfolkene; og dette Stykke af Regelen, der ej er mindre vigtigt end det andet, er dog vanskeliggere; thi Angrebet er i Almindelighed mere levende end Forsvaret; dette er den Hensigt Naturens Vedligeholder har. I Staten holder man Borgerne i Tømme ved Sæder, Grundsætninger og Dyd; men hvorledes skal man holde Tjenere og Daglønnere, uden ved Evang og Magt? Herkabs Kunst bestaaer deri, at indhylle denne Evang i Fornøjelsens eller Fordelens Slør, saaledes at Tjenerne troe selv, at de ville alt, hvad man forpligter dem til at gjøre. Deres ledige Tid om Søndagen; den Ret, man ikke ligefrem kan nægte dem, at gaae hvor dem godt synes, naar deres Forretninger ej fængsle dem til Huset; Alt dette nedbryder ofte paa en eeneste Dag, hvad Exempel og Formaning i de sex andre have gjort. Vanen at gaae paa Bertshuus; Omgang med deres Medtjenere, og disses Grundsætninger; Besøg hos løse Fruentimmere, fordærve dem snart baade for deres Herskab og for dem selv, og gjøre dem, ved tusinde Fejl, uduelige til Tjeneste, og uverdige til Frihed.

Man raader Gud paa denne Ubehagelighed, ved at holde dem hjemme, ved de samme Bevæggrunde, som drive dem til at gaae ud. Hvad ville de vel gjøre andensteds? Drikke og spille i Vertshusene. Nu drikke og spille de hjemme. Den hele Forskjæl er, at Vinen koster dem intet, at de ej blive drukne, at de kunne' vinde i Spil, uden at Noget taber. Man bærer sig dermed ad paa følgende Maade.

Bag Huset er en bedækt Gang, hvor man har indrettet en Spillebane. Der forsamle Ribetjenterne og Avlsfolkene sig i mange smaae Partier om Sommeren, hver Søndag efter Prædiken; for at spille, ikke om Penge, det taaler man ikke; ikke om Vin, den faae de; men om et Indskud, som deres Herskab har været saa godt at gjøre. Dette Indskud er et eller andet Stykke Bøsskab, eller noget Smaaplukkeri, der kan være dem til Nytte. Spillenes Antal staaer i Forhold til Indskuddets Værdi, saa at naar Indskuddet er nogenledes betydeligt, som Sølvspænder, Halskraver, Silkestrømper, en fin Hat, eller noget saadant, spiller man i Almindelighed flere Gange om, hvo der skal vinde det. Man holder sig ej til eet Slags Spil allene; man afvexler, paa det at den, der i eet er den færdigste, ej skal gaae bort med alle Indskuddene, saavel som for at Alle kunne

Kunne blive mere smidige og stærke, ved de mangfoldige Dveller. Snart faaer den Prisen, der i Løbet kan gribe en vis Ting, som er sat paa den anden Ende af Banen; snart den, der kan flynge den samme Steen længst; snart den, der længst kan bære den samme Byrde; snart afgjør man, hvo der skal vindz Prisen, ved at flyde efter Stiven. Man forbinder med de fleste af disse Spil en eller anden Omstændighed, der kan forlænge dem, og gjøre dem moersomme. Huusfaderen og Huusmoderen bære disse Dveller ofte med deres Nærværelse; man tager endog undertiden Børnene med; selv Fremmede komme til af Nysgjærthed, og mange af disse bede endog om at deeltage deri; dog dette tillades ikke uden Herskabets Bilsje og Spillernes Samtykke, hvilke just ej finde deres Regning ved, at give deres Minde dertil. Uformærkt er denne vedtagne ~~Spil~~ bleven til et Slags Skuespil, hvori de Spillende, opmuntrede ved Tilskuernes Paasyn, foretrække den Ære at vinde Bifald, for den at vinde Prisen. Naar de ved disse Dveller ere blevne raskere og smidigere, agte de dem selv derfor mere, og vænnes til at søge deres Værd hos dem selv, heller end i det, de eje; og skjøndt de kun ere Tjenere, vorder Æren dem dyrebare end Penge.

Det vilde blive for langt, udførlig at beskrive Dem alle de Fordele, man her drager af en Syssel, der ved første Øjeblik synes barnagtig, og altid foragtes af de almindelige Hoveder, da det dog er det sande Genies Særkjende, at kunne udbringe store Virkninger af Smaaeting. Hr. Wolmar har sagt mig, at disse smaa Indretninger neppe koste ham et halvhundrede Daler om Aaret, og at hans Kone først er falden derpaa. Men hvor mangefold, sagde han tillige, troer De ej jeg gienvinder den Sum i min Huusholdning og de øvrige Ting, ved den Karvaagenhed og den Flid, som hengivne Tjenestefolk, der faa deres Fornøjelser af deres Herskab, vise i deres Tjeneste; ved den Deelagtighed de nyde i et Huus, hvilket de betragte som deres eget; ved den Fordeel, at kunne føre mig den Raskhed, de forhverve sig i deres Spil til Nytte; ved den Binding, at kunne see dem bestandig sunde, fordi de hindres fra de almindelige Udsvævelser blandt deres Lige, og forebygge de Sygdomme, der ere den almindelige Frugt af hine Udsvævelser; ved den Fordeel, at jeg forekommer den Eræringsdaad blandt dem, som Uorden uformærkt drager efter sig, og altid kan betragte dem som skikkelige Mennesker; og endelig ved den Fornøjelse, at vi med liden Bekostning have behagelige Forlystelser hos os selv? Findes der

der blandt vore Folk Noget, det være Mand eller Kvinde, der ej retter sig efter vore Forskrifter, og foretrækker, under adskillige Paaskud, den Frihed at løbe hvor ham godt synes, da afflaaer man En saadan ikke denne Tilladelse; men vi betragte den Smag paa et omlebede Liv, som et meget mistænkeligt Mærke; og vi bide ej længe, førend vi stille os ved dem, hos hvilke det findes. Saaledes tjene disse samme Fornøjelser, som altid forsikre os gode. Tyvende, endog til en Prøve, hvorefter man vælger nye. Jeg tilstaaer det, Mylord! jeg har aldrig andensteds end her seet Herskaber paa een Gang danne de samme Mennesker baade til gode Tjenere for deres egne Personer, til gode Bønder, for at dyrke deres Jorde, til gode Soldater, for at forsvare Fædrelandet, og til gode Mennesker i enhver Stand, hvor Lykken henfalder dem.

Om Vinteren forandres Fornøjelserne med Arbejdet. Hver Søndag efter Gudstjenesten forsamle alle Husets Folk sig, ja endog Naboerne, Mænd og Kvinder, uden Koffjel, i en Stue, hvor der er Jld, Viin, Frugter, Kager, og en Spillemand, der opmuntrer dem til at dandse. Madam Wolmar forsømmer aldrig at komme did, i det mindste for nogle Dieblikke, for ved sin Nærværelse at vedligeholde Orden og Anstændig-

dighed; det hænder ej sj lben, at h n selv danser, og det med sine egne Folk. Da jeg først saae denne Skik, forekom den mig lidet passende til de protestantiske Sæders Strængthed; jeg sagde det til Julie, og fik omtrent følgende Svar.

„Den rene Moral er saa fuld af strenge Pligter, at dersom man endnu tilføjer ligeaeldige Forskrifter, gaae disse næsten altid paa det V sentliges Bef stning. Man siger, at dette er Tilf llet med de fleste Danske, der, tusinde Regler underkastede, vide hverken hvad Dyd eller Være er. Denne Mangel hersker mindre blandt os; men gaa ikke frie for den ere vi ikke. Vore Geistlige, saa meget v isere end alle andre Religioners Præster, som vor Religions Hellighed overgaaer alle andre, have dog nogle Grundsatninger, der synes mere at støtte sig paa Fordomme, end paa Fornuft. Saadan een er den, der tv rer mod Dans og lystige S lskaber; ligesom der skulde være mere Ondt i at danse end i at synge; ligesom hver deres Bløde ej var en Naturens Indblæsning; men som om det var en Vredes fælles at fryde sig, paa en uskyldig og anstændig Maade. Jeg troer derimod, at hver Gang begge Køn samles, bliver alt offentligt Moerskab uskyldigt, just fordi det er offentligt; isteden for at den mest v esv rdige Syffel er mistænkkelig, naar den st er under

fire

fire Dine *). Manden og Qvinden ere bestemte for hinanden; Naturens Hensigt er, at de skulle forenes ved Ægteskabsbaandet. Enhver falsk Religion kjæmper mod Naturen; vores er den eeneste, der følger og retter den, og forkynder en Lærdom, der er guddommelig og passelig for Mennesket. Den bør derfor ej forøge de Hindringer, den borgerlige Tilstand lægger i Vejen for Ægteskab, med Vanskeligheder, som Evangelium ej foreskriver, og som stride mod Christendommens Aand. Men man sige mig, hvor unge giwtefærdige Personer have større Lejlighed til at fatte Godhed for hverandre, og betragte hverandre med mere Anstændighed og Forsigtighed, end i en Forsamling, hvor det Almindeliges Dine ere henvendte paa dem, og nøde dem til at tage nøje Vare paa sig selv? Hvorledes skulde Gud kunne fortrønes ved en behagelig og sund Dvælse, der stemmer overeens med Ungdommens Fyrighed; der bestaaer i, at vkke sig for hverandre med Ynde og Belansthændighed,

*) I mit Brev til Hr. d'Membert om Skuespil, har jeg affkrevet følgende Stykke, og nogle andre. Men da jeg den Gang blot samlede Materialier til dette Skrivt, troede jeg, at jeg burde vente til det kom ud, for at anføre, hvad jeg havde taget deraf.

hed, og som Tilskueren meddeeler en vis Alvorlighed, den ingen vover tabe af Synne? Kan man tænke sig et anstændigere Middel til ej at bedrage Noget, i det mindste i Henseende til Skabningen, og til at vise sig med de Behageligheder og de Fæst, man kan have, for de Folk, der have Fordeel af at kjende os vel, førend de forpligte sig til at elske os? Drager ej den Pligt, at have hinanden kjær, den efter sig, at behage hinanden? Og er det ej en Bestræbelse, der er to dydige og fristelige Personer værdig, som tænke at forene sig, at danne deres Hjerter til den indbyrdes Kjærlighed Gud paalægger dem?"

„Hvad skeer vel paa de Steder, hvor en evig Evang hersker; hvor man straffer den uskyldigste Glæde som en Forbrydelse; hvor unge Mennesker af begge Kjøn ej vove at samles offentlig; og hvor en ufornuftig og streng Præst ej kan, i Guds Navn, præke andet end slavisk Indskrænkning, Bedrøvelse, og Kjedsomhed? Man unddrager sig fra et utaaleligt Tyranni, som Natur og Fornuft misbillige. I stedet for de tilladelige Fornøjelser, man berøver den lystige og vævre Ungdom, skaffer den sig andre farligere. De lønlige og snedig overlagte Sammenkomster indtage de offentlige Forsamlings Plads. Ved at skjule sig, som om man var lastværdig, fristes man
til

til at vorde det. Den uskyldige Glæde lægger
 Gjerne ved lys Dag; men Lasten er Mørkets Ben;
 og aldrig kunne Uskyld og Løndaad bœe længe til-
 sammen. Min kjære Ven! sagde hun, i det hun
 trykkede min Haand, ligesom for at meddele mig
 sin Anger, og forplante sit Hjertes Reenhed til
 mit, hvo bør bedre føle denne Grundfølelses
 hele Bigtighed end vi? Hvor megen Sorg og
 Nøje, hvor mange Vebredser og Taarer kunde
 vi ej have sparet os i saa mange Aar, dersom vi
 begge, med den Kjærlighed til Dyden, vi altid
 have haft, kunde forudseet de Farer, der udsæt-
 tes for, ved hemmelige Sammenkomster.

„Endnu en Gang, vedblev Madam Wolmar
 i en roligere Tone, være det sagt, ikke i talrige
 Forsamlinger, hvor hele Verden seer og hører
 os, men under fire Dje, hvor Hemmeligheds-
 fuldhed og Frihed herske, kunne Sæderne staae
 fare. Det er paa den Grund jeg, naar mine
 Tjenestefolk af begge Kjon forsamles, er fornøjet
 over, at de Alle ere sammen. Jeg samtykker
 endog i, at de indbyde dem af de unge Mennesker
 i Nabolaget, hvis Omgang ej er i Stand til at
 skade dem; og med stor Fornøjelse hører jeg, at
 man, naar man vil rose nogen af vore unge
 Naboers Sæder, siger: Han kommer til
 Wolmars. Dermed have vi endnu en anden
 Hen-

Hensigt. De Mandfolk, der tjene os, ere alle Ungkarle; og blandt Fruentimmerne er Hofmeesterinden endnu ugift; det er ikke billigt at det stille Liv, begge Kjon leve her, skulde røve dem Lejlighed til at faae et anstændigt Tilbud. Vi søge derfor, ved disse smaae Forsamlinger, at skaffe dem denne Lejlighed, for at sætte dem i Stand til at vælge bedre; og i det vi saaledes bestræbe os for at danne lykkelige huuslige Forbindelser, forsøge vi vort eget Huses Lyksalighed."

„Det var nu var tilbage, var, at retfærdiggjøre mig selv, fordi jeg danser med disse gode Folk; men jeg vil heller give mig tabt i den Ting, og oprigtig tilstaae, at min største Bevæggrund dertil, er den Fornøjelse, jeg finder dert. De veed at jeg altid har havt ligesaa meget Lyst til Dands som min Cousine; men efter min Moders Hensættelse gav jeg, for min hele Levetid, stiv paa Val, og enhver offentlig Lystforsamling; jeg har holdt Ord, endog paa min Bryllupsdag, og skal holde det, uden at troe, at jeg bryder det, ved undertiden at danser i mit eget Huus med mine Gæster og Tjende. Det er en Bevægelse, der er min Sundhed nyttig, formedelst det stillestående Liv, man er nødt til at føre her om Vinteren. Det skaffer mig uskyldigt Mærskab; thi naar jeg har danset mig træ,

træt, bebrøder mit Hjerte mig intet. Det
mover ogsaa Wolmar; og alle mine Ønsker
indskrænke sig til at behage ham. Jeg er
Karsag i at han kommer der, hvor man
dandser; hans Folk ere ogsaa mere fornøjede,
naar de hædres med deres Herres Nærværelse;
de yttre ogsaa deres Glæde over at see mig
blandt dem. Kort, jeg finder at denne an-
stændige Fortrolighed knytter et født og kjær-
ligt Bånd mellem os, der noget sætter os til-
bage i Menneskers naturlige Tilstand, da det
formilder Tjenerkaarenes Ufællehed, og Herrevæ-
dens Strænghed."

Det er da, Mylord! hvad Julie sagde
mig i Anledning af Dandsen; og jeg undres
over, at der blandt Tjenerne findes saa megen
Lydighed, da Herskabet er saa omgængeligt; og
at hun og hendes Mand kunne nedlade sig saa
ofte til deres Tjenestefolk, og omgaaes dem som
deres Lige, uden at disse blive fristede til at
misbruge denne Godhed, og holde sig lige med
dem. Jeg troer ej at Asiens Encherstere tje-
nes med mere Verbødighed i deres Palladier,
end dette ejetede Herskab i sit Huus. Jeg
kjender intet mindre bydende end dets Befalings-
ser, og intet redibonnere udført end disse.
Julie og Wolmar bede, og man flyve afsted;
de

de undskyldte Fejl, og man føler man har Uret. Aldrig lærte jeg nogensinde bedre end her, at Styrken af hvad man siger, berøer saare lidet paa de Ord man bruger.

Dette har ledet mig paa en anden Tanke om mange Herrers tomme Myndighed. Det er mindre deres Fortrolighed end deres Fejl, der bringer dem i Foragt hos Tjenerne; og disses Overmod viser snarere, at Herren er lastefuld, end svag; thi intet gjør dem saa dristige som Kundskab om Herskabets Laster, og alle de Fejle de opdage, ere i deres Dine ligesaa mange Fritagelser for at lyde en Mand, de ej længer kunne agte.

Tjenerne danne sig efter Herrerne, og de gjøre det saa grovt, at Fejlene i deres Opførelse, som de andre bedre kunne skjule med Opdragelsens Fernis, vorde mere iøjnefaldende. I Paris bedømte jeg de Fruentimmers Sæder, jeg kjendte, af deres Kammerjomfruers Bæsen og Tone; og denne Regel bedrog mig aldrig. Thi foruden at Kammerjomfruen, naar hende engang er betroet en Hemmelighed af sin Frue, lader denne dyrt betale sin Forbeholdenhed, handler hun tillige som denne tænker, og blotter hendes Grundsetninger, ved paa en plump Maade at bringe dem i Udøvelse. Overalt er Herskabets

bets Exempel kraftigere end' dets Myndighed; og det er ej naturligt, at Tjenerne skulde ville være stikkeligere end deres Herskab. Man kan længe nok skjælde, bande, mishandle, jage bort, og gjøre Huset ryddeligt; men derved faaer man ej Tjenestefolkene bedre. Om end den, der ej bryder sig om at han er foragtet og hadet af sine Folk, alligevel troer, at man tjener ham tro, saa er det fordi han lader sig nøje med det, han seer, og med Djentjeneste, uden at holde Regning over de tusinde lønlige Ulykker, man uafsladelig tilføjer ham, og hvis Udspring han aldrig bliver vaer. Men hvor er den Mand, der er saa blottet for Væere, at han kan taale Foragt af Alt, hvad det omgiver ham? Hvor er den Kone, der er saa nedværdiget, at hun ingen Følelse har for Forhaanelser? Hvor mange Damer i Paris og London troe sig ikke i megen Væere; og dog vilde de briste i Taarer, naar de hørte, hvad man siger om dem i Gorgemakket! Til Lykke for deres Nørlighed troste de sig selv; holde disse Argusser for Toffer; og smigre sig med at de intet see af det, de ej holde værdt at skjule for dem. Tjenerne dølgge, ved deres opsætsige Opførsel, just heller ikke den Foragt, de have for dem. Herskab og Tjende føle gjensidig, at det

ej er Umagen værdt, at gjøre sig agtede af hinanden.

Tjenestefolkenes Dom forekommer mig at være den sikreste, skjøndt vanskeligste, Prøvesteen for deres Herskabs Dyd; og jeg erindrer mig, Mylord! at have fattet gode Tanker om Dem i Walliserlandet, uden at kjende Dem, just fordi Deres Folk, skjøndt De ofte tiltalede dem temmelig haardt, dog ej vare Dem mindre hengivne, og fordi de, i Deres Fraværelse, indbyrdes yttrede ligesaa megen Agtelse for Dem, som om De havde været tilstede og hørt dem. Man har sagt, der gaves ingen Helt for sin Kammertjener; det kan vel være; men den retskafne Mand har sin Ejers Agtelse; hvilket noksom viser, at Heltedaad er kun en tom Skygge, og at Intet har bestandigt Værd uden Dyden. I dette Huus især gjenkjender man dens Vældes Kraft i Tjenestefolkenes eenstemmige Bisald; et Bisald, saa meget mere antageligt, som det ej bestaaer i tomme Lovtaler, men i et naturligt Udbrud af det, de føle. Da de aldrig her høre Noget, der skulde kunne bringe dem paa den Tanke, at andre Herskaber ej ligne deres, saa rose de ej dette for Dyder, der efter deres Mening ere fælles for alle, men de prise Gud i deres Enføldighed, fordi han har
sat

fat Nige paa Jorden, til Hæld for dem, der tjene disse, og til Fattiges Husvælfelse.

Tjenerkaar ere saa lidet naturlige for Mennesket, at de aldrig kunne finde Sted uden nogen Misfornøjelse. Smidlertid agter man her sit Herskab, og aldrig røber nogen Utrifredshed. Lader man end et utaalmodigt Ord falde mod sin Frue, er det allerede ligesaa godt som en Lovtale. Ingen beklager sig over, at hun ej viser ham Velvillje, men at hun ogsaa yttre den mod de Andre. Ingen kan taale at hun gjør Sammenligning mellem hans og hans Medtjeneres Tver; Enhver vil gjerne være den Første i hendes Nærværelse, som han troer at være det i sin Hengivenhed for hende. Dette er Tjenestefolkenes eeneste Klage, og deres største Uretfærdighed.

Ligesaa megen Lydighed de, som Undermand, vise deres Herskab, saa stor Enighed hersker der blandt dem selv, som Ligemand; og dette Stykke af Huusbestyrelsen er ej det mindst vanskelige. Hvor Sammenstød af Avindsyge og Egenlyst have Sted, der stedse forarsage saa mange Uenigheder mellem Husets Folk, skjøndt deres Antal er saa lidet som her, blive de næsten aldrig eenige uden paa Herrens Bekostning. Naar de slaae sig sammen, er det for at stjale i Selskab; ere de hulde og troe, vil gjerne Enhver skaffe sig

Værd paa de Andres Bekostning; de maae enten være Fiender, eller Sammensvorne; og man har Nøje med at undgaae baade deres Optrækkeri og deres Uenigheder. De fleste Huusfædre kjende blot den eene af disse Ubehageligheder. Nogle foretrække Fordelen for Dyden, og nære dette Hang hos Tjenerne til hemmelige Unklagelser, og troe at handle med mesterlig Klogskab, naar de gjøre dem til Spejdere og Opsynsmænd over hverandre. Andre igjen, mere kolde, ville heller at man skal bestjæle dem, naar de kun kunne leve i Fred. De sætte et Stags Væ i at optage de Advarsler slet, som reem Iver undertiden afsnøder en troe Tjener. Begge bedrage sig lige meget. De Første samle, ved at foraarsage i deres Huus idelige Klammier, der ej kunne bestaae med loelig og god Orden, blot en Hob Bedragere og Angivere, der øve sig paa at forvraade deres Medtjenere, for engang at vorde deres Herrers Forrædere. De Andre fremme, ved ej at ville høre, hvad der foregaaer i deres Huus, Sammensværgelser mod sig selv, sætte Mod i de Onde, nedslaae de Gode, og underholde, med store Bekostninger, blot stolte, dorste Bedragere, der indgaae Forbund til deres Herrers Skade, betragte deres Tjeneste

nefte som en Billighed, og deres Syverier som Ret *).

Det er en stor Wildfarelse, saavel i den huuslige som borgerlige Oekonomi, at vilde befjæmpe een Last ved en anden, eller at vilde danne et Slags Ligevægt mellem dem, ligesom det, der uundergraver Ordenens Grundstøtter, kunde nogen sinde tjene til at fremme den. Man forener blot ved denne Indretning alle Ubehageligheder. Naar Lasterne, engang taales i et Huus, herske de der ikke eene; lad een spire frem, og tusinde andre vilde fremspire af den. Snart skulle de fordærve de Tjenere, der have dem; ødelægge Herren, der taaler dem; og forføre eller forarge Børnene, der vorde opmærksomme paa dem.

S 3

Hvil

*) Jeg har temmelig nøje betragtet de store Familiers Huusindretning; og jeg har tydelig seet, at det er en Herre unueligt, der har tyve Tjenere, at bringe det til Kundskab om der blandt dem er eet skikkeligt Menneske, og ej at ansee den værste Bedrager for at være det. Allene derved vilde jeg faae Afsky for at være blandt de Rige. Een af de blideste Livets Fornøjelser, den, at nyde Fortrolighed og Agtelse, er tabt for disse Ulykkelige. De betale deres Guld dyrt.

Hvilken Fader kunde være uværdig nok til at troe nogen Fordeel saa stor, at den vejede op mod denne Ulykke? Hvilken retskaffen Mand vilde være Huusfader, naar det var ham umueligt, at forene Fred og Trostaa i sit Huus, og naar han skulde kjøbe sine Tjenestefolks Jver paa deres gjensidige Belovelses Beføstning?

Den, der intet Huus havde seet uden dette, vilde aldrig falde paa, at en saa betydelig Baanfælsighed nogensteds kunde finde Sted, saa naturlig synes denne Enighed mellem Lemmerne at komme af Hengivenhed til deres Overhoved. Her findes et mærkeligt Exempel paa, at man ej kan elske sin Herre oprigtig, uden at elske alt hvad ham tilhører; en Sandhed, der ligger til Grund for den kristelige Kjærlighed. Er det ikke saare naturligt at Børn af een og samme Fader behandle hverandre som Brødre? Det er det man præker hver Dag for os i Kirken, uden at bringe os til at føle det; det er det Beboerne af dette Huus føle, uden at man siger dem det.

Denne Dannelse til Enighed begynder naar Tjenerne vælges. Hr. Wolmar undersøger, naar han antager dem, ikke allene om de stemme med ham og hans Kone; men ogsaa om de stemme indbyrdes; og naar man klarligen er overbevist om Ufordragelighed mellem to, ellers ypperlige

Tjenere, er det nok til strax at give Een af dem Afsted; thi, siger Julie, et Huus, hvor deres Antal er saa lidet; et Huus, hvor de aldrig komme ud, og hvor de altid leve sammen, bør være Dem alle lige tilpas; og det vilde vorde et Helvede for dem, naar det ej var Fredens Bolig. De bør betragte det, som deres Forældres Huus, hvor alt er kun een Familie. En eeneste, der mishagede de andre, kunde gjøre det kjedsommeligt for disse; og da denne ubehagelige Person bestandig mødte deres Dine, vilde de aldrig være til Nytte, hverken for dem selv eller os.

Efter at have valgt dem saa passende til hverandre, som mueligt, forener man dem, saa at sige, mod deres Villje, ved de Tjenester, man paa en vis Maade tvinger dem til at gjøre hverandre, og man gjør det saaledes, at Enhver af dem har en mærkelig Fordeel af at være elsket af alle sine Medtjenere. Ingen er saa velkommen, naar han beder om Noget for sig selv, som naar han beder for en Anden; saaledes stræber den der ønsker at faae noget, at overtale en anden til at tale for sig; og dette er saa meget lettere, som man altid, enten man nu tilstaaer eller afslaaer det Forlangte, regner den, som er den Andens Talsmand, det til Fortjeneste. Derimod afviser man alle dem, der blot ere gode mod sig

selv. Hvorfor, svarer man En saadan, Skalde vi skænke Dig hvad Andre bede om til Dig, da Du aldrig beder om noget til Nogen? Er det billigt at Du skal være lykkeligere end Dine Medtjenere, fordi de ere mere tjenstvillige end Du? Man gjør endnu mere; man opmuntret dem til at tjene hverandre i Løndom, uden Pral, og uden at regne sig det til nogen Fortjeneste. Dette er saa meget mindre vanskeligt, da de vide meget vel, at deres Herre, som Vidne til deres Uegennyttighed agter dem derfor end mere; saaledes vinder deres Fordeel derved, og deres Egenfjærighed taber intet. De ere saa overbeviste om denne almindelige Tænkemaade, og der hersker en saa stor Fortrolighed mellem dem, at naar Nogen har noget at bede om, taler han derom ved Bordet, blandt andre Samtaler; ofte, skjøndt han ej har gjort mere, finder han Tingen udrettet; og da han ej veed, hvem han skal takke derfor, bliver han dem alle forbunden.

Med disse og lignende Midler bringer man en Hengivenhed til at herse blandt dem, som oprinder af den, de have for deres Herrer, og er denne underordnet. Langt fra at sammenrotte sig til Herrens Skade, ere de derimod alle eenige i at tjene ham, det bedste de kunne. Saa stort Haug de end have til at elske sig selv, have de dog
endnu

endnu et skæppe til at behage ham; deres Nidkærlighed i hans Tjeneste overgaaer deres gjensidige Velvillje; og da alle ansee sig som deelagtige i det Tab, der mindre sætter ham i Stand til at gjengjælde den gode Tjener, saa ere de og ligesaa lidet i Stand til tause at taale den Uret, Een af dem vilde tilføje ham. Dette Stykke af den Tugt, der er indført i dette Hus, forekommer mig at have noget Ualmindeligt ved sig; og jeg kan ej noksom forundre mig over, hvorledes Wolmar og hans Kone have vidst at omskabe Ungiverens nedrige Forretning til et Bevis paa Gæer, Retfærdighed, og et Mod, ligesaa ædelt, eller i det mindste ligesaa roesværdigt, som det var hos Kommerne.

Man har begyndt med tydeligen, ligesvem, og ved følelige Exempler at nedbryde eller forebygge hin lastværdige og slaviske Tænkemaade; den indbyrdes Overbærelse paa Herskabets Beskæftning, som en slet Tjener stedse forepræker de Gode, som en Sætning, der bærer Kjærlighedens Præg. Man har givet dem et tydeligt Begreb om, at det Bud, der foreskriver os at skjule Næstens Fejl, kun angaaer de Fejl, som ikke skade Nogen; den Uretfærdighed, som man seer og fortier, og som saarer en tredje Mand, gjør man sig selv skyldig i; og ligesom det ikke er andet end Følelsen af vore egne Fejl, der forpligter

og til at taale Andres, saaledes vil Sjænen taale Bedrager, naar han ej selv er en Bedrager, som de. Efter disse Grundsætninger, der i Almindelighed ere sande i Henseende til det eene Menneske mod det andet, og endnu mere strengt sande i det nøje Forhold Tjeneren staaer til sin Herre, holder man det her upaatvovleligt, at den, der seer sin Herre ssee Uret, uden at angive den, er mere lastværdig end den, der er skyldig i den; thi denne lader sig forlede til Handlingen, ved den Fordeel han seer i Møde; men den Anden med koldt Blod, og uden at hæfte Fordeel, har blot til Bevæggrund for sin Taushed, en dyb Ligegyldighed for Retfærd, for det Husets Lykke, han tjener; og et lønligt Ønske at efterligne det Mønster, han hæler med. Saaledes kan, naar endog Fejlen er betydelig, den, der har begaaet den, undertiden haabe Tilgivelse; men det Vidne, der har fortiet den, bliver ufejlbarlig affædiget, som et Menneske der er hengiven til Ondt.

Derimod taaler man ingen Anklage, der bærer Mistanke for Uretfærdighed og Bagvaskelse; det er at sige, man antager ingen saadan i den Anklagedes Fraværelse. Naar Nogen kommer allene og fortæller noget om sin Medtjener, eller personlig beklager sig over ham, spørger man ham, om han er tilstrækkelig underrettet; det er at

at sige, om han har indhentet nærmere Oplysning
 hos den, han beklager sig over. Svarer han
 Nej, spørger man ham videre, hvorledes han
 kan domme om en Handling, hvis Betyggrunde
 han ej nøje nok kjender. Denne Handling, siger
 man ham, berøer maaskee paa en anden, der er
 Dig ubekjendt; den har maaskee en eller anden
 Side, som Du ikke kjender, der tjener til at
 retfærdiggjøre eller undskyldte den. Hvorledes
 vover Du at fordømme dette Forhold, førend
 Du veed dens Grunde, der handler? Et eneste
 Ord til Forklaring, vilde maaskee retfærdiggjøre
 ham i Dine Dine; hvor tør Du uretfærdig dadle
 ham, og udsætte mig for at gjøre mig deelagtig i
 Din Uretfærdighed? Dersom han forsikrer, at
 han i Forvejen har søgt Oplysning hos den An-
 klagede; hvorfor, svarer man ham da, kommer
 Du uden at have ham med Dig? ligesom Du
 havde frygtet for at han skulde gjendrive som Lagn,
 det Du har at sige; med hvad Ret forsømmer
 Du selv den Forsigtighed i Hensyn til mig, som
 Du har troet at burde bruge for Dig selv? Er
 det vel gjort af Dig, at Du vil, at jeg skal domme
 efter Din Beretning, om en Handling, som Du
 selv ikke har villet domme om, efter Dine egne
 Dines Vidnesbyrd? Og bliver Du ej ansvarlig
 for den partiske Dom, jeg kunde fælde derover,
 naar

naar jeg allene lod mig nøje med Dit Udsagn? Derpaa foreslæer man ham at hente den, han anklager; hvis han er villig dertil, bringes Sagen snart i Orden; hvis han sætter sig derimod, viser man ham tilbage efter en drøj Grettesættelse; men man holder Tingen hemmelig, og har Dinene med dem begge; paa den Maade varer det ej længe, førend man faaer at vide, hvo der har Uret.

Denne Regel er saa bekjendt og saa nøjagtig fulgt, at man aldrig hører en Tjener i dette Huus tale ilde om nogen af sine Medtjenere fraværende; thi de vide alle, at det er Besjen til at ansees for en Nidding eller Løgner. Naar Een blandt dem anklager en Anden, skeer det paa den aabneste og ærligste Maade, og ej allene i hans, men ogsaa i alle Medtjenernes Nærværelse, for at have i Vidnerne paa sin Tale Hjemmelsmand for at han taler Sandhed. Naar Spørgsmaalet er om personlige Uenigheder, høves disse næsten altid ved Mellemmand, uden at man ulejliger engen Wolmar eller hans Kone; men naar Tingen gjælder Herskabets hellige Fordeel, kan den ej holdes hemmelig. Den Skyldige maa angive sig, eller en Anden anklager ham. Disse smaa Retssager ere overmaade sjældne, og afgjøres ved Bordet, i de Besøg Julie gjør daglig ved sine
Folks

Folks Middags- eller Aftensmaaltid, og som Wolmar i *Opera* kalder hendes Ting-Dage. Efter at hun der rolig har hørt Klagen og Svaret, takker hun Anklageren for hans Nidkjærhed, naar Tingen vedkommer Tjenesten. Jeg veed, siger hun til ham, at Du elsker Din Medtjener; Du har altid talt godt om ham, og jeg roser Dig for, at Kjærlighed til Pligt og Retfærdighed er stærkere hos Dig end privat Hengivenhed; saaledes er det en troe Tjener og en retskaffen Mand forholder sig. Har den Anklagede ej nogen Skyld, tilføjer hun altid en Lovtale til hans Retfærdiggjørelse. Men er han virkelig skyldig, kaaner hun ham, i de andres Nærværelse, for en Deel af Skammen. Hun forudsætter, at han har noget at sige til sit Forsvar, som han ej vil ud med, i saa mange Menneskers Nærværelse hun bestemmer ham en Tid, naar hun vil høre ham allene; og det er da hun eller hendes Mand tale som de bør. Det besynderlige derved er, at den strengeste af de to, er ej den mest frygtede; og at man mindre er bange for Hr. Wolmars krafftige Grettesættelser, end Julies rørende Brejvelser. Den Eene, der lader Retfærdighed og Sandhed tale, ydmyger og forvirrer de Skyldige; den Anden meddeler dem den smerteligste Anger over, at de ere det, ved at vise dem den

Sorg

Sorg hun har, ved at være tvungen til at berøve dem sin Godhet. Ofte afsvinger hun dem Taarer af Sorg og Skam; og det hænder ikke sjældent, at hun selv bliver rørt, ved at see deres Kuelse, i det Haab at hun ej vorder nødt til at opfylde sin Trudsel.

Manngen, der vilde dømme om alle disse Synder, efter hvad der foregaaer sig hos ham, eller hans Naboer, vilde maaskee ansee dem for unyttige eller besværlige. Men De, Mylord! der have saa høje Begreber om Huusfaderens Pligter og Glæder, og som kjender den naturlige Vælde, Geni og Dyd have over det menneskelige Hjerte, De indseer Vigtigheden af denne indtil de mindste Smaaeting udstrakte Orden, og De føler hvorpaa dens hældige Fremgang berøer. Rigdom gjør ikke rig, siger Romanen om Rosen. En Mands Formue ligger ej i hans Kiste, men i den Brug han gjør af den; man gjør ej de Ting, man ejer, til sine, uden ved at anvende dem; og Misbrugene ere altid mere uudtømmelige end Rigdommene selv; dette gjør, at man ej nyder i Forhold til sine Udgifter, men i Forhold til, som man veed paa det bedste at anvende dem. En Gal kan kaste Guldstænger i Havet, og sige at han har nydt dem; men hvilken Sammenligning mellem denne udsvævende

Ny

- Nydelse, og den, en fornuftig Mand veed at drage af en mindre Sum! Orden og Nøjagtighed, der forlænge og fordoble Brugen af Midler, kunne allene forvandle Fornøjelsen til Lyksalighed. Dersom det er af Tingenes Forhold til os den sande Ejendoms Ret kommer; dersom det er snarere Rigdommens Anvendelse end deres Forhvervelse; der giver os den; hvilke Bestræbelser ere da mere vigtige for en Huusfader, end den huuslige Oekonomi og gode Bestyrelse, hvor alt staaer i det fuldkomneste Forhold til Huset, og hvor ethvert Lems Vel forøger Huusfaderens Lykke?

Ere de Rigeste de lykkeligste? Hvad nytter Formue til Lyksalighed? Men ethvert vel indrettet Huus er Billedet af Herrens Sjæl. Forgyldte Løstbetragt, Overdaad og Pragt, behude blot deres Forfængelighed, der prunke med dem; isteden for at I overalt, hvor I see Orden herske uden Stivhed, Fred uden Slaveri, Overflødighed uden Odselhed, ville sige med Tillid: det er et lykkeligt Menneske, der befaler her.

Jeg for min Deel tænker, at det stikreste Tegn paa Aandens sande Fornøjelse, er det eensomme huuslige Liv; og at de, der uophærlig søge deres Lyksalighed hos Andre, have ingen hos

hos dem selv. En Sunefader, der fornøjer sig i sit Huus, har den bestandige Nydelse af de sødeste Naturens Følelser, til Løn for den idelige Omhu, han bær for sit Huus. Eene han blandt alle Dødelige, er Herre over sin egen Lyksalighed, fordi han er lykkelig som Gud, uden at ønske mere end hvad han nyder; ligesom det umaalelige Vasen, tænker han ej paa at forsøge sin Formue, men at gjøre den virkelig til sin, ved de fuldkomneste Forhold, og den viseste Bestyrelse; om han end ikke beriger sig ved nyt Forhørv, beriger han sig dog ved bedre at eje, hvad han har. Tilforn nød han blot Indkomsten af sine Jorde; nu nyder han Jordene selv, ved at forestaae deres Dyrkning, og omvandre dem uafslædelig. Hans Tjende var ham tilforn fremmede, nu har han gjort dem til sin Ejendom, sine Børn, som han tilegner sig. Han havde tilforn blot Net over deres Handlinger, men nu har han det endog over deres Villje. Han var blot deres Herre, for saavidt han betalte dem; nu bliver han det, ved den hellige Magt, hans Agtelse og Belgjerninger skaffe ham. Lad Skjæbnen rane ham hans Rigdomme, de Hjerter der ere ham hengivne, skal den ej røve ham; den skal ej fravryste Faderen sine Børn; hele Forskjellen er, at han

fødde

fødde dem i Gaar, og de 'skulle' føde ham i Morgen. Saaledes lærer man at nyde sin Formue, sin Familie, og sin selv; saaledes vorde huslige Smaaesyler frydfulde for en retskaffen Mand, der veed at sætte Priis paa dem; langt fra altsaa at betragte sine Pligter som en Byrde, søger han meget mere sin Lyksalighed i dem, og han henter fra disse forryllende og ædle Syler, den Hæder og Glæde at være Menneske.

Dersom disse dyrebare Fordele foragtes eller lidet kjendes; og dersom det lille Antal selv, der søger dem, opnaaer dem saa sjældent, kommer Alt dette af een og samme Aarsag. Der ere simple og tillige høje Pligter, som kun faa Mennesker ere i Stand til at elske og opfylde. Saadanne ere Huusfaderens Pligter, for hvilke den store Verdens Ustædighed og Tummel blot indaander Modbydelighed, og som man slet opfylder, naar man ej drives dertil, uden af Gjærrighedens og Egennyttens Grunde. Mangen troer at være en god Huusfader, og er blot en aarvaagen Huusholder; Formuen kan hældig forøges, og Huset dog styres saare slet. Man maa nære mere ophøjede Hensigter, for at sætte denne vigtige Bestyrelse i Lys, haandhave den, og skaffe den hældig Fremgang. Den første Sorg man bør have, naar et Huus skal bringes i Orden, er ej at taale

R

ubek

uden skikkelige Mennesker, som ej bringe det skjulte Dunst med sig, at forstyrre denne Orden. Men kunne da Ejenerkaar og Rettskaffenhed' saa let forenes, at man bør haabe at finde rettskafne Evende? Nei, for at faae dem saaledes maa man ej søge dem; man maa selv danne dem; og kun den rettskafne Mand forstaaer den Kunst at gjøre Andre til Rettskafne. En Hyfler kan gjerne ville paatage sig Dydens Tone; men Lyst til den, kan han ej indblæse Nogen; og vidste han at gjøre den elskværdig, vilde han selv elske den. Hvad nytter kolde Lærdomme, der gjendrives ved et ideligt Exempel, uden til at give os den Tanke, om den, der præker dem, at han driver Spot med andres Lettroenshed? O hvilken Urimelighed sigte ikke de, der opmuntre os til at gjøre hvad de tale, og ikke hvad de selv gjøre! Den der ej handler, som han taler, siger aldrig noget godt; thi Hjertets Sprog, der rører og overbeviser, fattes ham. Jeg har undertiden hørt nogle af de uheldigen opsminkede Prækenere, man holder for Ejernestefolkene, ligesom for Børn, for at give dem i Forbigaaende Formaning. Men jeg har saa lidet kunnet troe, at de et Øjeblik lode sig bedrage, at jeg meget mere har seet dem lønlig smile over deres Herres Taabelighed, der holdt dem for saadanne enfoldige Stymper, at han
saa

faa bunt vilde fremføre for dem Grundsætninger, som de vel vidste ej vare hans egne

Alle disse tomme Spidsfindigheder kjendes ikke i dette Huus; og den store Konst Julie og Wolmar bruge, for at faae deres Tjenestefolk saadanne som de ville, bestaaer deri, at de vise sig for dem saadanne, som de ere. Deres Forhold er altid frit og aabent, fordi de ej frygte for, at deres Handlinger skulle modsiges deres Tale. Saa som de ej have for sig selv en Sadelære, der er forskjellig fra den, de ville indprænte andre, behøve de ingen Vaerfomhed i deres Udtryk; et Ord, de uoverlagt lade komme sig af Munden, kuldkafter ej de Grundsætninger, de gjøre sig Umage for at indføre. De tale ej hen i Taaget om alt hvad de gjøre, men friligen siges de alle deres Grundsætninger. Ved Bordet, paa Spadeseregangene, under fire Djne og for hele Verden beholder man altid det samme Sprog; man siger ligesvem, hvad man mener om enhver Ting; og uden at man tænker paa Noget, finder Enhver altid nogen Undervisning deri. Da Tjenestefolkene aldrig see deres Herskab gjøre noget, som ej er lovligt, retfærdigt og billigt, ansee de aldrig Retfærdighed, som en Tyngsel paa den Fatige, et Nag for den Ulykkelige, og som een af deres Stands Elendigheder. Den Opmærksom-

hed, man viser paa, ej at lade Arbejdere løbe forgjæves, og spille hele Dage med, at komme og tigge om Betaling for deres Dagværk, vænner dem til at sætte Pris paa Tiden. Ved at see Herskabets Omhu for at spare Andres Tid, slutter Enhver, at hans er dem mere dyrebar, og regner derfor Lediggang for end større Last. Den Tillid man har til Herskabets Rettskaffenhed, giver dets Lærdomme en Styrke, der gjør disse gjældende, og forebygger Misbrug. Man frygter ej for, at Huusmoderen, ved den ugentlige Drikkepenges Uddeling, finder den yngste, eller den mest velkæbte, at have været den flittigste. En gammel Tjener er ej bange for, at man søger nogen Udflugt, for at spare den Forhøjelse i Lønnen, som man plejer at give ham. Man ventter aldrig at skaffe sig nogen Fordeel af Herskabets Uenighed, eller derved gjøre sig saa anseet hos den Ene, at denne giver, hvad den Anden vilde afslaae. De der ere givtefærdige, frygte ej for, at man skal lægge deres Givtermaal Hindringer i Vejen for at beholde dem længere, og at de saaledes skulle have Skade af deres tro Tjeneste. Dersom nogen fremmed Tjener kom her, og sagde Husets Folk, at en Herre og Tjenerne laae i Strid med hinanden; at disse, naar de gjøre deres Herskab alt det Onde de kunne, bruge der

ved

ved en billig Gjengæld; at Herrerne ere uretsfærdige Magthavere, (Usurpateurs) Løgnere, og Bedragere, og at det er ingen Skyld at behandle dem, som de behandle Fyrsten, Folket eller Privatmænd; og at man lumskeligen kan gjøre dem det Onde, de aabenbart gjøre Andre; den der talede saaledes, vilde aldrig vorde hørt af Nogen; man falder her ej engang paa at bestride eller forebygge deslige Taler; kun dem, der ere Narfsag dertil, paaligger det som Pligt at gjendrive dem.

Tjenerne vise stedse Lydighed uden sure Miner, uden Modvillje, fordi Herskabet aldrig befaler med Stolthed eller Særhed; fordi man intet fordrer, uden hvad der er fornuftigt eller nyttigt; og fordi man for højt agter Menneskeværd, endog hos Tjenere, til at ville sysselsætte dem med noget, uden hvad der ej fornedrer dem.

Ligesom man ej taaler nogen hemmelig Forslaaelse med Andre uden Huset; saaledes er heller Ingen fristet til at søge den. Tjenestefolkene indsee saare vel, at deres visseste Lykke staaer i den næjeste Forbindelse med deres Herres, og at de intet skulle mangle, saalange alting gaaer vel med Huset. Ved at see dette til bedste, sørg de altsaa for deres eget Arvegods, hvilket de endog forsøge, ved at gjøre deres Tjeneste behagelig;

deri bestaaer deres højeste Interesse. Dog dette Ord staaer neppe her paa sit rette Sted, thi jeg har aldrig seet nogen Huusindretning, hvor personlig Fordeel var saa viselig styret, og dog havde mindre Indflydelse end her. Alt skeer her af egen Tilbøjelighed; og man kunde næsten sige, at Tjenestefolkene ellers saa vindesøge Sjæle lurtredes, saasnart de kom ind i denne Visdommens og Samdrægtighedens Bolig. Man skulde sige, at en Deel af Herrens Forstand og Fruens Følelser meddeles enhver af Folkene; saa eftertænkfulde, saa velgjørende, retskafne, og hævende over deres Stand ere de. At gjøre sig agtede, elskede, og forskaffe sig Belvillje er deres højeste Stolthed; og de regne de smigrende Ord, man siger dem, som Tjenerne paa andre Steder, den Nytaarsgave de faae.

Der seer De da mine fornemste Sagttagelser, i Hensyn til den Deel af Huusholdningen, der angaaer Tjenestefolkene og Daglønnerne. Herskabets Levemaade, Børnenes Opdragelse, fortjene hver for sig, i et særskilt Brev, at omtales. De veed, i hvilken Hensigt jeg har begyndt at meddele dem disse Bemærkninger; men sandelig, det Hele udgjør et saa henrivende Ekilderi, at man ej behøver anden Opmuntring til
at

at beskue det med Lyst, end den Glæde, man finder deri.

B r e v X I .

Fra Saint-Preux til Mylord Edouard.

Nes, Mylord! jeg fragaaer ej hvad jeg har sagt: man seer intet i dette Huus, som jo forener det Behagelige med det Nyttige; men selv de nyttige Sysler gaae ikke ud paa Higen efter Binding; de indbefatte meget mere alle skyldfrie og ukonstlede Fornøjelser, der naer Følelse for det stille Liv, for Arbejde, for Afholdenhed, og bevare dens Sjæl, der nyder dem, sund, og hans Hjerte frit for Lidenskabernes Storme. Medens dorst Drkeløshed kun avler Sorgmod og Rjedsomhed, ere blide og qvægende Kritimer Frugten af et daadfuldt Liv. Man arbejder kun for at nyde; denne Afvexling af Arbejde og Nydelse er port sande Kald. Hvilen, der tjener til Berogvægelse efter fuldendte Sysler, og giver os Etvike til nye, er ikke mindre nødvendig for Mennesket, end Arbejdet selv.

Efterat at jeg i Husets Orden havde beundret Virkningen af den agtværdigste Huusmoders Narvaagenhed og Bestræbelser, saae jeg ogsaa Frugterne af hendes Fritimer paa et affidesliggende Sted, som hun har udkaaret til sin Yndlings- Spadseregang, og som hun kalder sit Elysium.

I mange Dage havde jeg hørt tale om dette Elysium; men man gjorde mig et Blags Hemmelighed deraf. Endelig, da Heden i Gaar Eftermiddag gjorde det næsten lige utaaleligt, at være uden som inden Huset, foreslog Wolmar sin Kone at tage sig Lov den Eftermiddag, og at gaae ud med os i Frugthaven, for at trække frisk Luft, isteden for, som sædvanlig, at begive sig til Børnestuen, til henimod Aftenen. Hun gav sit Minde dertil; og vi gik da derhen sammen.

Dette Sted, skjøndt ganske nær Huset, er dog saaledes skjult af en bedækket Allee, der skiljer det fra Bygningen, at man paa ingen Kant kan see denne. Det tykke Løv, der omringes det, forbyder Djet at trænge igjennem, og der er altid omhyggelig lukket for det. Saasnart jeg var indtraadt, kunde jeg ikke see Porten for Elletræer og Hasselbuske, der kun lævnedes to snævre Gange paa Siderne; og da jeg vendte mig om, kunde

kunde jeg ei opdage, hvorledes jeg var indkommen; og jeg fandt mig ligesom nedfalden fra Skyerne, fordi jeg ingen Indgang saae.

Ved at trine ind i denne saakaldte Frugthave, overraskede en behagelig Fornemmelse af den kjælende Luftning mig; skumle Skyggegage, en duftende og livlig Grønning, Blomster, adspredde paa alle Kanter, det rindende Bands Surren, tusinde Fugles liflige Sang bemestrede sig min Indbildningskraft, ej mindre end mine Sandser; jeg troede at see det vildeste og mest eensomme Sted i Naturen; og jeg syntes at jeg var den første Dødelige, der var kommen ind i denne Orken. Overrasket, forstønet, fortryllet af et saa uformodentligt Syn, stod jeg et Øjeblik ubevægelig, og udraabte i en uvilkaarlig Henrykkelse: O Tinian! O Juan-Fernandez *)! Julie! Verdens Ende ligger for Deres Dør! — Mange Andre finde det samme, sagde Julie smilende; men tyve Skridt længer ville snart bringe Dem til Clarens; vi ville see om Deres Henrykkelse da vedvarer længere. Det er den samme Frugthave, i hvilken De fordum spadserede, og hvor De og min Cousine fastede hinanden med Færskener.

R 5

De

*) Ubeboede Øer i Endhavet, bekjendte af Admiral Ansons Rejse.

De veed at Græsset var den Gang temmelig for-
 tørrer, Træerne sparsomt plantede; at der var
 faare liden Skygge, og intet Vand; nu er Alt
 friskt, grønt, beklæd, prunkende, blomsterfuldt
 og beduaget; hvad mener De vel, det har kostet
 mig, at sætte det i den nærværende Stand? Thi
 jeg maa sige Dem, at jeg har Tilsynet dermed,
 og min Mand har givet mig fuldkommen Raad-
 siddighed derover. — Det har, min Tro, svarede
 jeg, ikke kostet Dem andet, end at sidde med Hæn-
 derne i Skjødets. Stedet er ypperligt, det er
 sandt, men vildt og overladt til sig selv; jeg
 sporer ej nogen menneskelig Haand deri. De
 har lukket Vorten; Vandet er kommen, Gud
 veed hvorledes? Naturen har gjort det Dyrige;
 og De havde aldrig selv kunnet gjøre det saa godt
 som den. — Det er sandt, svarede hun, Na-
 turen har gjort Alt, men under mit Tilsyn; og
 der er intet, som jo jeg har foreskrevet. Endnu
 en Gang, gjæt hvad det har kostet? — For det
 Første, sagde jeg, begriber jeg ikke, hvorledes
 man, med al anvendt Møje og med Penge, har
 kunnet udrette, hvad Tiden eene kan gjøre. Træ-
 erne Hvad dem angaaer, sagde Wolmar,
 maa De lægge Mærke til, at der ej ere mange
 meget store blandt dem, og disse vare der allerede
 tilforn. End mere, Julie havde begyndt paa
 dette

dette Arbejde længe førend hun blev gift, næsten strax efter sin Moders Død, da hun kom herhid med sin Fader, for at søge Ensomhed. — Velan, svarede jeg, siden De endelig vil, at alle disse tykvoerne, store Buegange, disse nedhængende Buske, disse saa skægefulde Luude skulle være fremkomne i en Tid af syv eller otte Aar, og at Konsten skal have blandet sig deri, saa holder jeg dog for, at naar De har kunnet gjort alt det, i en saa viid Omkreds, for to tusinde Daler, har De endnu været temmelig sparsom. — De regner ikke mere end to tusinde Daler for meget, sagde hun; det har Intet kostet mig. — Hvorledes, intet? Ja, intet; med mindre De vil regne tolv Dages Arbejde om Aaret for min Gartner, og to eller tre Dages for mine Folk, og nogle for Wolmar, der ej har fortrødt paa, undertiden at være min Gartnerdreng. Jeg begreb intet af denne mærke Tale; men Julie, der havde holdt mig tilbage, sagde mig, i det hun lod mig gaa: — See Dem om, og De vil finde det. — Snart ville Timian og Juan-Fernandez, snart vil al Fortryllelse forsvinde; pludselig vil De komme tilbage fra Verdens Ende.

Jeg begyndte at gjennevandre med Hensyn til denne saa omstæbte Frugthave, og fandt jeg end ikke udenlandske Planter eller indiske

Bar

Bærter, saae jeg dog Landets egne, vel, ordnede og forenede paa en Maade, der gjorde et mere smilende og behageligt Indtryk paa mig. Den blomstrende, tykke, men korte og tætpackede Grønsvær, var blandet med vild og anden Tis- mian, med Balsomtræ og Meiran, og andre vel- lugtende Urter. Man saae tusinde Markblomster, som prunkede der, blandt hvilke Djet med Fors- hauselse dvælede ved nogle Haveblomster, der syntes at vore naturlig med de andre. Stundom kom jeg til tætbyggede Buske, ugjennemtræng- gelige for Solens Straaler, og lige den tykt bevorne Skov. Disse Buskegange bestode af Qviste af de højeligste Træer, hvis Grene man havde krummet tilbage, saa at de hang til Jor- den, og floge Rødder paa en Maade, der lig- nede den, Mangeltræerne i Amerika vore paa. Paa mere ubedækkede Steder saae jeg hist og her, uden Orden og Symmetri, Rosenbusker, Him- bærtræer, Ribstræer, Persisk Syrene, Hasselbu- sker, Hylde træer, Syrene, Rostgvel, Kløver, der zirede Jorden, ved at give den et Udseende, som om den hvilede. Jeg fulgte de bugtede og ure- gelrette Lyftgange, der vare besatte med blomstrende Buske træer, og beskyggede af tusinde Krandsje af gold Biinstof, af Humle, Snærle, Hundebær, bitter sød Natfkygge, Skorpalmé og andre saar
danne

danne Planter, blandt hvilke Gedebladet og Jasminen ej forsmaaede at blande sig. Disse Krandselyntes skjædesløse at være kastede fra et Træ til et andet, omtrent som jeg skundom har seet dem i Skovene, og de dannede oven over os et Slags Draperi, der beskyggede os mod Solen, medens vi blødt, imageligt, og tørt trene frem paa en Vej, begroet med fin Moos, uden Sand, uden Græs, og uden knudrede Qviste. Da først opdagede jeg, ikke uden Forundring, at disse grønne beskyggede Gange, og disse Kratbuske, der langt borte havde saa saare bedraget mig, blot vare dannede af de krybende Snylteplanter, der snoe sig langs op ad Træerne, indhylle deres Toppe i det tykke Løv, og nede ved Roden sprede Skygge og Kjølighed omkring sig. Jeg mærkede ogsaa, at man med saare simpel Flid havde indpodet mange af disse Planter i Trærnes Stammer, saaledes, at de udbredte sig mere, og indtoge mindre af Vejen. De indseer let, at Frugterne just ej befinde sig saa godt ved alle disse Tilfættninger; men dette er ogsaa det eeneste Sted, hvor man har opofret det Nyttige for det Behagelige; og paa den øvrige Deel af Jorderne har man brugt saa megen Omhyggelighed for Planter og Træer, at Frugthøsten, naar man fraregner denne Frugthave, er stedse mere rig end tilforn. Naar De

tænke

lænker Dem hvor meget man dybt inde i en Skov henrykkes, ved at see vild Frugt, og græge sig paa den, vil De kunne indsee den Fornøjelse, man nyder her; ved at finde i denne kunstige Ort ypperlige og modne Frugter, skjøndt de findes sparsomt, og ei see godt ud; hvilket giver den Fornøjelse, at man maa søge og vælge.

Alle disse Smaaestier vare omflængede eller gennemskaarne af flart og rislende Vand, der snart sneg sig langtsomt mellem Urter og Blomster i næsten umærkelige Straaler; (filets), snart som de stærke Fække strømmede frem over teen og spraglet Grovsand, der gjorde det end mere skinnende. Man saae Kilder fremvælde af Jordden, og stundom dybere Kanaler, hvis stille og rolige Vand, ved Gjenfskin, malede Gjenstandene for Diet. „Du begriber jeg det Alt,“ sagde jeg til Julie: men hvorfra det Vand, jeg sees paa alle Kanter? . . . — Det kommer derfra, svarede hun, i det hun viste hen til den Side i Haven, hvor Terrassen er. Det er den samme Bæk, der med store Bekostninger danner det Vandspring i Blomsterquarteret, som Ingen bryder sig om. Wolmar vil ej skaffe det bort, af Agtelse for min Fader, der har ladet det gjøre; men med hvilken Fornøjelse see vi ikke hver Dag det Vand, hvortil vi sjælden nærme

os i Haven, løbe her mellem Træerne. Vandet springer spiller for Fremmede; men denne Bæk rinder her for os. Det er sandt, jeg har dermed forenet Vandet af det store Vandfald, som løb i Søen over Landevejen, og fordærvede den, til Ubehagelighed for de Rejsende, og til almindelig Skade. Det gjorde en Krumning ved Enden af Frugthaven, mellem to Rader Piletræer; disse indhængede jeg, og indledte det samme Vand gennem andre Veje.

Jeg saa da, at hele Tingen havde bestaaet i, med Sparksomhed at lade dette Vand slynge sig, ved rigtig at dele det, og igjen forene det, ligesom og ved at skaane Skraanningen saa meget som mueligt, for at forlænge Vandets Omkøb, og have den Fornøjelse at høre dets surrende Fald. Et Lag Leerjord, bedækket med en Tomme Grovsand af Søen, og bestrøet med Muslinger, udgjorde disse Bækkes Bund. Disse samme Bække, der rexelviis løbe under brede Teglsteen, jævnt bedækkede med Jord og Grønsvær, dannede, naar de igjen kom til syne, ligesaa mange kunstige Kilder. Nogle Smaaeftaner blev paa ulovne Steder bragte i Højden ved Hæverter, og faldt sprudlende ned igjen. Kort, den saaledes forfriskede og bebuggede Jord, bar

nafl.

uafslægtig nye Blomster, og vedligeholdt Græsset altid grønt og smukt.

Jo mere jeg gjennemvandrede dette behagelige Fristed, jo mere fandt jeg den frødfulde Følelse forøget, som opstod hos mig; da jeg traadde derind; min Nygjærighed holdt mig i uophørlig Bevægelse. Jeg havde mere Længsel efter at se Gjenstandene, end at undersøge deres Indtryk paa mig; og jeg overlod mig med Glæde til denne ypperlig Bestuelse, uden at gjøre mig Møje for at tænke over den. Men Madam Wolmar rev mig ud af mine sørmende Drømme, og sagde, i det hun tog mig under Armen: Alt det De nu seer, er blot den vegeterende og livløse Natur, og man gjør hvad man vil, den efterlader stedse en Forestilling om Ensomhed, der saarer. Kom, og De skal se den levende og følende Natur. Da skal De hvert Øjeblik om Dagen finde en nye tillokkende Udighed hos den. De forekommer mig, svarede jeg hende; jeg hører en blandet Lyd af qvidrende Toner, og jeg seer kun saare faa Fugle; jeg kan nok tænke, De maa have et Fuglehuus (voliere). Gandske rigtig, sagde hun; lader os gaae did — Jeg torde endnu ikke sige min Mening om Fuglehuuse; men Tanken derom havde noget Ubehageligt for

for mig, der ej syntes mig at stemme overeens med Alt det øvrige.

Vi gik da gjennem tusinde Omveje ned ad til det Nederste af Frugthaven, hvor jeg fandt alt Vandet samlet i en dejlig Aa, der sagtelig gled frem mellem to Rader gamle Piletræer, hvis Grene ofte vare afskappede. Deres hule og halv-nøgne Toppe dannede mange Slags Vaser, af hvilke der, ved den kunstige Behandling, hvorefter om jeg har talt, fremvokrede Smaaebusser af Gedeblad, af hvilke nogle snoede sig omkring Grenene, og andre krøbe sødelig langs ved Aaens Ræsten ved den yderste Deel af Indhægningen var et lidet Vandfang, hvis Bredde var prydet med Urter, Siv og Kørgræs; det tjente til Drikkested for Fuglene, og var den sidste Plads, der modtog dette saa kostelige og velnyttede Vand.

Paa hiin Side af Vandfanget saae man en Boldgang, ved hvis Ende, i Vinkelen af Hæget, var en Bakke, pyntet med en Mængde Buske af alle Slags; de mindste stode højest; de andre tiltog i Størrelse, alt eftersom Jorden blev lavere; dette gjorde Toppenes Flade næsten horisontal, eller i det mindste viste, at den engang skulde blive det. Foran stod et Dosis endnu unge Træer, men som kunde vorde saare store; disse

disse vare Bøgetræer, Alm, Alf og Acasia. Disse Buske paa Bakken tjente denne Mængde Fugle, hvis Qvidren jeg langt borte havde hørt, til Opholdssted; og under Løvverkets Skygge saae man dem, ligesom under en stor Soelfjærm, flagre, hoppe, synge, lokke hverandre, og slåes, som om de ej vare blevne os vaer. Det var saa langt fra at de fløj bort, da vi nærmede os, at jeg, efter den Fordom jeg havde, troede i Førstningen, at de vare indsluttede af et Sprinkelværk; men da vi vare komne til Munden af Vandfanget, saae jeg mange af dem flyve ned, og nærme sig til os paa et Slags Allee, der deledede Voldgangen, og gik fra Vandfanget til Fuglehuset. Derpaa gik Wolmar rundt om Vandfanget, og strøede paa Alleen to eller tre Naver fulde af blandet Korn, som han havde i sin Lomme; saa snart han var bortgaaen, kom Fuglene hoppende, og gave sig til at oppikke Kornet ligesom Høns, saa tamme, at jeg godt kunde see de vare vant til denne Behandling. Upperrigt! raabte jeg; Ordet Boliere forekom mig forunderligt hos Dem, men nu forstaaer jeg det. Jeg seer De vil have Gjæster, men ikke Fanger. — Hvad kalder De Gjæster? svared: Julie. Det er os, der ere deres Gjæster; thi de ere Varter her, og vi betale dem Afgifter, for undertiden at blive taalte her.

Godt!

Godt! var mit Svar; men hvorledes ere disse Ejere komne til dette Sted? Hvorledes have saa mange frivillige Beboere kunnet samle sig her? Jeg har aldrig hørt man har gjort saadant Forsøg før, og jeg vilde aldrig troet det, naar jeg ej havde Beviset for mine Dine.

Taalmodighed og Tid have gjort dette Underværk, svarede Wolmar. Det er Foretagender, der aldrig falde de Rige ind i deres Fornøjelser. Altid higgende efter Nydelse kjende de ingen anden Glæde end Evang og Penge. De have Fugle & Bure, og Benner paa samme Maade. Kom Tjenerne nogensinde paa dette Sted, vilde De snart see Fuglene forsvinde; og ere de her fornærværende Tid i Mængde, da er det fordi de altid have været her. Man bringer dem ikke hid, naar de ej ere her; men det er let, naar der er nogle, at lokke flere hid, ved at sørge for alle deres Nødvendigheder, aldrig kysse dem, men lade dem i Ro lægge deres Æg, og aldrig tage Unger af deres Rede; saaledes blive de, der ere, i Ro, og de, der komme til, ligeledes. Denne Kratskov har tilforn været her, skjøndt den laae adskilt fra Frugthaven. Julie har blot indhægnnet den med et levende Gjærde, borttaget Skillerumsvæggen, og formeret og forskjønnnet den med nye Planter. De seer baade paa højre og venstre Side af Alleens

to Stykker fulde af forskjellige Slaas Urter, Straae og allehaande Planter. Hun lader der hvert Aar saae Korn, Hirse, Soelsikker, Hamppefrø, Pittker, og i Almindelighed alt Slags Korn, som Fuglene elske, og af dette afmeje vi intet. Desuden bringer endnu hun eller jeg dem hver Dag, Sommer og Vinter, noget at æde; og naar vi ikke komme, gaaer gjerne Fanchon; der er, som De seer, kun fire Skridt for dem til Vandet. Madam Wolmar driver sin Omhyggelighed endog saa vidt, at hun hvert Foraar forsyner dem med en Mængde Haar, Straae, Uld, Moos, og andre Ting, hvoraf de kunne bygge Neder. Da de have, hvad de skulle bruge og æde, saa nær; da man drager den største Omhu for at bortfjerne alle deres Fiender *); og da de nyde en evig Fred, lægge de helst deres Veg her paa dette bequemme Sted, hvor intet mangler dem, og hvor Ingen forstyrrer dem. Saaledes vorde Forældrenes Opholdssted ogsaa Børnenes; og denne lille Koloni vedligeholdes og formeres.

Ah! sagde Julie, hvad De nu seer, er intet. Nu tænker enhver kun paa sig; men uadskillelige Par, Drivtighed i Arbejde, Fader- og
Mo-

*) Eyssoverue, Muusene, Uglerne, og især Børn.

Moderømhed, alt dette har De intet seet af. De skulde have været her for to Maaneer siden, for at kunne fæstet Deres Øjne paa det ypperste Skuespil, og overladt Deres Hjerter til Naturens sødeste Følelse. Madam! svarede jeg temmelig vemsdig; De er Kone og Moder; det er Glæder, det tilkommer Dem at kjende. Wolmar tog mig i Haanden, trykkede den og sagde: De har Venner, og disse Venner have Børn; skulde da Faderkjærlighed være Dem fremmed? Jeg saae paa ham, jeg saae paa Julie, og de saae paa hinanden, og kastede et saa rørende Blik til mig, at jeg, i det jeg omfavnede dem begge, sagde i en bevægelig Tone: „de ere mig ligesaa Kjære, som de ere Eder.“ Jeg veed ej hvorledes et Ord saa forunderligt kan omskabe Sjælen; men siden det Djeblik forekommer Wolmar mig som et andet Menneske, og jeg seer mere i ham en Fader for to Børn, jeg vilde opofre mit Liv for, end Hendes Mand, jeg saa smt har elsket.

Jeg vilde nu gaae omkring Vandfanget, for nærmere at see dette fortryllende Frisped, og dets smaa Beboere; men Madam Wolmar holdt mig tilbage. Ingen, sagde hun, forstyrret dem i deres Hjem; og De er den Første af mine Gjæster, jeg saa langt har taget med mig. Der ere fire Nøgler til denne Have, af hvilke

min Fader har een, og vi have hver sin. Fanchon, som den Opsynet er betroet til, har den fjerde, for skundom at føre mine Børn med sig; en Fornøjelse, hvis Værd saa meget mere forhøjes, ved den yderlige Forsigtighed, man fordrer af dem, saa længe de ere her. Selv Gustin kommer aldrig herind, uden ved een af disse fire Nøgler; og naar de to Foraarsmaaneder, i hvilke hans Arbejde er til Nytte, ere forbi, kommer han næsten aldrig ind mere, men Alt det øvrige gjøre vi selv. — Allsaa, svarede jeg, ere I bleve Fuglenes Slaver, af Frygt for at de skulde worde Eders. — Det falder jeg, sagde hun, Tyransprog, naar man troer man ej kan nyde sin Frihed, uden at krænke Andres.

Da vi vilde gaac, kastede Hr. Wolmar en Nævefuld Bys i Vandfanget; og i det jeg saae derhen, blev jeg nogle smaae Fiske vaer. — Ah! Ah! sagde jeg, der har De dog Fanger? Ja, svarede han, Krigsfanger, hvis Liv man har skaonet. — Upaatvivleligt, tog hans Kone Ordet: for nogen Tid siden snappede Fanchon i Kjøkkenet nogle Aborrer, og kastede dem heri uden mit Vidende. Jeg lader dem blive der, for ej at gjøre hende imod, ved at kaste dem i Søen igjen; thi det er dog bedre at indslutte nogle Fiske i et knappere Rum, end at fødtørne eet
Sti

Skikkelig Menneske. — De har Ret, svarede jeg; og disse ere just ej saa syndeligt at beklage, fordi de paa den Maade ere slupne fra Stegepanden.

Nu da, sagde hun, i det vi vendte tilbage, hvad synes De? Er De endnu ved Verdens Ende? — Nej, svarede jeg, De har aldeles bragt mig derfra, og virkelig forflyttet mig til Elysium. — Det prunkende Navn, hun har givet denne Frugthave, sagde Wolmar, fortjener ærlig den Spot: Vær beskeden i Deres Lovtale over denne Børneleeg, og betænk, at den ikke har røvet Tiden fra Huusmoderens Sysler. — Det veed jeg, og er ganske vis derpaa; desuden behager Børnespil af det Slags mig mere, end de Børnes Arbejde.

Imidlertid, vedblev jeg, er der dog en Ting her, som jeg ej kan begribe. Det er: at et Sted, saa forskjelligt fra det, det engang var, ej kan være bleven det. Det er, uden Dyrkning og Tilsyn, som jeg dog ingensjeds seer mindste Spor til. Alt er grønt, friskt, livligt, og Gartnerens Haand viser sig slet ikke; intet strider mod Begrebet om en ubeboet Ø, der faldt mig ind strax jeg var kommen her; og jeg mærker ingen Menneskespor. — Af! sagde Wolmar, det er fordi man har gjort sig den største Umage

for at udslætte dem. Jeg har ofte været Vidne og Medhjælper til dette Bedrageri. Man lader alle de opharvede Stykker bestrøe med Sg, og Græsset skjuler snart Arbejds-spørene; man bedækker om Vinteren de mørke og tørre Steder med nogle Lag Gjødning; Gjødningen tærer Mosen, og driver Urter og Planter frem. Træerne selv vorde ej slættede derved, og naar Sommeren kommer, seer man intet. Hvad Mosen angaaer, der bedækker nogle Lystgange, har Mylord Edvard lært os fra England den Hemmelighed; at faae den til at vore. Disse to Sider, sagde han videre, vare indsluttede af Mure; disse ere blevne beklædte, ikke med Espalietræer, men med tykke Buske, som gjøre, at man tager Stedets Hægn for Indgangen til en Skov. Paa de to andre Sider strække sig stærke levende Gærder, beplantede med Baldbirk, Hvidtorn, Stikpalme, Liguster, der betage dem Udseendet af Gærder, og gjøre at de ligne en Kratkov. De seer ingen Afspasning eller Afmaaling; aldrig kom Maalesitoren paa dette Sted; Naturen planter intet efter Snor. De bugtede Gange, med deres tilsyneladende Uregelmæssighed, ere skaanede ved Konst, for at forlænge Spadserevejen, skjule Dens Kanter, og udvide den synlige Omkreds, uden at man
alt

alt for ofte skulde være nødt til at standse, og gaae tilbage.*).

Ved at betragte Alt dette, fandt jeg det sælsomt nok, at man gjorde sig saa megen Umage for at skjule den Møje, man havde haft; havde det ej været bedre aldrig at anvende nogen? — Alt det uagtet vi have sagt Dem, svarede Julie, bedømmer De dog Arbejdet efter Virkningen, og De bedrager Dem. Alt hvad De seer er vilde, stærke Planter, som det er nok at sætte ned i Jorden, og som siden komme frem af sig selv. I Overrigt synes Naturen at ville skjule for Menneskenes Dine sine sande Yndigheder, som de enten have for lidet Høielse for, eller som de vanskebe, naar de see sig i Stand dertil. Naturen flyr folkerige Steder; paa Bjergenes Toppe, dybt inde i Skovene, paa ubeboede Øer, prunker den i al sin rorende og yndige Herlighed. De der øffe den, og ej kunne gaae saa langt for at søge den, maae gjøre Vold paa den, og tvinge den

L 5

til,

*) Allsaa var det ej disse smaae Lunde (bosquets) efter Moden, der saa løjerlig crebugtede, at man snart gaaer hid, snart did, (en Zigzag) og ved hvert Skridt maa dreje sig som en Top.

til, paa en vis Maade, at hve hos dem; og alt dette lader sig ej gjøre uden lidt Bedrageri.

Med disse Ord fik jeg et Indfald, der bragte dem til at lee. — Jeg forestiller mig, sagde jeg, en rig Mand fra Paris eller London, som Ejer af dette Hus, komme hid med en Bygmester, han dyrt maatte betale, for at forhutle Naturen. Med hvilken haanlig Mine vilde han ej trine ind paa dette simple, og i hans Dine elendige Sted! med hvilken Foragt vilde han ej nedhugge alle disse Uffelheder! hvilke skjønne Afmaalinger vilde han ej gjøre! hvilke prægtige Alleer vilde han ej anlægge! — Hvilke smukke Straaleaange (pattes d'oies)! hvilke herlige Træer, dannede som Soelskærme og Bister! hvilket nydeligt og skjønt udhugget Sprinkelværk! hvilke ypperligt skildrede, firskaarne, bugete Honbegrøder! hvilke smukke, runde, firkantede, i Buer tilskaarne, og agdannede Boulingriner af fin engelsk Græssoar! hvilke skjønne i Ebenholtræer udgraverede Drager, Pagoder, Vandskabninger, og alle Slags Uhrer! hvilke smukke Vaser af Bronze, dejlige Frugter af Steen, vilde han ej udmaje sin Have med!*) . . .

Naar

*) Jeg er overbevist om, at den Tid nærmer sig, da man ej længere vil taale i Havenne,

hvad

Naar nu alt dette var gjort, sagde Hr Wolmar, havde han en overmaade smuk Have, som Ingen kunde gaae i, og som man altid vilde forlade med Længsel efter at komme paa Landet; et ubehageligt Sted, hvor man ej engang kunde spadserere, men som man maatte drage igjennem, naar man vilde spadserere, isteden for at jeg paa mine landlige Vandringer ofte iler at komme tilbage for at gaae her.

I hine saa store og saa rigelig udsmykkede Haver seer jeg intet uden Ejerens og Kunstnerens Forsængelighed, der higende efter at glimre, der Gode med sin Rigdom, den Anden med sit Talent, skabe med store Beløftninger Kjedsomhed for Enhver, der vil nyde godt af deres Arbejde. En falsk Smag paa en Storhed, som ej er Menneskets Lod, forgifter deres Fornøjelser. Den store Verdens Tone har altid noget Ubehageligt ved sig; den opvækker Tanken om dens Uffelighed, der fremkonstler den. Midt i sine Blomster-
kvarterer, midt i sine store Lystgange bliver hans
lille

hvad der vorer paa Marken; man vil hverken have Planter eller Kratbuske, men Porcellinsblomster, Aber, Sprintelvært, Sand af alle Slags Farver, og smukke Vaser fulde af Jutet.

lille Person dog ikke større; et Træ paa tyve
Fod skjuler ham, ligesaavel som et paa tredsindstve *) ; han indtager ej mere end et Num paa
tre Fod, og taber sig som en Myg mellem sine
Ejendomme.

Der gives ogsaa en anden, denne lige mod-
sat, og endnu latterligere Smag, der endog røver
og Lejlighed til at spadserer med Fornøjelse, for hvil-
ket dog Havenne ere anlagte. — Jeg forstaaer Dem,
sagde jeg, det er den, disse smaae pedantiske Bloms-
sterelskere have, der ere færdige at daane af
Glæde

*) Han burde ogsaa her have talt lidt om den
flette Smag, paa en latterlig Maade at
forklippe Træerne, for at gjøre dem snehøje,
ved at borttage deres skønne Toppe og deres
Skogge; ved at udtømme deres Saft, og for-
byde dem at trives. Det er sandt, paa den
Maade faae Gartnerne brænde, men Landet
taber, og det har dog ej for meget. Man
skulde troe at Naturen var anderledes i Frankrig,
end i den hele øvrige Verden; saa megen Umage
gjør man sig for at vanskebe den. Dyrerhavenne
er der ej beplantede med andet end lave Stær-
ger; Skovene bestaae af Mastetræer, og man
spadserer mellem Træer, uden at finde
Skogge.

Glæde over en Nanunkel, og som falde paa Knæ for Tulipaner. Derpaa fortalte jeg dem, Mylord! hvad der engang var hændet mig i London i en Blomsterhave, hvor vi bleve indførte med den største Stads, og hvor vi saae alle Hollands Skatte herligen prunke paa fire Mistbænke. Jeg glemte ikke Ceremonierne med Soelstjarmen, og den lille Kjæp, som man bærede mig Uværdige, saavel som de andre Tilskuere med. Jeg bekjendte ydmygelig for dem, hvorledes jeg, da jeg ogsaa vilde tage Mod til mig, og vove at henrykkes ved Synet af en Tulipan, hvis Farve forekom mig saa levende, og hvis Dannelsse saa skøn, blev forhaanet, udelet og udpeben af alle Kyndige, og hvorledes Haveprofessoren, ved at gaae over fra Foragt for Blomsten, til Foragt for dens Lovtaler, ikke værdigede mig et Blik siden. Jeg tænker, frjæde jeg til, at det smertede ham nok, at han havde ladet sin Kjæp og sin Soelstjarm vanhelliges af mig.

Naar denne Smag, sagde Wolmar, udarter til Lidenstæb, har den nogen Smaahed og Forfængelighed ved sig, der gjør den barnagtig, og latterlig kostbar. Den Anden har i det mindste noget ædelt, stort, og en vis Sandhed ved sig; men hvad Værd er der ved en Mod eller en Svibel, som et Insekt forgraver eller fordærver,

maa

maaskee i det Djeblif man kjober den, eller ved en Blomst, der om Middagen betales dyrt, og er visnet for Solen daler? hvad er den betingede Skjonhed, der kun mærkes af Lysthavere, og som blot er Skjønhed, fordi de ville den skal saa være? Den Tid kan komme, da man vil søge hos Blomsterne det Modsatte af hvad man nu søger, og med ligesaa megen Ret; da vil De blive den Kyndige, og Deres Blomsterelsker den Ukyndige. Alle disse smaa Sagttagelser, der udarte til Studium, passe sig ikke for den fornuftige Mand, som paa Spadseregange vil skaffe sit Legeme en maadelig Bevægelse, eller vedergvæge Sjelen, ved at underholde sig med sine Benner. Blomsterne ere til for at fornøje vore Blikke, og ej for at anatomeres saa nøje. See deres glimrende Dronning paa alle Kanter i denne Have. Dens Vellugt gjennemdufter Luften; den fortryller Djæne, og behøver kun ubetydelig Pleje og Dyrkning; Derfor vrage Blomsterkjenderne den; Naturen har gjort den saa smuk, at de ej kunne forøge dens Skjønhed ved Konsten; og da dens Dyrkning ej giver dem Lejlighed at vise deres majsomme Arbejde, finder de intet hos den, der kan smigre dem. Bildfarelsen hos disse formeente Folk af Smager, at de ville udbrede Konst. over alt; at de
aldrig

aldrig ere fornøjede uden Konsten at se sig, isteden for den sande Smag bestaaer i at skjule den, især naar det gjælder om Naturens Værker. Hvad betyde disse saa snorlige, saa sandstræede Lyssange, som man uophørlig finder; og disse Stærner, ved hvilke man, langt fra at udvide en Haves Størrelse for Djet, som man troer, blot paa en usnild Mgade viser dens Grændser? Seer man Flodsand i Skovene, eller hviler Foden mere blødt paa Sand, end paa Moos eller det bløde Græs? Bruger Naturen stedse Vinkelhagen eller Linialen? Frygte disse Folk for ej at kunne gjenkjende den i nogen Ting, uden deres Umage for at vanskabe den? Kort, er det ej mærksomt nok at de, ligesom de vare trætte af at spadserere førend de begyndte, gaae i en lige Linie, for at komme hastigere til Maalet? Skulde man ej snarere sige, at de, ved at tage den korteste Vej, heller gjøre en Rejse end en Spadseretour, og ile for at komme ud igjen, saasnart de ere komne ind?

Hvad skal da Manden af Smag gjøre, der virkelig lever for at leve; der forstaaer at nyde sig selv; der søger sande og simple Fornøjelser, og vil spadserere ved sit Hus? Han skal indrette Spadseregangene saa magelige og skjønne, at han med Fornøjelse kan besøge dem hver Time om Dagen, og dog saa naturlige og ukonstlede,
at

at han ej synes selv at have gjort noget ved dem. Han skal forene Vand, Grønt, Skygge og Rjslighed paa eet Sted; thi Naturen forener ogsaa alle disse Ting. Han skal ej tænke paa nogen Symmetri; den er en Fiende af Naturen og af Afvevling; og alle Lystgange, i de sædvanlige Haver, ligne hinanden saa meget, at man troer man stedse er i den samme. Han skal jævne Jordbunden, for at kunne bekvemtelig spadserer der; men de to Sider af hans Lystgange skulle ej være nøje parallelt afpassede; Anlægningen skal ej altid være i en ret Linje; der skal være noget, jeg veed ej hvilket, Skjodesløst ved den, lige som ved et ledigt Menneskes Gang, der paa Spadserertoure vanter omkring. Han skal ikke bekymre sig om at affikke fjærne Perspektiv-Udsigter (points de vue). Denne Smag kommer af den Tilbøjelighed, de fleste Mennesker have til ej at finde sig fornøjede, uden hvor de ikke ere. De ere altid begjærlige efter det, der er langt fra dem; og Konitneren, som ej kan gjøre dem tilfredse med hvad der omringer dem, vælger dette Middel til at more dem. Den Mand, om hvilken jeg taler, kjender ikke saadanne Bekymringer; og naar han lever vel, hvor han er, længes han ej efter at være andensteds. Her, for Exempel, kan man ej see uden for Etedet; og man finder sig

sig vel fornøjet med ej at kunne det. Man kunde gjerne troe, at alle Naturens Undigheder her ere samlede; og naar den mindste Udsigt aabnede sig uden fra, frygter jeg for, at den vilde betage disse Spadseregange meget af deres Behagelighed *). Saa meget er vist, at de Mennesker, der ej faae Lyst til at henbringe saa skønne Dage paa et saa simpelt og behageligt Sted, har hverken en reen Smag eller en sund Sjæl. Jeg tilstaaer at man ej med nogen højtidelig Pragt kan føre Fremmede herind; men derimod kan man fornøje sig selv, uden at vise Nogen det.

Min

*) Jeg veed ikke om man nogensinde har forsøgt paa, at give de lange Alleer en liden Krumning, saaledes, at Vjet ikke gandske skulde kunne opdage Enden paa dem, og at deres yderste Kant skjultes for Tilskueren. Det er sandt, man vilde derved tabe det Behagelige ved, at have Perspektiv-Udsigter; men man vilde derimod vinde den Fordeel, der maa være Ejerne saa dyrebar, at kunne udvide det Sted, hvor man er, for Indbildningskraften; og i Midten af en nok saa indskrænket Etjerne, vilde man troe sig hensat i en rmaalelig Have. Jeg er overbevist om, at Spadseregangene paa den Maade vilde worde

M

saa

Min Herre! svarede jeg, disse saa rige Folk, der anlægge saa smukke Haver, have meget gode Grunde for, ej at ville spadserer allene, og blot have sig selv til Selskab; derfor handle de ogsaa meget vel i, at de i den Henseende blot tænke paa Andre. I Dyrigt har jeg i China seet saadanne Haver, som De ønske, saa kunstigen indrettede, at Konsten ej røbedes, men paa en saa sødelig Maade, og med saa store Bekostninger, at denne Forestilling betog mig al den Fornøjelse, jeg havde kunnet smage ved at see dem. Der var Klipper, Grotter, kunstige Vandfald paa flade og sandige Steder, hvor man ej har andet end Brøndvand. Der var Blomster, og sjældne Planter fra alle Himmelegne i China og Tartariet, samlede og dyrkede i een og sam-

saa meget mindre kjedeude, skjøndt mere ensomme; thi alt, hvad der søffelsætter Indbildningskraften, opliver Forestillingerne, og nærer Munden; men Haveanlæggerne ere ej de Folk, der ere i stand til at føle dette. Hvor ofte maatte det ikke ellers gaae dem, som det gik Le Notre i Saint-James Park, at deres Blyantspen maatte falde dem af Haanden, naar de, som han, vidste, hvad der giver Naturen Liv, og dens Betragtning Interesse.

samme Jordbund. Man saae sandelig der hver-
 ken smukke Alleer eller regelrette Afdelinger;
 men man saae ødselt paa hinanden ovdyngede
 Underværker, som man ellers blot finder adspredte
 og adskilte. Naturen fremstillede sig der, under
 tusinde forskellige Skikkelser, og det Hele var
 dog aldeles ikke naturligt. Her har man hverken
 henflyttet Jord eller Stene; man har ingen
 Pomper, ingen Vandlamme indrettet; man
 trænger hverken til Drivhuse, eller til Ovne,
 eller til Glasklokker, eller til Straematter.
 Jorden, der næsten overalt er jævn, har kun
 faaet saare simple Prydelser. Almindelige Ur-
 ter, almindelige Smaaetræer, og nogle Smaa-
 kanaler, der rinde frem uden Konst, uden Tvang;
 dette er alt hvad der er anvendt til Stedets
 Forskjønnelse. Det er et utvungent Spil, hvis
 Lethed selv yder Tilskueren en ny Fornøjelse. Jeg
 føler at dette Opholdssted kunde være endnu mere
 behageligt, og dog uendelig mindre fornøje mig.
 Saaledes som i China forholder det sig, for Exem-
 pel, med Mylord Cobhams berømte Park i Staw.
 Det er en Sammensætning af saare skønne og
 maleriske Strykker, hvortil Prospekterne ere
 tagne fra forskellige Lande, og som synes
 naturlige, naar man undrager den Sammen-
 dypningen, der her, ligesom i de chineeske Haver,

om hvilke jeg nylig talede, finder Sted. Eieren er selv Skaber af denne ypperlige Solitude; han har endog saa der opreist Ruiner, Templer, gamle Bygninger; og saa vel de forskjellige Tider, som de forskjellige Steder ere samlede med fast mere end menneskelig Pragt. Dette er just det jeg paaanker. Jeg vilde at Menneskenes Fornøjelser altid skulde bære Præg af en Lethed, der ej opvakte Tanken om deres Svaghed, og at man ej ved at beundre disse Herligheder, skulde trætte Indbildningskraften, ved at tænke paa de Pengesummer, og det Arbejde, de have kostet: tilmaaler ej Skjæbnen os Møjer nok, uden at vi ogsaa skulde blande Ubehageligheder i vore Fornøjelser?

Jeg har kun en eeneste Ting at udsætte paa Deres Elysium, søjede jeg til, og saae paa Julte; men den vil De nok ansee saare vigtig; det er, at det er en overflødig Fornøjelse! Hvad skulde De med en ny Spadseregang, da De paa den anden Side af Huset har saa ypperlige, skjønne saatilsidefatte Kratskove? — Det er sandt, sagde hun noget forlægen, men jeg holder mere af denne Plet. — Havde De overvejet Deres Spørgsmaal, førend De gjorde det, afbrød Wolmar hende, vilde det været mere end ubesindigt. Min Kone har aldrig, siden hun blev gift, sat sin Fod i de Kratskove, De taler om. Jeg veed
Grunde

Grunden dertil, skjøndt hun har gandske fortiet den for mig. Lær De, som ej er uvidende om den, at hadre det Sted, De er paa; thi disse Lunde ere plantede af Dydens Hænder.

Neppes havde jeg faaet denne billige Frettesættelse, førend den lille Familie, ledsaget af Fanchon, traadde ind, da vi vilde gaae ud. Disse tre elskværdige Børn faldt Wolmar og hans Kone om Halsen. Jeg nød ogsaa min Deel af deres Kærtegn; Julie og jeg vendte om igjen til Elysium, og gik nogle Skridt med dem; derpaa begave vi os tilbage til Wolmar, som stod og taledes med sine Arbejdsfolk. Paa Vejen sagde hun mig, at siden hun var bleven Moder, faldt der hende, paa denne Spadseregang, en Tanke ind, der forgydede hendes Sjæl for at forskjøne den. Jeg har tænkt, sagde hun, paa mine Børns Fornøjelse og deres Sundhed, naar de blive ældre. Dette Steds Bedligeholdelse kræver mere Omhu end Umage; det kommer mere an paa at give Planternes Vrene en vis Kontour, end at opgrave og pløje Jorden. Jeg vil engang gjøre mine Smaa til Gartnere her; de skulle have saa megen Bevægelse, som de behøve for at styrke deres Legeme, og ej for meget, der kunde svække det. I Dyrigt skulle de lade andre gjøre, hvad der er for tungt for deres Alder; og de skulle

indskrænke sig til det Arbejde, der vil fornøse dem. Jeg kan ej beskrive Dem, søjede hun til, hvor megen Glæde jeg nyder, naar jeg forestiller mig mine Børn selskabet med, at gjengjelde den ubetydelige Omhu, jeg med saa megen Fornøjelse bærer for dem; hvor frydfuldt det vil være for mig, at see Udbrud af deres samme Hjerter, naar de engang see deres Moder spadserer med Lyst under de Træers Skygge, der ere dyrkede med deres Hænder. I Sandhed, min Ven! sagde hun i en bevægelig Tone, de saaledes henderundne Dage ere en Forsmag paa et andet Liv; og naar jeg tænker derpaa, er det ej uden Grund, jeg har givet Stedet Navn af Elysium. — Denne uforlignelige Kone, Mylord! er Moder som hun er Hustru; som hun er Veninde; som hun er Datter; og — til evig Qual for mit Herte — saaledes var hun ogsaa Elskerinde.

Inderlig fortryllet af dette saa yndige Op- holdstæd, udbad jeg mig om Aftenen den Godhed af dem, at Fanchon, saa længe jeg var hos dem, maatte overlade mig sin Nøgel, og betro Omsorgen for Fuglenes Føde til mig. Strax lod Julie bringe en Sæk med Korn i mit Kammer, og gav mig sin egen Nøgel. Jeg veed ej hvorfor jeg modtog den med et Slags ubehagelig

gelig Høielse; det forekom mig, som jeg heller havde ønsket mig Wolmars.

I Morges stod jeg tidlig op, og gik ud, med et Barns Længsel, for at indslurte mig i den eensomme Have. Hvor mange behagelige Tanker haabede jeg ej at bringe med mig til det eensomme Sted, hvor allene det blide Syn af Naturen burde forjage fra min Erindring den hele borgerlige, og kunstlede Indretning, der havde gjort mig saa ulykkelig. Alt der, der skulde omgive mig, var hendes Bærk, der havde været mig saa kjær. Jeg skulde kye hende rundt omkring mig. Jeg skulde ej see noget uden hendes Haand jo havde rørt ved det; jeg skulde kysse de Blomster, hendes Fod siden vilde træde paa; jeg skulde med Duggen indaande en Luft, hun havde indaandet; den Smag, jeg opdagede i hendes Fornøjelser, skulde fremstille alle hendes Yndigheder for mig; og jeg skulde overalt finde hende, ligesom hendes Billede dybt er indgravet i mit Hjerte.

I det jeg saaledes stent treen ind i Elysium, gjenkaldte jeg mig uformodentlig det sidste Ord, Hr. Wolmar i Gaar havde sagt mig, næsten paa samme Plet. Erindringen af det eene Ord forandrede strax min Sjæls hele Stemning. Jeg troede at see Dydens Billede der, hvor jeg blot

søgte Fornøjelsens. Hint Billede sammensmel-
 tedes i min Sjæl med Madam Wolmars Træk;
 og for første Gang efter min Gjerkomst saae jeg
 Julie i hendes Fraværelse, ikke saadan som hun
 engang var for mig, og som jeg endnu saa gjerne
 vil forestille mig hende, men saadan som hun
 hver Dag viser sig for mine Øjne. Jeg syntes,
 Mylord! at see denne saa fortryllende, saa kyndste
 og saa tydiæe Kone midt iblandt det Følge, der
 i Gaar omringede hende. Jeg saae rundt om-
 fring hende, hvorledes hendes tre elskværdige
 Børn, disse hæderfulde og dyrebare Pant paa
 ægtekabelig Forening og ømt Venfkab, ydede
 hende, og modtog af hende tusinde sømme Kjær-
 tegn. Jeg saae ved hendes Side den alvorlige
 Wolmar; denne saa elskede, saa lykkelige Ægte-
 mand, der er sin Lykke saa værdig. Jeg syntes
 at see hans skarpe og dømmende Øje trænge ind
 i mit inderste Hjerte, og endnu bringe mig til
 at rødme; jeg syntes at høre alt for meget for-
 tjente Bebrejdelser, og alt for lidet agtede For-
 maninger af hans Mund. Jeg saae i hans
 Følge just den samme Fanchon Rigard, der er et
 saa levende Bevis paa Dydens og Menneskelig-
 hedens Sejer over den hidsigste Kjærlighed. Al!
 hvorledes kunde vel nogen lastværdig Koldse have
 trangt sig til hende i dette skyldfrie Selskab?
 Med

Med hvilken Fortrydelse vilde jeg ej have kvalt de uværdige Uttringer af en skammeelig og stødømpet Lidenkab; og hvor vilde jeg ej have foragtet mig, om jeg med et eneste utilladeligt Suk havde kunnet besudle et saa henrivende Ekilberi af Uskyld og Nærskaffenhed! — Jeg tilbagekaldte i min Hukommelse den Samtale, hun havde med mig, da vi i Gaar gik ud herfra; og siden fæstede jeg et Blik ud med hende i den Fremtid, hun betragter med saa megen Henrykkelse; jeg saae denne smukke Næder afstørre Sveden af sine Børns Pande; jeg saae hende kysse deres blussende Kinder, og overlade sit Hjerte, skabt til at elske, til Naturens sødeste Følelse. Alt, lige indtil Navnet Elysium, rettede hos mig Phantasens Forvildelser, og skabte i min Sjæl den stille Ro, der langt overgaaer de mest bedaarende Lidenskabers Hæftighed. Det malede for mig paa en vis Maade dens Jnderste, der havde opfundet det; jeg sluttede at man aldrig med en oprørt Samvittighed kunde have valgt hint Navn. Jeg sagde ved mig selv: Fred throner i hendes Jnderste, ligesom den throner paa det Fristed, hun gav dette Navn.

Jeg havde lovet mig en behagelig Drøm; men jeg drømte mere behageligt end jeg havde ventet. Jeg henbragte i Elysium to Timer,

som jeg holder for' de ypperste i mit Liv. Ved Tanken om, med hvilken Fryd, og med hvilken Til de henrunde, fandt jeg, at der i ædel Tankning og Grundskning er et Slags Velsiv, som de Lastefulde ej kjende; det er, at være fornøjet med sig selv. Hvis man uden Fordom eftertænkte dette, veed jeg ej hvilken Fornøjelse man kunde sammenligne med den; i det mindste veed jeg, at den, der elsker Ensomhed saa meget som jeg, bør frygte for at omskabe den til Qual. Af de samme Grundsetninger kunde man maaskee hente Nøgelen til Menneskenes falske Domme om Lastens og Dydens Fordel; thi Dydens Nydelse bestaaer gandske i det Gudvortes, og mærkes aldrig uden af den, der har den; men hver Lastens Fordeel falder i Andres Djne; og kun den, der nyder den, veed, hvad den har kostet ham.

Se a ciascun l'interno affanno
Si legesse in fronte scritto.
Quanti mai, che invidia fanno,
Ci farebbero pieta *)!

Si

*) O! dersom de lønlige Qualer, der nage Hjertene, kunde læses i Ansynet, hvor mange Mennesker, som nu opvække Misundelse, vilde da ej opvække Medynkt!

Si vedria che i lor nemici
Anno in seno, e si riduce
Nel parere a noi felici
Ogni lor felicità *).

Da det blev silde, uden at jeg tænkte derpaa, kom Wolmar for at finde mig, og sigte, at Julie og Theen ventede paa mig. Det er Eder selv, sagde jeg til dem, i det jeg gjorde Underskyldning, der hindre mig fra at være hos Eder. Jeg blev saa henreven i Gaar Aftes, at jeg maatte ud igjen i Dag, for at nyde Morgenens; til Lykke er der ingen Ulykke skeet; og naar I have ventet paa mig, er Morgenstunden dog ikke spildt. — De har Ret, svarede Madam Wolmar; det var bedre at vente til Middag, end tabe den Fornøjelse at spise Frokost sammen. Om Morgenens komme ellers aldrig fremmede ind i mit Bærelse; de spise Frokost i deres eget. Frokosten er et Bennemaaltid; Tjenerne have intet ved den at bestille; ingen overhængende Personer vise sig ved den; man siger da Alt hvad man tænker; man aabenbarer alle sine Hemmeligheder; man

*) Man skulde see, at den Fiende, der martrer dem, er skult i deres egen Barm, og at al deres formeente Grusomhed blot bestaaer i, at de synes, at være uheldige.

man lægger ingen Tvang paa sine Følelser; man kan, uden at beskyldes for Uforsigtighed, overlade sig til Venstabs og Fortroligheds Behageligheder. Det er næsten det eeneste Djeblik man kan være, hvad man virkelig er; gid man kunde være det den hele Dag! — Af Gulte! var jeg paa Besjen at sige, det er et alt for egennyttigt Ønske! men jeg taug. Den første Ting jeg med min Elskov lod fare, var Lovtale. At rose Nogen i Djuene, naar det ej er en Kærester, hvad er det at gjøre andet, end at ansee ham for forfængelig? De vred, Mylord! om den Bebrejdelse kan træffe Madam Wolmar. Nej den kan ikke; jeg hædrer hende alt for meget, til ej at hædre hende med Tausshed; at see hende, høre hende, lægge Mærke til hendes Adfærd, er det ej Noes nok for hende?

B r e v XII.

Fra Madam Wolmar til Madam d'Orbe.

Det er fastsat, kjære Veninde! at Du til alle Tider skal være min Skytsgudinde mod mig selv; og efterat jeg med saa megen Møje har udviklet mig af mit Hjertes Snarer, skal Du advare mig for min Fornufts Hilder. Efter saa mange grusomme Prøver, lærer jeg at frygte for dens Bildfarelser, ligesaameget som for Lidenskaberne, af hvilke hine ofte ere Virkninger. O! at jeg stedsse havde brugt samme Forsigtighed! — Havde jeg i de hensvundne Dage mindre stolet paa min Forstand, vilde jeg have mindre Marsag til at rødtne over mine Felelser.

Men lad denne Indgang ej skrække Dig. Jeg maatte være Dit Venskab uværdig, naar jeg endnu havde saa vigtige Ting at raadspørge Dig om. Lasten var stedsse fremmed for mit Hjerte, men nu traer jeg den endnu længere bortfjærnet fra mig, end den har været. Hør mig taalmodigen, Cousine! og vær overbevist om, at jeg aldrig nogensinde skal trænge til Raad i Tvivl, som Pligten allene kan løse.

I de sex Aar jeg har levet med Boimar i den fuldkomneste Enighed, der kan herske mellem to Ægtefæller, ved Du, at han ej har sagt mig noget, hverken om sin Familie eller om sin Person; og siden jeg fik ham af min Fader, der var ligesaa ivrig for sin Datters Lykke, som for sit Huses Ære, har jeg aldrig yttret nogen Længsel efter at vide mere ham anaende, end hvad han selv fandt raadeligt at sige mig. Fornøjet med at skyldes ham, foruden dens Liv, der gav mig Livet, ogsaa min Ære, min Nølighed, mine Børn, min Fornuft, og alt hvad der kan give mig noget Værd i mine egne Dje, var jeg forvissat om, at det, jeg ej fik at vide af ham, ingenlunde stred mod det, der tilforn var mig bekjendt; og jeg behøvede ej at vide mere om ham, for at elske og agte ham saa meget som mueligt.

I Morges, da vi spiste Krokost, foreslog han os at gjøre en Spadsereetour, førend Heden begyndte; under Naastund af, at han ej vilde spadserere i sin Slaaprof, førte han os hen i Vindskovene, og netop, min Dyrebare! paa den Plet, hvor alle mit Livs Ulykker begyndte. Ved at nærme mig dette ulykkelige Sted, følede jeg at mit Hjerte bankede hæftig; og jeg havde nægtet at gaae længer, dersom Undseelie
ej

ej havde holdt mig tilbage, og hvis ikke Erin-
dringen af det Ord, der forleden Dag blev sagt
i Elysium, havde indjaget mig Frygt for ubes-
hagelige Fortolkninger. Jeg veed ej om Phi-
losophen var roligere til Mode; men nogen
Tid derefter, da jeg af en Hændelse fastede
Djnene paa ham, fandt jeg ham bleg og for-
andret; og jeg kan ej sige Dig, hvor ondt Alt
dette gjorde mig.

Da jeg kom ind i Skoven, saae jeg min
Mand kaste Djnene paa mig og smile. Han
satte sig mellem os, og efter et Øjebliks Taus-
hed tog han os begge i Haanden, og sagde:
„Mine Børn, jeg begynder at mærke, at mine
Planer ej gandske ville mislykkes, og at vi alle
Tre kunne forenes ved et varigt Bånd, der
vil skabe vor fælles Lyksalighed, og min Trost,
i min Alderdom, der nærmer sig; men jeg
klender Eder begge bedre end I kjende mig;
det er billigt, at vi gjøre Tingene lige; og,
skøndt jeg just ej har Noget, der er saa saare
interessant, at sige Eder, vil jeg dog ingen Hem-
melighed mere have for Eder, da I ingen have
for mig.“

Derpaa aabenbarede han os den hele Hem-
melighed, angaaende hans Fødsel, som hidindtil
ej havde været Andre end min Fader bekjendt.

Naar

Naar jeg nu fortæller Dig den," vil Du see hvor stor Sindighed og Tilbageholdenhed den Mand besidder, der er i Stand til at fortie en saadan Hemmelighed for sin Kone i sex Aar; men denne Hemmelighed er ubetydelig for ham, og han tænker for lidt paa den til, at han behøver stor Umage for, ej at tale om den.

„Jeg vil ikke, sagde han, opholde Eder med mit Livs Hændelser; det er Eder vel mindre om at gjøre, at kjende min Skjæbne, end min Karakter; den første er saa simpel som den sidste; og naar I først rigtig vide hvad jeg er, ville I lettelig kunne domme om, hvad jeg har kunnet gjøre. Jeg har af Naturen en rolig Sjæl, og et koldt Hjerte. Jeg er eet af de Mennesker, som man højligen troer at fornærme, naar man siger: de føle intet; det er, de have ingen Lidenkab, der forhindrer Dem fra at følge Menneskets sande Vejleder. Da Glæde og Sorg kun gjøre lidet Indtryk paa mig, kjender jeg blot meget svagt den deeltagende Følelse af Menneskelighed, der meddeler os Andres Sindstemning. Det er mig ubehageligt at see gode Mennesker lide; men Omhed blander sig aldrig med i Spillet; thi jeg kan uden Medlidenhed, see den Læstefulde lide. Min eneste Driveffjæder er min naturlige Lyst til

til Orden; og det vise Sammenstød af Lykkens Spil, og Menneskenes Handlinger behager mig ligesom et Maleri, der er symmetrisk Skjønt, og som et velspillet Stykke paa Skuepladsen. Har jeg nogen herskende Lidenskab, da er det Jagttagelsestyst. Jeg holder meget af at læse i Menneskenes Hjerter; og fordi mit eget kun saare sjælden bedrager mig; fordi jeg er en kold og upartist Jagttager; og fordi en lang Erfaring har givet mig et skarpt Blik, saa fejler jeg neppe i mine Domme; dette er al den Løn, min Egenfjærlighed faaer, ved mine fortsatte Forskninger; thi jeg har ingen Lust til selv at spille nogen Rolle, men allene at see Andre spille den; Selskabet er mig behageligt, for saa vidt jeg er Tilskuer, men ej for at udgøre et Lem deraf. Dersom jeg kunde forandre mit Væsens Natur, og vorde et levende Dje, vilde jeg gjerne gjøre dette Bytte. Altsaa gjør ej min Ligegyldighed for Mennesker mig uafhængende af dem; uden at skjætte om at vorde seet af dem, trænger jeg dog til at see dem; og skjønt de ej ere mig kjære, ere de mig dog nødvendige."

„De to første Stænder i Selskabet, jeg fik Lejlighed til at betragte, vare Hoffolk og Tjenere; to Menneskeklasser, der i Grunden ere

mindre forskjellige end de synes, og saa lidet værdige til at sluberes, saa lette at kjende, at jeg ved første Djeftast kjebede mig ved dem. I det jeg forlod Hoffet, bortlistede jeg mig, uden selv at vide det, fra en Fare, der truede mig, og som jeg aldeles ikke kunde have undgaet. Jeg gav mig et andet Navn; og, da jeg ønskede at kjende Krigsmændene, søgte jeg Tjeneste hos en fremmed Kyrste; der havde jeg den Lykke at være Din Fader til Nytte, som Fortviølelse over at have dræbt sin Ven tvang til, paa en foroven Naade, og mod sin Pligt, at udsætte sig for Fare. Denne brave Officeers følsomme og erkjendelige Hjerter begyndte siden at give mig bedre Tanker om Menneskeheden. Han forenede sig med mig ved saadant Venfkap, at det var mig umueligt at afslaa ham mit; og fra den Tid lode vi ei af at vedligeholde vor Forbindelse, som Dag fra Dag mere og mere tog til. I denne ny Tilstand lærte jeg, at Egen nytte ei, som jeg tilforn troede, er den eneste Driveffjæder til de menneskelige Handlinger, og at der blandt de utallige Fordomme, som bekjæmpe Dyden, dog ogsaa er Noget, der fremmer den. Jeg indsaar at Menneskets almindelige Karakter er en i sig selv uskadelig Egenfjærighed, som vorder god eller ond, efter de Omstændigheder, der styre den,

den, og som beroe paa Vedtægter, Love, Stand, Kaar, og paa den hele menneskelige Indretning. Jeg lod nu min Tilbøjelighed, foragtede den tomme Fordom om Stand, og blandede mig efterhaanden blandt de forskjellige Menneskeklasser, der kunde nytte mig til at sammenligne dem alle, og at lære at kjende nogle ved Hjælp af andre. Jeg følte, som De i Deres Breve har anmærket,, sagde han til Saint-Preux, „at man intet seer, naar man lader sig nøje med at være blot Tilskuer, og at man maa handle selv, for at see Menneskene handle; og — nu blev jeg Skuespiller, for at være Tilskuer. Det er altid let at gaae ned ad; jeg forsøgte nu en Mængde Stænder, hvilket aldrig er falden nogen af min Stand ind. Jeg blev endog Bonde; og Julie har vist ikke, siden hun gjorde mig til sin Gartnerdreng, fundet mig, som hun kunde have troet, uskikker til den Forretning.“

„Med den sande Menneskekundskab, jeg havde forhvervet mig, og af hvilken den ørkesløse Philosophi kun kjender Skyggen, fandt jeg en anden Fordeel forbunden, som jeg mindst havde ventet. Ved et virksomt Liv opluedes den Kjærlighed til Orden, som Naturen havde indplantet mig, og jeg fik ny Lyst til det Gode, formedelst den Forskjælselse, jeg nød, ved at bidrage dertil. Denne

Følelse gjorde mig vel noget mindre grublende (contemplatif), men den forenede mig noget mere med mig selv, og jeg mærkede, ved en temmelig naturlig Følge af min Fremgang, at jeg var allene. Ensomheden, der stedse kjædede mig, blev mig omsider uudstaaelig; og jeg kunde endnu ej paa lang Tid haabe at forlade den. Uden at have tabt mit kolde Sindelag, trængte jeg dog til Meddelelse; Billedet af en Affældighed uden Trøst græmmede mig for Tiden; og for første Gang i mit Liv blev jeg urolig og nedslagen. Jeg klagede min Nød for Baron d'Etange. De maa ej, sagde han, blive gammel som Pehersvend. Efter selv, vedblev han, at have levet næsten uafhængende i min Egteskabs Forbindelse, føler jeg Trang til, igjen at werde Mand og Fader, og jeg vil trække mig tilbage i min Families Skjød. Det staaer til Dem at gjøre denne til Deres egen, og gjengive mig min tabte Søn. Jeg har een eneste mandvoeren Datter; hun er ikke uden Fortrin; hun har et følsomt Hjerter, og Kjærlighed til Pligt indblæser hende Kjærlighed til alt, hvad der har Hensyn til den. Hun er hverken nogen Skjønhed eller noget Vidunder af Forstand; men kom og see hende! — og føler De intet for hende, vil de aldrig føle noget for Nogen i Verden. Jeg kom; jeg saae Dia
Ju

Julie! og jeg fandt, at Din Fader havde talt
 beskeden om Dig. Din Henrykkelse, Dine
 Glædestaarer, da Du omfavnede ham, vakte den
 første, eller rettere den eeneste Bevægelse, jeg har
 følt i mit Liv. Var dette Indtryk end flygtigt,
 saa var det dog det eeneste, og Kælelserne behøve ej
 nogen anden Styrke, for at virke, end naar de virke
 mod det, der modstaer dem. Tre Aars Kraværelse
 forandrede ej mit Hjertes Tilstand. Dit Hjer-
 tes Stemning var mig ej ubekjendt; og det er
 derfor jeg nu maa gjøre Gjengjæld for den Tilstaa-
 else, der har kostet Dig saa meget". -- Døm, min
 Dyrebare! med hvilken sølsom Overraskelse jeg
 hørte, at alle mine Hemmeligheder, for mit Ego-
 testkab, vare aabenbarede, og at han havde ægtet
 mig, uden at være uvidende om, at jeg allerede
 tilhørte en Anden.

„Dette Forhold var uundskyldeligt," vedblev
 Wolmar. „Jeg fornærmede Din Omhed; jeg
 vovede Din og min Ære; jeg maatte frygtet for
 at styrte os begge i Ulykker, uden Redning;
 men jeg elskede Dig, og ingen uden Dig; alt
 andet var mig ligegyldigt. Hvorledes skal man
 dæmpe endog den svageste Lidenskab, naar den er
 uden Modvægt? See! dette er det værste ved
 de kolde og rolige Karakterer. Alt gaaer godt,
 saalænge deres Kulde sikrer dem for Fristelser;
 N 3 men

men stormer een løs paa dem, overvindes de lige saasnart som de angribes; og Fornuften, der fører Herredømmet, saalænge den er een, har ingen Kraft til at modstaae, endog det mindste Anfald. Jeg har ej mere end een Gang været fristet, og den Gang maatte jeg bukke under. Havde atter et andet Lidenfkaabruus bragt mig til at rave, vilde mine Fald blevet ligesaa mange, som mine Fejltrin. Blot fyrige Sjæle forstaae at kjæmpe og vinde. De største Bestræbelser, de ypperste Handlinger ere deres Værk. Den kolde Fornuft har aldrig udrettet noget Stort, og man sejrer aldrig over Lidenfkaaber, naar man ej sætter den Ene mod den Anden. Hæver Dyden sig, da faaer den Enevælden, og holder alt i Ligevægt; og saaledes dannes den sande Vise, der ej mere end andre ligger i Ly for Lidenfkaabernes Storme; men som alene veed at overvinde dem ved dem selv, ligesom en god Styrmand, der fortsætter sin Rejse endog i Modvind."

„Du seer at jeg ej tænker at lægge Skjul paa mine Fejl; havde det været nogen, havde jeg ufeilbarlig begaaet den; men, Julie! jeg kjendte Dig, og begik ingen da jeg ægtede Dig. Jeg følede, at den hele Lyksalighed, jeg kunde nyde, beroede paa Dig; og hvis Nogen var i Stand til at gjøre Dig lykkelig, var det mig.

Jeg

Jeg vidste at Ulyld og Fred vare nødvendige for Dit Hjerte; at den Elskov, hvoraf det brændte, aldrig kunde give Dig denne Fred; og at intet uden Afsty for Last kunde forjage Din Kjærlighed fra Dit Hjerte. Jeg saae at Din Sjæl var nedtynget af en Byrde, den aldrig, uden ved en ny Kamp, kunde unddrage sig, og at Du kun, ved at føle hvor meget agtværdig Du kunde vorde, vilde lære at blive det."

„Dit Hjerte var sløvgjort for Kjærlighed; jeg regnede derfor for intet den Uliashed i Alder, som berøvede mig Ret til at gjøre Fordring paa en Følelse, som den, der var dens Gjenstand, ej kunde nyde, og som det var umueligt for en Anden at vinde. Jeg saae derimod, at kun en eeneste Lyst havde yttret sig hos mig, i et Liv, der var næst end halvt henvunden; jeg troede at denne Lyst vilde vorde varig, og jeg besluttede at opofre Resten af mine Dage for den. Alle mine Bestræbelser uagtet, havde jeg Intet fundet, der kunde ligned med Dig; jeg tænkte, hvad Du ikke vilde gjøre, kunde ingen Anden i Verden gjøre; jeg vovede at troe paa Dyden, og jeg givtede mig med Dig. Den Hemmelighed, Du havde for mig, overraskede mig ikke; jeg vidste dens Grunde, og jeg saae i Din ædle Adfærd Grunden til dens Varighed. Af Højagtelse for

Dig blev jeg ogsaa forbeholden, og vilde ej berøve Dig den Hæder, enaang af Dig selv at gjøre mig den Bekjendelse, jeg hvert Djeblif saae svæve paa Dine Læber. Jeg bedrog mig ikke det mindste; Du har holdt alt, hvad jeg lovede mig af Dig. Da jeg vilde vælge mig en Kone, ønskede jeg at have i hende en elskværdig, dydig, lykkelig Sælskaberinde. De to første Duffer ere opfyldte. Jeg haaber, mit Barn! at vi ej skulle gaae glip af det tredje."

Uagtet al min Umage for ej at afbryde ham, uden med mine Taarer, kunde jeg dog ikke ved disse Ord bare mig for at falde ham om Halsen; „min kjære Mand!“, sagde jeg,“ den bedste, den mest elskede af alle Mænd; sig mig, hvad der mangler i min Lyksalighed, naar det ej er Din, og det, at have bedre fortjent min Lykke!... „Du er saa lykkelig som Du kan være,“ afbrød han mig; „Du fortjener at være det; men det er paa Tide at Du nu i Fred nyder den Lyksalighed, der hidindtil har kostet Dig saa mange Sorger. Dersom Din Troskab havde været mig nok, havde alt været gjort i det Djeblif, Du lovede mig den; men jeg ønskede mere; jeg vilde, at den skulde være Dig let og behagelig, og det er det, vi begge ere enstemmigen søsselsatte med at udrette, uden at tale til hinanden derom. Julie! det er gaæn goit,

godt, ja maaskee bedre end Du tænkte. Det eneste Element, jeg finder hos Dig, er, at Du ej igjen kan sætte Lid til Dig selv, og at Du agter Dig langt under Dit Bærd. Overdreven Beskedenhed har sine Farligheder, saavel som Stolthed. Ligesom Forvovenhed, naar den bringer os til Noget over vore Kræfter, gjør disse afmægtige, saaledes blive de unyttige, naar Frygtsomhed betager os vor Tillid til dem. Den sande Klogskab bestaaer i at kjende dem nøje, og forlade sig paa dem. Du fik ny Kraft da Du omskiftede Din Tilstand. Du er ej længer denne ulukkkelige Pige, der begræd sin Svaghed, i det hun overlod sig til den; Du er den dydigste Kone, som ej kender andre end Pligtens og Herrens Love; en alt for levende Erindring af Dine Fejl er den eneste Fejl, der endnu kan brejdes Dig. Isteden for længer at bruge ubillige Forsigtighedsregler mod Dig selv, bør Du lære at sætte Lid til Dig, for end mere at kunne forlade Dig paa Dig selv. Forjag al ubillig Mistviol, der stundom er i Stand til at vække de Følelser, der have frembragt den. Pris Dig lykkelig, fordi Du har valgt en retskaffen Mand i en Alder, hvor det er saa let at bedrage sig, og fordi Du engang har haft en Elsker, som Du nu kan have til Ven, endog for Din Mandes

Dine. Saasnart Eders Forbindelse blev mig bekendt, agtede jeg den Ene af Eder for den Andens Skyld. Jeg saae hvilket blindende Sværmeri, der havde forvildet Eder begge; det kan kun virke paa overlige Sjæle; det styrter dem undertiden i Ulykke ved sin Tillokkelse, der kun kan bedaare saadanne Sjæle som Eders. Jeg indsaae, at den samme Lyst, der havde knyttet Baandet mellem Eder, vilde løsne det, saasnart den blev pligtstridig; og at Lasten vel kunde trænge ind til Hjerner, som Eders, men ej fæste Knødder der."

„Fra den Tid af mærkede jeg, at der herskede en Forbindelse mellem Eder, som man ej maatte ophæve; at Eders gjensidige Tilbøjelighed berøvede paa saa mange roesværdige Ting, at man snarere burde ordne, end tilintetgjøre den; og at den Ene af Eder ej kunde forglemme den Anden, uden at tabe meget af sit Værd. Jeg vidste, at voldsom Kamp kun tjener til at vække Lidenskaberne, og at hæftige Bestræbelser, skjøndt de øve Sjælen, dog koste den Qualer, der, naar de blive varige, kunne nedslaae den. Jeg benyttede mig af Julies Blidhed til at formilde hendes Alvorlighed. Jeg nærede hendes Venstab for Dem,, sagde han til Saint-Preux;“ jeg søgte at borttage det Overdrevne deri; og jeg troer jeg har lævnet Dem
større

større Sted i hendes Hjerte, end hun selv maaskee vilde have gjort, dersom jeg havde overladt det til hendes eget Lykke."

„Min høfdige Fremgang gav mig Mod; og jeg vilde forsøge at helbrede Dem, ligesom jeg havde helbredet hende. Jeg agtede Dem; og uaagtet Lastens Fordomme, har jeg altid erkjendt, at der er Intet godt, uden man jo kan overtale ædle Sjæle dertil, med en fortrolig og oprigtig Fremgangsmaade. Jeg har seet Dem, og De har ikke bedraget mig; De vil heller aldrig bedrage mig; og skjøndt De ej endnu er, hvad De burde være, seer jeg dog bedre end De troer, hvad De er, og jeg er mere fornøjet med Dem, end De er med Dem selv. Jeg veed nok, at mit Forhold har nogen Særlighed, og at det støder mod alle almindelige Grundsætninger; men Grundsætninger vorde mindre almindelige, jo mere man begynder at læse i Hjerterne; og Julies Mand bør ej opføre sig som et andet Menneske. Mine Børn! sagde han i en saa meget mere rørende Tone, som den kom fra en rolig Mand, værer hvad I virkelig ere, og vi ville vorde fornøjede. Faren bestaaer kun i Ederes Indbildning; værer ej i Angest for Eder selv, og I ville Intet have at befrygte; tænker blot paa det Nærværende, og jeg staar inde for Fremtiden.

J Dag kan jeg ej ~~me~~ Eder mere; men dersom mine Planer gaae i Opfyldelse, og mit Haab ei b draaer mig, skal min Bestemmelse bedre worde opfyldt, og J skulle Begge worde lykkeligere, end om J vare blevne forbundne med hinanden."

Han rejste sig og omfavnede os, og vilde at vi skulde omfavne hinanden paa det Sted . . . ja paa det Sted, hvor engang Claire! o gode Claire! hvor Du altid har holdt af mig! — Jeg gjorde ingen Vanskelighed. Ak! med hvilken Uret maatte jeg ikke have gjort det? Dette Kys havde intet af det, der havde engang gjort mig denne Skov saa frygtelig. Beemodsfuld priste jeg mig lykkelig; og jeg mærkede, at mit Hjerte var mere forandret, end jeg hidindtil havde vovet at troe.

Paa Hjemvejen tog min Mand mig i Haanden, og i det han viste mig den Kratskov, af hvilken vi gik ud, sagde han smilende til mig: „Frygt nu ej mere for dette Fristed; det er nu igjen uindviet.“ Du vil vel ikke troe mig, Cousine! men jeg sværger Dig til, at der udfordres en overnaturlig Gave til at læse i Menneskers Underste. O! at Himlen stedse vilde forunde ham den! — Med alle de Marsager, jeg har til at foragte mig, er det uden Tvivl hin Konst jeg skylder min Mand's Overbærelse.

Du

Du seer endnu ikke, vil Du sige, noget at give mig Raad i; Taalmodighed, min Engel? nu komme vi dertil; men det, jeg hidindtil har underholdt Dig med, var nødvendigt til det Dvriges Oplysning.

Da vi gik tilbage, sagde min Mand, som man for lang Tid siden har ventet paa Etange, at han Dagen efter tænkte at rejse derhen, og vilde paa Rejsen besøge Dig, og være hos Dig i fem eller sex Dage. Uden at sige alt, hvad jeg troede om en saa ubetimelig Rejse, forestillede jeg ham, at Rejsen ej forekom mig uundgaelig nok til at forpligte Wolmar, at forlade en Gæst, han selv havde indbudt i sit Hus. Vil Du, svarede han, at jeg skal gjøre ham Komplimenter, for at sige ham, at han ej er hjemme hos sig selv? Jeg er meget for Valisernes Gæstfrihed. Jeg haaber, at han her finder Deres Ærlighed, og at han under os Deres Frihed. Da jeg saae at han ej vilde forstaae mig, valgte jeg en anden Vej, og stræbte at overtale vor Gæst til at gjøre denne Rejse med ham. De skal finde, sagde jeg til Saint-Preux, et Opholdssted, der har sine Ekjsnheder, og just af det Slags, De holder af. De skal der besøge mine Fædres og mit Arves gods. Deres dectagende Bølelse for mig tillader mig ej at troe, at dette Syn vilde være Dem lige

Ugeensdygt. Jeg havde Munden aaben, for at tilføje, at Bygningen lignede Mylord Edwards Men til al Lykke beed jeg mig betimelig i Tungen. Han svarede mig ligefrem, at jeg havde Ret, og at han vilde gjøre hvad jeg heri fandt for godt. Men Wolmar, som syntes at ville bringe mig i Knibe, sagde, at han skulde gjøre, hvad han selv fandt for godt. Hvad vil De helst, rejse med eller blive her? spurgte Wolmar. — Blive her, svarede den Anden, uden Betænkning. — Godt! bliv da! tog min Mand Ordet, og trykkede hans Haand; De er en retskaffen og ærlig Mand; jeg er meget fornøjet med Deres Svar. Der var ikke Tid til at mundhugges meget derom, i den tredje Mandes Nærværelse, der hørte det. Jeg taug, men kunde ei saa godt skjule min Misfornøjelse, at jo min Mand mærkede den. — Har jeg da, tog han Ordet i en utaalmodig Tone, da Saint-Preux ej var tilstæde, forgjæves ført Din Sag mod Dig selv; og skulde Madam Wolmar lade sig nøje med en Dyd, som beroede paa Omstændighederne? Jeg for min Deel fordrer mere; jeg vil at min Kones Troskab skal komme fra Hjertet, og ei beroe paa Tilfælde; og det er mig ikke nok, at hun er mig tro; jeg er endog fortørnet over, at hun selv tvivler derpaa.

Der:

Derpaa tog han os med sig i sit Kabinet, hvor jeg faldt i den største Forundring, ved at see ham tage ud af en Dragkiste, tilligemed Kopier af nogle af vor Bøns Beretninger, som jeg havde givet ham, endog Originalerne af alle de Breve, jeg troede at have seet Babi engang brænde i min Moders Bærelse. „See der, sagde han, i det han viste mig dem, Grundvolden til min Sikkerhed; dersom de bedrage mig, vilde det være daarlign at gjøre Regning paa noget af hvad Menneskene have Agtelse for. Jeg giver min Kone og min Ere i dens Vold, der, som forført Pige, foretrak en veldædig Handling for en eeneste og sikker Sammenkomst med den, hun elskte *). Jeg betroer Julie, som Kone og Moder, til den, der viste Erbødighed for hende som Elskerinde og Pige, da det stod i hans Magt at faae sine Duster opfyldte. Den af Eder, der foragter sig selv nok, til at troe, at jeg har Uret, sig frem; og jeg gjenkalder i dette Djeblik mine Ord. Cousine! troer Du, at det var let at svare paa dette Sprog?

Imid-

*) See det 39te og 42de Brev i første Deel af Heloisen.

Smidlertid søgte jeg om Eftermiddagen Lejlighed til, at faae tale med min Mand under fire Djne; og uden at indlade mig med Grunde, som jeg desuden ej torde drive meget vidt, indskrænkede jeg mig blot til at bede ham om to Dages Opsættelse. Den blev mig strax tilstaaet. Jeg anvendte den til at sende Dig Bud, og jeg venter Dit Svar, om hvad jeg bør gjøre.

Jeg veed nok, at jeg blot behøver at bede min Mand om, aldeles ikke at rejse; og han, der aldrig afflog mig noget, vil vist ej afslaae mig den ubetydelige Højelighed. Men, min Dyrebare! jeg seer at han finder Fornøjelse i den Fortrolighed han skænker mig, og jeg frygter for at tabe en Deel af hans Agtelse, naar han troer, at jeg behøver mere Forbeholdenhed end han tillader mig. Jeg veed fremdeles saare vel, at jeg blot behøver at lade et Ord falde for Saint-Preux, og han vil ej tage i Betænkning at rejse med ham; men vil min Mand blive fornøjet dermed; og kan jeg gjøre dette Skridt, uden at tilkjendegive et Slags Myndighed over Saint-Preux, der vilde forekomme ham, som et Slags Ret, han igjen havde over mig? Desuden frygter jeg for, at han kunde slutte af denne Forsigtighed, at jeg endnu fandt den nødvendig; og denne Udvej, der ved første Djekest synes at

være den letteste, er i Grunden den farligste. Kort, jeg veed meget godt, at ingen Betænking kan komme paa Vægtkaalen med en virkelig Fare; men er ogsaa denne Fare virkelig? Det er netop den Tvivl Du skal løse.

Jo mere jeg undersøger min Sjæls nærværende Tilstand, jo mere Aarsag finder jeg til Beroligelse. Mit Hjerter er reent; min Samvittighed er rolig; jeg føler hverken Angest eller Frygt; og, med alt hvad der foregaaer sig hos mig, koster min Oprigtighed mod min Mand mig ingen Nøje. Det er dog ej frit for, at visse uvilkaarlige Erindringer frembringe undertiden en vis Bevægelse hos mig, som jeg ønskede helst at være fritagen for; men det er saa langt fra, at disse Erindringer ere frembragte ved Synet af den, der er deres første Aarsag, at jeg meget mere synes, at de ere blevene sjældnere, siden han kom tilbage; og saa behageligt det end er mig at see ham, er det mig dog, jeg veed ej ved hvilken sælsom Grille, endnu behageligere at tænke paa ham. Kort, jeg finder, at jeg ej behøver Dydens Bistand, for at være rolig i hans Nærværelse; og, om end ikke Afsty for Lasten fandt Sted hos mig, vilde dog de Følelser, Dyden har gvalet, neppe igjen kunne opstige hos mig.

Men, min Engel! er det nok at mit Hjerte heroliger mig, naar min Fornuft ængster mig? Jeg har tabt al Ret til at regne paa min egen Kraft. Hv o staaer mig inde for, at min Selv- tillid ej endnu er Lastens Blødværk? Hvorledes skal jeg kunne troe de Hølelser, der saa tit have bedraget mig? Begynde ej Forbrydelser altid med en Stolthed, der opvækker Foragt for Fri- stelse? Og, at trodse de Farer, af hvilke man engang er overvunden, er ikke det, at ville over- vindes anden Gang?

Vej disse mine Betænkninger, Cousine! og Du vil see, at, skjøndt de i og for sig selv ere ugrundede, ere de dog, formedelst deres Gjen- stand, vigtige nok til at fortjene Overvejelse. Riv mig derfor ud af den Uvished jeg svæver i! Viis mig hvorledes jeg skal bære mig ad i denne be- tænkkelige Omstændighed! — thi mine forbigangne Bildfarelser have forvirret min Dømmekraft, og gjort mig i enhver Ting frøgt som for at be- stemme mig. Du maa tænke om Dig selv hvad Du vil; jeg er vis paa, at Din Sjæl er tilfreds og rolig; for Dig vise Gjenstandene sig som de ere; min Sjæl derimod er stedse i Bevægelse, lig den oprørte Vølge; for den fremstille Gjen- standene sig forvirrede, og ej i deres sande Etik- kelse. Jeg vover ikke mere, hverken at troe, hvad
jeg

jeg seer, eller hvad jeg føler; og min saa lange
 Godfærdighed uagtet, finder jeg dog med Smerte,
 at Vægten af en gammel Brøde er en Byrde, man
 sit hele Liv maa bære.

B r e v XIII.

Svar fra Madam d'Orbe til Madam
 Wolmar.

Stakkels Cousine! hvor mange Qvaler skaber
 Du Dig dog ikke uafsladelig, skjøndt Du har saa
 megen Aarsag til at leve i Fred! — Israel! al
 Din Ulykke kommer af Dig selv. — O! at Du fulgte
 Dine egne Regler; o! at Du i Ting, der beroe
 paa Jølelse, blot vilde høre Din indvortes Stem-
 me, og at Dit Hjerte paabød Fornuften Taus-
 hed! Du skulde da uden Betænkning kunne
 overlade Dig til den Rolighed, Dit Hjerte
 tilbyder Dig; og Du skulde ej, imod dets
 Bidnesbyrd, qvale Dig med Frygt for en
 Fare, der aldrig kan komme uden fra Dit eget
 Hjerte.

Jeg forstaaer Dig, ja saare godt, min Julie! forstaaer jeg Dig. Du er mere sikker paa Dig selv, end Du forestiller Dig at være; Du vil ydmyge Dig for Dine forbigaaende Fejl, under Etin af at forekomme nye; og Dine Betænklichkeiten ere meget mere en Straf, Du har paalagt Dig, for den Ubetænkksomhed, der engang gjorde Dig ullykkelig, end de komme af Forsigtighed hos Dig for Fremtiden. Du sammenligner Tiderne; tænker Du derpaa? — Sammenlign ogsaa Omstændighederne, og erindre Dig, at jeg den Gang bebrejdede Dig Din Selvtillid, ligesom jeg nu bebrejder Dig Din Frygtssomhed.

Du fører Dig selv bag Lyset, mit kjære Barn! Saaledes maa man dog ej skuffe sig selv. Kan man end bedøves, ved ej at tænke paa sin Tilstand, maa man dog see hvad man er, saa snart man vil eftertænke den; og man kan da ligesaa lidet skjule sine Dyder, som sine Laster for sig selv. Din Sagtmodighed, Din Andægtighed have opvakt Haag hos Dig til overdreven Ydmyghed. Men vogt Dig for denne farlige Dyd, der blot opflammer Egentjærlighed, ved at samle den til eet Punkt; og viid, at en retskaffen Sjæls adle Frimodighed er fortrinligere end de Ydmyges Stolthed. Gives der nogen Middelvej i Retsheden, maa der ogsaa gives nogen i den
For

Forsigtighed, den besjæler os med, paa det at ikke Sorger, der ere fornærmelige for Dyden, skulde nedslaae Sjælen, og virkeliggjøre en indbildt Fare, fordi vi ængstedes over den. Seer Du ikke, at, naar man har rejst sig af et Fald, maa Legemet holdes lige, thi hælder man til den modsatte Side af den man er falden paa, er man igjen færdig at falde? — Cousine! Du var Elskerinde som Heloise; Du er andægtig som hun; give Gud med mere Hæld! — I Sandhed kjendte jeg ej saa godt Din naturlige Frygtsomhed, vilde Dine Indbildninger gjøre mig forskrækket; og var jeg saa ængstelig som Du, skulde Du, i det jeg frygtede for Dig, bringe mig til at skjælte for mig selv.

Overtænk dette nøje, min elskværdige Veninde! Du, hvis Sædelære er ligesaa let og blid, som den er ædel og reen; blander Du ikke en alt for stiv Strængthed, der ej stemmer med Din Karakter, i Dine Grundsætninger om begge Kjønns adskilte Liv? Jeg er eenig med Dig i at de ej bør leve sammen, ej heller paa samme Maade; men synes Du at denne vigtige Regel ej behøver adskillige Undtagelser i Udførelsen? Synes Du, at man skal anvende den, uden Forskjæl, paa giute Røner og paa Diger, paa Selskabet i Almindelighed, og paa særskildte Sam-

menkomster, paa vigtige Forretninger, og paa blot Noerskab? Mener Du at Erbarhed og Sædelighed, der foreskrive os hin Regel, ej stundom bør indskrænke den? — Du vil dog, at der i et Land, hvor gode Sæder herske, hvor man i Egteskab søger naturlig Overeenstemmelse, skal være Forsamlinger, hvor unge Mennesker af begge Køn kunne see hverandre, kjende hverandre, og forene sig. Skjøndt Du forbyder dem, med megen Grund, alt særskilt Møde. Skulde ej det Mødsatte være nødvendigt for de Koner og Modre, der ej kunne have nogen rigtig Fordeel af at vise sig offentlig, man som, formedelst huslige Syster, fængsles til deres Hjem, og ej bør undslaae sig for Noget, der er en Husmoders Pligt? — Jeg vilde just ikke gjærne at Du skulde gaae i Dine Kjældere, for at lade Kjobmændene smage Din Viin, ikke heller at Du skulde forlade Dine Børn, for at gaae hen og afgjøre Regninger med en Berelerer; men naar der kommer et anstændigt Menneske for at besøge Din Mand, eller for at tale noget med ham, vil Du da undslaae Dig for at modtage hans Gæst i hans Fraværelse, og efterlade Din Pligt som Husmoder, af Frygt for at komme under fire Dine med ham? Gaae tilbage til Hovedgrundsetningen, og alle de øvrige Regler ville falde af sig selv. Hvorfor skulle vi tænke, at

Fru

Fruentimmerne maae leve for sig selv, adskille fra Mandfolkene? Bør vi saa høilig fornærme vort Rign, at vi skulde troe, at Grunde, tage af dens Svaghed, ene kunde gjøre hint Middel nødvendigt, for at undgaae den Fare, at bringe os i Kristelse? Nej, min Elskede! denne uværdige Frygt passer sig ikke for en retskaffen Kone; ikke for en Moder, der fødse er omringet af Gjenstande, som nære hos hende Vrens Følelser, og binde hende til de agtværdigste Naturpligter. Det, der adskiller os fra Mandfolkene, er Naturen selv, som foreskriver os forskjellige Syæler; det er denne blide og frygtsumme Blufærdighed, der, uden at man just ligefrem tænker paa Kyndighed, dog er dens tryggeste Bevogterinde; det er denne opmærksomme, indtagende Tilbageholdenhed, der, i det den paa engang nærer Lyst og Høiagtelse i Mandfolkene's Hjerter, tjener, saa at sige, til en lokkende Erobring for Dyden (coquetterie a la vertu). Derfor ere de Givte selv ikke undtagne fra Regelen; derfor beholde de dydigste Koner i Almindelighed det største Herredomme over deres Mand, fordi de ved Hjælp af denne ædle og fornuftige Tilbageholdenhed, uden Griller og uden Bægring vide, selv i det smæste Samfund's Skib, at holde Mændene i en vis Afstand, og hindre dem fra at vorde matte af dem. Du vil

holde med mig i, at Din Regel er alt for almindelig, til es at taale Undtagelser, og at den samme Belansthændighed, der foreskriver den, kan skundom fritage for den, da den ej er grundet paa streng Pligt.

Den Baersomhed, Du bygger paa Dine forbigangne Fejl, er ubillig, i Din nærværende Tilstand. Jeg kunde aldrig tilgive Dit Hjerte den, og det koster mig Møje nok at tilgive Din Fornuft den. Har ikke den Børn, der omgiver Dig, kunnet beskjerme Dig for denne skammelige Tvang? Hvorledes gaaer det til, at min Cousine, min Søster, min Veninde, min Julie, forverler en alt for folsom Piges Svagheder, med en lastværdig Kones Utroskab? Skue rundt omkring Dig; Du vil intet opdage, uden hvad der maa styrke og opløste Din Sjæl. Din Mand, der har saa høje Tanker om Dig, og hvis Agtelse bet er Din Pligt at retfærdiggjøre; Dine Børn, som Du vil danne til det Gode, og som engang ville holde det for en Ære at have havt Dig til Moder; Din ærværdige Fader, der er Dig saa kjær, der fryder sig ved Din Lykke, og er mere stolt af sin Datter, end af sine Aner; Din Veninde, hvis Ekjæbne beroer paa Din Ekjæbne; hendes Datter, den Du skulder Exemplet paa de Døder, Du vil indprænte hende; Din Ven, som er
hun

Hundrede Gange større Tilbeder af Dine indvortes
 fuldkommenheder, end af Din Person, og
 som agter Dig endnu mere, end Du frygter for
 ham; endelig, Dig selv, som i Din Dyd fins
 der Lounen for det, den har kostet Dig; Dig
 selv, som aldrig i et Djeblik kan ville forspilde
 Frukten af saa meget Arbejde; hvor maae ej disse
 Bevæggrunde, der ere saa stærke til at opflamme
 Dit Mod, bringe Dig til Undseelse over Dig
 selv, naar Du endnu tør mistroe Dig! — Men
 behøver jeg vel, for at staae inde for Julie, at
 betragte hvad hun er? Det er mig nok at vide
 hvad hun var, midt uuder de Bildfarelser, hun
 begræder. O! dersom Dit Hjerte nogensinde
 havde været i Stand til at fatte mindste Utro-
 skab, vilde jeg tillade Dig steds at frygte for
 den; men forestil Dig det Djeblik, da Du troede
 at sjne den langt borte; forestil Dig den Afsty,
 den vilde indblæse Dig, om den fandtes hos
 Dig, naar Du betænker den Afsty, Du følede
 for den, da Du hørte, at blot Tanken om den,
 allerede var at begaae den.

Jeg erindrer mig den Forbauselse, med
 hvilken vi engang hørte, at det gavs Lande,
 hvor en ung Elskerindes Svagbed er en utillævelig
 Forbrydelse, da dog en Kones Ugtroshedsbrud
 faaer det milde Navn: Galanteri; og hør

man, naar man bliver givet, aabenbart holder sig skadesløs for den korte Evang, man levede i, medens man var Pice. Jeg veed hvilke Grundsatninger, der i den Henseende herske i den store Verden, hvor Dyd aates for Intet, hvor Alt er tomt Elin, hvor Forbrydelse udslattes ved Banskkeligheden af at bevise dem, og hvor selv Bevist holdes latterligt, og mod den Brug, der værner om Laster. Men Du Julie! Du der, gjenveemglødet af en reen Flamme, ej var lastværdig, uden i Meenneskenes Dine, og intet havde at bebrejde Dig for Himmelen og Dtg selv; Du som, overladt til en kraftløs Grammelse, tvang os til at tilbede de Dyrer, Du ej havde mere; Du som ej kunde bære Din egen Foragt, da alt syntes at undskyldte Dig, kan Du endnu frygte for Forbrydelse, efter saa dyrt at have betalt Din Svaghed? Kan Du frygte for, i den nærværende Tid, at have mindre Bærd, end i hine Tider, der have kostet Dig saa mange Taarer? Nej, min Dyrebare! langt fra at Dine gamle Feiltrin skulle foruroilige Dig, bør de meget mere oplue Dit Mod: en saa smertelig Anger fører ej til Samvittighedsnaag, og den, Skam gjør saadant Indtryk paa, kan ej trodse Eljændsel.

Dersom nogenstunde en svag Sjæl har havt Hjælpemidler for sin Svaghed, da er det dem, som frembyde sig for Dig; dersom nogenstunde en stærk Sjæl har kunnet hjælpe sig selv, behøver da Din Bistand? Sigt mig dog! hvad fornuftige Bevæggrunde har Du til Din Frygt? Dit hele Liv har været en idelig Kamp, hvori, selv efter Dit Fald, Ære og Migt ej have ophørt at gjøre Modstand, og endelig ere gaaene bort med Sejeren. Al, Julie! skal jeg troe, at Du, efter saa mange Qvaler og Mejer, efter tolv Aars Taarer og sex Aars Hæder, endnu gysar for en Prøve paa otte Dage? Med saa Ord, vær oprigtig mod Dig selv; er der Fare paa Færde, da røb Din Person, og røbme over Dit Hjerte; er der ingen Fare, da fornærmer Du Din Fornuft, og brændemærker Din Dyd, ved at frygte for en Fare, der ej kan naae den. Ved Du ikke, at der er vanædelende Fristelser, som aldrig nærme sig ædle Sjæle; Fristelser, det endog er Skam at overvinde, og mod hvilke det er snarere Fornedrelse end Ydmyghed at væbne sig?

Jeg paaistaar ej, at de Grunde jeg fremfører, ere uigjendrivelige; men jeg vil blot vise Dig, at Dine kunne bestrides; og det er nok til at give min Mening Gyldighed. Forlad Dig ikke paa Dig selv; Du lader Dig selv ikke veders
fares

fares Ret; forlad Dig heller ikke paa mig, jeg som ej har kunnet see andet i Dine Fejl end Dit Hjerte, og som stedse har tilbedet Dig; men forlad Dig paa Din Mand, der seer Dig saadan som Du er, og dømmer Dig strengt efter Din Fortjeneste. Lig alle falsomme Folk, som bømme skjævt om dem, der ej ere det, tvivlede jeg i Førstningen om, at han kunde skue ind i de omme Hjerters Hemmeligheder; men efter vor Villegrims Tilbagekomst, seer jeg af det, han har skrevet til mig, at han saare godt kan læse i eders Sjæle, og at ej en eneste Bevægelse, som foregaaer der, bliver ubemærket for hans iagttagende Blik. Jeg finder hans Iagttagelser saa fine og rigtige, at jeg næsten er falden tilbage til den modsatte Yverlighed af min første Mening; og jeg er tilbøjelig til at troe, at de kolde Mennesker, der mere raadføre sig med deres Dine end med deres Hjertes, bømme rigtigere om Andres Lidenskaber, end de Hæftige, Levende eller Forfængelige af min Karakter, der altid først sætte sig i Andres Sted, og intet see, uden hvad de selv føle. Men det forholde sig dermed som det vil; nok er det, Wolmar kjender Dig nøje; han agter, han elsker Dig, og hans Ekjæbne er bunden til Din. Hvad fejler ham da, at Du ej lader ham gandske raade over Dit For

Forhold, naar Du frygter for selv at fare vild? Maaſkee vil han, da han mærker Alderdommens Nærmelſe, ved Prøver, ſom kunne berolige ham, forebygge den miſtænktſomme Urolighed, en ung Kone i Almindelighed ſætter en gammel Mand i? Maaſkee fordrer den Plan, han har lagt, at Du ſkal kunne leve fortrolig med Din Ven, uden at foruro lige enten Din Mand eller Dig ſelv; maaſkee vil han blot give Dig Lejlighed til at viſe ham den ſamme Agtelſe og Fortrolighed, ſom han har til Dig. Man maa aldrig løsrive ſig fra ſaadan Tænkemaade, ſom om den var for byrdefuld; og jeg for min Deel troer, at Du ej bedre kan fyldeſtgjøre Klogſkabs og Beſkedenheds Fordringer, end ved i et og Alt at forlade Dig paa hans Kjærlighed.

Vil Du, uden at være uerkjendelig mod Wolmar, ſtraffe Dig ſelv for en Stolthed, Du aldrig har havt, og forekomme en Fare, der ej er virkelig? — Naar Du bliver allene med Philoſophen, da grib til alle de overflødige Forſigtighedsvaaben, ſom engang vilde have været Dig ſaa nødvendige; paalæg Dig den ſamme Tilbageholdenhed, ſom om Du, med al Din Dyb, endnu kunde miſtænke Dit og hans Hjerte. Ekſe alle alt for lidenſkabelige Samtaler; de alt for ſomme Grindringer af det Forbigangne; afbrud eller fore-

forekom be'alt for langvarige Møder under fire Dine; værft uophørlig omringet af Dine Børn; var ej meget allene med ham i Gruen, i Elyfium, i Skoven, om denne endog er uindviet. Vælg ifær denne Fremgangsmaade faa naturlig, at den synes at være en Virkning af Tilfælde, og at det ej kan falde ham ind, at Du frygter for ham. Du holder af at rejfe i Vaad; Du nægter Dig den Fornøjelfe for Din Mand's Skyld, fom ej er Elfter af Bandet, og for Dine Børn's Skyld, fom Du ej vil bringe i Fare; benyt Dig derfor af denne hans Fraværelseftid, til at fornøje Dig paa den Maade, og overlad Dine Børn i Fanchon's Varetagt. Det er den Maade, hvorpaa Du uden Fare kan overlade Dig til Venfkaab's inderlige Glæder, og roligere nyde Din Vens Sælftab, under Vaad'sfolkene's Beskjermelfe, der fee uden at høre, og fom man ej kan lifte fig fra, uden at tænke paa hvad man gjør.

Endnu falder der mig noget ind, fom vil bringe mange til at lee, men fom jeg er vis paa vil finde Dit Bifald. Det er, at føre i Din Mand's Fraværelfe en nøjagtig Dagbog, fom Du ved hans Hjemkomst kan vife ham, og at tænke paa den i alle de Samtaler, Du har med ham. I Sandhed, jeg troer juft ikke, at dette Raad vilde være anvendeligt, for mange Koner;
 men

men en oprigtig og med Troelsshed ukjendt Sjæl har mange Udveje mod Laska, som mangle Andre. Intet af det, der sigter til Sædernes Reenhed, bør foragtes; og det er Vaersomhed i Smaaeting, der betrygger store Dyder.

I øvrigt da Din Mand vil paa sin Rejse besøge mig, haaber jeg han slyer mig den sande Grund til sin Rejse; og finder jeg den ikke gyl- dig, skal jeg enten fraraade ham at fuldføre den, eller, hvordan det gaaer, lave det saa, at han skal ønske ej at have gjort den; derpaa kan Du lide. Imidlertid har jeg nu sagt Dig mere end nok, for at væbne Dig med en Prøve i otte Dage. Nu, friskt Mod! Julie; jeg kjender Dig alt for vel, til ej at svare for Dig ligesom, ja mere, end om det var for mig selv. Du skal altid være, hvad Du bør og vil være. Hvis Du blot lod Din ædle Sjæl raade, vilde Du ikke have mindste Nød; thi jeg sætter ingen Tro til de ufriwillige Forseelser. Lad man end tilhølle frivillige Fejl med det tomme Navn: Svaghed; en Kone falder dog aldrig, naar hun ej har villet falde. Og kunde jeg formode, at en saadan Ekjæbne ventede Dig; troe mig, troe mit varme Venskab, troe alle de Følelser, der kunne overføres i Din stakkels Claires Hjerte, jeg vilde tage for mig:

megen Deel i Din Sikkerhed, til at overlade Dig til Dig selv.

Det, Wolmar har sagt Dig om den Kundskab, han havde om Din Tilstand, førend Dit Sivtermaal, forundrer mig ikke. Du veed, at det altid har anset mig; og det som mere er, min Anelse har ej blot havt sin Grund i Babis Uforsigtighed. Jeg har aldrig kunnet troe, at en saa retskaffen og sanddru Mand, som Din Fader, der dog selv maa have havt et Nys derom, skulde have kunnet overtale sig til at bedrage sin Svigersøn og Ven. At han saa strengt forpligtede Dig til Tausched, var, fordi han indsaae, at Maaden, hvorpaa denne Hemmelighed kunde opdages, vilde være saare forskjellig, fra Din og fra hans Side, og fordi han uden Tvivl vilde give Tingen en Bending, der kunde være mindre affrækkende for Wolmar, end den, han vel vidste Du selv vilde give den. Men — jeg maa sende Dig Dit Bud tilbage; vi skulle tale nærmere om alt dette en Maaned herefter.

Lev vel! lille Cousine, det er en Præsten lang nok til en Prædikantinde. Begynd nu igjen Dit gamle Kald; og det — af Grunde. Jeg føler mig gandske urolig over, ej at kunne være hos Dig endnu. Jeg bringer alle mine Sager i Orden, just fordi jeg vil snart have
 Ende

Ende paa dem; og jeg veed neppe selv, hvad jeg gjør. O! Chaillot, Chaillot! var jeg ej saadan Galning! men jeg haaber at blive det til min Dødsdag.

E. S. Apropos! jeg havde nær glemt at gjøre min Kompliment for Deres Højsed. Siig mig endelig, om Din naadige Hr. Mand er Atteman, Knés eller Bojar. Jeg troer det vilde forekomme mig som en Fed, naar jeg skulde kalde Dig Fru Bojarinde. Stafkels Barn! Du som har grædt saa mange modige Taarer over, at Du var fød Frøken, Du er nu saa lykkelig, at Du er bleven Fyrstinde *). Imidlertid finder jeg, mellem os sagt, at Din Frygt er lidt for borgerlig for en Dame af saa høj Stand, som Du. Veed Du ikke, at de smaa Skrupler blot passe sig for Smaaefolk, og at man i et Modens Huus leer af et Barn, der paastaer, at det er sin Faders Søn?

Bred

*) Madam d'Orbe vidste formodentlig ikke, at de to første Navne virkelig ere udmærkede Titler, og at en Bojar kun er en simpel Adelsmand.

B r e v XIV.

Fra Hr. Wolmar til Madam d'Orbe.

Jeg rejser til Etange, lille Cousine! Jeg havde ved den Lejlighed foresat mig at besøge Dem; men et Ophold, hvori De er Skyld, røder mig til mere Skyldina; og jeg vil heller ligge i Lausanne paa Tilbagereisen, for at henbringe nogle Timer mere hos Dem. Desuden har jeg adskillige Ting at raadføre mig med Dem om; og derfor er det godt, jeg i Forvejen taler med Dem, at De kan have Tid til Betænkning, førend De siger mig Deres Mening.

Jeg har ej villet fortælle Dem min Plan, i Hensyn til det unge Menneske, førend hans Nærværelse havde bestyrket den gode Tanke. Jeg havde fattet om ham. Jeg troer allerede, at jeg er sikker nok for ham til at lade Dem, mellem os, vide, at den omtalte Plan er, at jeg vil overlade ham mine Børns Opdragelse. Jeg veed gandske vel, at denne vigtige Sorg er en Faders fornemste Pligt, men jeg vil allerede være for gammel til at opfylde den, naar den Tid kommer; og da jeg desuden har et roligt og grublende Temperament, er jeg selv alt for lidet munter til at styre den fyrige Ungdom. Dertil
kom

Kommer, at Julie, af en Grund, der er Dem bekjent *), ikke uden Urolighed vilde see mig paatage mig en Forretning, jeg vanskelig kunde stille mig ved, til Fornøjelse for hende. Da Deres Køn, af tusinde andre Grunde, ej er skicket til disse samme Eysler, vil min Kone allene paataae sia Henriettes Opdragelse. Jeg overlader Huusholdningens Bestyrelse til Dem, efter den Plan, De vil finde indført, og som De har billiget; min Forretning skal være, at see tre skikkelige Mennesker bidrage til Husets Lykke; og jeg skal i min Alderdom nyde en Rolighed, som er disse Menneskers Værk.

Jeg har altid mærket, at min Kone vilde bære en yderlig Afsky for at betroe sine Børn i lejede Hænder; og denne hendes Betænkelse kan jeg ingenlunde dadle. Lærerens agtværdige Stand kræver saa mange Egenskaber, som ej kunne betales, saa mange Dyder, der ej ere tilfals, at det er en unyttig Tanke, at ville faae en saadan Mand for Penge. Kun hos Manden af Geni kan man haabe at finde en Lærers Indsigter; kun den æmmeste Bøns Hjerte kan besjæles af den Iver, en Fader har for sine Børn; og

P 2

Geniet

*) Denne Grund er endnu ej Læseren bekjent, men jeg maa bede ham have Taalmodighed.

Geniet kan neppe kjøbes, langt mindre Kjærlighed.

Deres Ven forener i mine Tanker alle de nødvendige Egenskaber; og kjender jeg hans Sjæl ret, kan jeg aldrig tænke mig større Lykkelighed for ham, end den, ved disse elskede Børn at kunne gjøre deres Moder lykkelig. Den eeneste Hindring, jeg kan forudsee, er hans Hengivenhed for Mylord Edouard, som vanskeligt vil tillade ham, at skilles fra en saa kjær Ven, den han saa højlig er forbunden; med mindre Edouard selv vilde samtykke deri. Vi vente snart denne overordentlige Mand; og da De har saa meget Herredømme over ham, ifald ellers ikke det Begreb, De har givet mig om ham, befindes falskt, kunde jeg overdrage Dem denne Mellemlanding.

Nu har De da; lille Cousine! Nøgelen til min hele Adfærd, der, uden Forklaring, ikke maatte andet end synes sælsom, skjøndt den, som jeg haaber, engang vil finde Deres og Jules Bifald. Den Fordeel at have en Kone som min, har bragt mig til at forsøge Midler, der vilde, med en anden Kone, være aldeles uanvendelige. Uagtet jeg nu med den højeste Tillid lader hende blive hos sin fordums Elsker, blot under hendes Dyds Varetægt, maatte jeg være affindig, naar jeg, uden at være forvisset om,

at han ej længer er hendes Elsker, vilde beholde ham i mit Huus; og hvad kunde forvise mig derom, naar jeg havde en Hustru, jeg mindre kunde forlade mig paa?

Jeg saar Dem stundom smile ved mine Bemærkninger om Kjærlighed; men for denne Gang har jeg Vejlighed til at ydmyge Dem. Jeg har gjort en Opdagelse, som hverken De eller noget Fruentimmer i Verden, med alt det Skarpsyn man tillægger Deres Kjønn, vilde have gjort, men hvis Sandhed de maaskee strax vil føle, eller i det mindste holde for bevist, naar jeg faaer sagt Dem hvad jeg grunder den paa. At sige Dem, at mine unge Folk ere mere forelskede, end de nogenjinde have været, er just ej, om jeg ikke bedrager mig, at sige Dem noget Underligt, som De ej veed. Forsikrer jeg Dem derimod om, at de ere fuldkommen helbredte, er det vel heller ej saa besynderligt, thi De veed, hvad Fornuft og Lyb kunne gjøre, og dette er altsaa ikke det stærke Vidunder; men at disse to Kontraster ere sande paa een Gang; at de Begge brænde stærkere for hinanden end tilforn, og at der dog hersker blot en dydig Forbindelse mellem dem; at de stedsse ere forelskede, og dog ej mere end Venner; det er, hvad De maaskee mindst drømmer om, og har mest

Uanfælighed ved at fatte, og dog — er det den strengeste Sandhed.

Saaledes kan det Mørke adspredes, som deres idelige Modsigelser forårsage; hvilket De vel har mærket, baade i deres Tale og i deres Breve. Hvad De engang skrev til Julie i Anledning af Portraitet, har mere end alt Andet oplyst mig om den hele Hemmelighed; og jeg seer, at de stedse ere oprigtige, endog naar de uafslædelig modsig sig selv. Overalt naar jeg siger: De, mener jeg den unge Mand; thi i Henseende til Deres Veninde maa man gjætte sig frem. Et Slør af Dyd og Sædelighed forårsager saa mange skjulte Braer i hendes Hjerte, at det er umueligt for noget menneskeligt Dje at trænge derind, ja umueligt endog for hendes eget. Den eeneste Ting, der bringer mig paa den Tanke at hun endnu har nogen Mistviol at overvinde, er, at hun uophørlig søger hos sig selv, hvad hun vilde gjøre, om hun var gandske helbredet, og søger det saa ivrigt, at hun ej kunde gjøre det saa godt, naar hun virkelig var helbredet.

Hvad Deres Ven angaaer, som, uagtet sin Dyd, mindre ræddes for de Kællers, der endnu ytrer sig hos ham, da seer jeg Alt, hvad der i hans Ungdom har foregaaet sig i hans Sjel;

Sjal; men jeg seer det, uden at kunne fornærmes derover. Det er ikke i Julie Wolmar, han er forelsket, det er i Julie d'Etange; han hader mig ikke, som Ejer af den Person, han elsker, men som den, der røvede ham, hvad han engang elskede. Da Julie er en anden Mand's Kone, er hun ej længer hans Kjæreste; og da hun er Moder til to Børn, er hun ej mere hans forums Discipelinde. Det er sandt, hun ligner den Julie meget, og gjenkalder ham ofte Mindet af hende. Men han elsker i den forbigangne Tid, og det er Gaadens hele Oplosning. Skil ham ved sin Sukommelse, og han vil ingen Kjærlighed føle mere.

Dette er ikke tom Spidsfindighed, lille Cousine! Det er en meget grunder Jaagtagelse, som, naar den blev udtrakt til Andres Kjærlighed, vilde maaskee faae en meget almindeligere Anvendelse, end det synes. Jeg troer endog, at den ej, i dette Tilfælde, vil være vanskelig at forklare af Deres egne Begreber. Da De adskilte disse to Elskende, var det den Tid, paa hvilken deres Lidenskab var stegen til den højeste Grad af Hæftighed. Være de længer blevene sammen, vilde de maaskee efterhaanden vordet kolde igjen; men deres Indbildningskraft, der havde faaet et levende Indtryk, fremstillede dem

uafslædig for hinanden, saadanne, som de vare i Skilsmæssens Øjeblik. Det unge Menneske saae ej de Forandringer, Tidens Længde gjorde hos hans Kjæreste; han elskede hende derfor, saadan som han engang havde seet hende, og ikke saadan som hun var *). For at gjøre ham lykkelig, var det ej nok, blot at lade ham saae hende; man maatte give ham hende i den samme Alder, og i de samme Omstændigheder, hvori hun befandt sig; i den første Tid af deres Elskov; den mindste

*) Andre Fruentimmere ere saare taabelige, naar J ville gjøre en saa flugtig og saa for-gjængelig Følelse som Kjærlighed, bestandig! Alt i Naturen omkøstes; alt forandres, lig Ebbe og Flod, og J ville oppusse en varig Elskovs Lue. Med hvad Ret fordre J at være elskede i Dag, fordi J vare det i Gaar? Beholder da ogsaa det samme Udseende, den samme Alder, det samme Lume; værer stedse Eder selv lige, hvis J kunne. Men naar J uophørlig forandre Eder, og dog stedse ville elskes, er det ligesom J ville, at man hvert Øjeblik skulde høre op at elske Eder; J søge derved ikke bestandige Hjærter, men J søge Hjærter, der ere ligesaa foranderlige som Eder.

han troer at have gjort og som tæner til at give ham Mod til at fuldføre den, heller maatte berøve ham Mindet af de Tider, han bær for glæmme, ved snildeligheden at opvække andre Hores stillinger hos ham, isteden for dem, der nu ere ham fra fjære. De, der bidrog til at vække dem, kun bidraae mere end Noget til at udlette dem; men det kun ej skee, førend De kommer hos os for bestandig, og da vil jeg hvikke Dem i Dret, hvorledes De skal bære Dem ad; en Forretning, som, hvis jeg ikke fejler, ej vil worde Dem meget vanskelig. I midlertid søger jeg at gjøre ham fortrolig med de Ting, der kose ham, ved at forestille ham dem saaledes, at de ej mere ere farlige for ham. Han er frygt, men svag og let at faae bugt med. Af denne Hørelse benytter jeg mig, til at bedraage hans Indbildningskraft. Isteden for sin Kærester, evinace jeg ham stedse til at see en ærlig Mand's Kone, og en Moder for mine Børn. Jeg udstretter et Billede ved et andet, og tilhuller det Forbigaaende med det Nærværende. Man fører en Sky Vest til den Gjenstand, der skrækker den, for at den ej mere skal worde bange; og saaledes bør man behandle de unge Mennesker, hvis Indbildningskraft luer, naar deres Hjerte allerede er

er kyslet, og maler dem langt borte Uhyrer, der forsvinde jo nærmere de komme.

Jeg troer, at jeg kjenner nøje baade Julies og hans Kræfter; jeg sætter dem ej paa anden Prøve, end den, de kunne udholde; thi Bidsdom bestaaer ikke i, uden Forskjæl; at vælge allehaande Forsigtighedsregler, men i, at vælge de nyttige, og tilfjæsesatte de overflødige. De otte Dage jeg vil lade dem være allene sammen, skulle maaskee være tilstrækkelige, til at bringe dem paa Spor af deres sande Følelser, og lære dem hvad de virkelig ere for hinanden. Jo mere de see sig selv allene, jo lettere ville de indsee deres Bidsfarelse, naar de sammenligne det, de føle, med hvad de i lige Stilling engang vilde have følet. Hertil kommer, at det er vigtigt for dem at vannes, uden Fare, til den Fortrolighed de nødvendig maae leve i med hinanden, naar mine Hensigter blive oplydte. Jeg sees af Julies Opførsel, at hun af dem har faaet Raad, som hun ej kan undslaae sig for at følge, uden at gjøre sig selv Uret. Hvilken Fornøjelse vilde jeg ikke nyde ved at give hende dette Bevis paa, at jeg føler hendes hele Værd, hvis det var en Kone, som en Mand kunde regne sig det til en Fortjeneste, at have sat Lid til! men om hun endog ej havde vundet det mindste Herredømme over sit Hjerter,

Hjerte, vilde dog hendes Dyd blive den samme; den vilde koste hende mere, men hun vilde ikke mindre sejre; isteden for at, om hun nu end plaged af nogen indvortes Kummer, kan den ei bestaae i andet, end den Bemod, som Samtaler om sundue Tider vække, dem hun alt-for godt skal forud kunne mærke, og derfor stedse sige. Altsaa seer De nu, at De ei maae bedømme mit Forhold efter de almindelige Regler, men efter de Hensigter, der kynde mig til det, og efter den i sit Slags eneste Karakter, han har, for hvem jeg handler saaledes.

Ved vel, lille Cousine! til jeg kommer igjen. Uagtet jeg selv ikke har gjort al denne Forklaring for Julie, fordrer jeg dog ei, at De skal gjøre en Hemmelighed deraf. Jeg har den Grundsætning, at man ei maa forarsage nogen Forbeholdenhed mellem Venner. Derfor overlader jeg, hvad jeg her har sagt, til Deres fornuftige Brug. Benyt Dem deraf saaledes, som Klogskab og Venskab kræve; jeg ved, at De ei foretager Dem andet, end det, der er det Bedste og Bedste.

B r e v X V .

Fra Saint-Preux til Mylord Edouard.

J Gaar reiste Hr. Wolmar til Etange, og jeg kan neppe selv begribe den tungsindige Tilstand, hans Vortrejse har sat mig i. Jeg troer, at hans Rones Fraværelse vilde forekomme mig mindre tung end hans. Jeg føler mig mere tvungen nu, end da han var nærværende. Et skummelt Stille herster i mit Inderste; en løslig Gysen døver dets knurrende Uro; og mindre bestormet af Lyster end Frygt, føler jeg Lustens Forkrækkelser, uden at føle Fristelser til den.

Bed De Mylord! hvor min Sjæl beroliges, og frigjøres fra disse uværdige Nædsler? Naar jeg er hos Madam Wolmar. Saashart jeg nærmer mig hende, stiller hendes Ansyn min Qual, og hendes Blik luttret mit Hjerte. Saa stort er hendes Herredømme, at hun ligesom synes altid at besjæle Andre med Følelse af Uskyld, og med den Rolighed, som er en Folge deraf. Uheldigviis tillade hendes Gysler hende ikke, at henbringe hele Dagen i sine Venners Selskab; og i de Dieblikke, jeg ikke seer hende, lider jeg mere, end om jeg var langt fra hende.

Det der end' mere bidrager til at nære det
Tungsiind, hvoraf jeg føler mig nedkuet, er et
Ord, som hun i Gaar, efter hendes Mand's
Bortreise, sagde mig. Skjøndt hun indtil dette
Dieblif har holdt sig temmelig brav, fulgte dog
hendes Dine ham med en vemodsfuld Mine,
som jeg i Førstningen ene tilskrev denne lykkelige
Egtemands Bortreise; men jeg begreb snart af
hendes Tale, at hint vemodblandede Blik endnu
havde en anden, mig ubekjendt, Aarsag. —
„De seer, sagde hun, hvorledes vi leve, og
De veed hvor kjær han er mig. De maae dog
ej troe, at den Kælelse, der binder mig til ham,
og som er ligesaa sm, sa stærkere end Elskov,
ogsaa har Elskovs Ufuldkommenheder. Er det
os end tungt, naar vort behagelige og vante
Samliv afbrydes, saa trøstes vi dog ved det
sikre Haab, snart at forenes igjen. En saa
varig Tilstand lader os kun befrygte saa Om-
verlinger; og ved en Skilsmisse i nogle Dage
føle vi mere den Fornøjelse, at sees snart igjen,
end den Ubehagelighed, en saa kort Fraværelse
kan foraaesage. Den Nummer De læser i mine
Dine, kommer af en mere vigtig Grund; og
skjøndt den angaaer Wolmar, er det dog ej hans
Bortreise, der er Skyld i den.“

„Min kære Ven!“ føjede hun til, i en gennemtrængende Tone, „der er ingen sand Lyfsalighed paa Jorden. Jeg har den ædlest og æmmeſte Mand; en gjensidig Tilbøjelighed fængſler os til vor Plaat; mine Døfter ere hans; jeg har Børn, der ſkaffe os love, der's Moder Forſøgeſſer; der kan ej findes nogen kærlicere, nogen dydigere, eller elſkørdigere Veninde end den, mit Hjerte næſten til Afſauderi tilbeder; og — med hende ſkal jeg ſnart henbringe mine Dage. Ogsaa De bidrager til at gjøre mit Liv lykkeligt, da De ſaa høiligen retfærdiggjør min Agtelse og mine Følelſer for Dem. En lang og fortrædelig Proceſ er ſnart til Ende, og den bedste Fader kommer tilbage i vore Arme. Alle gaaer lykkeligt for os; Orden og Fred herske i vort Huus; vore Tjenestefolk ere nidkære og troe; vore Naboer viſe os den ſtørſte Henſigtenehed; Alle i Almindelighed yttre den højeſt. Velvillje mod os. Gudet i alle Ting af Himmelen, af Lykken, af mine Medmeeneſter, ſeer jeg ſig bidrage til min Lyfsalighed. En lønlig Gammelle, een Gammelle allene forgifter mit Liv, og jeg er ikke lykkelig.“ Hun ſagde diſſe ſiſte Ord med et Suf, der gjennemvoredede min Sjæl, og hvori jeg meget vel ſaac, at jeg ineen Deel havde. „Hun er ikke lykkelig,“ ſagde jeg ved mig ſelv, og ſuf.

sukkede, „og det er ej mig, der hindrer hende fra at være det.“

Denne sørgelige Tanke omstyrkede min hele Tankebygning, og forstyrrede den Rolighed, jeg begyndte at nyde. Utaalmodig over den uudskaelige Tvivl, hvori hendes Tale havde sat mig, bad jeg hende saa indstændig aabne gandske sit Hjerte for mig, at hun endelig udtømmede sig for mig, og tillod mig endog at aabenhare den uløftelige Hemmelighed for Dem. Men nu er det just Spadseretimen. Madam Wolmar lader mig i dette Djeblik sige, at hun nu begiver sig fra Fruentimmerværelset (Gynecee), for at gaae et Stykke med sine Børn. Jeg iler til hende, Mylord! — Jeg forlader Dem for denne Gang, og forbeholder mig i et andet Brev, at fortsætte den i dette afbrudte Materie.

B r e v XVI.

Fra Madam Wolmar til hendes Mand.

Jeg venter Dig Tirsdag, efter Løfte, og Du skal finde Alt i den Orden, Du ønsker. Besøg Madam d'Orbe paa Sidressen; hun vil fortælle Dig, hvad der er foregaaen i Din Fraværelse. Jeg ønsker heller, at Du skal faae det at vide af hende, end af mig.

Wolmar, det er sandt, jeg troer at jeg fortjener Din Agtelse; men Dit Forhold er dog ej, som det, i Følge deraf, burde være; og Du sætter Din Kones Dybd paa en haard Prøve.

B r e v XVII.

Fra Saint-Preux til Mylord Edouard.

Jeg vil fortælle Dem, Mylord! en Fare, som vi for nogle Dage siden vare i, men som vi til Lykke slap fra med Skrak, og lidt Udmattelse. Denne Omstændighed fortjener dog nok et særskilt Brev; naar De læser det, vil De finde, hvad der skynder mig til at skrive det.

De ved, at Madam Wolmars Huus ikke ligger langt fra Søen, og at hun holder af at fare paa Vandet. For tre Dage siden bragte Kjedsomhed over hendes Mands Graværelse, og Afrenstundens Skjønhed os Dagen efter paa det Indfald, at fare ud paa Søen. Ved Solens Opgang begave vi os til Strandbredden; vi toge en Baaud med Fiskergarn, tre Roerstarke, een Diener, og stege ind, efter at vi havde taget nogen Middagspise med os. Jeg havde ogsaa en Flint med mig, for at skyde Besoletter *); men Julie skammede mig ud, fordi jeg vilde dræbe Fugle, uden mindste Nytte, blot for at have den Fornøjelse at gjøre Ondt. Jeg morede mig derfor med, Tid efter anden, at lokke Grossfifletter, Tjurjuer, Crenetter, Eifflaßanger **) til mig, og jeg skød ej mere end een Gang langt borte efter en Grebe, som jeg dog ikke traf.

Vi fordrove en Time eller to med at fiske, omtrent fem hundrede Skridt fra Land. Fangsten var god; men Julie lod det altsammen kaste ud igjen i Vandet, undtagen een Forelle, der

*) Trækfugle paa Genfersøen; men de ere ej gode at spise.

**) Forskiellige Slags Fugle paa Genfersøen, alle meget gode at spise.

der havde faaet et Slag med Xaren. „Det er Dyr, der lide“ sagde hun, „lader os befrie dem; lader os nybe den Fornøjelse, at see hvor glade de ere, fordi de ere reddede af Xaren.“ Dette Arbejde gik langsomt, og med mægen Uvillje for sig; der blev endog gjort Forestillinger derimod; og jeg saa tydelig, at den Fisk, vore Folk havde fanget, vilde smaget dem bedre, end den Moral, der frelste dens Liv, smagte dem.

Nu roede vi længere ud paa Dybet, og med et ungt Menneskes hele Raskhed, den det dog nu vilde være Tid for mig at lade fare, greb jeg den fornemste Xare, og styrede midt ud ad Søen, saaledes at vi snart befandt os mere end een Mil fra Strandbredden *). Her begyndte jeg at tale med Julie om alle Delene af den prægtige Horizont, der omgav os. Jeg viste hende langt borte Mundingerne af Rhonestoden, hvis Hæftighed ophører pludselig efter en Fjerdingmils Løb; og den synes ligesom at være bange for, at besnitte Søens himmelblaa Krystal med sit muddrede Vand. Jeg gjorde hende opmærksom paa Klipperne og Bøjninger, hvis til

Q 2

hvers

*) Hvor kan det være? Der fattes meget f, . Søen, lige for Clarens, har en Bredde af to Mile,

Hverandre svarende og lige løbende Vinkler danne,
 i det Rum, der adskiller dem, en Plads, værdig
 til at besyldes af en Flod, som denne. I det jeg
 mere og mere bortfjærnede hende fra vore Kyster,
 fornøjede jeg mig ved at opvække hendes Beun-
 dring over de frugtbare og fortryllende Strøg
 af Baarlandet, hvor en Mængde Bøer, en
 utalkelig Folkeskare, de grønne og paa alle Kan-
 ter prunkende Bakker, danne et herrivende ma-
 leriskt Heelt; hvor Jorden, overalt dyrket og
 overalt frugtbar, skærker Agerdyrkerens, Fæ-
 llyrdens og Vingårdsmændens Arbejde den visse
 Frugt, som ingen graadig Tolder opsluger.
 Siden viste jeg hende Chablais paa den lige over
 for liggende Kyst, et Land ej mindre velsignet
 af Naturen, men som dog kun frembyder en
 Skueplads af Elendighed: jeg lærte hende ved
 den Lejlighed øiensynlig at skælne mellem begge
 Regjeringers modsatte Indflydelse paa Vel-
 stand, Folkemængde, og Beboernes Lykkelig-
 hed. Saaledes, sagde jeg, aabner Jorden sit svangre
 Skjød, og med sine Skatte bertger de lykkelige
 Folk, der dyrke den selv sig selv. Den synes
 at smile og oplives ved Synet af Fæstet; den
 underholder kjerligen sine Beboer. Derimod
 vise de skumle forfaldne Mure, de Lysheder og
 Eidler, der hist bedække et halvt Beboer-
 Land.

Land, at en fraværende Ejer hersker der, og at Jorden uvillig giver Slaverne sin karrige Brode, som de ej engang selv have nogen Nytte af."

Nedens vi saa behagelig fornøjede os med at overskue de nærmeste Kyter, blæste en Vind op, der drev os paa tværs til den modsatte Strandbred; den kulede betydeligt; og da vi tænkte at dreje om, fandt vi saa stærk Modstand, at det ej var mere muligt, med vor skrøbelige Baad, at overvinde den. Enart taarnedes Bølgerne rød-somt; vi maatte arbejde os hen til den savoiske Strandbred, og søge at naae Landsbyen Meilleri, som laae tvært over for os, og var næsten det eneste Sted paa denne Kant, hvor Stranden var beqvem til at lande paa. Men Vinden, der imidlertid havde drejet sig, blev stærkere, og gjorde Roerskarlenes Arbejde unyttigt, saa at vi drev længere ned, langs ved en Nad stejle Klipper, hvor vi intet Ly kunde finde.

Vi gave os derpaa Alle til at roe, men næsten i samme Øjeblik havde jeg den Sorg at see Julie faae ondt; svag og afmægtig sank hun ned i Baaden. Til Lykke er hun skabt for Vandet, og derfor kom hun sig snart igjen. Imidlertid forvædede Faren vore Kræfter; Solens Hede, Arbejde og Sved betog os næsten Aanden, og gjorde os yderst udmattede. Nu

sit Gulde alt sit Mod igjen, og opflammede
 vores ved sine medynksfulde Rjærtegn; hun tøvs
 rede, uden Forskiel, Sveden af alle vore Ansigt
 ter, blandte Vand og Blin sammen i en Krukke,
 at vi ej skulde blive berusede, og vekseltis læde
 skede de mest Udmattede. Aldrig omstraaledes
 Deres Veninde af en saa levende Glands, som
 i det Djeblif Barmen i og den hæftige Bevæ
 gelse malede hende med den mest blussende
 Farve; og det, der end mere forhøjede hendes
 Skjønhed, var, at man af hendes omme Mine
 tydelig kunde see, at al hendes Sorg kom mere
 af Medlidenshed med os, end af Skæk for hende
 selv. Kun i det Djeblif, da to Planker gave sig
 ud ved et Stød af Bølgerne, der gjorde os Alle
 vaade, troede hun at Baaden var knust, og ud
 raabte med sand Moderamhed disse Ord, som
 jeg tydelig kunde høre: O, mine Børn! skal jeg
 ej mere see Eder? — Jeg, hvis Indbildnings
 Kraft altid overdriver den virkelige Ulykke, troede,
 skjøndt jeg kjendte Farens sande Beskaffenhed,
 at see Baaden lidt efter lidt synke, og Julie,
 denne saa fortryllende Skjønhed, kjæmpe midt
 blandt Bølgerne; jeg syntes allerede at see Os
 dens Blegghed forvandske Roserne i hendes Naastr.

Endelig arbejdede vi os med megen Nøje op til Meilleri, og efter at vi, ti Skridt fra Strandbredden, havde kæmpet mod Bølgerne mere end een Time, fik vi omsider Landet fat, og nu bieve alle vore Besværliheder alemnede. Julie tog Taknemmeligheden for al den Umage, Enhver havde havt, paa sig; og ligesom hun i den yderste Fare blot havde tænkt paa os. saaledes betragtede hun sig, da vi vare komne i Land, som den eneste Reddede.

Vi spiste med den Madlyst, som tungt Arbejde altid opvækker. Forellen blev tillavet; Julie, der er en stor Elsker af den, spiste kun lidet; og jeg mærkede, at hun, for at udlette Savnet af det Offer, Roerskarlene havde gjort, ej bekymrede sig om, at jeg ogsaa spiste meget. Mylord! tusinde Gange har De sagt det, at denne elskværdige Sjæl maler sig i smaa Ting, som i store.

Efter Maaltidet foreslog jeg at vi skulde svadsere, da Bølgerne endnu rullede stærkt, og Baaden trængte til at istandsættes. Julie indvendte mig at det blaste, og var for heedt, og at jeg var træt. Jeg havde mine Hensigter, og besvarede Alt. „Jeg er, sagde jeg, „fra Barndommen af vant til Besværliheder; det er saa langt fra, at de skade min Sundhed, at de meget

meget mere styrke den, og min sidste Messe har endnu gjort mig meget mere haardfør. Hvad Solens Varme angaaer, da har De jo Deres Straahat; vi skulle søge Ly og Skygge blandt Træerne; det kommer blot an paa at klavre op ad nogle Klipper; og De, som ej holder af Sletter, vil gjerne finde dem i denne Besværlighed. Hun føjede mig, og vi gik medens Folkene spiste til Middag.

De veed, at jeg; efter min Landflygtighed fra Valiserlandet, kom igjen til Meilleri for et Aar siden, for at vente paa Tilfaldelse til at rejse tilbage. Der henbragte jeg hine saa vemod-blandede, saa fornøjelige Dage, eene sysselsat med hende; detsfra skrev jeg det Brev, hvorved hun blev saa rørt. Jeg havde altid ønsket at gjensæe den ensomme Vlet, der tjente mig til Fristed midt iblandt Gisstykkerne, og hvor mit Hjerte frydede sig, ved at omgaaes med den, der var det det Kjæreste i Verden. Den Leilighed, jeg kunde faae til at besøge dette saa elskede Sted, paa den mest behagelige Aarstid, i Selskab med den, hvis Billede engang boede i mit Hjerte, var den lønlige Bevæggrund til, at jeg vilde spadserere. Jeg gjorde mig en Fornøjelse af at vise hende de fordums Mindesmærker paa en saa bestandig, skjøndt saa ulykkelig Tidenskab.

Vi naaede Stedet efter een Times Vandring gjennem slyngede og kjølige Stier, der løbe mellem Trær og Klipper, og havde ingen anden Ubehagelighed, end at Vejen ad dem var lang. Da jeg nærmede mig Pletten, og gjenkendte mine gamle Marker, var jeg færdig at daane hen; men jeg gjorde BOLD paa mig selv; jeg skjulte min Uro, og vi kom paa Pletten. Dette ensomme Sted bannede en vild og øde Klippedynge (reduit), fuld af disse Slags Stenheder, der blot behage følsomme Sjæle, og forekomme Andre gyselige. En Strøm, frembragt af smeltet Sne, fremrullede, tyve Skridt fra os, sine midderblandede Bover, og brusende trillede Dynd, Sand, og Stene med sig. Bag os adskilte en Rjæde af utilgængelige Klipper den Slette, hvor vi vare, fra den Deel af Alperne, der kaldes Jisbjergene, fordi chaotiskoptaarnede Jisstykker, der uafadelig tiltage, bedække Alpebjergene fra Verdens Begyndelse *).

Q 5

Fyrre

*) Disse Bjerge ere saa høje, at deres Toppe, en halv Time efter Solens Nedgang, endnu ere forgyldte af dens Straaler, hvis rødlige Glands frembringer paa deres hvide Epidse, en smul Rosenfarve, som man meget langt borte kan see.

Fyrrestove udbredde en stummel Skygge paa højre Side. Paa venstre Side var en stor Ege Skov, paa den anden Kant af Strømmen; og under os var en umaalelig Vandflade, som Gensersøen dannede i Alpernes Skjød, Skillerummet mellem os og Baatlandets frugtbare Kyster; og dette Maleris Skjønhed kronedes af det majestætiske Jurafjeld.

Midt blandt disse store og herlige Gjenstande prunkede den Jordplet, vi betraadde, med det mest smilende Landsteds Nudigheder; nogle Bække listede sig frem over Klipperne, og krusede sig gjennem det Græsne i Kryсталstraaler. Nogle vilde Frugttræers Grene hang ned paa vore Hoveder; den beduggede og forfriskede Jord var bedækket med Urter og Blomster. Ved at sammenligne et saa blidt Opholdssted med de Gjenstande, der omringede det, syntes denne øde Plet at være bestemt til et Friled for to Elskende, ene undskydede fra Naturens Forstyrrelse.

Da vi havde naaet denne Plads, og jeg i nogen Tid havde beskuet den, sagde jeg til Julie, at det jeg kastede et taarefuldt Blik til hende: „nu! siger Deres Hjerte Dem her Intet; mærker De ingen lenlig Tølelse opstige hos Dem, ved Synet af et Sted, der er saa fuldt af Dem?“ Derpaa førte jeg hende, uden at vente paa hendes Svar, hen

hen til Klippen, og viste hende hendes Navn, indgravet paa tusinde Steder, og adskillige Vers af Tasso og Petrark, der passede sig paa den Tilstand, hvori jeg var, da jeg skrev dem. Ved at see dem igjen, efter saa lang Tid, fandt jeg, hvor veldigen Gjenstandenes Nærværelse kan paa ny opvække de hastyge Følelser, hvis Indtryk, ved Deres første Syn, var saa levende. Jeg udbrod i en noget ivrig Tone: „O, Julie! min Sjæls evige Tryllerinde! see her den Plet, hvor engang den oprigtigste Elsker i Verden sukede for Dig. See her det Sted, hvor Dit elskte Billede udgjorde hans Lyksalighed, og forberedde den, han siden modtog af Dig selv. Den Gang saae man ej disse Frugter, denne Ekkygge; den Gang vare ej disse skjønnede Enge betrukne med Grønt og Blomster; Bække gjenneuskare dem ikke ved deres Lob; disse Fugle lode ej deres gulddrende Sang høre; den grandige Spurrehøg, den fæle Ravn, Alpernes forfærdelige Orne vare de eneste Fugle, af hvis Skrig disse Huler gjenlode; uhyre Gistapper hang ned af Klipperne; Snebusker vare de eneste Prædellser, Træerne havde; Alt tolkede Vinterens Stræng-
 hed, og Kuldens Gyselighed. Gens den Glo, der brændte i mit Hjerte, gjorde mig dette Sted taaleligt; og hver Dag henglede ved Tanken om
 Dig

Dig. Der ligger den Steen, jeg sad paa, for at øjne Din fjærne og lykkelige Bolig; paa den blev det Brev skreven, der rørte Dit Hjerte; disse skarpe Kampesteene vare den Gravstikke, jeg brugte til Dit Navn. Her drog jeg over den islagte Strøm, for at gjenfinde eet af Dine Breve, som en Høtrælvind førte bort med sig; ak! der læste jeg atter, og kyskede tusinde Gange det sidste Brev, Du skrev mig til. Der er den Brink, hvor jeg med lystent og skummelt Blik maalede disse Afgrundes Dybhed; fort, her var det jeg, før min bedrøvelige Vortreise, begræd Dig som døende, og svær, at jeg ej vilde overleve Dig. O, alt for bestandig elskede Dige! o Du, for hvem jeg var fød! Skal jeg dog endnu besinde mig igjen paa de samme Steder med Dig, og savne den Tid, jeg henbragte med Sukke over Din Kraværelse! Jeg vilde blevet ved, men Julie, der, i det hun saae mig nærme mig Brinken, gysede, tog mig i Haanden, trykkede den uden at sige et Ord, skuede mig med Omhed, og neppe kunde tilbageholde et Suk; men strax derpaa bortvandre hun sit Ansigt, og i det hun tog mig under Armen, sagde med en rørt Stemme: „Lader os gaae, min Ven! Luften paa dette Sted er ikke god for mig.“ Jeg sukede og gif, men uden at svare hende; for evig for

forlod jeg denne sørgelige Plet, som om jeg skulde have forladt Julie selv.

Da vi meget langsom, og efter mange Omveje, vare komne tilbage til Porten, skiltes vi ad. Hun vilde være allene, og jeg blev ved at spadserere, uden at vide hvor jeg gik. Da jeg kom hjem igjen, var Baaden endnu ej færdig, og Vandet endnu ikke roligt; vi spiste til Aftens, begge mørke, med nedslagne Dine, og et takkefuldt Udsyn; vi spiste kun lidet, og taledes endnu mindre. Efter Maaltidet satte vi os paa Strandbredden, og ventede paa Kaffen. Lidt efter lidt gik Maanen op; Vandet blev roligere, og Julie foreslog mig at stige ind. Jeg gav hende Haanden, for at hjælpe hende i Baaden, og tænkte ej mere paa at slippe den, i det jeg satte mig ved hendes Side. Vi iagttog en dyb Taushed. Havernes jævne og takmæssige Lyd fordybede mig i Sværmerier; Steensnepperens *) (beccafines) glade Toner, som gjentaktes mig min
yngre

*) Steensneppen (beccafire) paa Genfersøen, er ej den samme, som den, man i Frankrig kalder saaledes. Hins lifligere og muntre Slag i Sommernætterne giver Søen et Slags Livlighed og Munterhed, som gjør dens Bredder end mere fortryllende.

ynge Alders Fornøjelser, netstoge mig, istæden for at opmuntre mig. Mere og mere følede jeg, at det Tungvind, der hvilede over mig, riltog. Den klare Himmel, Maanens blide Straaler, den bævrende Sølvvergløds, der spillede rundt om os paa Vandet, Sammenstødet af de behageligste Bølger, selv den elskede Gjenstands Nærværelse, Intet af alt dette kunde forjage tusinde smertefulde Betragtninger fra mit Hjerte.

Jeg begyndte at gjenkalde mig, hvorledes jeg forðum, i min første Elskovs fortryllende Tider, paa lige Maade fornøjede mig med hende. Alle de frydfulde Bølger, der den Gang fyldte min Sjæl, malede sig paa ny for den, for at pine den; alle vore Ungdoms Handlinger, vore Sysler, vore Samtaler, vore Breve, vore Fornøjelser,

E tanta fede, e si dolci memorie,

E si longo costume *)!

disse Skarer af Gjenstande, der fremstillede Billedet af min suundne Lyksalighed for mig, Alt malede sig levende for min Erindring, og
for

*) Og denne saa rene Trost, og dette saa søde Minde, og denne saa lange Fortrolighed!

forzgedede min nærværende Elendighed. „Det er forbi,“ saade jeg ved mig selv, „disse Tider, disse lykkelige Tider ere ej mere; de ere for evig svundne. Af! — aldrig mere komme de tilbage; og vi leve, vi ere sammen, og vore Hjerter ere stedse Eet!“ — Jeg syntes at jeg taalmodigere vilde fundet mig i hendes Død eller hendes Fraværelse, og at jeg havde lidt mindre af den Tid, jeg havde henbragt langt fra hende. Thi, naar jeg fjærn fra hende sukede ved mit Savn, husvælede Haas bet om, at see hende igjen, mit Hjerter; jeg smigrede mig med, at al min Qual vilde forsvinde, naar jeg et Øjeblik var hos hende; i det mindste saae jeg i den muelige Rummer, der kunde forurolige mig, en mindre gyselig Tilstand, end den jeg da var stædt i. Men nu at befinde sig hos hende, at see hende, røre ved hende, tale med hende, elske hende, tilbede hende, og medens jeg endnu havde hende, føle, at hun for evig var tabt for mig; Alt dette styrkede mig i et Slags hæftigt Raseri og Harm, der mere og mere oprørte mig, lige til Fortvivlelse. Snart begyndte forfærdelige Planer at svæve for min Aand, og i en bedøvende Afstændighed, som jeg gysede ved at tænke paa var jeg voldsomt fristet til at styrte hende og mig selv blandt Bølgerne, og ende der i hendes Arme mit Liv og mine
lange

langvarige Qualer. Denne gruelige Friskelse blev omsider saa hæftig, at jeg blev nødt til, pludselig at slippe hendes Haand, for at gaae over til den anden Kânt i Vaaden.

Der begyndte disse hæftige Bevægelser at tage en anden Bending; en blidere Følelse trængte sig lidt efter lidt ind i min Sjæl. Bemodig Dmhed sejrede over den rasende Fortvivlelse; mine Taarer begyndte strømmevîis at flyde; og denne Tilstand, sammenlignet med den, jeg uylig var i, havde noget Fornøseligt for mig. Jeg græd længe bitterlig, og blev trøstet. Da jeg fandt mig bedre til Mode, gik jeg tilbage til Julie, og tog hendes Haand. Hun holdt sit Tørklæde i den, og jeg følede, at det var meget vaadt. O! sagde jeg gandske sagte, jeg seer, at vore Hjerter endnu forstaae hinanden! „Det er sandt, svarede hun med en bævende Stemme, men gid det var den sidste Gang de taledes i den Tone.“ Vi begyndte nu mere rolig at snakke sammen, og efter en Times Rejse kom vi hjem, uden at noget Andet tilstødte os. Da vi vare traadde ind i Huset, saae jeg ved Lyset, at hun havde røde og meget hovne Øjne, og hun fandt nok ej mine i bedre Tilstand. Efter denne Dags udmattende Bevægelse trængte hun høiligen til Hvile; hun gik da bort; og jeg — gik til Sengs.

Der har De da, min Ven! en omstændelig Beretning om mit Liv den Dag, paa hvilken jeg, uden Undtagelse, følede de stærkeste Bevægelser, jeg nogensinde har følet. Jeg haaber at de udgjorde det vigtige Øieblik, der fuldkommen vil bringe mig til mig selv igjen. For Resten maa jeg sige Dem, at denne Hændelse har, mere end alle Beviser, overtydet mig om Menneskets Frihed, og Dydens Værd. O! hvor mange ere der ikke, som bukke under for den svageste Fristelse! Hvad Julie angaaer, da udholdt hun, (thi mine Øjne saae det, og mit Hjerte følede det), den største Kamp, nogen menneskelig Sjæl har kunnet udholde; men — hun vandt dog. — Og hvad har jeg gjort, at jeg skal staae saa langt tilbage for hende? O! Edouard! da Du, forført af Din Klæreste, kunde sejre paa een Gang over Dine og hendes Lyster, var Du da ej mere end et Menneske? Uden Dig, havde jeg maaskee nu været fortabt. Hundrede Gange, hin farlige Dag, redbede Erindringen af Dig min Dyd fra Fald.

B r e v XVIII.

Fra Mylord Edouard til Saint-Preux *).

Ben! forlad Barndommen, og vaagn engang! Lad ej Din Fornufts lange Slumrer vare Dit hele Liv. Din Alder henrinder, og alt, hvad der er tilbage af den, behøver Du, for at blive viis. Efterat tredive Aar af Dit Liv ere hensvundne, er det dog vel Tid at tænke paa Dig selv. Besynd da at gaae ind i Dig selv, og vord engang, førend Du dør, en Mand!

Deres Hjerte, elskede Ben! har længe nok ført Herredømmet over Deres Forstand; De har villet være Philosoph, førend De var i Stand til at blive det. De har taget Følelse for Fornuft; og fornøjet med at bedømme Tingene efter det Indtryk, de have gjort paa Dem, har De altid været uvidende om deres sande Værd. Et ærligt Hjerte, jeg tilstaaer det, er Sandhedens første Organ; den, der intet har følet, kan aldrig lære noget; han raver fra en Bildfarelse til en anden; han forhverver sig blot en tom Rundskab, og ufrugtbringende Indsigter, fordi Tingenes sande Forhold til Mennesket, som er en Hovedvidenskab, stedse bliver skjult for

*) Dette Brev synes at være skrevet for Modtællelsen af det foregaaende.

for ham. Derimod, ikke at studere de Forhold, Tingene staae i til hinanden, for bedre at kunne dømme om de Forhold, de have til os, er at indskrænke sig blot til Halvdelen af hin Kundskab. Man kjender kun lidet til de menneskelige Videnskaber, naar man ej forstaaer at vurdere det, der er Gjenstanden for dem; og dette Studium kan kun drives ved stille Tænksomhed.

Den Vises Ungdom er den Tid, hvori han samler Erfaringer; hans Videnskaber ere Midlerne dertil; men efter at have henvendt sin Sjæl til udvortes Gjenstande, for at føle dem, drager han den tilbage igjen i sig selv, for at betragte Tingene, sammenligne og kjende dem. Paa dette Punkt burde De just være mere, end Nogen i Verden. Al den Fornøjelse og al den Kummer, nogen følsom Sjæl kan prøve, har opfyldt Deres. Alt hvad et Menneske kan see, have Deres Dine været. I en Tid af tolv Aar har De udtømt alle de Høleiser, som kunne være strøgne over et langt Livs Bane; og De har skjænt endnu ung, forhvervet Dem Oldingens Erfarenhed. Deres første Jagttagelser gik ud paa Mennesker, næsten saa simple, som om de nylig vare komne af Naturens Hænder, for at tjene Dem til Sammenligningsprøver. Forvist til det mest navukundige Folks Hovedstad i Verden, sprang De, saa at sige, over til den anden Yderlighed: for Venet er alle Mellemting Intet (le genie supplée aux intermediaires). De drog over til den eneste Nation Mennesker, der er blandt de forskellige Skarer, med hvilke Jorden er besat; og som De ej der have seet Lovene herse, saa dog, at der endnu var Love; De

De har lært, paa hvilke Tegn man gjenkender Almeenvilliens Organ, og hvorlunde den almindelige Fornufts Bølge er Frihedens sande Grundstøtte. De har gjenneireist alle Himmelegne; De har seet alle de Lande, Solen beskræker. Et endnu sjældnere Syn, et Syn, der er den Visets Blik værdigt, Synet af en ophøjet og reen Sjæl, sejrende over Lidenkskab og beherskende sin selv, er det Syn, De nu nyde. Den første Gjenstand, der tiltrak sig Deres Dine, er den samme, der tiltrækker sig dem endnu; og Deres Beundring for den, er nu saa meget mere grundet, som De har havt Lejlighed til at beskue andre Gjenstande. Der er nu intet mere for Dem at see eller føle, som fortjener at sysselsette Dem. De har ingen Gjenstand mere at betragte uden Dem selv; der er ingen Nydelse mere for Dem uden Visdommens. De have levet nok for dette korte Liv; tænk nu paa at leve for et mere varigt.

De Lidenksaber, hvis Slave De i lang Tid har været, have dog lævnet Dem Deres Dyd. Dette er Deres hele Spæder; den er unægtelig stor; men var De saa meget mindre stolt af den. Deres Styrke endog er en Virkning af Deres Svaghed. Veed De vel hvad der har vedligeholdt Deres Kjarlighed til Dyden? Jeg veed det: den har i Deres Dine iført sig den tilbedelsesværdige Kones Skikkelse, der er et saa træffende Skilderi af den; og under dette saa elskte Billede vilde det falde Dem vanskeligt at tabe Lysten til den. Men vil De aldrig elske Dyden for dens egen Skyld? Vil De aldrig arbejde Dem frem til det Gode ved egen Kraft, som Julie har gjort? Orkesløse og sværmende Spæder af hendes Dyder! vil De evindeligt beundre disse, uden

uden at efterligne dem? De taler med Barme om den Naade, hvorpaa hun, som Kone og Moder, opfylder sine Pligter; men De! naar vil De, efter hendes Exempel, opfylde Deres Pligter, som Menneske og som Ven? Et Fruentimmer har sejret over sig selv, og en Philosoph har Møje, med at overvinde sig! Vil De ogsaa blot være en Snakker (Discoureur), som alle de Andre, og indskrænke Dem til at skrive gode Bøger, isteden for at gjøre gode Handlinger *)? Tag Dem vare, min Ven! der hersker endnu i Deres Breve en blød og flynsfende

*) Nei dette Philosophiens Aarhundrede skal ei endes uden at kunne opvise een sand Philosoph. Jeg kiender een, een eeneste, jeg tilstaaer det; men det er endnu meget; og, o Hæd uden Lige! det er i mit Fædeland, han lever. Lær jeg her nævne ham? ham, hvis største Hæder det er, at have villet leve ubekjendt? Lærde og beskædne Abanzit *)! Din ophøjede simple Karakter tilgive mit Hjerte en Iver, der ei sigter til at udbrede Dit Navn! det er ikke Dig, jeg vil lære dette Sæfulum, saa uværdigt til at beundre Dig, at kiende. Det er Genf, jeg vil gjøre bekjent, som Dit Opholdssted; det er mine Medborgere jeg vil hædre, for den Ære, de vise Dig.

Lykke-

*) I Adelungs Fortsættelse af Jørgens lærde Lexicon findes om den Mand, Rousseau har rejst ovenstaaende Ermindelse, følgende: Fermin Abanzit, som eet Aar gammel mistede sin Føder, var fød 1679. Da det Naariske Edikt 1685 blev ordnøvet, vilde man tvinge hans Modet til, at lade ham ordnøve i den rommerke Religion. Hun blev derover utaalmodig, og sendte ham hemmelig til Genf, hvorhen hun selv strax derefter flygtede. Hun havde, for sin Flugt, forskikket sig en stor Deel af sin Formue. Senneft Andere med megen Hæd de gamle Sprog, Syntak, Mathematik og Theologi, rejste deraa til Holland og

Engl.

kende Tone, som mishaer mig, og som er meget mere en Lærdning af Deres Lidenſkab, end en Virkning af Deres Karakter. Jeg hader overs alt Qvindaaglighed, og kan aldeles ikke lide den hos min Ven. Der er ingen Dyd til uder Styrke, og Bejen til Lasten er Fejhed. Kan De vel vove at forlade Dem paa Dem selv, med et Hjerte uden Mod? — Ulykkelige! var Julius Svag, vilde Du i Morgen være overvunden, og ej

Enkeltigt det Folt, hvor den dristige Ungdom nedstemmer sin dogmatiske Tone, og rødmer over sin tomme Kundskab for den Bises lærde Uvidenhed! — Erværdige og dydige Olding! Du har aldrig været fremtrukken af skjønne Aander! Disses støjende Højskoler have ej gjenlødret af Dine Lovtaler! I stedet for at nedgrave, som de, Din Visdom i Bøger, har Du anvendt den i Dit Liv, til et Exempel for det Fædreland, Du har værdiset at vælge Dig; det Fædreland, Du elsker, og som bærer Højsagtelse for Dig. Du har levet som Sokrates; men han bøde ved sine Medborgeres Hænder, og — Du er elsket af Dine.

England, og kom i Bekjendtskab med de paa hine Tider berømte Mænd, Jurieu, Bayle, Bagnasse, Newton, og andre. Siden drog han tilbage til Genf, hvor et Professorat blev ham tilbudt, som han afsløg, og modtog derimod Bibliothekariatet uden Løn, for at beholde sin Frihed. Han var stor Mathematiker og Naturkundia; de største Mænd agtede ham højt og raadspurade ham i vigtige Ting. Hans udbrede Kundskab i den gamle og nye Geographi, i Kronologeten, og de døde Sprog, satte ham i Stand til, at rette sine Forjængeres Oversættelser af Bibelen, og iudføre mange Anmærkninger. Han døde, da han var 88 Aar gammel den 20 Marti 1767. Hans Skrifter ere samlede i et Part, det fører følgende Titel: Oevres diverses de Mr. Firmin Abauzit, contenant les écrits d'Histoire de Critique et de Theologie. London 1770. 2 Dile. 8.

Oversætteren.

ej være andet, end en nedrig Forfører. Nu er Du allene med hende; lær at kjende hende, og rødme over Dig selv.

Jeg haaber snart at see Dem igjen. De veed i hvad Hensigt, jeg paatager mig denne Rejse. Tolv Mars Bildfareller og Uro gjøre mig mistænkkelig mod mig selv; for at gjøre Modstand, har jeg været mig selv nok, men for at vælge, behøver jeg en Vens Dine; og det er mig en Fornøjelse at gjøre alt fælles mellem os, Er fjendtlighed saavel som Venskab. Imidlertid maa De ej bedrage Dem; førend jeg skænker Dem min Fortrolighed, vil jeg undersøge, om De ogsaa er den værd, og om De fortjener at vise mig den Omhu igjen, som jeg har baaret for Dem. Jeg kjender Deres Hjerter som jeg er fornøjet med; men det er ikke nok; Deres Domme-kraft er det egentlig, jeg behøver i et Valg, som eene Fornuften skal bestemme, og hvori min egen saa let kan vildlede mig. Jeg frygter ej de Lidenskaber, der ved en aabenbar Krigserklæring minde os om at sætte os i Forsvarsstand; ja, hvordan de end i øvrigt ere, dog løvne os Bevidstheden om vore Fejl; for saadanne Fiender viger man aldrig, naar man ej vil vige. Men jeg frygter de Lidenskaber, som ej tvinge os, men ved deres Trylleri bedrage os, og forføre os til, mod vort Vidende, at gjøre noget andet, end vi vilde gjøre. Man behøver blot Kraft til at dæmpe onde Tilbøjeligheder; men man behøver stundom Andres Hjelp, til at kjende de Tilbøjeligheder, det er os tilladt at følge; og just dertil tjener en fornustig Mand's Venkab, som fra en anden Synspunkt kan be-
trakte

tragte for os de Gjenstande, det er os magtpaa-
liggende at have Kundskab om. Begynd derfor
at prøve Dem selv, og sig mig saa: om De, som
er bestandigt Nov for tomme Lænasler, aldrig
vil være Dem selv eller Andre til Nytte; eller
om De dog endelig vil igjen tilføgte Dem Her-
redømmet over Dem selv, og engana sætte Deres
Ejæl i Stand til at opløse Deres Venners.

* Mine Forretninger holde mig ej mere
end fjorten Dage i London. Jeg skal gaae til
vor Armeé i Flandern, hvor jeg tænker at blive
lige saa længe. De seer altsaa, at De ej kan
vente mig. førend ved Euden af denne Maaned,
eller i Begyndelsen af Oktober. Skriv ej mere
til London, men til Armeen, under hosføjede
Adresse. Fortsæt Deres Skildringer; thi, uagtet
den flatte Tone, der hersker i Deres Breve, tør
de og undervise mig dog; de indaande mig
Lyst til Ensomhed og huuslig Rolighed, der
stemmer saa meget med mine Grundsætninger og
min Alder. Stil især den Bekymring, De har
sat mig i, for D. adam Wolmar: er hun ej lyk-
kelig, hvo tør da tragte efter at være det? I
Følge den Beskrivelse, hun har givet Dem over
sit nærværende Liv, kan jeg ej begribe hvad der
fattes til hendes Lyksalighed *).

*) Den Sniksnak (galimathias), der indeholdes i
dette Brev, behager mig, især da den er
aldeles efter den gode Edouards Karakter, der
aldrig er saa meget Philosoph, som naar han
gjer dumme Streger (sottises), og aldrig ræ-
sonnerer saa meget, som naar han ej selv veed,
hvad han siger.

Den nye Heloise,

eller

Breve fra to Elskende,

i en liden By ved Foden af Alperne.

Femte Deel.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

PHYSICS DEPARTMENT
5712 S. UNIVERSITY AVE.
CHICAGO, ILL. 60637

UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

CHICAGO, ILL.

PHYSICS DEPARTMENT

CHICAGO, ILL.

I. B r e v.

Fra Saint-Preux til Mylord Edouard.

Ja Mylord! med henrivende Glæde forsik-
ker jeg, at Oprinet i Meillerie var et af-
gjørende Diæblisk for min Daarskab og mine
Ulykker. Hr. Wolmars Ytringer have fuld-
kommen beroliget mig i Henseende til mit
Hjertes sande Tilstand. Dette alt for svage
Hjerte er lært saa meget, som det kan blive;
og jeg foretrækker nu en sømrikt veemodsfuld
Længsel for den præffelige Tilstand, uafslædig
at være bestormet af Lasten. Efter min vær-
dige Vens Hjemkomst betænker jeg mig ikke
mere paa at give ham et saa dyrebart Navn,
hvis hele Værd, De saa inderligt har ladet
mig føle. Dette Hædersnavn er det mindste
jeg skylder den, der leder mig tilbage til Dy-
den.

den. Fred throner i min Sjæl, som i den Bolig, jeg opholder mig. Jeg begynder at befinde mig her uden Uro; at leve her, som hos mig selv; og jeg føler mig mere fornøjet med at betragte mig som en Svn i Huset, end om jeg havde Huusherrens hele Myndighed. Den Simpeltid og Lighed, jeg skuer her, har noget Tillokkende, der rører mig, og afvinder mig Verbødighed. Jeg henbringer blide Dage mellem den livagtige Fornuft og de personificerede Dyd. Ved at omgaaes disse lykkelige Vægtfolk vinder deres indtagende Tanskesemaade mig, og gjør et uformærkt Indtryk paa mig; mit Hjerte forenes lidt efter lidt med deres, ligesom Stemmen, uden at man tænker derpaa, antager de Menneskers Tone, man taler med.

Hvilket fornøjeligt Tilflugtsted! hvilken fortryllende Veepæl! o hvor den søde Bane at leve her forhøjer Stedets Skjønhed! Man kan ej andet end elske det, saasnart man kender det, skøndt dets Udseende i Førstningen synes kun lidet glimrende; den Lyst, Madam Wolmar har til at opfylde sine ædle Pligter, til at gjøre dem gode og lykkelige, der nærme sig hende, meddeles enhver Gjenstand, hendes Mand, hendes Børn, hendes Gjæster og hendes

hendes Tjenestefolk. Tummel, støiende Lege, vedholdende Skoggærlatter gjenlyde ej paa dette fredelige Fristed; men man finder overalt fornøjede Sjæle og glade Ansigter. Stundum udgydes vel Taarer, men det er Omheds og Glædens Taarer. Ekumle Bekymringer, Kjedsomhed og Kummer nærme sig dette Sted ligesaa lidet som Last og Samvittighedsnag, hvis Fostere de ere.

Hvad hende angaaer, da er det vist, at Alt, den lørlige Sorg, der plager hende, undtagen, og som jeg i mit foregaaende Brev^{*)} har sagt Dem Marsagen til, alt bidrager til at gjøre hende lykkelig. Imidlertid vilde mange andre, med alle de Grunde, hun har til at være fornøjet, dog være misfornøjede, naar de vare i hendes Sted. Hendes eensformige og rolige Liv vilde være dem uudstaeligt; de vilde vorde utaalmodige over Bornenes Støj; de vilde kede sig ved huuslige Syøler; de vilde ej kunne finde sig i at være paa Landet; en uindsmigrende Mand's fornuftige Adfærd og Agtelse vilde hverken holde dem skadeløse for hans Kulde eller for hans Alder; selv hans

Nær

^{*)} Dette Brev findes ikke. Grunden dertil vil man siden faae at see.

Nærværelse og Kjærlighed vilde være dem til Byrde; enten vilde de udfinde et Middel til at bortføre ham fra Huset, for at leve i deres Frihed, eller de vilde selv holde sig uden Huset og foragte deres Stands Fornøjelser; stærkt vilde de søge mere farlige Glæder, og aldrig være vel til Mode i deres eget Hjem, uden naar de kunde komme der som Fremmede. Man maa have en sund Sjæl for at føle det stille Livs Behageligheder; det er blot gode Mennesker der finde sig fornøjede i deres Familles Ekjød, og gjerne holde sig inden deres hjemlige Kredse. Er der noget lykkeligt Liv i Verden, da er det det, disse Mennesker leve. Men Midlerne til Lyksalighed ere til ingen Nytte for den, der ej veed at anvende dem, og man indseer ej, hvori den sande Lyksalighed bestaaer, uden for saavidt man er stillet til at nyde den.

Derfor jeg bestemt skulde sige, hvad man i dette Hus gjør, for at være lykkelig, vilde jeg troe, at jeg havde givet et træffende Svar, naar jeg sagde: man forstaar her at leve; ikke i den Mening, som man i Frankrig giver denne Talemaade, der betyder at iagttage visse ved Moden indførte Manerer; men saaledes at forstaae, som et Menneskes Liv

Liv burde være, og hvortil hat er kommen i Verden; det Liv, De taler om, og hvorpaa De har givet mig et Mønster; det Liv, der strækker sig ud over Livets Grændse, og som man paa sin Dødsdag ej holder for spildt.

Julie har en Fader, hvis Families Vel ligger ham saa meget paa Hjerte; hun har Børn, for hvis anstændige Underholdning man maa sørge. Dette bør være det selskabelige Menneskes vigtigste Sorg; det er ogsaa det første, hun og hendes Mand søffeltatte sig med. Da de begyndte deres Husholdning, undersøgte de deres Formues Tilstand; de saae ikke saa meget paa, om den var efter deres Stand, som om den var tilstrækkelig til deres Fornødenheder; og da de fandt, at enhver anstændig Familie burde lade sig nøje med, hvad de havde, troede de ej saa slet om deres Børn, at de frygtede for, at det Arvegods, de kunde efterlade dem, ej skulde være tille nok. De gjorde sig derfor mere Umage for at forbedre end forøge deres Formue; de satte deres Pengene mere sikkert end fordelagtigt; isteden for at kjøbe nye Jorde, gave de dem. De havde, nu Børn, og deres exemplariske Forhold er den eneste Skat, hvormed de vilde forøge deres Ejendom.

Vel er det sandt, at en Formue, som ej vorer, staaer Fare for, ved tusinde Tilfælde at formindskes; men dersom dette er en Bevæggrund, til at forsøge den een Gang, naar vil det da ophøre at være et Daaskud til at forsøge den stedse? man skal dese den mellem mange Børn; men skulle de da intet bestille? Er ej Enhvers Arbejde et Tillæg til hans Arvelod; og bør ej hans Flid regnes med til hans Formue? Umættelig Begjærlighed vandrer ogsaa under Klogskabs Maske, og fører ad Lastens Bane, i det den vil søge Sikkerhed. — Det er frugtlost, sagde Wolmar, at ville give menneskelige Ting en Fasthed, de ej efter deres Natur kunne modtage. Fornuften selv vil, at vi skulle overlade mange Ting til den blinde Skjæbne; og, da vort Liv og Gods, imod vor Villje, altid beroeer paa Skjæbnen, hvilken Daarlighed da at martre os selv uophørlig, for at forebygge muelige Ulykker og uundgaaelige Farer? Den eneste Forsigtighed, Wolmar i den Henseende brugte, var at leve eet Aar af sin Kapital, for at have ligesaa meget i Behold af sine aarlige Indkomster; saaledes at Indtægten altid var oplagt eet Aars Tid for Udgiften. Han har heller villet lade Kapitalen en Smule aftage, end han usladelig har villet

villet løbe efter sine Renters. Den Fordeel, er at have været nødt til at gjøre odelæggende Udveje ved den mindste indtræffende, uforudsete Omstændighed, har allerede gotgjort ham mange Gange dette Forskud. Saaledes sparer han ved Orden og Nøjsagtighed, og beriger sig af sine Udgifter.

Dekke Egtefællerne i dette Hus have kun en middelmaadig Formue, efter det Begreb, man i den store Verden gjør sig om Rigdom; men i Grunden kjender jeg Ingenrigere end dem. Der gives overalt ingen absolut Rigdom. Dette Ord betyder blot et overvægtigt Forhold mellem den rige Mand's Midler og hans Lyster. Een er rig med en Dags Nøjeland; en Anden er tiggefærdig midt iblandt sine Gulddynger. Udsvævelse og Griller kjende ingen Grændser, og gjøre flere fattige, end de sande Fornødenheder kunne. Her hviler Forholdet paa en urokkelig Grundvold, nemlig Mandens og Konens fuldkomne Overeenstemmelse. Manden har paataget sig Henserternes Inddrivelse; Konen bestemmer deres Brug; og den Harmoni, der hersker mellem dem, er Kilden til deres Rigdom.

Det, der i Hørsningen gjorde mig Indtryk paa mig i dette Hus, var den Eng-

kashed, den Frihed og Munterhed, jeg fandt,
 midt i den strengeste Orden. Det mørke og
 tvungne Bæsen, der ellers hersker i velindret-
 tede Huse, er en stor Fejl. Herskabets yderlige
 Engstelighed røber altid noget Gjærrigt. Over-
 alt i saadanne Huse aander man Evang; den
 stive Orden har altid noget Slavisk ved sig,
 som man ej uden Ubehagelighed finder sig i.
 Tjenestefolkene gjøre deres Pligt, men de gjøre
 den med Frygt og Misnoje. Gæsterne blive
 vel modtagne, men de bruge den Frihed, man
 giver dem, med Mistro; og fordi man altid
 seer sig bunden til overdreven Orden, gjør
 man intet uden Frygt for, at man handler
 uforsigtigt. Man føler, at disse slaviske For-
 ældre ej leve for sig selv, men for deres Børn;
 uden at betænke, at de ikke allene ere Foræl-
 dre, men ogsaa Mennesker, og at de skyldes
 deres Børn at være Mønstre paa, hvorledes
 Mennesker bør leve, og forene deres Lyksalig-
 hed med Wiisdom. Her følger man fornufti-
 gere Regler. Man troer her, at det er een
 af den gode Huusfaders vigtigste Pligter, ikke
 allene at gjøre sit Opholdsted yndigt, til sine
 Børns Fornøjelse, men ogsaa selv at henbringe
 et behageligt og roligt Liv, paa det at Bør-
 nene kunne føle, at man er lykkelig ved at
 leve

leve som han, og paa det at de aldrig skulle
 vorde fristede til at vælge en Levemaade, mod-
 sat hans, for at blive fornøjede. En af de
 Grundsætninger, Wolmar oftest gjentager, i
 Anledning af Begge Cousinernes Fornøjelse, er
 den: at det mørke og gaaieragtige Liv,
 Fædre og Mødre føre, er næsten altid
 den første Vilde til Børnenes Udsvævel-
 ser.

Julie, der aldrig har fulgt anden Regel
 end sit Hjerte, og aldrig kunde følge nogen
 sikkrere, overlader sig til dets Førelser uden
 Betænkning; og for at gjøre vel, gjør hun
 alt, hvad det kræver af hende. Det fordrer
 ogsaa stedse meget; og ingen veed bedre end
 hun, at sætte Priis paa Livets Behageligheds-
 der. Hvorledes kunde ogsaa denne saa ufel-
 somme Sjæl være ufølsom for Glæder? Evert-
 imod, hun elsker dem, hun søger dem, og
 nægter sig ingen af dem, der ere efter hendes
 Lyst; man seer, at hun veed at nyde dem;
 men disse Glæder ere kun Julies Glæder.
 Sverken hendes egne Bequemmeligheder, eller
 de Folks, der ere hende tjære, det er at sige,
 der ere omkring hende, betragtes med Ligegyld-
 dighed. Hun ansæer intet for Overflodigt, der
 kan bidrage til et fornuftigt Væsens Hald.

Men

Men hun falder alt det unødvendigt, der blot tjener til at glimre i Andres Dine. Saaledes finder man rigelig i hendes Huus sandfælige Forudsjæller, uden søgt Kunst eller vellystlig Ufækkelighed. Man ser ingen pragtfuld eller forfængelig Overdaad uden den, hun i Følge sin Faders Smag ej har kunnet undgaae, men selv i denne gjenkjender man hendes egen, som bestaaer i at give Tingene mere Siir og Tækkelighed, end Glæds og Prunk. Naar jeg fortæller hende de Midler, man daglig opfinder i Paris og London, for at lade Vogtne hænge mageligere i Kjædre, tilliger hun vel dette; men naar jeg siger hende, hvor meget Maltingen koster, forstaaer hun mig ikke, og spørger om disse Malerier gjøre Vogtne mageligere. Hun troer, at jeg overdriver meget, i Henseende til de forrædelige Tegninger, med hvilke man til store Bekostninger pryder saadanne Vogne, isteden for de Baaben, man engang satte paa dem; ligesom det var skjønner, at vise sig for de Forbigaaende, som et Menneske af flatte Sader, end som et Menneske af Stand! Det, der mest har forarget hende, har været, at høre, at Huentimmerne have indjært eller vedligeholdt denne Skik, og at deres Vogne kun udmærkede sig fra Mandfolks

folkene ved mere løsaatige Skildrier. I den Anledning blev jeg fristet til at anføre Ders berømte Vens Udsagn, som hun havde ondt ved at fordoje. Jeg var en Dag hos ham, da man viste ham en Bis-a-Bis *) af ovenanførte Slaas. Gaaspart han havde kastet Djnene paa Bogndoren; gif han ud og sagde: Viis Hofstamen den Vogn; thi en sædelig Mandsperson tør ej betjene sig af den.

Ligesom det første Skridt til det Gode er: ikke at gjøre noget Ondt, saaledes er det første Skridt til Lyksalighed, ikke at lide. Disse to Grundsætninger, der, vel forstaaede, skulle kunne gjøre mange af Moralsbudene undværlige, ere byrebare i Madam Wolmars Djne. Gaavel hendes eget, som Andres Gledesfindende (mal-etre) gjør hende overmaade Ondt; og det vilde være hende ligesaa vanskelig at være lykkelig, naar hun seer Glendige, som det er for den retskafne Mand, stedse at vedligeholde sin Dyd reen og ubesmittet, naar han altid skal leve blandt Lastefulde. Hun veed intet af den grusomme Medynk, der nøjes med at vende Djnene bort fra de Ulykkelige, hun kan hu
 svale.

*) Et Slags Rejsevogne.

svale. Hun opsøger dem, for at hjælpe dem. Det er de Lidendes Tilværelse, og ej Synet af dem, der saarer hende; det er hende sig nok, at hun ikke veed, at der er nogen Ulykkelig; til sin Beroligelse maa hun endog vide, at der virkelig ingen Glendig er, i det mindste ikke omkring hende; thi at ville lade sin Lyksalighed beroe paa alle Menneskers, var at overskride Fornuftens Grændser. Hun underretter sig om sine Naboers Liv, med en Barmhjertighed som om det angik hendes egen Fortælling, hun kjender alle Behoerne, hun regner dem med til sin Familierekke, og svarer ingen Nøje for at bortfjerne fra dem alle de Følger af Lidelse og Kummer, som det menneskelige Liv er uundkædet.

Nylord! jeg vil føre mig deres Lærdomme til Nytte; men tilgiv mig en Enthusiasme, som jeg ej længer bebrejder mig selv, og som De er belagtig i. Der er kun en eneste Sulle i Verden; Forsynet har vaaget over hende, og intet af det, der angaaer hende, er en Virkning af blindt Tilfælde. Himlen synes at have skænket Jorden hende, for paa een Gang i hende at give den Ypperlighed, den menneskelige Sjæl kan modtage, og den Ulykkelighed, den kan nyde i Privatlivets ubemærkede Strøge, uden

uden Hverken at trænge til de pralende Dyrer, der kunne opløste den over den selv, eller til den Gæst, der udbasuner disse Dyrer. Hendes Fæjls, dersom hun har haft nogen, have blot tjent til at lægge hendes Kraft og Blod for Dagen. Hendes Forældre, hendes Venner, hendes Vende, alle af Naturen gode Mennesker, vare skabte til at elske hende og werde elskede af hende. Hendes Fødeland var det eneste Sted, der for hende var passeligt at fødes paa. Den Simpeltid, der saa meget ophøjer hende, maatte herske omkring hende, for selv at være lykkelig, maatte hun leve blandt lykkelige Mennesker. Dersom hun til Uheld var bleven fød blandt ulykkelige Folk, der sukke under Elendighedens Vægt, og kjæmpe uden Haab og uden Nytte mod den Sammer, der hentarer dem, vilde de Undertryktes Klage forgiftet hendes Liv; den almindelige Forstyrrelse vilde have nedkuet hende, og hendes veldædige Hjerte, udtømt af Rimmer og Misforhøjelse, vilde uophørlig have ladet hende føle den Ulykke, hun ej kunde afhjælpe.

Her, derimod, understøtter og nærer Alt hendes naturlige Godhed. Hun har ingen almindelige Elendigheder at begræde. Her fremstiller ikke Fortvivlelsens og Sammerens affyrelse

lige Billedet sig for hendes Dine. Den velhavende Landmand *) trænger mere til hendes Raad end til hendes Gaver. Findes der nogen Fader eller Moderløs, der er alt for ung til at arbejde for sit Brød; findes der nogen forglemt Enke, som lider i Vødsom; nogen børneløs Viding, hvis Arme, søkkede af Alderdom, ej kunne skaffe ham Livsophold, frygter hun dog ikke for, at hendes Velgjerninger skulle blive dem til Byrde, eller forårsage dem offentlige Paalæg, og at anseete Etkurker derved skulde fritages. Hun nyder det Gode, hun gjør, og seer at det velsignes. Den Ufselighed, hun smager, mangfoldiggjøres og udbredes rundt omkring hende. Alle de Huse, hvori hun kommer, bliver snart et Skilderi af hendes eget; Tvangløshed og Hæd er ikke det

*) Nær ved Clarens er en Landsby, Montroufaldet, hvis Fællesjord (commune) allene er i Stand til at nære alle Brugerne (communiens), om de ikke havde et Spand egen Jord. Det er ligesaa vanskelig at faae Borgerskab i denne By, som i Bern. Skade! at der ikke er nogen skikkelig Mand, der havde noget at sige, og kunde gjøre de gode Mænd i Montrou selskabsmedlemme og deres Borgerskab lidet mindre dyrt.

det Geneste, hun fremmer der; Genighed, og Sadelighed følge hende fra Huus til Huus; gaaer hun ud fra sit Hjem, møde lutter behagelige Gjenstande hendes Øjne; og, naar hun kommer tilbage, finder hun end blidere Gjenstande; hun seer overalt det, der glæder hendes Hjerte; og saa lidet end hendes Sjæl kjender Egenkjarlighed, lærer hun dog at elske sig selv i sine Beljærninger. Jeg gjentager det, Mylord! ikke det Mindste af det, der angaaer Julie, er ligegyldigt for Dyden! Hendes Nidigheder, hendes Talenter, hendes Smag, hendes Fejl, hendes Længster, hendes Opholdssted, hendes Venner, hendes Familie, hendes Sorger, hendes Glæder, hendes hele Bestemmelse, gjør hendes Liv til et Monster, som saa Koner ville efterligne, men som de dog mod deres Villie, maae elske.

Det, der i den Omsorg, man her draager for andres Lykke, mest finder mit Bifald, er den Viisdom, hvormed man handler, og som forebygger al Misbrug. Ikke enhver, der tænker at gjøre vel, gjør det. Ofte troe mange, at de gjøre store Tjenester, endskjøndt de skifte meget ondt, som de ikke see, for den Smule godt, de blive vaer. En sjaldent Egenkab hos Fruentimmere af den bedre Klasse,

og som fremkinner fortrinlig hos Madam Wolmar, er den udmærkede Skjønsonhed, der ytrer sig i hendes Belgjærningers Uddeling, deels i Valget af de Midler, der gjøre hine Belgjærninger nyttige, deels i Valget af de Mennesker, hun yder dem. Hun følger bestemte Regler, fra hvilke hun aldrig viger. Hun veed baade at tilstaae og afslaae hvad man beder hende om, uden at man sporer noget Svagt i hendes Godhed, eller nogen Grille i hendes Afslag. Den, der i sit Liv har begaaet een slet Handling, har intet at haabe af hende, uden Retfærdighed, og Tilgivelse, naar han har fornærmet hende — men aldrig Yndest, aldrig den Beskyttelse, hun kan skjenke et bedre Menneske. Jeg har seet hende temmelig tørt nægte et saadant Menneske en Godhed, der stod eene i hendes Magt. „Jeg ønsker Dem Lykke, sagde hun til ham, men jeg vil ikke bidrage dertil, af Frygt for at gjøre andre Skade, ved at sætte dem i Stand til at gjøre det. Verden er ikke saa gode for gode Mennesker, der lide, at man skulde have Grund til at tænke paa Dem.“ Det er sandt, denne Haardhed koster hende usigelig meget, og det er stælden, hun bruger den. Hendes Grundsætning er, at holde alle dem for gode, hvis

Hvis onde Daad ej tydelig er lagt for Dagen's og der er faa Lastefulde, der ej have Klogskab nok til at skjule deres slette Tænkemaade. Hun kjender ikke denne dorste Kjærlighed, der findes hos hine Rige, som med Penge affjæbe de Ulykkelige Ret til at forkaste disse Bønner, og som, naar de anmodes om en Belgjøring, ikke vide andet at give, end Almisse. Julies Pung er ikke udtømmelig; og siden hun blev Huusmoder, forstaaer hun bedre at bruge den. Af alle de Midler, med hvilke man kan hushvæle de Ulykkelige, er Almisse i Sandhed det letteste; men det er ogsaa det frugtloseste og usikkerste; og Julie søger ikke at blive af med de Elendige, men hun ønsker at være dem til Nytte.

Ligesaa vaersom er hun i at anbefale nogen, hvilket hun ej gjør, uden hun nøje veed, at den Brug, man vil gjøre af disse hendes Anbefalinger er fornuftig og rigtig. Hendes Understøttelse nægtes aldrig den, der virkelig behøver og fortjener den; men de, som af Uroelighed eller Ergjærrighed enten ville have sig, eller forlade den Tilstand, hvori de havde det Godt, kunne sjælden faae hende til at blande sig i deres Anliggender. Menneskets naturlige Bestemmelse er at dyrke Jorden og leve af dens

Grøde. Landets fredelige Beboer behøver blot at kjende sin Lykke, for at føle den. Alle Menneskets sande Fornøjelser staae i hans Magt; de Sorger, han har, ere uadskillelige fra Menneskehedens; det er Sorger, som den, der tænker at befrie sig fra dem, snarere ombytter med andre tungere *). Denne Stand er den eeneste nødvendige, og tillige den nyttigste. Den er aldrig ulykkelig, uden naar Andre voldeligen tyrannisere den, eller forføre den ved lastefulde Exempler. Den udgjør et Lands sande Velstand, den Styrke og Størhed et Folk henter af sig selv, som ej beroer i mindste Maade paa andre Folkelag, som aldrig sætter nogen i den Nødvendighed, at angribe, for at vedligeholde sig, men giver de sikreste Midler i Hænde til Selvforsvar. Naar det gjælder om at bestemme den offentlige Magt, besøge Skjænaanderne Fyrstens Paladser, hans Sæchavne, Hære, Tøjhuse og Byer; den sande Politiker gennemvandrer Jordene, og gaaer ind i Agerdyrkerens Hytte.

Den

*) Naar Mennesket træder ud fra sin første simple Tilstand, bliver det saa taabeligt, at det ej engang forstaaer at ønske. Dets Ønsker vilde, om de bleve bønhørte, vel føre til Lykke, men aldrig til Lyksalighed.

Den første seer, hvad man har gjort, og den
 Zinden, hvad man kan gjøre.

Ifølge denne Grundsætning bestræber man
 sig her, og endnu mere paa Etange, for at
 bidrage alt muligt til at gjøre Bøndernes Til-
 stand behagelig for dem, uden nogensinde at
 række dem Haanden, for at hjælpe dem ud af
 den. De mest Formuende, saavelsom de Fat-
 tigste ere affindige nok at sende deres Børn til
 Stæderne, nogle for at studere og engang
 blive Junkere, andre for at komme i Vej, og
 fritage deres Forældre for at underholde dem.
 Unge Mennesker ville gjerne see sig om, Døt-
 trene have Lyst til Bystads; Drengbørnene
 gaae i fremmed Tjeneste; de troe at vorde
 mere anseete, naar de, isteden for Fædres
 landskjærlighed og Frihedsaand bringe Lejestrids-
 mændenes stolte og krybende Væsen, tilligt
 med Foragt for deres forrige Stand, hjem
 med sig. Her viser man dem disse Fordommes
 Skadelighed, Børnens Fordærvelse, Foræl-
 drenes Hjælpløshed, de idelige Farer, i hvilke
 Liv, Guds og Gæder svæve, da hundrede
 vorde ulukkkelige for Een, der reddes. Blive de
 endnu trofsige ved deres Forsæt, lemper man
 sig dog ikke efter deres ufornuftige Griller;
 man lader dem løbe i Lastens og Elendighedens
 Arme,

Arme, og man gjør sig Umage for at holde dem, man har kunnet overtale, skadesløse for de Offere, de bringe Fornuften. Man lærer dem at hædre deres naturlige Stand, ved selv at hædre den. Man paatager sig intet Byvæsen blandt Bønderne, men man omgaaes dem med en anstændig og værdig Fortrolighed, som, i det den holder enhver inden hans Stand, bringer dem til at sætte den rette Pris paa deres. Der er ingen retskaffen Bønde, uden man indblæser ham Ugtelse for sig selv, ved at vise ham den Forskjel, man gjør paa ham og disse smaae Omfiakkere, der for et Djeblik komme til Landsbyen, for at blinde deres Forældre med deres Stads. - Naar Wolmar og Baronen ere her, bivaane de gjerne Krigsøvelserne, Bæddekampene og Mønstringerne i Landsbyen og de omlyggende Egne. Denne Ungdom, der af Naturen er fyrig og stribbar, faaer mere Ugtelse for og Tillid til sig selv ved at see gamle Officerer fornøje sig i dens Selskab. Denne de Unges Selvagtelse for høies end mere derved, at man viser dem, at Soldater, der have været i fremmed Tjeneste, forskaae i alle Henseender mindre end de; thi man gjøre hvad man vil, fem Skillings Sold og Frygt for Stofkeprygl ville dog aldrig kunne

Kunne fremvirke den Midfjærhed, som Forældres, Naboers, Venners, Kjæresters Nærværelse og Landets Ære frembringe hos frie og væbnede Mænd.

Madam Wolmar har den store Grundsætning aldrig at understøtte dem, der gjerne ville forandre deres Stand, men at bidrage til at gjøre enhver lykkelig i hans Kaar, og overalt hindre, at den lykkeligste af alle Stænder, Bondestanden i en fri Stat, ikke formindskes for de andre Stænders Skyld.

Jeg indvændte ved den Lejlighed, at Naturen synes at have tildeelt Menneskene forskjellige Anlæg, for at sætte enhver af dem paa den for ham passende Post (uden Hensyn til den Forfatning, i hvilken de blive fødte. Hun svarede mig derpaa, at to Ting maatte tages i Betragtning fremfor Anlægget, nemlig: Sædne og Lyksalighed. — Mennesket, sagde hun, er et alt for ædelt Væsen til at tjene Andre blot som Middel, og man bør ikke sætte det til hvad, der er disse Andre nyttigt, uden tillige at spørge, om det ogsaa er passende for Mennesket selv; thi Mennesket er ikke skabt for Standen, men Standen er skabt for det; og for vedbarlig at dele Tingen, maa man ved ethvert Menneskes Led, ikke faa meget

get søge, hvortil det er mest skicket, som hvilken Lod der er mest i Stand til at gjøre det saa godt og lykkeligt, som det kan blive. Det er gandske utilladeligt at forbarve en menneskelig Sjæl til Andres Fordeel, og at gjøre nogen til Forbryder, for at tjene anstændige Folk.

Af tusinde, der rejse bort fra Landet, er der ikke ti, uden de blive fordærvede i Byen eller bringe Lasterne videre end de Folk, af hvilke de have lært dem. De der forfremmes og gjøre Lykke, gjøre den næsten alle gjennem de utilladelige Veje, som føre til den. De Ulykkelige, som Skjæbnen ej har været gunstig, gaae ikke ind i deres gamle Stand; de give sig heller til at være Løve og Tiggere end Bønder, og dersom der er een af Tusinde, der modstaer onde Exampler, og bliver et skikkeligt Menneske, tænker De da vel, naar man regner nøje, at han henbringer et saa lykkeligt Liv, som han i Ly for Lidenskaberne Storme, og i sine første Raars blide Ringhed vilde have henbragt paa Landet?

For at vælge i Overensstemmelse med sit Naturanlæg, maa man kjende dette. Men er det vel altid en saa let Sag at domme om Menneskers Talenter? Og naar det er saa vanskeligt ret at kjende de Børns Naturanlæg, som

som man mest har efterforsket, hvorledes skal da en stakkels Bønde selv kunne opdage, hvad han er mest oplagt til? Intet er mere mislykt end de Tegn paa Lyst til et eller andet Fag, som man ytrer i Barndommen; Efterlygnelsebaanden har ofte mere Deel deri end Anlægget; det berøer snarere paa en tilfældig Omstændighed end en bestemt Tilbøjelighed, og selv denne Tilbøjelighed viser ikke altid Beqvemhed. Den sande Talentfulde, det sande Geni har en vis Simpelt, der gjør det mindre uroligt, mindre djævt og mindre anstrængt for at vise sig, end den, hvis tilsyneladende og falske Anlæg man tager for sande, da de dog i Grunden blot bestaae i en Glimrelust, der aldrig kan lykkes. Mangen En hører en Tromme, og vil blive General; en Anden behøver blot at see, man bygger, for at troe, at han er Bygmester. Gustin, min Gartner, har faaet Lyst til Tegning, fordi han har seet mig tegne; jeg sendte ham til Lausanne for at lære, og strax indbildte han sig, at han var Maler, da han dog kun er Gartner. Hans delse og Længsel efter Forfremmelse bestemmer den Stand, man vælger. Det er ikke nok, man veed, man har Geni, man maa med Iver dyrke det. Skal en Fyrste blive Kuds, fordi han

han godt kan styre sin Bogn? Skal en Hertug blive Rok, fordi han kan opfinde lækre Ragouts? Man har Talenter for at stige, ej for 'at falde. Troer De vel, at dette er Naturens Orden? Om enhver kjendte sit Kald, og vilde følge det, hvor mange kunde det vel? Hvor mange kunde overstige ubillige Hindringer? Hvor mange kunde overvinde uværdige Medbessere? Den, der føler sin Svaghed, benytter sig af Konstareb og Snigeveje, for at hjælpe sig, naar derimod en Anden, som er mere vis i sin Sag, foragter saadanne Midler. Har De ikke selv hundrede Gange sagt mig, at saa mange Indretninger for Konsternes Skyld blot skade disse. Man gjør ingen Forskjæl paa Personer, fordi man uforsigtig har gjort deres Antal for stort; den sande Fortjenste forsvinder blandt Hoben, og de Væbspøster, der tilkom den Dueligste, falde i Træringens Lod. Var der et Selskab, hvor Embeder og Værdighed strængt bleve udeelte efter Talenter og personlig Fortjeneste, kunde enhver søge den Post, han bedst følede sig eplagt til; men man maa rette sig efter sikkrere Regler, og ej agte Talentets Værd, naar den største Stymper er den Gænske, der gjør Lykke.

Jeg maa end videre sige Dem, vedblev
hun, at jeg neppe kan troe, at saa mange
forskjellige Talenter skulle alle udvikles; thi
saa maatte deres Antal, der besidde dem, nøj-
agtig være afpasset efter Sælfskabets Tarv; og
naar ingen, uden de, der have det fortrin-
ligste Anlæg til Agerdyrkningen, skulde dyrke
Jorden, eller naar man tog alle dem, der
vare mere skikkede til noget andet, fra denne
Haandtering, vilde der ej blive Folk nok til-
bage til at dyrke Jorden og skaffe os Livsop-
hold. Jeg er af den Tanke, at det forholder
sig med Menneskers Talenter, som med de
Lægemidler, Naturen giver os til at helbrede
vore Sygdomme med, skjøndt dens Hensigt er
at vi ej engang skulle behøve disse Midler.
Der ere Planter, som ere giftige; Dyr,
som kunne opsluge os; Talenter, som kunne
blive os skadelige. Skulde man altid bruge
enhver Ting, overensstemmende med dens vig-
tigste Egenskaber, vilde man maaskee gjøre
Menneskene mere Skade end Nytte. Gode og
simple Folk trænge ikke til saa mange Talenter;
de hjelpe sig bedre allene med deres Simpelhed
end alle Andre med deres Slid. Men saasnart
de fordærves, udvikle deres Naturanlæg sig,
ligesom for at erstatte de Fuldkommenheder,
de

de tabe, og for at tvinge de Onde selv til at være nyttige imod deres Billeje.

Den anden Ting, som var mig vanskeligt at eenes med hende om, var Tiggeres Understøttelse. Da her er en stor Landevej, gaae mange saadanne forbi, og man nægter ingen af dem Almisse. Jeg forestillede hende, at disse Gaver ikke alleneffe gandske vare spildte til Tab for den virkelig Fattige, men at denne Ekse tillige bidrog til at forsøge Tiggeres og Landstrygeres Antal, som finde sig vel ved denne nedrige Næringsvej, blive Selskabet til Byrde, og nægte det det Arbejde, de kunde gjøre.

Jeg sees nok, sagde hun, at De har antaget den Tone, som de store Byers smidige Kløgtlinge saa gjerne bruge, naar de ville smigre de Riigs Haarhed; De benytter Dem endog af deres Udtryk. Troer De vel, at de nedværdiger en Fattig som Menneske, ved at give ham det foragtelige Navn af Tigger? De, der er saa om og medlidende, hvorledes har De kunnet overtale Dem til at bruge et saadant Udtryk? Brug det ikke mere; det lader ikke kjønt i Deres Mund, det er mere vanærende for det haardhjertede Menneske, som betjener sig deraf, end for den Ulykkelige, der

bærer

hæver det. Jeg vil ikke afgjøre, om disse Almissens Modstandere have Ret eller Uret; nok, jeg veed, at min Mand, der ej staaer tilbage for eders Philosopher i sund Sands, og som ofte har fortalt mig alt, hvad de sige, for at quæle deres Hjertes naturlige Omhed og vanne det til Ufølsomhed, at han altid er forekommen mig at foragte saadant Snak; men derimod har han ikke misbilliget mit Forhold. Man taaler, siger han, ja man understøtter endog med store Bekostninger mange unyttige Haandteringer, af hvilke de fleste kun tjene til i Bund og Grund at fordærve Søderne. Naar man blot betragter Tiggernes Tilstand som et Haandværk, er det saa langt fra at man deraf kan befrygte nogen Fordærvelse for Søderne, at man meget mere finder Anledning til at nære de deeltagende og menneskelige Følleser, der burde forene alle Mennesker. Betragter man deres Stilling efter den Gave (talent), de vise, hvorfor skulde jeg da ikke belønne den Tiggers Bøstalenhed, der rører mit Hjerte og bevæger mig til at hjælpe ham, ligesom jeg betaler den Skuespiller, der afflækker mig nogle frugtløse Taarer? De Sidste bringe mig til at elske Andres gode Handlinger, den Første giver mig Lejlighed til selv at

udøve

udøve dem; alt hvad man føler ved et Sørgespil forglemmes, saasnart som det er forbi; men Mindet af de Ulykkelige, man har husvalet, skænker en Fryd, der stedse fornyes. Det store Antal Tiggere, siger man, er Staten til Byrde; hvor mange andre Haandteringer, som man afhjælper og taaler, kan man ej sige det samme om? Det er Regjeringens Sag at forebygge Tiggeri; men skal man gjøre Borgere umenneskelige og grusomme for at afskjære Tiggerne deres Dørvingsvej? *) Jeg for

*) At nære Tiggere, siger man, er at oprette Planteskoler for Tyve; det er meget mere at hindre, at de ej blive det. Jeg tilstaaer, at man ej bør opmuntre Fattige at gribe dertil; men naar de engang ere blevne Tiggere, bør man nære dem af Frukt for at de skulle vorde Tyve. Intet frister saa meget til at forandre Levevej, som at man ej kan leve ved den, man har valgt; men alle de, der engang har givet sig af med denne ørkesløse Haandtering, faae saadan Affky for Arbejde, at de heller ville stjæle og lade sig hænge, end bruge deres Arme for at leve. En Skilling er snart forlangt og nægtet, men tove Skilling kunne betale et Maaltid for den Fattige, som tove Afslag gjøre modløs. Hvo er den, der vilde afslaae nogen en saa ubetydelig

for min Deel, vedblev Julie, veed ikke hvad de Fattige ere for Staten, men det veed jeg, at de alle ere mine Brødre, og at jeg ikke, uden en uundskyldelig Haarhed, kan nægte dem den svage Hjelp, de bede mig om. De fleste ere Landstrygere, jeg tilstaaer det; men jeg kjender alt for vel Livets Nøjer til at være uvidende om de mangehaande Uheld, ved hvilke en brav Mand kan bringes i deres Forsatning. Hvorledes kan jeg være forvissat om, at den Ubekjendte, som kommer og i Guds Navn beder mig om Hjelp, og tigger om en Bid Brød, ikke er et skikkeligt Menneske, der er nær ved at døe i Elendighed, og som mit Afslag styrter i Fortvivlelse? — Den Almisse, jeg giver ved min Dør er i sig selv ubetydelig. En Skilling og et Stykke Brød nægter man Ingen; man giver dem, man tydelig seer ere skrøbelige, en dobbel Skjærv. Faaer de

paa tydelig Almisse, naar han troede, at den kunde frelse to Mennesker, den eene fra Forbrydelse og den anden fra Døden? Jeg har et Sted læst, at Tiggere ere et Slags Utsi, der hænger sig paa de Rige. Det er jo dog naturligt, at Børn hænge ved Forældre; Men disse rige og haarde Forældre ville ej vide noget af dem, og overlade de Fattige at sorge for deres Ophold.

paa Vejen ligesaa meget i ethvert fornuende Huus, kunne de derved opholde Livet, og det er alt, hvad man skylder en fremmed Tigger, der gaaer forbi. Skulde dette end ikke være en virkelig Hjælp for dem, er det i det mindste et Bevis paa at man tager Deel i deres Kummer, det er en Lindring i tunge Afslag, et Elags Hilsen, man yder dem. En Skilling og et Stykke Brød koster ikke meget at give, og er altid et ædlere Svar end: Gud hjælpe Jer! Ligesom Guds Gaver ej vare i Menneskets Hænder, og ligesom han havde andre Kornlader paa Jorden end de Riges Forraadshuse. Kort, hvad man end tænker om disse Ulykkelige; om man end ikke skylder Tiggerne noget, skylder man dog i det mindste sig selv at ære den lidende Menneskehed eller dens Billede, og ikke at hårde sit Hjerte ved Synet af dens Elendighed.

Saaledes behandler jeg ærlig og uden Masse dem, der tigge: for dem, der give sig ud for at kunne arbejde, og beklage sig over at de mangle Arbejde, er her altid Værktøi og noget at bestille. Paa denne Maade hjælper man dem, og sætter deres gode Villie paa Prøve. Løgnerne vide dette saa godt, at de ej indfinde sig mere hos os.

De seer altsaa, Mylord,! at denne englerene Sjæl stedse i sine Dyrer finder Midler til at bekæmpe de tomme Spidsfindigheder, hvormed ubarmhjertige Mennesker søge at besmykke deres Laster. Alle disse og mange andre lignende Svæler regner hun blandt sine Fornøjelser, og udfylder derved en Deel af den Tid, som hendes mest elskte Pligter levne hende. Naar hun har gjort alt, hvad hun skylder Andre, tænker hun først paa sig selv; de Midler, hun bruger til at gjøre sig Livet behageligt, maac ogsaa regnes blant hendes Dyrer; saa værdige og ædte ere altid hendes Bevægrunde, saa megen Selvbeherkelse og Fornuft er der i alle de Glæder, hun under sig! — Hun vil takkes sin Mand, der gjerne seer hende glad og fornøjet; hun vil indaañde sine Børn Smag paa de uskyldige Fornøjelser, som maadelig Nydelse, Orden og Simpelt ved Sjenke, og som befrie Hjertet fra voldsomme Lidenskaber. Hun fornøjer sig, for at moere sine Børn, lig Duen, der i sin Kro gjør det Korn blødt, som den vil give sine Unger.

Julies Sjæl er ligesaa følsom, som hendes Legeme. Den samme Enhed hersker i hendes Følelser, som i hendes Organer. Hun

var skabt til, at kjende og smage alle Fornøjelser. Lang Tid elskede hun Dyden inderligen, blot fordi den var den sødeste Belyst. Nu, da hun i Nolighed kan nyde dette højeste Gode, nægter hun sig ingen af de Glæder, der kunne bestaae med Dyden, men hendes Naade at nyde dem paa har noget Lignende med deres Strænghed, der nægte sig dem, og Konsten ved hendes Nydelse er Selvfornægtelse, ikke den tunge og piinsomme, der gjør Bold paa den Natur, hvis Skaber foragter affindig Hylding, men den øjebliklige og fornuftige Selvfornægtelse, der sikker Fornuften dens Herredomme, og tjener til at krydre Fornøjelsen ved at forebygge Affmag og Misbrug. Hun vaaftaaer, at alt sandseeligt, der ej er nødvendigt til Livets Vedligeholdelse, forandrer sin Natur, saasnart det vorder en Vane; at det ophører at være en Fornøjelse, naar det bliver Trang; at det er paa een Gang baade en Lænke, man lægger sig i, og en Nydelse, man røver sig; og altid at forekomme sine Ønsker, er ikke Naaden at tilfredstille dem paa, men gandske at quæle dem. Det, hvorved hun giver de mindste Ting Værd, er: at hun nægter sig dem tyve Gange, for at nyde dem een Gang. Saaledes beholder denne nøjsomme

Sjæl sin oprindelige Kraft; dens Smag søves ikke; hun behøver ej at pirre den ved Udsvævelse; og jeg ser hende ofte gotte sig ved barnlige Fornøjelser, der vilde forekomme enhver Anden smagløse.

Et endnu ædlere Maal, som hun i den Henseende foresætter sig, er: at hun vil worde Hersterinde over sig selv, bringe sine Lidenskaber til Lydighed, og ordne alle sine Drukker under en bestemt Regel. Altter et nyt Middel til at være lykkelig; thi man nyder kun uden Uro det, man kan tabe uden Smerte; og er den Vise i Besiddelse af sand Lyksalighed, da er det, fordi ene han af alle Mennesker er den, Eftæbningen mindst kan røve noget.

Det Besynderligste ved hendes Selvfornægtelse er, at hun lægger Bind paa den af de samme Grunde, der styrte Belystningen i Udsvævelser. Livet er kort, det er sandt, siger hun; men just deri ligger Grunden til at nyde det til Enden, og til fløgeligen at forlænge dets Varighed, for at høste den mueligste Nytte deraf. Naar en Dags Mættelse røver os et heelt Aars Nydelse, da er det en slet Philosophi, stedse at ile hen, hvor Drukker fører os, uden at betænke om ikke vor Evne er udtømt, førend vor Bane er endt, og om vort

følesløse Hjerte ikke døer, førend vi. Jeg seer jo, at disse Hverdags Epikuræere tabe alle Velsktheder, fordi de ikke ville tabe een; og stedse kjedebe i Fornøjelsens Skjød, kunne de ingen Glæde finde. De bortødsle den Tid, de troe at spare, og ødelægge sig, lig de Gjærrige, fordi de el til rette Tid ville undvære noget. Jeg befinder mig vel ved den modsatte Grundsatning, og jeg troer, jeg i den Henseende heller vilde ønske for megen Strængbed, end for megen Lagen efter Fornøjelser. Det hændes undertiden, at jeg afbryder en eller anden Forlystelse, allene af den Grund, at jeg synes, det er for meget, og ved at nægte mig noget, nyder jeg to Gange. Jeg stræber paa at lade min Villie beholde Herredømme over mig, og jeg vil heller, at man skal ansee mig for legensindig, end jeg vil lade mig beherske af mine Griller.

Paa disse Grundsatninger bygger man her Livets Behageligheder i de Ting, der tjene blot til Noerstab. Julie har Hæng til at spise godt (gourmandise), og, skjøndt hun drager Omsorg for alle Dele i Huusholdningen, er dog Madlavningen det, hun især ikke forsømmer. Bordet lugter af Overflødighed, men denne Overflødighed er ikke ødelæggende; der hers

herfter sandselig Belyst (sensualité); uden for-
 finet Lækkerhed (rânement); Retterne ere
 almindelige, men ypperlige i deres Slags;
 Tillavningen er simpel, og dog fortræffelig; alt
 hvad der blot er Pragt; alt hvad der blot
 heroer paa Indbildning, al fin og søgt Kost,
 hvis Sjældenhed udgjør dens hele Værd, og
 som man blot behøver at nævne, for at
 finde den god, alt saadant er for evig bandlyst
 herfra. Naar man her vil leve lidt lækkert,
 afholder man sig daglig, i Valget af de Ret-
 ter, man spiser, fra visse Ting, som man
 gjeummer, for at give visse Maaltider et festligt
 Udseende, der gjør dem mere behagelige, uden
 at de ere mere bekostelige. Hvilke Retter troer
 De vel, det er, man saa omhyggeligen sparer
 paa? Kart Fuglevildt? Saltvandsfisk? Frem-
 mede Produkter? Nej, noget, der er langt
 bedre end alt det. Nogle af Landets ypper-
 lige Vælgfrugter, noget af det velsmagende
 Grønt, der voxer i vore Haver; visse Fiske
 fra Søen tillavede paa en egen Maade; et
 vist Slags Mellemad fra vore Bjergegne, no-
 get Bagværk, og et Stykke Vildt, som Hu-
 sets Folk har fanget; dette er alle de usæd-
 vanlige Retter, man her seer; med dette be-
 sættes og prydes Bordet; dette vækker og til-
 freds-

fredsstiller vor Madlyst, de Dage, vi ret vilte gjøre os til Gode; Beværtningen er tarvelig og landlig, men pyntelig og behagelig; Bels anstændighed og Tilfredshed herske ved disse Maaltider, Glæde og Madlyst krydre dem. Forgyldte Platmenager, omkring hvilke man er færdig at døe af Hunger; prunkende Krydstalopsatser sulde med Blomster, isteden for Desfert, optage ikke Retternes Plads, man forstaaer ikke her den Konst at mætte Maven med Djuene, men man forstaaer at gjøre et godt Maaltid behageligt, at spise meget, uden at befinde sig ildt; at muntre sig ved at drikke, uden at tabe Fornuften; at sidde længe ved Bordet uden Kjedsomhed, og altid staae op derfra uden Afsmag.

I første Stokværk er en liden Spisesal, foruden Stuen, hvori man sædvanligen spiser. Denne særskilte Spisesal er i Hjørnet af Bygningen, og har Viuduer paa to Sider. Den vender paa den ene Kant til Haven, og paa hin Side af denne seer man Søen gjennem Træerne. Paa den anden Kant stuer man det store Biinbjerg, der begynder at prunke med sine Rigdomme to Maaneder, førend man høster. Dette Bærelse er lidet, men forskjønned med alt, hvad der kan gjøre det yndigt og smilende.

kende. Der giver Julie sin Fader, sin Mand, sin Cousine, mig, sig selv og undertiden sine Børn smaae Fester. Naar hun befaler, at man skal anrette der, veed man i Forvejen, hvad det vil sige. Hr. Wolmar kalder det i Spøgg Apollosalen; men denne Sal er baade i Henseende til Gæsternes og Netternes Balg for skjellig fra den Lucull *) fordum kaldte saaledes

*) Lucull var i sin Tid den rigeste og adflest Kommer. Overalt i Rom talede man om den Adfælted; der herskede ved hans Bord. Cicero og Pompejus vilde overbevise om, hvor grundet dette Rygte var. En Dag, da de mødte ham paa Forum, mældte de sig som Gæster hos ham samme Aften. Lucullus undskyldte sig og bad dem opsætte deres Besøg til en anden Dag, for at kunde bedre beværte dem. Men de bleve ved deres Beslutning, gik hjem til ham om Aftenen, og toge nøje vare paa ham, om han gjorde nogen Aftale med sine Folk. Endelig kaldte han paa sin Høusforstander og sagde, at han vilde spise i Apollosalen, deraf kunde man slutte, hvor højt han vilde leve, da den Lurus, der skulde herske ved Spisningen var bestemt efter de Læresser man spiste i. Et Gæstebud i Apollosalen kostede halvtredstusindstyvetusinde Drakmer (25000 Livres) over

des. Almindelige Gæster faae der ingen Plads; og, naar man har Fremmede, sviges der aldrig. Det er Fortroligheds, Venfæbs og Friheds uforkrænkelige Aisl. Det er forenede Hjerter, der udgjøre Selskabet ved dette Bord. Det er et Slags Indvielse til det inderligste Samfund; der samles ingen andre end Mennesker, som aldrig mere ville adskilles. Mylord! en saadan Fæst venter Dem, i denne Sal skal De gjøre Deres første Maaltid.

Jeg nød ikke strax denne Ære. Først ved min Tilbagekomst fra Madame d'Orbe blev jeg beværtet i Apollosalen. Jeg forestillede mig ikke, at man kunde modtage mig bedre end man havde gjort; men dette Aftensmaaltid bragte mig paa andre Tanker. Jeg fandt der, jeg veed ej hvilken velslystfuld Blanding af Fortrolighed, Glæde, Frihed, Evanglighed, som jeg hidindtil ej høode nydt. Jeg følede mig mere fri, uden at man havde givet mig det mindste Bink derom; jeg syntes, at vi bedre end tilforn forstode hverandre. Opvarternes Fraværelse indbød mig til at udøse mit Hjertes hele

5000 Rigsdaler. Cicero og Pompejus bleve overordentlig overraskede ved at see al den Pragt.

Over ætteren.

hele Fylde, og da var det, jeg, paa Julies indstændige Begjæring, fulgte den Etik, jeg for saa mange Aar siden havde aflagt, ved Maaltidets Ende at drikke ublandt Biiin med Berten og Bertinden.

Dette Maaltid fortryllede mig. Jeg erklærede, at man hver Dag skulde spise saaledes. „Jeg vidste intet af denne skønne Sal,“ sagde jeg til Madam Woknar, „hvorfor spiser De ikke altid her?“ Seer De, sagde hun, den er saa dejlig! vilde det ej være Skade at forderve den? Dette Svar forekom mig at være alt for langt fra hendes Karakter, til at jeg ikke skulde troe, hun havde noget andet derunder. Men, spurgte jeg, hvorfor samler De da ej altid de samme Bequemmeligheder omkring dem, som man finder her, for at kunne bortfjerne Tjenerne og snakke sammen mere frit? — Det er, svarede hun mig, fordi det vilde vorde alt for behageligt, og Kjedsomhed over at have det alt for godt er een af de største Ubehageligheder. Jeg behøvede ej mere Oplysning for at billige hendes System, og jeg sluttede deraf, at Konsten, at krudre Livets Fornøjelser, blot bestaaer i at nyde dem sparsomt.

Jeg finder, at hun nu klæder sig mere omhyggelig end tilforn. Den eeneste Forsægtighed, man nogensinde har behrejdet hende, var, at hun forsmættede sin Vaaklædning. Den Stolte! hun havde sine Grunde for ikke at seve mig det mindste Vaaskud til; at miskjende hendes Herredsnime. Men hun maatte gjøre, hvad hun vilde, Fortryllesjen var alt for stærk, til at forekomme mig naturlig; jeg indbildte mig stodigen; at jeg fandt Kunst i hendes skjødsløse Vaaklædning; om hun end, havde klædt sig i Søkkelærred, vilde jeg dog have beskylt hende for Koketterie. Hun kunde have ligesaa megen Magt nu; men hun kjæder ikke om at bruge den; og dersom jeg ikke havde opdaget Aarsagen til denne ny Omhu, vilde jeg sige, at hun lægger sig efter en mere søgt Pynt, for at synes blot at være en smuk Kone. Jeg tog fejl de første Dage; og, uden at drømme om at hun ikke var anderledes klædt, end da jeg kom, paa en Tid, man slet ikke ventede mig, vovede jeg at tillægge mig Æren for denne Forandring. Jeg blev, da Wolmar var rejst, bragt ud af min Bildfarelse. Dagen efter saae man ej mere, hvad man saae Dagen før; det var ikke den Næthed (el gance), som Diet aldrig kunde fjedes ved; ikke den indtagende

og vellystfulde Simpelt, der tilforn berusede mig; det var en vis Sædelighed, der gennem Dine taler til Hjertet, der indblæste Agtelse, og som Skjøndheden gjør mere majestætisk. Konens og Moderens værdige Bæser skinnede frem i alle hendes Indigheder; hendes frøgtomme og ømme Blik var bleven mere alvorligt; man kunde næsten have sagt, at en højere og ædlere Mine, lig et Elor, tildækkede hendes blide Træk. Langt fra at der var nogen Forandring i hendes Adfærd eller i hendes Manerer; hendes Gævnhed og Ligefremhed have aldrig fjendt røngne Lader (simagrées). Hun benyttede sig blot af Qvindersnes naturlige Gave at kunne omstemme vore Følelser og Begreber ved en afvejlende Paaklædning, ved et Hovedpynt af en anden Skikkelse, ved en Kjole af en anden Farve, og at udøve Smagens Balde over vore Hjerter ved at gjøre noget af intet. Den Dag, da hun ventede sin Mand's Hjemkomst, brugte hun atter den Kunst at gjøre sit naturlige Tælle mere levende, uden at skjule det; omstraalet af en blidende Glands, treen hun frem fra sit Matbord; jeg fandt, at hun vidste ligesaa godt at betage det glimrende Pynt dets Glands, som at forskigune det simple; og misfornejt sagde jeg ved mig selv,

da

da jeg opdagede Maalet for disse hendes Bestræbelser: Har hun vel nogensinde gjort saa meget for Elskov?

Denne Smag udbreder sig fra Huusmoderen til alt, hvad der er i Huset. Herren, Børnene, Tjenerne, Hestene, Bygningerne, Havenne, Boscabet, alt holdes med en Omhyggelighed, som tilkjendegiver, at man ej er informuende til at bruge Pragt; men at man foragter den: eller meget mere, at Pragten virkelig findes der, naar det er sandt, at den mindre bestaaer i Rigdom paa visse Ting, end i en skøn Orden i det Hele, der tilkjendegiver Delenes Overeenstemmelse, og Eenhed i Bestyrerens Plan *). Jeg for min Deel i det mindste

*) Dette, synes mig, er uimodsigeligt. Der er Pragt i et stort symmetrisk Pallads, men ingen i en Mængde Huse, som nordentlig staae fastede blant hverandre. — Der er Pragt ved et Regiments Uniform, naar det staaer i Slagtorden; der er ingen blandt de Folk, som see derpaa, endskjøndt der af disse maaskee er ikke eet eneste Meenneske, hvis Klædning jo er langt kostbarere end en Soldats. Kort, den sande Pragt er intet andet end Orden, der falder mere i Øinene i det Store; deraf kommer det, at af alle optænkkelige Skuespil er Naturens det prægtigste.

mindste finder, at det er en højere og ædlere Forestilling at see et lidet Antal lykkelige Mennesker i et simpelt og tarveligt Huus nyde fælles Lyksalighed, end at see Evedraat og Forskyrrelse herske i et Pallads, hvor Enhver af Besoererne søger sin Hæd og Lykke i Andres Obeleggelse og i almindelig Forvirring. Det vel indrettede Huus er eet, og danner et Heelt, der er behageligt at skue; i Palladset finder man blot en uordentlig Samling af forskellige Gjenstande, hvis Forbindelse kun er tilsyneladende; ved første Djekest troer man at opdage et fælles Maal; men ved nærmere at betragte Tingene overbevises man snart om sin Bildfarelse.

Naar man blot følger det naturligeste Indtryk, synes det, at man mere behøver Smag end Selvbeherkselse (moderation) til at foragte Pragt og Overdaad. Symmetrie og Regelmæssighed indtage alles Dine. Billedet af Bellis og Lyksalighed rører det menneskelige Hjerte, som føler hæftig Attraae derefter: men tom Stads, der hverken staaer i Forbindelse med Orden eller Lyksalighed, og har intet andet Maal, end at henrive Djet, hvilket fordelagtigt Begreb kan den vel vække hos Tilskueren om det Menneske, som prunker dermed? Begrebet

grebet om hans Smag? Viser ikke Smagen sig hundrede Gange bedre i simple Ting, end i saadanne, som Rigdom fordunkler? Begrebet om Bequemmelighed? Er der vel noget mere ubequemmeligt end Pragt? *) Begrebet om Pragt? Just det Modsatte. Naar jeg seer,

*) Den Støj, mange Folk gjøre i et Huus, forstyrrer nafladelig Herrens Rolighed; han kan intet skule for alle disse Argasser (Skarpsseende). Hans Creditorfloek lader ham dyrt betale den Skare, han har af Beundrere. Hans Værelser ere saa prægtige, at han nødes til at ligge i et lille Kammer, for at have sin Magelighed, og hans Ube boer undertiden bedre end han. Naar han skal spise, beroer paa Koffen, og ikke paa, at han er sulsten; vil han gaae ud, kommer det an paa hans Heste; tusinde Hindringer afholde ham paa Vejen; han brænder af Længsel efter at komme hen paa et eller andet Sted, men han veed ej mere, at han har Been. Chloee venter ham; men Skarnet forbyder ham at komme. Guldvægten paa hans Klædning er ham for tung, og han kan ej gaae tyve Skridt; men gaaer han end Glip af et Møde med sin Kjæreste, holdes han skadesløs ved de Forbigaaende: enhver lægger Mærke til hans Dragt, beundrer den, og siger ganske høit: Det er Herr den eller din.

seer, man har villet bygge et stort Pallads, spørger jeg strax mig selv, hvorfor det Pallads ikke er bleven større? hvorfor den, der har halvtredshindstyve Tjenestefolk, ikke har hundrede? Hvorfor dette Solstøj ikke er af Guld? Den Mand, der forgylder sin Bogn, hvorfor forgylder han ej sit Panselværk? Naar Panselværket er forgyldt, hvorfor er da ikke Taget ogsaa? Den, der vilde bygge et høit Taarn, gjorde vel i, at han vilde det skulde naae til Himmelen; ellers kunde han have gjort det saa høit, han vilde, det Punkt, hvor han standsede, vilde blot tjene til, langt borte at give et Beviis paa hans Afmagt. O ubetydelige og forfængelige Menneske! Viis mig Din Magt, jeg skal vise Dig Din Uffelthed!

Derimod, hvor der er Orden i Tingene, og intet findes blot for et Syns Skyld, hvor alt har sin virkelige Nytte og indskrænkes blot til Naturens sande Nødvendigheder, der seer man ikke allene et Skuespil, som billiges af Fornuften, men som forlyster Øjet og forhøjer Hjertet, just fordi Mennesket seer sig der i lutter behagelige Forhold, som den, der er sig selv nok; fordi Billedet af dens Svaghed ej viser sig der, og fordi dette smilende Skilderi aldrig vækker mørke Betragtninger.

Jeg

Jeg opfordrer ethvert fornuftigt Menneske een
 Time at beskue en Kyrkes Pallads og den
 Pragt, som glimrer der, uden at falde i
 Trængsel; og begræde Menneskehedens Skjæbne.
 Men Synet af dette Huus, og dets Beboeres
 simple og eensførte Liv, udbreder i Tilskuerens
 Sjæle en lønlig Henrykkelse, der uafsladelig
 forøges. Et lidet Antal blide og fredelige
 Mennesker, forenede af indbyrdes Trang og
 gjensidig Velvillje, bidrager paa forskjellige
 Maader til et fælles Maal. Enhver finder i
 sin Stilling alt, hvad han behøver for at være
 fornøjet med den, og ønsker ej at forlade den;
 man tænkes til hverandre, som om man skulde
 blive her sin hele Levetid, og det eneste, man
 med Iver tracter efter, er, at opfylde sine
 Pligter. De, der befale, ere saa lemsfældige,
 og de, der adlyde, saa nidkjære, at de Uu-
 dergivne gjerne kunde dele de samme Forret-
 ninger indbyrdes, uden at nogen af dem vilde
 angre paa den Lod, han fik. Derfor misun-
 det ej den eene den anden; ingen troer at
 kunne forøge sin Lykke, uden ved at fremme
 fælles Vel. Herskabet selv priser sig ikke lyk-
 kelig, uden de Folk, der omgive det, ere for-
 nøiede. Her er intet at lægge til og intet at
 tage fra, fordi man intet finder uden nyttige
 Ting,

Ting, og fordi disse ere der alle, saaledes at man intet ønsker af det, man ikke seer her, og der er ingen Ting af det, man seer, som man kan spørge om: hvorfor der ikke er mere? Forsøg det med Guldbetræk, med Skilderier, med Psykroner, med Forgylldning, og strax vil De skjæmme det Hele ud. Ved 'at see saa megen Forraad af det Nødvendige, og ingen Spor til Overflod, bringes man til at troe, at den ej er der, fordi man ej vilde, den skulde være der, og hvis man ønskede det, vilde den herske der riueligen. Ved stedse at see Gaver strømme ud herfra til Hjælp for de Fattige, fristes man til at sige: Dette Huus kan ikke rumme alle sine Rigdomme; og dette er efter min Mening den sande Pragt.

Denne Velstand forskrækkedes jeg over, da jeg fik at vide, hvoraf man vedligeholdte den. I ødelægger Eder, sagde jeg til Madam Wolmar og hendes Mand; det er ikke muligt, at en saa mandelig Indtægt kan strække til saa mange Udgifter. De stak i at lee, og forkiarede mig, at de, uden at indskrænke noget i deres Huus, gjerne kunde svare endnu meget, og forsøge deres Indtægt snarere, end ødelægge sig. Den hele Hæmmelighed, sagde de, i Henseende til vor Rigdom, bestaer deri, at

D

vi

vi have faa Penge, og at vi søge, faa meget mueligt, i Brugen af vor Formue, at undgaae al Omsætning mellem Indtægten og Anvendelsen. Ingen af disse Omsætninger skeer uden Tab, og disse Tab, naar de mangfoldiggjøres, medtage betydelige Midler, ligesom en Gulddaase, ved megen Omsmelting, tilsidst kun bliver ubetydeligt Legetøj. Vi slippe al Transport, da vi paa Stedet bruger vore Indtægter; og da vi in natura fortære dem, undgaaes al Omsætning. Ved stedse at ombytte det, vi have for meget af, med det, der mangler os, søge vi, isteden for Kjøb og Salg i Penge, (hvilket fordobler Skaden) at gjøre virkelige Omsætninger, hvorved enhver Kontrahents Bequemmelighed er ligesaa godt som reen Fordeel for begge.

Jeg indseer, svarede jeg dem, Fordelen af denne Fremgangsmaade; men den forekommer mig dog ikke at være gandske fri for Mangler. Foruden den mæssomme Narvaagenhed, den medfører, er Fordelen tillige mere tiilsyneladende end virkelig, og det, I tabe ved den til de mindste Ting udstrakte Omsorg, overgaaer rimelig det, som eders forpagtere vilde vinde ved eder; thi Arbejdet vilde altid kunne gjøres med mindre Sparsommelighed, og Høsten

sten besørget med mere Flid af en Bonde end af eder. — Dæri tager De Fejl, svarede Wolmar mig. Bonden bekymrer sig mindre om at forsøge Indtægterne, end at spare Udgifterne, fordi Forskud falder ham tungere, end den Fordeel, han høster, er ham nyttig. Hans Hensigt er ej saa meget at føre sig sin Jord til værligste Nytte, som at gjøre saa Omkostninger paa den, og er han vis paa en virkelig Binding, da er det mere ved at udtømme, end forbedre sin Jord; og det bedste, der kan hændes, er, at han forsømmer den, isteden for at udtømme den. Saaledes lægger den uvirksomme Jorddrot (proprietaire) Grunden til større Tab for sig eller sine Børn, for at indsamle uden Bryderi en Slump rede Penge; han paadrager derved sig selv eller sine Efterskommere det tungeste Arbejde, og undertiden sit Gode endelig Delæggelse.

I øvrigt, vedblev Wolmar, nægter jeg ikke, at mine Jordes Dyrkning koster mig mere, end den vilde koste en Forpagter, men, saa er ogsaa Forpagterens Fordeel min; og da denne Dyrkning er meget bedre, er ogsaa Indtægten meget større; saa at jeg, ved at have flere Bekostninger, vinder stedse mere. End videre; Udgivernes Forsøgelse er kun til-

syneladende, da den sparer saare meget i Huus-
holdningen; thi dersom andre dyrkede vore
Gorder, skulde vi intet have at bestille; vi
maatte tve hen til Byen, hvor Levemaaden
vilde være dyrere; vi maatte søge Fornøjelser,
der kostede os meget mere, end dem, vi her
nyde, og vilde gjøre mindre Indtryk paa os.
Den Narvaagenhed, som De kalder nøjsom,
udgjør paa een Gang vore Pligter og For-
nøjelser; Tak være den Klogskab, der styrer
den, den er os aldrig tung; den er for os
hvad en Mængde Griller, som Landlivet fore-
bygger eller svækker Smagen paa, er for An-
dre; og alt det, der bidrager til vort Velvære,
vorder for os en Fornøjelse.

Kast Djænele rundt omkring Dem, til-
føje denne fornuftige Huusfader, De vil
intet see uden nyttige Ting, der næsten koste
os intet, og dog spare os tusinde unyttige
Udgifter. Gode Madvarer, der ere af Etes-
dets Frembringelser, fylde vort Bord; Næ-
sten alt vort Borskab, alle vore Klæder bestaae
af Landets egne Materialier; intet forages,
fordi det er almindeligt; intet agtes, fordi det
er sjældent. Da alt det, der kommer langt
fra, staaer Fare for at forvandskes, eller for-
falskes, indskrænke vi os, ligesaa meget af
Kra-

Kræfthed, som af Sværdom, til Valget af det Bedste, der kan findes hos os selv, og hvis Beskaffenhed vi ingen Tvivl bære om. Vore Retter ere simple, men udvalgte. Vort Bord skulde kun dækkes langt herfra, for at være prægtigt; alt vilde da være godt og sjælv-vent, og mangen Frandsen vilde finde Svens Foreller langt bedre, naar han spiste dem i Paris.

Den samme Regel gjælder i Valget af Pynt, hvilket, som De seer, ikke er forsømt, men ene Næthed hersker deri; Rigdom viser sig aldrig deri, langt mindre Moden. Der er stor Forskjel paa den Værd, Indbildning giver Tingene, og den, de virkelig have! allene til den sidste er det, Julie binder sig; og naar hun behøver et Stykke Tøj, spørges ej saa meget, om det er gammeldags eller nymodent, som om det er godt, og om det klæder hende. Ofte endog er Nyheden allene en udelukkende Bevæggrund for hende, naar denne Nyhed giver Tingene en Værd, som de ikke have, eller som de ikke kunne erholde.

Fremdeles maa De lægge Mærke til, at Virkningen af enhver Ting her mindre kommer af Tingen selv, end af dens Brug, og dens Overeenstemmelse med det Øvrige; saaledes

ledes har Julie med Ting af liden Betydning, gjort et Heelt af stort Værd. Smagen vil gjerne have, og eene give Tingens Værd. Saa ubestemt og ødelæggende Modeloven er, saa hausholderst og varig er Smagens. Hvad denne een Gang billiger, er altid godt; er det sjælden i Moden, er det derimod aldrig latterligt; dens ærbare Simpelt vedtages af Tingenes Overeenstemmelse, uforanderlige og faste Regler, der gjælde, naar Moderne ej ere mere.

Endelig kan De lægge hertil, at Overflødighed blot i det Nødvendige ikke kan udarte til Misbrug, fordi det Nødvendige har sin naturlige Grændse, og de sande Fornødenheder aldrig ere udsvævende. Man kan sætte Bekostningen for tyve Klædninger paa en eene Skæ, og i et Maaltid opspise et heelt Mars Indkomster; men man kan ikke bære to Klædninger paa een og samme Tid, eller spise Middagsmad to Gange paa een Dag. Saaledes er den vedtagne Mening (opinion) ubegrændset, isteden for at Naturen indskrænker os paa alle Sider, og den, der i Middelstanden er fornøjet med simpelt Vælv, staer ikke Fare for at ødelægge sig.

Der seer De, min Ven! vedblev den vise Wolmar, hvorledes man ved god Huus- holdning og Flid kan hæve sig over sin Formue. Det staaer i vor Magt, at forsøge vore Midler, uden at forandre vor Levemaade; thi her gøres næsten intet Forskud, uden det jo har en Indtægt til Hensigt; og alle vore Udgifter give os Evne til at paatage os mange flere.

Intet af alt dette, Mylord! viser sig ved første Ojeblik. Allevagne skjuler en tilsvindende Forvirring den Orden, der frembringer den; man skal have Tid til at opdage de Sarsveligheds Love (des loix somptuaires), der føre til Bequemmelighed og Fornøjelse; i Førstningen har man Vanskelighed ved at begribe, hvorledes man kan nyde det, man sparer. Ved næjere Eftertanke forøges Fornøjelsen, fordi man seer, at Kilden til den er uudsømmelig, og at Konsten, at smage Livets Lyksalighed, tjener til at forlange den end mere. Hvorledes kunde man blive fjed af en Tilstand, saa overensstemmende med Naturen? Hvorledes kunde man formindske sine Ejendomme ved stedse at forsøge dem? Hvorledes kunde man ødelægge sin Formue ved blot at fortære sine Indkomster? Naar man hvert Aar er sikker paa Udkomme til det følgende, hvad kan da for-

forstyrre den nærværende Tids Fred? — Her vedligeholder Frugten af det overstandne Arbejde den nærværende Velstand, og det nærværende Arbejdes Velsignelse bebuder Overflødighed for kommende Dage. Man nyder paa een Gang baade hvad man giver ud, og hvad man samler ind, og de forskjellige Tider forene sig for at befæste de nærværende Øjeblikkes sorgfrie Glæde.

Jeg har iagttaget endog de mindste Ting i Husholdningen, og allevegne har jeg seet den samme Mand herske. Fra Fruentimmerstuen (gynecé-) kommer alt, hvad man bruger af Broderi og Kniplinger. Al Tråd til Væred spindes i Voraerstuen (basse.cour), eller af fattige Koner, som man giver Køden. Ulden sendes til Manufacturerne, som levere Tøj for den til Folkenes Klæder; Viin, Olje og Brød skaffer Huset selv; ved en ordentlig og bekvemt Skovsældning (en coupe réglée) har man saa meget Brænde, man forbruger; Slagteren betales med Qvæg; Urtekrammeren faaer Korn for sine Varer; Arbejdsfolkene og Tjernerne Løn udredes af Axlungen, som de gjøre i Penge. Lejen af Husene i Byen er tilstrækkelig til at besætte med Veskab de Bygninger, som man beboer; Renterne af Ra-

pita

vitale er nok til Herkæbets Underholdning og Anskaffelsen af det Kjøkkentøj, man vil have; Salget af den Viin og det Korn, der er tilovers, udgjør en Sum, som man henlægger til overordentlige Udgifter; en Sum, som ved Julies Klogskab aldrig hensmelter, men som ved hendes Godgjørenhed ligesaa lidet forges. Paa Ting, der tjene til blot Forlystelse, anvender hun Fordelen af det Arbejde, der gøres i Huset; saasom: af Gorde, man oprydder; af Træer, som man planter, o. s. v. Saaledes kan altsaa Ligevægten aldrig ophæves; og det er umueligt, at nogen Worden kan indtræffe.

End mere; den Selvfornægtelse, hun paalægger sig ved den ordentlige Nydelse af Livets Behageligheder, hvorefter jeg har talt, er paa een Gang baade et nyt Middel til Fornøjelse, og en ny Kilde til Sparsomhed. Hun holder for Exempel meget af Kaffe; hjemme hos sin Moder nød hun den hver Dag; men denne Vane har hun givet slip paa, for at drikke Kaffe med mere Smag. Hun nyder den blot, naar hun har Fremmede, og i Apollosalen, naar der er nogen Fest, hvis Højtidelighed ogsaa derved forges. Det er en Smule Sandfælsighed, der tildrer hende mere,
Koster

Koster mindre, og ved hvilken hun paa een Gang ægger og tvinger sit Hæng til at kildre Gaaen. Derimod søger hun ved utrættelig Opmærksomhed, ved en naturlig og indtagende Mundhed at træffe og fyldestgjøre sin Faders og sin Mandes Smag, paa en Maade, der for højer Behageligheden af det, hun byder dem, just ved den Fornøjelse, hun nyder ved at byde dem det. De ville begge to gjerne forlænge Maaltidet efter Schweigisk Stik; hun forsømmer heller aldrig efter Aftensmaaltidet at beværte dem med en Flaske Vin, der er baade ældre og mere velsmagende, end den, de almindelig faae. Jeg blev i Forstningen narret med de prægtige Navne, man gav disse Vine, som jeg virkelig finder at smage fortræffeligt, og i det jeg drak dem som Vine, der vare fra de Steder, hvis Navne de bare bebrejdede jeg Julie, at hun saa aabenbart krænke sine Grudsætninger; men hun erindrede mig smilende paa et Sted i Plutark, hvor Flaminius sammenligner Antiochuses asiatiske Tropper, under tusinde fremmede Navne, med de forskellige Ragouts, som en Ven havde opvartet ham med af et Slags Kjød. — Det forholder sig, sagde hun, paa denne Maade med disse fremmede Vine, som De bebrejder mig

mig. Den Rancio-Cheres-Malaga-Chassaigne- og Syrakus-Viin, som De drikker med saa megen Fornøjelse, er virkelig intet andet end Viin fra Lavour, tillavet paa adskillige Maader, og De kan her see det Viinland, der frembringer disse fremmede Drikkevarer. Ere de end i det Væsentlige under hine berømtede Vine, hvis Navne de bære, ere de ogsaa fric for deres Mangler; man kan i det mindste drikke dem uden Fare, da man veed saa godt, hvoraf de bestaae. Jeg har Grund til at troe, vedblev hun, at min Mand og min Fader holde ligesaameget af dem, som af de sjældneste Vine. — Hendes, tog derpaa Wolmar Ordet, have en Smag for os, som alle de andre ikke have; det er den Fornøjelse, hun nyder ved at lave dem. — Ah! svarede hun, de skulle altid blive ypperlige.

De indseer da vel, at Lediggang og Dræsløshed, der gjøre det nødvendigt, at søge Selskab og Samqvem med Fremmede, ikke finde Sted her, hvor man har saa mange og forskjællige Syner. Man besøger Naboernes; dette Besøg er nok til at vedligeholde en behagelig Omgang, men alt forliddet til ej at kunne undvære samme. Gjæster ere altid velkomne, men man langes aldrig efter dem. Man seer netop

netop saa mange Folk, som man behøver, for at beholde Lysten til det rolige Geneliv; landlige Forretninger ere her det samme, som Moerskab, og for den, der i sin Families Ekjød finder det kæreste Selskab, ere alle andre Fornøjelser saare smagløse. Den Maade, hvorpaa man her fordriver Tiden, er alt for simpel, og alt for eensformig til at friste Mange; *) men det ligger i deres Hjertes Beskæftenhed, der har valgt den, at den er dem saa behagelig. Kan man vel med en sund Sjæl kjedes ved at opfolde Menneskehedens kæreteste og yndigste Pligter, og gjensidig at gøre hverandre Livet behageligt. Julie, fornøjet med sit Dagværk, ønsker hver Aften ingen forskjellig Levemaade den følgende Dag; og hver Morgen beder hun Himlen om at kunne hente bringe en saadan Dag, som den forrige; hun

lyster

*) Jeg troer, at naar een af vore rejsende skønne Uander kom hid, og blev vel modtaget og behandlet, vilde han dog siden give sine Venner en saare snurrig Beskrivelse af det Bondeliv, man her fører! Jeg ser af Mylady Gatesbys Breve, at denne Smag er ikke eene indskrænket til Frankrig, men at det rimeligvis ogsaa er Etik og Brug i England, at gjøre Folk latterlige til Løn for deres Ujæftrighed.

lyster altid med de samme Ting, fordi de ere gode, og fordi hun intet bedre kjender. Upaatvileligt nyder hun derfor al den Lyksalighed, noget Menneske kan nyde. Hun finder sig vel ved, at hendes Forsætning vedvarer, og er ikke det et ubedrageligt Tegn paa, at man lever lykkelig?

Seer man end her sjælden Sværme af Orkesløse, som man plejer at kalde godt Selskab, gjør dog alt, hvad her samles, Indtryk paa Hjertet ved en eller anden fordelagtig Side, og gotgjør nogle Latterligheder ved tusinde Dyder. Fredelige Landboere uden Verden og uden Kinhed, men gode, ligesrem, ærlige og fornøjede med deres Kaar; gamle Officerer, der ere komne ud af Tjenesten; Handelsmænd, som ere kjede af at berize sig; fornuftige Huusmødre, der føre deres Døttre i Dydens og gode Sæders Skole; dette er det Selskab Julie saa gjerne gider have omkring sig. Hendes Mand vil nok ogsaa undertiden gjerne see nogle af disse Adventuriers, som Alder og Erfarenhed have forbedret, og som, fordi de ere bleve floge paa deres egen Beføstning, gjerne komme tilbage for at dyrke deres Faders Jord, som de nu vilde ønske, de aldrig havde forladt. Naar nogen af dem

ved

ved Bordet fortæller sit Livs Hændelser, er det noget andet end den rige Sindbads underfulde Tildragelser, naar han fortæller, hvorledes han i Skjædet af østerlandsk Vellyst har samlet sine Skatte; det er simple Efterretninger, fortalte af fornuftige Folk, som Skjæbnens Gryder og Menneskenes Uretfærdighed have hindret i at opnaae det falske Gode, de eftertragtede, for at give Dem Et mag paa det sande.

Skulde De vel troe dette, at selv Omgang med Bønderne har noget Fortryllende for disse ophøjede Sjæle, i hvis Selskab den Vise selv gjerne vilde oplyses? Den fornuftige Wolmar finder i det tvangløse Landsbyeveesen flere udmærkede Karakterer, flere selvtænkende Mennesker, end under Stædernes eensformige Masse, hvor enhver viser sig, som andre ere, heller end som han selv er. Den sømme Julie finder hos Bønderne Hjerter, der have Fælselse for de mindste Godhedsbeviisninger; de prise sig lykkelige ved den Deel, hun tager i Deres Lyksalighed. Hverken deres Hjerter eller deres Forstand ere dannede ved Konsten; de have ikke lært at vælge os til deres Mønstere; og man behøver ikke at frygte for at finde i dem

Dem Menneskets Mennesker isteden for Na-
turens.

Ofte møder Wolmar paa sine Vandringer
en eller anden god Olding, hvis sunde For-
nuft gjør Indtryk paa ham, og med hvem
han finder Fornøjelse i at tale. Han fører
ham med sig til sin Kone; hun modtager ham
paa den kjærligste Maade, som ikke bærer Fin-
hedens og den fornemme Stands Præg, men
som vidner om hendes godmodige og blide Ka-
rakter. Man beder den gode Mand til Bords.
Julie sætter ham ved sin Side, lægger for
ham, er venlig mod ham, taler hjerteligen
med ham, underretter sig om hans Familie og
hans Sysler; hun smiler aldrig ved hans For-
sægenhed, paalægger ham ikke nogen Tvang
ved tydelig at lægge Mærke til hans Bonde-
manerer, men sætter ham ret i Lune ved Lige-
fremheden i hendes Adfærd; hun overskrider
aldrig den sømme og indtryksfulde Agtelse, man
skylder den skønelige Alderdom, som hædres
ved et langt hensvunden og skyldfrit Liv. Den
opvømte Olding overlader sig ganske til sit
Hjertes Udsømmelse; han synes for et Djævelik
at faae Ungdommens hele Fryghed tilbage.
Den Vin, han drikker paa en ung Dames
Sundhed, opvarmer hans halvvisnede Blod.
Han

Han oplives ved at tale om gamle Dage, om sin Kjærlighed, om sine Feldttog, og de Slag, han har været i, om sine Landsmænds Mod, sin Hjemkomst til sit Fødested, sin Kone, sine Børn, sine landlige Forretninger, de Mangler, han har opdaget, og de Midler, han pønser paa, for at afhjælpe dem. Ofte indholder hans Tale enten ypperlige moralske Forblyder, eller Lærdomme i Henseende til Agerdyrkningen, og om der end ikke var andet i det, han siger, end den Kornsjelse, hvormed han siger det, vilde Julie dog glædes ved at høre det.

Efter Middagsmaaltidet gaaer hun i sit Kammer og henter noget smaat Fruentimmerstads til Foræring for den gamle vakke Mand's Kone og Døttre. Hun lader sine Børn overbringe ham det; og han giver Børnene et eller andet, der stemmer med deres Smag, og som Julie hemmelig har stukket ham i Haanden til dem. Saaledes næres tidlig den inderlige og blide Belvillie, der udgjør Baandet mellem de forskjellige Stænder. Børnene vænnes til at hædre Alderdommen, agte Ærlighed og paaskjønne Fortjeneste i enhver Stand. Bønderne, som see deres gamle Fædre afholde i et anseeligt Huus og indbudne til Herstabsbord,

Word, finde sig ikke; fornåtmæde ved, at de ere udelukkede derfra; de tilskrive ikke deres Kaar, men deres Alder det; de sige ikke: vi ere alt for fattige, men vi ere alt for unge til at vorde saaledes behandlede: den Ære, man yder deres Oldinge, og det Haab engang selv at nyde den, opretter dens Gavn, og opflammer dem til at gjøre sig den værdig.

Imidlertid kommer den gamle brave Mand, endnu rørt over de Omhedstegn, han har modtaget, hjem i sin Hytte, han længes efter at vise sin Kone og sine Børn de Foræringer, han bringer dem. Disse Smaaeting udbrede Glæde i en heel Familie, som seer, at man har værdiget at tage sig af den. Han fortæller dem syndigt den Maade, hvorpaa man har modtaget ham; de Retter, med hvilke man har beværtet ham; den Vin, han har nydt; de venstabelige Samtaler, man har havt med ham; hvor meget man har spurgt om dem; han roser Herkædets Omstjængelighed, Tjenernes Opmærksomhed, og i Almindelighed alt, hvad der kan forhøje de Prædler; han har modtaget paa Agtelse og Godhed; ved at fortælle dette, nyder han det anden Gang, og hele Huset synes tillige at nyde den Ære, man har vist Husbaderen. Alle velsigne eenstem-

E

migen

migen denne anseelige og ædelmodige Familie, der giver de Store Exempel og de Smaaæ Tilflugtsted; der hædres de graae Haar og ikke foragter den Fattige. Dette er den Noes, der behager velgjørende Sjæle. Er der nogen menneskelig Betsignelse, som Himlen værdiges at bønhøre, da er det ikke den, som Krybert og Smiger fremkonstler i de Personers Nærværelse, man roser, men den, som i Løndom udøses af et oprigtigt og erkjendeligt Hjerter, ved et landligt Arnested.

Paa denne Maade kan en behagelig og blid Følelse udbrede sin fortryllende Ynde over et Liv, der synes de kolde Hjerter urimeligt. Paa denne Maade kunne Sysler, Arbeide, Eensomhed vorde Fornøjelser, naar man forstaaer den Konst, at indføre Orden i dem. Alle de kjedsommelige Folk, som man har saa megen Noje for at møets, maae tilskrive deres Laster den Misfornøjelse, der hersker hos dem; thi man taber aldrig Følelsen for Glæde, førend man har tabt Følelsen for Pligt. Med Julie er det just Tilfældet, at de Sysler, hun eengang formedelst en vis Afsmagt i Sjælen forsømte, blive hende fornøjelige ved den Bevæggrund, der skynder hende til dem. Man maatte være uden al Følelse, for at være uden

al Tyrighed. De samme Aarsager, der eensgang dæmpede hendes livfulde Karakter, have nu igjen vaft den. Hendes Hjerte søgte Ro-
 lighed og Eensomhed, for i Fred at kunne overlade sig til de Følelser, hvoraf. oet var gienneintrængt. Hun har begyndt et nyt virk-
 somt Liv, da hun indtraadde i nye Forbindel-
 ser. Hun er ikke af disse sorgløse Huusmødre, der lade det blive ved at studere, naar de skulle handle; der spille den Tid, de skulle anvende paa at opfylde deres egne Pligter, med at un-
 derrette sig om andres. Hun anvender det, hun eengang har lært. Hun studerer ikke mere, læser ikke mere, men handler. Hun staaer en Time tidligere op end sin Mand, og derfor lægger hun sig en Time tidligere end han. Den Time om Morgenen er den eeneste Tid, hun endnu anvender til Studering; Dagen synes hende ikke lang nok til alle de Forretning-
 ger, hun saa gjerne sysselsætter sig med.

Dette er, Mylord! hvad jeg havde at sige Dem om Bestyrelsen i dette Huus, og om deres private Liv, der styre det. Fornøiede med deres Skjæbne nyde de Livet i Fred; fornøiede med det, de eje, arbejde de ikke paa at forsøge det for deres Børn; men at efterlade dem, foruden en bestemt Arvelod, Jorde i

god Stand, hengivne Tjenere, Lyft til Ar-
bejde, til Orden, til Sparsomhed, og til alt,
hvad der kan gjøre Nydelsen af en ligesaa ærli-
gen forhvervet, som viseligen skaanet, Formue
behagelig og henrykkende for fornuftige Men-
nesker.

II. B r e v *).

Fra Saint-Preux til Mylord Edouard.

Vi have i disse Dage havt Fremmede. De
reiste i Gaar; og vi tre begynde nu igjen at
leve i et saa meget mere, fortryllende Sam-
qvem,

*) Der fandtes to Breve skrevne paa forskjellige
Tider over samme Materie, som dette,
hvilket forarsagede mange unyttige Gjentag-
gesser. For at undgaae dem, har jeg gjort
disse to Breve til eet. Uden at ville paatage
mig at retfærdiggjøre den overdrevne Længde,
mange af de Breve, hvoraf denne Samling
bestaaer, have, vil jeg blot anmærke, at
eensomt levende Menneskers Breve ere lange
og sjældne, da derimod deres, der leve i
den store Verden, ere korte, men mange.
Man behøver blot at lægge Mærke til denne
Forfkiæl, for strax at føle Grunden til den.

hvem, som der ikke er det allermindste, i vort
 Underste, den eene vilde holde skjult for den
 anden. Hvilken Fryd for mig at begynde et
 nyt Liv, der gjør mig værdig til Deres For-
 trolighed! Jeg modtager aldrig det mindste
 Tegn paa Julies og hendes Mand's Agtelse,
 uden jeg jo siger med en vis Sjælestolthed:
 endelig skal jeg dog kunne vove at vise
 mig for ham. Det er ved Deres Omhu,
 for Deres Dine jeg haaber, at mine fordums
 Fejl skulle gjøre min nærværende Tilstand Vre.
 Den slukte Elskovslue sætter Sjælen i en kraft-
 løs Tilstand, men dæmpet Elskov, forenet
 med fast Haab om Sejer, hæver den og med-
 deler den en mere levende Drivt til alt, hvad
 som er stort og godt. Skulde man vel ville
 tabe Frugten af et Offer, der har kostet saa
 meget? Nej, Mylord! jeg føler, at mit
 Hjerte, efter Deres Exempel, vil føre sig alle
 de hæftige Lidenskaber, det har neddæmpet, til
 Nytte. Jeg føler, at man maa have været,
 hvad jeg var, for at vorde, hvad jeg vil
 være.

Efter at have spildt sex Dage paa Omgang
 med ligegyldige Mennesker, have vi igjen i
 Dag henbragt Morgenstunden paa engelsk, for-
 enede i Laushed, og smagende paa een Gang
 den

den Fornøjelse at være sammen, og den blive Fryd at være allene sammen. Ak! hvor saa Mennesker kjende disse velystfulde Glæder! Aldrig har jeg seet Nogen i Frankrig, som havde det mindste Begreb derom. Venner kunne aldrig mangle Stof til Samtaler, siger man. Det er sandt; Sproget har Ord nok til Hverdaasvennernes flydende Vaas. Men Venkab, Mylord! Venkab! livsalige og himmelske Følelse! hvorledes skal man værdigen kunne tale om dig? Hvilket Sprog tør være din Tolk? Kan det, man siger sin Ven, nogenfinde veje op mod det, man føler for ham? Min Gud! hvor meget siger ikke et Haandtryk, et fyrigt Djekast, en trofast Omfavnelse, og det Suk, denne Omfavnelse ledsages af? hvor koldt er ikke ethvert Ord, man siger, efter et saadant Optrin? o! I skønne Aftener i Besangon! I Djeblikke indviende til Laushed, og ofrede til Venkab! o Bomskon! store Sjæl! ophøjede Ven! aldrig har jeg ringegæret, hvad Du gjorde for mig, og min Mund har dog aldrig sagt Dig noget derom!

Det er vist, at denne fordybende Tilstand (etat de contemplation) udgjør de værdifulde Menneskers frydfuldeste Djeblikke. Men jeg har altid fundet, at overhængende Personer ikke

ikke gjerne kunne finde nogen Smag i den, og at Bennet trængte til at være allene sammen, for ret i al Mågelighed at kunne sige hverandre ingen Ting. Den eene vil, saa at sige, være indsluttet i den anden; de mindste Adspredelser forarsage Misfornøjelse, den mindste Ting er utaalelig. Naar Hjertet stundom fører et Ord til Munden, da er det saa sødt, at kunne udsige det frit! man synes ikke, at man tør tænke det, man ej tillige tør sige: Man synes, at en eeneste fremmed Persons Nærværelse hindrer Følelsens Udbrud, og lænskebinder de Sjæle, der saa godt vilde forstaae hverandre, naar der ingen var tilstede.

Saaledes henfvandt to Timer i denne henrykkende Ubevægelighed, der dog var tusinde Gange mere frydfuld end den kolde Røe, Epikurs Guder nyde. Da man havde spist Frokost, kom Børnene, som sædvanlig, ind i Moderens Kammer; men isteden for derefter, ifølge hendes Vane, at indslutte sig med dem i Fruentimmerstuen, lod hun dem blive hos sig, for paa en vis Maade at holde os skadeløse for den Tid, vi ej havde seet hverandre; og vi skiltes ikke ad, førend om Middagen. Henriette, som begynder at lære at holde Naalen, sad og arbejdede foran Sanson,

Chon, der kniplede, og hvis Kniplepude var sat paa Ryggen af Henriettes lille Stool. De to Drengene bladede i en Samling Billeder paa et Bord, og den Ældste forklarede Indholden af hvert Stykke for den Yngste. Naar han tog fejl, rettede Henriette, der sad meget opmærksom og vidste Samlingen udenad, ham meget omhyggelig. Ofte lod hun, som hun ikke vidste, paa hvad Stykke de vare, og brugte det som et Paaskud, for at rejse sig og komme fra sin Stool hen til Bordet, og fra Bordet hen til sin Stool. Denne Spadsering var hende ej ubehagelig; hun vandt derved altid nogle Kjærtegn af den lille Marcellin; undertiden faldt der endog et Kys, som hans spæde Mund endnu kun stot forstaaer at give, skønde Henriette, der allerede er mere fornuftig, gjerne kjærter ham Maaden, hvorpaa han gjør det. Under disse Tilretteviisninger, der bleve givne og modtagne uden megen Møje, men ogsaa uden mindste Evang, eftersaae den Yngste hemmelig sit Legetøj, som han havde skjult under Bogen.

Madam Wolmar sad og broderede ved Vinduet ligeover for sine Børn; hendes Mand og jeg vare endnu ved Trehordet, og læste Aviser, paa hvilke hun kun gav liden Agt. Men

da vi kom til Kongen af Frankrigs Røgedom, og hans Folks fortrinlige Hengivenhed for ham, som aldrig har havt sin Lige uden i det romerske Folks for Germanikus *), gjorde hun nogle

Alu

*) Af denne Rommerfolkets Hengivenhed for Germanikus, anfører Tacitus følgende Træk:

”Da Nygtet, at Germanikus var syg, udbredtes i Rom, og Efterretningerne derom, ifølge den lange Vej, bleve gjorde end mere ubehagelige, opstod Forbittrelse og Sorg. Alle vegne hørtes Klager: at han just derfor var forviist til de fjærneste Lande; derfor var Provindsen betroet Piso; dette var Frugten af Augustas lønlige Samtaler med Plancinus; gandske sandt var det, hvad gamle Folk havde sagt om Drusus: at Børnernes Borgersind mishagede Magthaverne, og at de ikke vare komne af Besen for andet, end fordi de havde i Sinde at oprette Frihed og Lighed blandt Rommerfolket. Denne Mængdens Tale gjorde ved Efterretningen om hans Død en saa frogtelig Virkning, at man, uden at vente paa Ørrighedens Befaling eller Raadets Beslutning, afbrød alle offentlige Forretninger, forlod Retopladsene og lukkede Husene. Alle vegne herskede Laushed; alle vegne hørtes Sukke; intet skeede for et Erns Skyld; og skøndt

”de

Anmærkninger i Henseende til Nationens milde, velvillige og naturlige Godhed, danne Nation, som alle Nationer hade, og som hader ingen; hun føjede til, at hun ej misundte den højeste Værdighed noget, uden den Fornøjelse at gjøre sig elsket. "Misund den net intet, sagde hendes Mand til hende i en Tone, som han burde overladt mig at bruge, vi have alle længe været Dine Undersaattet. Ved dette Ord faldt
Ar

"de Sørgende ikke forglemte udvortes Corriges-
"tegn, var dog Hjerternes Rummer dybere.
"Af en Hændelse havde nogle Ridsmænd, som
"reiste fra Syrien, medens Germanikus endnu
"levede, medbragt glade Efterretninger om
"hans Helbred. Strax bleve de troede, strax
"udspredte. Enhver fortalte til andre, naar
"han mødte dem, hvad han saa løselig havde
"hørt, de igjen meddelede flere det, og Glæ-
"den forhøjede sig. Man løb gjennem
"Byen, man opbrød Templernes Dørre. Nat-
"ten nærede Lettroen, og man kunde bedre
"give Forsikringer i Mørket. Liberius mod-
"saade ikke heller disse falske Efterretninger,
"han lod dem forsvinde ved Tiden og Rum-
"met; og Folket sørgede end bittrere over
"Germanikus, da han ligesom anden Gang
"var bortreven fra det."

Øversætteren.

Arbejdet hende af Haanden; hun vendte Hovedet, og kastede et saa rørende, et saa vunt Blik til sin værdige Mand, at jeg ret inderlig frydede mig derover. Hun svarede intet; thi hvad kunde hun vel have sagt, som udtrykte alt, hvad der laae i hiint Djekast! Vore Dine mødte ogsaa hverandre. Jeg mærkede af den Maade, hendes Mand trykte min Haand paa, at den samme Følelse gjennemfoer os alle tre, og at hendes udbredte Sjæls blide Gndfyldelse virkede rundt omkring hende og seje rede over Ufølsomheden.

I denne Stemning begyndte den Tausched, jeg har talet om; De kan let indsee, at det hverken kom af Kulde eller Kjedsomhed. Den blev ikke afbrudt af noget, uden af Børnernes Smaaspøg. Dog, saasnart vi havde holdt op at tale, sagtedes ogsaa deres Snakksomhed; ligesom de frygtede for at forstyrre det almindelige Stille. Det var den lille Overhormesterinde, der først begyndte at nedstemme Røsten, og give de andre Bink derom; hun var den første, der begyndte at hoppe paa Tærne, og Børnernes Leeg blev saa meget mere mœrende, som denne milde Evang gav den ny Interesse. Dette Syn, der lod til at gaae for sig for vore Dine, paa det at det skulde
for

forlønge vor smme Henrykkelse, gjorde sin naturlige Virkning.

Tungerne taug, men Hjerterne talte *). Hvor mange Ting sagde man ej hverandre, uden at aabne Munden! hvor mange brændende Bøllefer meddeledes ikke, uden Sprogets mellemkommende Kulde! uførmærkt lod Julie sig henrive af den, der herskede over alle de Anstre. Hendes Dine vare gaudske fæstede paa hendes tre Børn, og hendes Hjerte, fuldt af en saa vellystfuld Henrykkelse, besjælede hendes fortryllende Anslyn med de mest rørende Træk af moderlig Omhyed.

Overladte til denne dobbelte Beskuelse, lode Wolmar og jeg os henrive til vore Sværmerier, da Børnene, som havde forarsaget dem, afbrøde dem. Den ældste Søn, som morede sig med Billederne, saae, at Broderen ved sit Vegetøj blev hindret i at være opmærksom, benyttede sig af den Tid, da han havde sit Vegetøj samlet, og gav ham et Slag over Haanden, saa at alt sprang omkring i Værelset. Marcellin gav sig til at græde, og Madam Wolmar sagde til Fanchon, uden at vise sig

*) Ammutiscon le lingue, e parlan l'alme.

sig urolig, for at faae Drengen til at tie, at hun skulde tage Legetøjet bort. Barnet taug strax, men Legetøjet blev ikke destomindre borttaget, uden at Barnet begyndte paa ny at græde, som jeg havde ventet. Denne Omstændighed, der i sig selv sagde intet, gjenfaldte mig andre lignende, som jeg ikke var bleven opmærksom paa, og ved at eftertænke det, erindrer jeg ikke, at jeg har seet Børn, som man har taleet saa lidet til, og som have gjort mindre Fortræd. De forlade næsten aldrig deres Moder, og man mærker neppe, at de ere tilstede. De ere raske, overgivne, urolige, som deres Alder medfører det, men aldrig ere de fortrædelige, ikke heller skræle de. Man seer, at de ere fornuftige, førend de vide hvad Fornuftighed er. Det, der mest ferundes mig i de Betragtninger, hvortil denne Anledning bragte mig, var, at Alt gif, som af sig selv, og at Julie, der har en saa levende Omhed for sine Børn, havde saa lidet Bryderi med dem, naar de vare omkring hende. Aldrig seer man hende gjøre sig megen Umage med at faae dem til at tie eller tale, ej heller at forekæmpe eller forbyde dem et og andet. Hun mundhugges aldrig med dem; hun er ikke imod dem i deres Fornøjelser;

ser;

ser; man skulde næsten sige, at hun ikke gjør andet, end seer og elsker dem, og at hendes hele Moderpligt er opfyldt, naar de have fordrevet Dagen med hende.

Skjøndt denne stille Rolighed forekommer mig mere behagelig at skue, end andre Mødres urolige Engstelighed, blev jeg dog ikke mindre forbavsset over en Sorgløshed, der stemmede saa ilde med mine Begreber. Jeg vilde, at hun dog ikke skulde været saa vel tilfreds, uagtet alle de Grunde, hun havde til at være det. Selv den overflødige Virksomhed klæder Moderkjærlighed saa godt; alt det Gode, jeg opdageve hos hendes Børn, vilde jeg gjerne tilskrevet hendes Omhyggelighed; jeg vilde, at de skulde skyldte Naturen mindre og deres Moder mere; jeg vilde næsten ønske dem Fejl, for at see hende mere virksom i at rette dem.

Efter længe taus at have sysselsat mig med disse Betragtninger, afbrød jeg Tausheden, for at meddele hende dem. Jeg seer, sagde jeg til hende, at Himlen belønner Mødres Dyd ved Børnenes gode Naturanlag; men disse Naturanlag maae uddannes. Ligesaa Børnenes Fødsel, bør deres Opdragelse begynde. Er der vel en Tid, som er mere beqvem at danne

danne dem i, end naar de endnu ikke have faaet nogen anden Dannelse, som skal nedbrydes? Overlade I dem fra Barndommen til dem selv, i hvilken Alder vilde I da vente Lærvillighed af dem? Naar I ikke have andet at lære dem, bør I lære dem at være lydige. — Mærker De da, spurgte hun, at de ikke lyde mig? — Det vilde være vanskeligt, sagde jeg, naar De intet befaler dem. Hun gav sig til at lee og see paa sin Mand; hun tog mig i Haanden og førte mig i sit Kammer, hvor vi alle tre kunde snakke sammen, uden at Børnene hørte det.

Der var det, hun ret i Mag udviklede sine Grundsætninger for mig, og lærte mig, under sin tilsyneladende Ligegyldighed, at opdage den aarvaagreste Opmærksomhed, moderelig Omhed nogenstunde har brugt. Længe, sagde hun, har jeg, i Henseende til den tidlige Underviisning, tænkt som De; i min første Frugtommelighed gød jeg over alle de Nigter, jeg da snart skulde opfylde. I min Urolighed talte jeg ofte herom med Wolmar. Hvilken bedre Leder kunde jeg vel i den Sag vælge, end en oylst Jagttager, der forenede Philosophens Kulde med Faderens Interesse? Han opfyldte, ja overgik endog min Forventning

ning

ning i den Henseende: han adspredte mine For-
domme han gav mig et beroligende Haab om
en hældigere Fremgang med mindre Møje.
Han bragte mig til at indsee, at den første
og vigtigste Opdragelse er just den, som hele
Verden forglemmer *), nemlig at gjøre et
Barn færdigt til at opdrages. Det er en al-
mindelig Fejl hos alle Forældre, der ellers
gjøre Paastand paa at være oplyste, at de troe,
deres Børn ere fornuftige fra Fødselen af, og
at de tale med dem, som med Børne, endog
først og fremmest kunne tale. Fornuften er det Mid-
del, hvorved man tænker at oplære dem, istæ-
den for, at andre Midler burde anvendes til
at danne Fornuften, og at Fornuften selv af-
skaffer den Dannelse, Mennesket kan modtage, er
den, der sildigst og vanskeligst forhverves.
Naar man taler med Børn, fra deres spædeste
Ålder, et Sprog, de ej forstaae, vænner man
dem til at slaae om sig med Ord, at dadle
alt, hvad man siger dem, at troe sig ligesaa
kloge, som deres Lærere, og at blive Ordgydere
og Paastaaelige; og det, man troer at opnaae
med

*) Locke selv, den vise Locke har forglemmt den;
han taler meget mere om, hvad man bør
fordre af Børn, end hvad man bør gjøre for
at opnaae det.

med dem ved fornuftige Bevæggrunde, opnaaer man virkelig ikke uden ved at indjagdem Frygt eller benytte sig af deres Forsænglighed.

Der gives ingen Taalmodighed uden den jo endelig trættes ved at opdrage et Barn saaledes: og det er Aarsagen hvorfor Forældre kjedes, foraaetes og omsider blive mobløse ved den evige Uregjerlighed, hvortil de dog selv have vant deres Børn, og naar de ej længere kunne taale deres Støi, nødes de til at stille sig ved dem, og overlade dem til Hofmestere, ligesom man nogensinde kunde vente mere Taalmodighed og sagtmædig Omgang af en Lærer, end en Kader kan have.

Naturen, vedblev Julie, vil, at Børn skulle være Børn førend de blive voksne Mennesker. Vilde vi fuldkaste denne Orden, skulle vi frembringe for tidlig modne Frugter, der hvortæn have Modenhed eller Smag, og snart ville fordarves; vi skulle faae unge Lærde og gamle Børn. Barndommen har sine særegne Maader at see, at tænke, at føle paa. Intet er mindre fornuftigt, end at ville meddele den vores ist den for hine; og jeg kunde ligesaa godt fordre, at et Barn skulde have fem Fods Høide, som Dømmekraft i sit tiende Aar.

Fornuften begynder først at dannes efter mange Aar, naar Legemet har faaet en vis Fasthed. Naturens Hensigt er altsaa, at Legemet skal faae Styrke, sørend Sjelen udvikles. Børn ere altid i Bevægelse; Rolighed og Eftertanke er noget modbydeligt for deres Alder, et stadigt og stillesiddende Liv hindrer dem fra at vore og trives; hverken deres Sjæl eller Legeme kunne taale Evang. Naar de uafsladelig indsluttes i et Kammer med Bøger, tabe de al deres Munterhed; de vorte forkjelede, svage, usunde og snarere sløve end fornuftige, og Sjelen vidner hele Livet igjennem om Legemets Svækkelse.

Om endog alle disse tidlige Undervisninger gavne deres Dømmekraft, saa meget som de skade den, vilde det desuagtet være en saare stor Fejl at undervise Børn iflæng, uden at have Hensyn paa de Kundskaber, der fortrinlig passe sig paa ethvert Barns Genie. Foruden den Legemsb- skaffenhed, der er fælles for hele Slægten, medbringer enhver, naar han fødes, et særegent Temperament, der bestemmer hans Aand og Karakter, og som man ej behøver at forandre eller tvinge, men at danne og forædle. Alle Karakterer ere gode og sunde i og for sig selv, siger Bolmar.

Der

Der har ingen Fæsttagelse Sted i Naturen. Alle de Fejl man tillægger Naturen, ere Virkninger af den flette Dannelse, den har faaet. Der er ingen Forbrøder, hvis Tilbøieligheder jo ved en bedre Vejledning vilde have frembragt store Dyder, der er ingen forvildet Forstand, man jo kunde have dannet til nyttige Færdigheder, ved at tage den paa en vis Fod; ligesom man gjør de vanskabte og fæle Figurer skjønne og veldannede ved at bringe dem under den Synspunkt hvorfra de egentlig bør betragtes. Alt i hele Skabningen bidrager til det Heles Vel. Ethvert Menneske har sin anviste Plads i Tingenes bedre Orden; at finde denne Plads og ikke fuldkaste denne Orden, derpaa beroer alt. Hvad vorder Følgen af en Opdragelse, som begynder fra Buggen altid efter én Forskrift, uden Hensyn til den himmelvide Forskjæl paa Sjæleevnerne? At man giver de fleste en skadelig eller ubetimelig Underviisning; at man nøgter dem den, der passer sig for dem; at man paa alle Sider lankebinder Naturen, at man vælter Sjælens ædle Egenskaber, for at bringe ubetydelige og blot tilsyneladende Fortrin i deres Sted, Fortrin, som ingen virkelig Nytte have; at man ved at bruge forskjellige Talenter til de

§ 2

samme

jamme Ting, tilintetgjøre nogle ved andre, eller forstyrre dem alle; at man, efter at have spildt megen Umage paa at fordærve Børnenes Naturgaver, snart seer denne flygtige og vægte Glands, som man foretrækker for Naturen, henvinde uden at de qualte Naturanlæg nogensinde mere yttre sig; at man paa een Gang baade mister, hvad man har nedbrudt og hvad man har opbygget, og at man endelig til Løn for sine ufornuftige Bestræbelser, seer alle disse smaa Vidundere vorde kraftløse Sjæle og Mennesker uden Værd, ene mærkelige ved deres Svaghed og ved deres Uduelighed.

Jeg forstaaer disse Grundsætninger, svarede jeg Julie, men jeg har Nøje for at ene dem med deres egne Tanker om den liden Baader er ved, at efterspore ethvert enkelt Menneskes Aandskraft og Naturgaver, enten for at fremme dets egen Lyksalighed eller for at bidrage til Selskabets Hæld. Var det ikke uendelig bedre at udkaste et fuldkomment Mønster paa en fornuftig og retskaffen Mand, og siden føre hvert Barn nærmere og nærmere til dette Mønster ved Hjælp af Opdragelsen, ved at opmuntre det til et, og afholde det fra et andet; ved at dæmpe Lidenskaberne,
danne

danne Fornuften, og rette Naturen

— Rette Naturen! sagde Wolmar, og afbrød mig; det er et fjønt Ord, men førend De bruger det, maane De først besvare, hvad Julie har sagt Dem.

Er, som jeg synes, meget afgjørende Svar, var at benægte Grundsetningen selv; det var ogsaa det jeg gjorde. De forudsætter altid, at denne Forskjellighed i Sjælskræfterne, der udmærker Individiderne, er Naturens Bænk, og det er dog intet mindre end afgjort. Thi dersom Sjælene ere forskjellige, ere de ogsaa ulige, og naar Naturen har gjort dem ulige er det ved fortrinlig at begave nogle fremfor andre med finere og mere udstrakte Sandser, stærkere Hukommelse og Anstrængelsesævne. Dog hvad Sandserne og Hukommelsen angaaer, er det af Erfarenhed bevist, at de forskjellige Grader i deres Udstrækning og Forædling ej ere Maalestokken for Menneskenes Sjæleevner; og Anstrængelsesævnen berøer eene paa de Lidenskaber's Styrke, der bestaae os; det er end videre bevist, at alle Mennesker ere af Naturen oplagte til høistige Lidenskaber paa det at de kunne faae den Grad Anstrængelseskraft, hvorefter med Aandens Fortrin ere forbundne.

Derfor Mandsevnernes Forskjellighed, isteden for at komme af Naturen, var en Virkning af Opdragelsen, det er at sige, af forskellige Bønder og forskellige Høfler, som de Gjenstande, der fra Barndommen møde os, de Omstændigheder, hvori vi befinde os, og alle de Indtryk vi modtage, opvække hos os; maatte man, langt fra at bide til man kjendte Børnenes Karakter og Mandanlæg for at opdrage dem, tværtimod ile med paa en passende Maade at bestemme denne Karakter ved en Opdragelse, der svarede til den Mandstemning, man vilde give dem.

Derpaa svarede han mig, at han ej havde for Skik at nægte hvad han saae, naar han ej kunde forklare det. Betragt, sagde han til mig, de to Hunde, der ere i Gaarden. De have de samme Evner; de ere aldrig komne fra hinanden; de ere opfødte og behandlede paa samme Maade; imidlertid er den ene levende, munter, fjælen og lærvillig; den anden er dørst, tung, bidst, og man har aldrig kunnet lære den noget. En Temperamentsforskjellen har frembragt de forskellige Egenskaber hos dem, ligesom ene den forskellige indvortes Organisation har frembragt Uliigheden i vore Sjæleevner; alt det Dørrige er
det

Det samme — Det samme! Svarede jeg, nej hvilken Forskjæl! hvor mange smaae Gjenstande have vel virket paa den eene og ej paa den anden! hvor mange smaae Omstændigheder have ej paa forskjellige Maader gjort et Indtryk paa dem, som De ej har mærket! — Godt! svarede han; nu taler De som Stjernetyderne. Naar man indvændte disse, at to Mennesker, fødte under det samme Himmetegn, havde dog saa modsat en Skjebne, dreve de denne Lighed saare vidt. De paastode, at, uagtet Stjernernes hastige Indflydelse, var der dog en forfærdelig Afstand fra det ene af disse Menneskers Nativitet til det andets, og at, naar man kunde mærke bestemt begges Fødselsøjeblikke, vilde Indvendingen selv werde Bevist.

Fader os, jeg beder Dem, give slip paa alle disse Epidesindigheder og holde os til hvad vi ved Jagttagelse lære. Veb den lære vi, at der er Karakterer, der næsten ved Fødselen ptre sig, og at der er Børn, som man kan studere ved Ammens Bryst. Disse udgjøre en egen Klasse, og have sig i det de begynde at leve. At ville derimod danne deres Sjæl, der udvikle sig langsommere, førend man fjender den, er at udsætte sig for at ferdarne det Gode, Naturen har gjort, og i dets
Sted

Sted at gjøre Ondt. Paastod. ikke deres Lærer
Plato, at al menneskelig Wiisdom, al Philoso-
phie ikke kunde faae mere ud af Menneskets Sjæl
end det, Naturen havde nedlagt i den, ligesom
alle kjemiske Operationer aldrig have faaet
mere Guld af blandede Bestanddele, end det
de allerede indeholdte? Dette gjelder hverken
om vore Følelser eller Begreber, men det er
sandt i Hensende til vore Anlæg til at for-
hverve os d. m. For at forandre Mandkraften,
maatte man forandre den indvortes Organisa-
tion; for at forandre Karakteren, maatte
man forandre Temperamentet, hvorpaa den
beroer. Har De nogensinde hørt at en Hidsig
er bleven flegmatisk, og at en kold Methodi-
ker har faaet Indbilledningskraft. Jeg for min
Deel finder, at det vilde være ligesaa let at gjøre
en Brunette til en Blondine og en Døsmer til
en fornuftig Mand. Det er dog forgjæves,
at tænke, at omstøbe forskjellige Sjæle efter
det samme Mønster. Man kan tvinge dem,
men ikke forandre dem: man kan afholde
Menneskene fra at vise sig som de ere, men
gjøre dem til andre Mennesker kan man ikke;
og om de end forstille sig i det almindelige Liv,
vil De dog see dem ved alle vigtige Leiligheder,
antage deres oprindelige Karakter, og overlade
sig

sig til den med saa meget mindre Tvang, som
 de ingen fjende i det de overlade sig til den.
 Endnu een Gang, det kommer ikke an paa
 at forandre Karakteren og høie Naturantægget,
 men tværtimod paa at drive det saa vidt det
 kan komme, forædle det, og forhindre at det
 ej udarter; thi saaledes vorder et Men-
 sket, hvad det kan være, og Naturens Bænk
 fuldendes ved Opdragelsen. Men førend Karak-
 teren kan forædles maa den studeres, man
 maa vente rolig til den viser sig, give den
 Anledning til at vise sig, og hellere lade være
 at gjøre noget end gjøre det galt og i Altid.
 Et Geni maa man give Binger: eet andet
 maa man standse i Klugten: een vil svores,
 en anden tæmmes; een vil smigres, en anden
 ydmyges; snart maa man opløse, snart nøjes
 med Uvidenhed. Somme ere skabte til at
 drive menneiskelig Kundskab til den yderste Grænd-
 se; for andre igjen er det en Ulykke at lere
 at lase. Lader os vente paa den første Gnist
 af Fornuften; det er den der fremlotter Ka-
 rakteren og giver den den sande Dannelse; det
 er Fornuften, der forædler Karakteren, og
 førend hin vtrrer sig, gives der ingen sand
 Opdragelse for Mennesket.

I Henseende til Julies Grundsatninger, som De finder modsigende, veed jeg ikke, hvori den Modsigelse, som De seer, bestaaer; jeg for min Deel finder dem fuldkommen paa- sende. Hvert Menneske bringer med sig fra Fødselen af en Karakter, en Forstand og Ta- lenter, der ere ham egne. De, der ere bestemte til det simple Landliv, behøve ingen Udvikling af deres Evner for at vorde lykkel- lige; deres nedgravede Pund er som Guldmis- nerne i Valais, dem det almene Beste ikke tillader at man tilegner sig. Men i den bor- gerlige Tilstand, hvor man mindre behøver Arme end Hoveder, og hvor enhver skylder sig og andre Regnskab for sit Værd, der er det af Bigtighed at lære at udvikle alt, hvad Naturen har nedlagt hos Menneskene; at ledsage dem ad den Vej, hvor de længst kunne gaae, og overalt at nære deres Lyst til hvad der kan gøre dem nyttige. I første Tilfælde har man blot Hensyn til den hele Slægt; en- hver gjør hvad alle de andre gjøre; Exemplet er den eenste Regel; Banen er det eneste Talent, og ingen uddanner nogen Deel af sin Sjæl uden den Deel, der er fælles for alle. I andet Tilfælde seer man paa ethvert Individ, paa Mennesket i Almindelighed; man tillæg- ger

ger ham alt, hvad han kan have forud for en anden; man følger ham saa langt som Naturen fører ham; og man kan gjøre ham til det ypperste Menneske, dersom han har alt, hvad der udfordres for at blive det. Disse Grundsatninger ere saa lidet modsigende, at Udvælsen af dem endog er den samme for den første Alder. Oplærer ikke Bondens Barn; Lærdom er ikke passelig for det, oplærer ikke Bymandens Barn; thi I vide jo ikke endnu, hvilken Lærdom det behøver. Lader i al Fald Legemet blive uddannet, indtil Fornuften begynder at spire frem; da er det Tid at udvikle den.

Alt dette, sagde jeg, vilde jeg ansee for meget godt, dersom jeg ej opdagede en Mangel derved, som er de Fordele, De venter af denne Opdragelsesmaade, til stor Skade; den bestaaer deri, at man lader tusinde onde Baner, som man ej kan forebygge uden hos de gode, fæste Rødder hos Børnene. Betragt engang dem, som man overlader til, dem selv; de smittes snarligen af deres Fejl, hvis Exempel svæver dem for Dine, fordi dette Exempel er mageligt at følge; og de søge albrig at efterligne det Gode, de see, da det koster dem mere at udøve. Vante til
at

at faae alt, og ved enhver Leilighed at følge deres egen uestertænksomme Willie, vorde de egenfjendige, haardnakkede og uregjertige.

— Men, svarede Wolmar; jeg haaber De har seet det Modsatte hos vore Børn, og det er det, der har givet Anledning til denne Samtale. — Jeg tilstaaer det, svarede jeg, og det er just det, der forundrer mig. Men hvad har hun gjort for at danne dem til Lydighed? Hvorledes har hun baaret sig ad? Hvad har hun brugt istedet for Evangens Nag? — Et langt strengere Nag, nemlig, Nødvendighedens: dog, naar hun omstændelig fortæller Dem sin Adfærd, vil De lettere indsee hendes Plan. Dervaa bad han hende udvikle hendes Opdragelsesmaade for mig, og efter en kort Pause begyndte hun omtrent at tale saaledes:

Lykkelige de der ere velartede af Naturen, min elskværdige Ven! jeg tiltroer ikke vore Beskræbeller saa meget, som Wolmar. Hans Grundsatninger uagtet, tvivler jeg dog paa at man kan drage noget godt af en slet Karakter, og at enhver Natur kan dannes til det Gode; men i øvrigt er jeg overbevist om hans Fremgangsmaades Godhed, og jeg stræber at danne mig efter den i mit hele

For:

Forhold, saa vidt det anaaer min Families Bestyrelse. Mit første Haab er, at jeg ingen ondartede Børn skal bringe til Verden; det ander er, at jeg saa godt jeg kan opdrager de Børn, Gud har givet mig, under deres Faders Besledning, paa det de engang kunne worde saa lykkelige at ligne ham. Derfor har jeg stræbt at gøre de Regler, han har foreskrevet mig, til mine egne ved at bringe dem under et mindre philosophisk Princip, som er mere overensstemmende med moderlig Kjærlighed, nemlig at see mine Børn lykkelige. Det var mit Hjertes første Dnske, da jeg fik det søde Modernavn, og mit Livs hele Bestræbelse er bestemt til at opfylde dette Dnske. Den første Gang, jeg holdt min ældste Søn i mine Arme, tænkte jeg paa at Barndommen er næsten en Fjerdedeel af den længste Levealder, at man sjælden naaer de tre andre Fjerdedele, og iat det er en saare grusom Klogskab, at gjøre den første Deel ul lykkelig, for at være sikker paa at gjøre de øvrige lykkelige, da disse dog aldrig maaskee skulle komme. Jeg forestillede mig, at Naturen i den første Alder kuer Børnene paa saa mange Maader, at det er umenneskeligt at forbyde denne Tvang med vore vilkaarlig bydende Griller, og derved

ved berøve dem en saa indskrænket Frihed, som de saa lidet kunne misbruge. Jeg besluttede da paa Grund heraf, saa meget som mueligt at skaae min Lille for al Tvang, at lade ham bruge alle hans smaae Kræfter, og aldrig at hæmme nogen af Naturens Ytringer hos ham. Jeg har derved vundet to store Fordele; først har jeg bortfjærnet fra hans unge Sjæl al Lagn, Forsængelighed, Brede, Misundelse, Kort alle de Laster, der udspringe af Slaveri, og som man er tvungen til at vedligeholde hos Børnene, for at faae af dem, hvad man fordrer; for det andet, har jeg ladet hans Legem frit udvikles og styrkes, ved den idelige Øvelse, som Naturdriften fordrer. Bant til, ligesom Bønderne, at løbe med blottet Hoved i Solen, og i Kulden, at bevæge sig saaledes, at han puster og sveder, hærdes han, som de, mod Luftens farlige Indryk, og vorder stærkere fordi han lever mere fornøiet. Dette er Maaden, hvorpaa man skal sørge for Menneskets tilkommende Alder, og de Tilfælde, det er underkastet. Jeg har allerede sagt dem det; jeg frygter for denne mordiske Forkjælelse, der ved Blødh. og overdreven Omhu svækker og fordærver et Barn, piner det ved en evig Tvang, lanker

sin

hinder det ved tusinde unyttige Forsigtighedsregler, og endelig udsætter det sit hele Liv igjennem for uundgaaelige Farer, i det man vil være omhyggelig for det et Øjeblik; ja, for at befrie det fra nogen Snue i sin Barndom, lægger man længe i Forveien Grunden til Flodsygdomme, til Sideveer (pleuresies) og endelig til Døden, naar det er voxent.

Det, der er Aarsag i de fleste Fejl, De taler om, hos Børn, der overlades til sig selv, er naar de ikke nøies med at have deres egen Billie, men lader den endog ubstrækkes til andre, og det ved Mødrenes utidige Føjelighed, hvilke man ej gjør tilpas, uden man retter sig efter deres Børns Griller. Min Ven! jeg smigrer mig med, at De ej har opdaget noget hos mine, der røbede Magthaverie og Myndighed, endog hvad der angaaer den ringeste Tjener, og at De ligesaa lidet har seet mig billige den falske Høflighed, man har viist mine Børn. Heri er det, jeg troer at følge en sikker og ny Vej for at gjøre et Barn frit, fredeligt, elskværdigt og søjeligt. Dette lader sig gjøre paa en meget simpelt Maade, nemlig ved at overbevise det om, at det ikke er mere end et Barn.

Naar

Naar man betragter Barndommen i og for sig selv, er der da vel et Bæsen i Verden, mere svagt, mere elendigt, mere overladt til alt, hvad der omringer det; et Bæsen, der behøver saa megen Medlidenhed, saa megen Beskyttelse, saa megen Kjerlighed, som et Barn? Synes ikke derfor den første Lyd, som ved Naturen aftringes det, at være Skrig og Klage; har ikke Naturen givet det en saa indtagende Dannelselse, en saa rørende Mine, paa det at alt, hvad der nærmer sig det, skal have Medlidenhed med dets Svaghed, og vise sig villig til at hjælpe det? Hvad mere stødende, mere stridende mod al Orden kan vel tænkes, end at see et selvraadigt og trodsigt Barn byde over alt, hvad der omgiver det, ustraffet istamme Herretønen iblandt dem, der blot behøve at forlæde det, for at berøve det Livet; og at see blinde Forældre billige denne Dumdriftighed, sve det i at vorde en Tyrann mod dets Amme, for siden at vorde det mod dem selv.

Jeg har anvendt alt for at forjage det farlige Billede af Herredømme og Slaveri fra min Son, og for aldrig at give ham Villighed til at tænke, at man mere sørgede for ham af Pligt end af Medynk. Denne Post

er maaskee den vanskeligste, og vigtigste i den hele Opdragelse; og det vilde aldrig faae Ende, naar jeg skulde fortælle Dem al den Forsigtighed, jeg har maattet bruge for at forebygge den saa unaturlige Tilbøielighed hos ham, at skjælnes imellem Tjenestefolkernes købte Tjenstvillighed og den snime moderlige Omhu.

Et af de fornemste Midler, jeg har brugt, har været, som jeg allerede har sagt Dem, at overbevise ham tydeligen om Umuligheden for nogen i hans Alder at leve uden Andres Hjælp. Siden har det ikke været mig vanskeligt at vise ham, at al den Hjælp, man nødes til at modtage af Andre, er et Bevis paa Afhængenhed, at Tjenestefolkene have et virkeligt Fortrin for ham, da han ikke kan undvære dem, imedens han endnu er dem ganske unyttig. Lsteden for altsaa at blive forfængelig, modtager han deres Tjenester med et Elågs Ydmængsel, som et Vidnesbyrd om sin Svaghed; han længe tvivl efter den Tid, han skal blive stor og stærk nok til at nyde den Glæde at hjælpe sig selv.

Disse Tanker, sagde jeg, ville vanskeligen bringes i Udøvelse i. Kuse, hvor Forældrene lade sig opvarte ligesom Børn; men her, hvor enhver lige indtil dem selv har sine For-

retninger at tage vare, og hvor Tjenernes og Herstabets Forhold til hinanden kun er et bestandigt Skifte af Tjenerer og Omhyggelighed, her troer jeg ikke hine Grundsætningers Udsvælse umuelig. Dog alligevel kan jeg endnu ikke begribe, hvorledes Børn, der ere vant til at see at man forekommer deres Nødvendigheder, ikke ogsaa udstrække denne Ret til deres Griller, eller hvorledes de ikke lide under en Tjeners Lune, der kunde faae i Sinde, at ansee en virkelig Nødvendighed for en Grille.

Min Ven! svarede Madam Wolmar, en uoplyst Moder gjør sig en Vanskelighed af alle Ting. De sande Fornødenheder ere meget indskrænkede saavel i Henseende til Børn, som Børne, og man bør mere see paa det varige end det blot sieblikke Velliv. Tanker De vel, at et Barn, der ei er i nogen Evang kan under sin Moders Dine lide nok af sin Hofmesterinde til at vorde utaalmodig derover? De forudsætter Ubehageligheder, der dog kun komme af allerede herskende Laster, uden at betænke, at alle mine Bestræbelser have været at forbyde disse Laster at spire frem. Fruentimmere elske af Naturen Børn; Misforstaaelse opkommer aldrig mellem dem uden naar den ene vil have den anden efter sine Luner.

Dog,

Dog, dette kan aldrig indtræffe her, hverken fra Barnets Side, som man intet fordrer af, ikke heller fra Hofmesterindens, da Barnet intet har over hende at sige. Jeg har heri fulgt den modsatte Vej af den andre Mødre vælge, der lade som de ville at Barnet skal lyde Tjenestefolkene, men ville dog virkelig, at Tjenestefolkene skulle lyde Barnet. Her hverken befaler eller adlyder nogen. Barnet nyder ingen Føielighed af dem, der nærme sig det, uden saa meget som det viler dem. Derved føler det, at det ingen anden Myndighed har over hvad der omringer det, end den Belvillige forskaffer det; derved vorer det søjeligt og tjenstvilligt; i det det søger at vinde Andres Hjerte, fængsles dets eget Hjerte til dem, thi man elsker ved at gøre sig elsket: det er en udeblivelig Virkning af Selvfjærlighed; og af denne gjensidige Hengivenhed, der flyder af Lighed, komme lettelig de gode Egenskaber, som man uafadelig præker for alle Børn om, uden nogensinde at mærke nogen hos dem.

Jeg har tænkt at den væsentligste Deel af et Barns Opdragelse, den man aldrig sværger om i de omhyggeligste Opdragelser, er at lade det inderlig føle sin Glemthighed, sin Svag-

hed, sin Afhængighed, og, som min Mand har sagt Dem, Nødvendighedens tunge Nær, der paalægges Mennesket af Naturen; dette bør det føle, ei allens for at skjønne paa hvad man gjør for at lette dette Næg, men især for i Tids de at kjende paa hvilket Trin Forsynet har sat det, at det ei skal ville have sig over sin Eone, og at intet Menneskeligt skal synes fremmed for det.

Ungt Mennesker, der af den skæle Opdragelse de faae, af den Opmærksomhed, hele Verden skjæmter dem, af den Kjølighed, hvorefter med de faae alt hvad de ønske, forledes fra Gudselen af til at tænke, at alt man give efter for deres Griller, komme ind i Verden med denne taabelige Fordømm, som ofte kun Udnyttelser, Foragt og Ubehageligheder kunne rette; jeg vilde derfor skaaet min Eon for denne anden og smertelige Opdragelse, ved at give ham i den første en rigtigere Mening om Tingene. Jeg besluttede derfor i Førstningen at føje ham i Alt, hvad han bad om, overbevist om at Naturens første Uttringer alld ere gode og velgjørende. Men det varede ei lange førend jeg mærkede, at Børn, der holde det for en Rettighed at føles, komme endelig, næsten fra deres Gudsfel, ud af Naturens Tilstand, og
smil:

smittes ved vort Exempel af vore Fejl foruden
 deres egne, som de ved vor Uforstaaethed gøre
 sig skyldige i. Jeg har sagt, at naar jeg vilde
 tilfredsstille alle hans Griller, vilde disse være med
 min Føjelighed; at der altid var et Punkt,
 hvor han maatte standses og hvor Afslag vilde
 vorde ham saa meget føleligere, som han saa
 lidet var vant dertil. Da jeg derfor, inden
 Fornuften kom, ikke kunde skaae ham for al
 Misfornøjelse, foretrak jeg, den mindste og
 snarest forbiegaaende. For at skaae ham for
 langvarige Ubehageligheder, Klager, og Gjen-
 stridighed blev ethvert Afslag uigjensaldeligt.
 Det er sandt, jeg giver disse Afslag det sjælde-
 neste, jeg kan, og jeg betænker mig nøje før-
 end jeg skrider dertil. Alt hvad man tilstaaer
 ham, tilstaaes ham ubetinget paa første Begjæ-
 ring, og man er deri meget føielig; men han
 udretter intet ved Overhæng; Taarer og gode
 Ord hjælpe intet. Derom er han saa overbe-
 vist, at han ej forsøger paa nogen af Delene;
 ved første Ord veed han hvad der er at gjøre;
 og det gjør ham ligesaa lidet ondt at see et
 Krammerhuus med Børnelækkerier, som han
 nok gad spist, lukkes for ham, som at see en
 Fugl, han gad havt, flyve bort; thi han fø-
 ler Umueligheden af at faae baade det ene og
 det

det andet. I det, man tager fra ham, seer han intet uden en Ting, han ei har kunnet beholde; i det man nægter ham, intet uden en Ting han ei har kunnet faae; ligesaa lidet, som han slauer det Bord, han støder sig paa, ligesaa lidet vil han slaae den Person, der sætter sig mod ham. I alt hvad der smærter ham føler han den almægtige Nødvendighed, Virkningen af sin egen Svaghed, og aldrig Tegn paa ond Villie hos en Anden. Hav Taalmodighed et Dødblik, sagde hun hæftigt, da hun saae, jeg vilde svare derpaa; jeg gætter deres Indvendning; jeg skal strax besvare den.

Det, der fremmer Børnekrig mest, er den Opmærksomhed, man stænker det, enten for at føje Børnene, eller for at sætte sig mod dem. Men de behøve blot at see, at man ei vil de skulle græde, for at græde hele Dagen. Enten man fjæler for dem eller truer dem, ere alle de Midler, man bruger for at faae dem til at tie, skadelige, og næsten altid uden Virkning. Saa længe man lægger Mærke til deres Graad, er det en Grund for dem at blive ved, da de derimod strax holde op, naar de see at man ei bryder sig verom; thi, enten det er Store eller Smaa, vil ingen gjerne gjøre sig forgjæves Umage. Saaledes er det netop gaaen min ældste
Een

En. I Førstningen var det en lille Skrig-
hals, der nær var færdig at gjøre alle Mennes-
ker gale, og nu er De Vidne til at man ikke
hører mere til ham, end om der ingen Børn
var i Huset. Han græder, naar han lider;
dette er Naturens Stemme, og den bør man
aldrig tvinge, men han tier i det Dæblik, han
ikke lider mere. Derfor er jeg ogsaa meget
opmærksom paa hans Taarer, sikker paa at han
aldrig udgyder nogen uden Aarsag. Jeg vind-
er derved, at jeg paa bestemt Tid kan mærke
naar han føler nogen Smerte og naar han in-
gen føler, naar han er frisk, og naar han er
syg, en Fordeel, som man ei har ved de Børn,
der græde af Egenfindighed, og allene for at
faae deres Villie. I øvrigt tilstaaer jeg at
dette ikke er saa let at faae Ammer og Hofme-
sterinder til at overholde. Thi, da intet er
Kjedsommeligere end at høre et Barn altid kri-
ge, og disse gode Fruentimmere blot have Hen-
syn paa det nærværende Dæblik, er det dem
kun om at gjøre at faae Barnet til at tie i
Dag, ligemeget om det græder mere i Morgen.
Det Værste er at den Trodsighed, det derved
bestyrkes i, har vigtige Følger i en modnere
Alder. Den samme Aarsag, der kommer Børn
til at skrige i deres tredie Aar, gjør dem trod-
sige

fige i deres tolvte, trættekjære, i deres tyvende, herkesyge i deres tredivte og uudsaaelige deres hele Liv igjennem.

Nu kommer jeg til Dem, sagde hun smilende til mig. Alt, hvad man føjer Børn, i, betragte de lettelig, som et Ønske om at behage dem; til alt, hvad man fordrer af dem eller afslaaer dem, tør de forudsætte Grunde uden at spørge derom, dette er den anden Fordeel man har ved hellere at bruge Myndighed mod dem end Overtalelse i nødvendige Tilfælde; thi ligesom idet ikke er andet mueligt end at de jo underiden maae mærke den Grund, man har til at omgaaes dem saaledes, er det tillige naturligt at de forudsætte den, skjøndt de ei ere i Stand til at opdage den. Derimod, naar man har overladt een Ting til deres Dom, troe de, at de kunne danne om alt; de blive Ordsgynderer; spidsfindige, falske, grove og ærgersige; de søge altid at stoppe Munden paa dem, der ere svage nok til at ville udsætte sig for deres Selvflogskab. Naar man er tvungen til at gjøre dem Regnskab for Ting, som de ei ere i Stand til at forstaae, holde de den klogeste Udsærd for Særhed, saasaaert den gaaer over deres Begreb. Kort, den eneste Naade at gjøre dem lærvillige til at høre Fornuften, er ikke

ikke at rasonere med dem, men overbevise dem tydeligen om at Fornuften er over deres Alder; thi ifølge deraf forudsatte de, at den er hvor den bør være, naar man kun ikke giver dem nogen grundet Anledning til at tænke anderledes. De vide nok at man ikke vil plage dem, naar de ere viffe paa at man elsker dem, og Børn be-
 drage sig helden deraf. I det jeg altsaa afslaaer mine Børn noget, indlader jeg mig ikke med dem om Grunden dertil; jeg siger dem ikke, hvorfor jeg ikke vil, men jeg laver det saa, at de see det saavidt muligt og strubom meget silde. Paa denne Maade vænnes de til at begribe at jeg aldrig nægter dem noget uden at have gode Grunde dertil, skjøndt de ikke altid mærke dem.

I følge samme Grundsetning taalder jeg heller ikke at mine Børn blande sig i fornustige Folks Samtale, og indbilde sig taabeligen at de som andre, kunne have deres Stemme, fordi man overbærer med deres ufornuftige Snak. Jeg vil at de skulle svare beskedent og kort, naar man spørger dem, uden at tale af dem selv, og især uden at de befatte sig med at spørge Folk, der ere ældre end de og som de skyldte Erbødighed, om uvedkommende Ting.

I Sandhed, Julie, sagde jeg, i det jeg afbrød hende, det er megen Haardhed for en saa sm Moders! Pythagoras selv var ikke saa streng mod sine Discipler, som De er mod Deres Børn. De ei allene behandler dem ikke som Mennesker, men man skulde endog næsten sine at De frygtede for at see dem for tidlig ophøre at være Børn. Hvilket mere behageligt, mere sikkert Middel kunne de have til at lære noget, end naar de spørge Folk, der ere mere oplyste end de, om de Ting, de ikke vide? Hvad vilde de parisiske Damer tænke om Dem, disse Damer, der finde at deres Børn aldrig pludre hverken for tidlig eller for længe, og som demme om den Forstand, Børnene ville faae, naar de blive voksne, efter de Flaaheder, de komme frem med, medens de ere unge? Bolmar vilde sige mig, at det kan være godt i et Land hvor den første Fortjeneste er at sladdre godt, og hvor man er fritagen for at tænke, naar man kun taler. Men De, der vil gjøre Deres Børns Etjæbne saa blid, hvorledes kan De forene saa megen Lyksalighed med saa megen Evang, og hvad vorder der da i alt dette Slaverie af den Frighed, De paastaer at skjænke dem?

„Nu da! svarede hun strax, er det at indskrænke deres Frihed, at afholde dem fra at trage efter vores? Og skulle de ej kunne vorde lykkelige, uden at et heelt Selskab med taus Beundring seer paa deres Børneværk? Lader os prøve deres Forsængelighed i Fodselen, eller lader os i det mindste standse dens Fremskridt; det er paa den rigtige Maade at arbejde til deres Lyksalighed: thi Menneskets Forsængelighed er Kilden til dets største Ulykker; og der er intet saa fuldkomment og saa forroest Menneske, at den jo skaffer ham mere Sorg end Glæde“).

Hvad kan vel et Barn tænke om sig selv, naar det seer en Kreds af fornuftige Mennesker høre paa det, kjæle for det, beundre det, vente med en tosset Nysgjærrighed de Orakelsprog der komme fra dets Mund, og skrigende af jublende Glæde ved enhver grov Dumhed det siger? Et vorrent Menneskes Hoved vilde have Banfelighed ved ikke at forvildes af alt dette tomme Bisald; og dog da selv, hvad der maa blive af et saadant Barn. Det gaar med Børnesnak som med Almanakspændommene.

Det

*) Dersom Forsængelighed nogensinde har gjort nogen lykkelig, var denne lykkelige useilbarlig en Dødsmer.

Det vilde være et Bispunder om der ej blandt saa mange meningsløse Ord skulde stumpe en hørdig Tante tilfældigviis frem. Forestil Dem da hvad Indtryk dette Smigerkraal maa gjøre paa en stakkels Moder, der allerede er vilbledet af sit eget Hjerte, og paa et Barn, der ei veed selv hvad det siger og seer dog at man gjør saadan Hvirid af det. Tænk ikke at jeg vover at sige mig fri for denne Bildfarelse. Nei, jeg seer Feilen, og vorder dog skyldig i den. Men om jeg end beundrer min Sønns Indfald, beundrer jeg dem lønligen; han skal ikke ved at see mig bifalde dem, lære at blive en forsængelig Ordmand (habillard); og de Smigere, der bringe mig dem i Erindring igjen, have ei den Fornøielse at lee af min Svaghed.

En Dag, vi havde faaet Fremmede, og jeg skulde gaae ud for at gjøre Anstalt til noget, saae jeg, da jeg kom ind igjen, fire eller fem vorne Narre sysselsatte med at spøge med min Søn, og da de med usgen Ophøvelse begyndte at fortælle mig i en vigtig Tone, hvor mange snørrige Indfald, de havde hørt, og som de syntes at være ganske forgabede i, svarte jeg dem meget koldt: mine Herrer! jeg trivler ingeniunde paa at de jo forstaaer at lade smaae Duffer sige mange meget smukke Ting; men

Jeg håaber, at mine Børn engang skulle vorde
Mennesker, at de selv skulle tale og handle,
og da skal jeg altid med sand Hjertens Glæde
høre det Gode, de have sagt og gjort. Siden
man har seet at denne Maade, at gjøre mig
sin Opværelse, ikke lykkes, søger man
med mine Børn, som med Børn, ikke fort
med smaa Abekatter: der er ingen mere, der
leger lystig Kammerat med dem, og de ere
sjælden bedre, siden man ei beundrer dem
mere.

At spørge forbyder man dem ikke aldeles.
Jeg er den, der først siger dem at de i Stil-
hed og paa en anstændig Maade kunne spørge
deres Fader eller mig om alt hvad de behøve
at vide. Men jeg taaler ikke at de afbrude en
alvorlig Samtale, for at lade hele Verden vide
det første taabelige Indfald, der gaar giennem
deres Hoved. Den Kunst at spørge er ei saa
let, som man troer. Det er snarere en Kunst
for Lærere end for Lærlinge; og man maa alle-
rede have lært mange Ting, for at kunne spør-
ge om hvad man ikke veed. Den Bisc ved
og spørger, siger et indianer Ordsprog, men
den Ukyndige forstaaer ei engang hvad
han skal spørge om. Uden denne Forkund-
skab, gjøre Børnene, naar de have deres Fri-
hed

bed næsten aldrig andet end dumme Spørgsmaale, der nytte til intet, eller ere saa dybe og indviklende, at Oplysningen vilde overgaae deres Faaevne; og da de ikke bør vide, al er det af megen Vigtighed, at de ikke have Ret til at spørge om Alt. Dette er Grunden, hvorfor de i Almindelighed lære mere, ved de Spørgsmaale, man gjør dem, end ved dem, de selv gjøre.

Om end hiin Opdragelsesmaade skulde være dem saa nyttig som man troer, er da ikke den første og vigtigste Kundskab, der passer sig for dem, at være sindige og beskedne, og er det vel nogen anden, som de skulle lære til Skade for denne? Hvad virker altsaa denne Pludderfrihed (emancipation de parole) hos Børn, førend de ere i den Alder, de kunne tale? hvad virker den Ret hos dem til dumdristigheden at kunne overhænge Børne med deres Spørgsmaale? De blive usle Spørgere der snakke her i Taaget, og spørge ei saa meget for at lære som for at være andre til Byrde og for at gjøre hele Verden opmærksom paa dem; de faae end mere Smag paa dette Sladder, ved den Forlegenhed de mærke at deres ufornuftige Spørgsmaale sætte andre i, fordi enhver er urolig saasnart de aabne Munden. Det er snar

snarere et Middel til at gjøre dem raabelige og forfængelige end til at opløse dem; hvilken Forfængelighed, efter min Mening, er større Skade, end Fordelen, de derved opnaae, er betydelig; thi lidt efter lidt formindskes dog Uvidenheden, men Forfængeligheden tiltager stedse.

Det Værste der kunde flyde af denne Forsigtighed, naar den alt for længe blev vedligeholdt, vilde være, at min Søn i Fornuftens modne Alder havde en mindre flydende Omgangstone, mindre raskt og overflødig Snakkesoi; og naar jeg betænker, hvormeget den Bane at henbringe sit Liv med at snakke om intet, indsnærper Sjælen, betragter jeg denne lykkelige Ordsparsomhed snarere som et Gode end som et Onde. Lediggaaende Personer, der altid ere fjede af sig selv, gjøre sig Umage for at tillægge den Kunst at more sig meget Værd; og næsten kunde man sige at Levemaade blot bestaaer i at sige tomme Ord, ligesom i at gjøre unyttige Forretninger; men det menneskelige Selskab har en æblere Hensigt og dets sande Fornøjelser have mere Bestandighed. Sandhedens Organ, Menneskets værdigste Organ, det eneste, hvis Brug udmærker ham fremfor Dyrene, blev ikke givet ham for ingen ædlere Anvendelse at gjøre deraf end Dyrene

ue

ne gjøre af deres Skrig. Mennesket fornedrer sig under Dyret, naar han taler for at sige Intet; og Mennesket bør være Menneske endog i sin Tidsfordriv. Er der nogen fin Levemaade i at overhænge hele Verden med noget meningsløst Sludder; da finder jeg meget mere sand Levemaade i at lade andre især tale; gjøre mere Bæsen af hvad de sige, end af hvad man selv siger, og at vise; at man agter dem alt for meget til at troe at man møder dem med Tofferier. Dett rette Brug af Verden, den der gjør os mest elsket i den, er ikke saa meget selv-at glimre, som at lade Andre glimre, og med Beskedenhed at give deres Stolthed et friere Spillerum. Vi behøve ei at frygte for at et Menneske af Forstand, der blot af Tilbageholdenhed og Baersomhed ikke gjerne taler, nogenstinde skal ansees for en Døsmer. Paa hvad Sted det end er, kan man umueltigt dømme om et Menneske efter det, han ikke har sagt, eller foragte ham, fordi han har talt. Tvertimod mærker man i Almindelighed at stiltiende Mennesker indjage Verbodighed; at man talet med Estertanke i deres Nærværelse, og at man skænker dem megen Opmærksomhed, naar de tale; hvilket bringer hele Fordelen paa deres Side, da Valget af Leilighederne overlades dem

og man derved intet taber af hvad de sige. Det er saa vanskeligt endog for det viseste Menneske at beholde sin hele Aandsnærvarrelse i en lang Strøm af Ord; det er saa holdent uden han jo kommer frem med Ting, som han i ledige Timer fortryder; han tilbageholder derfor hellere det Gode, end udsætter sig for at tale noget flert. Kort, dersom det ikke er af Mangel paa Forstand at han tier, er Skylden paa deres Side, der ere omkring ham, at han ei taler; han maa i Dyrigt være saa tilbageholden, som han vil.

Men der er saare langt fra sex Aar til Tyve; min Søn skal ikke altid være et Barn; og, ligesom hans Fornuft begynder at ytre sig, er Faderens Plan at dyrke den. Saavidt gaaer ikke mit Kald. Jeg opfoder Børnene, og har ei den Selvtillid at ville danne Mennesker. Jeg haaber, sagde hun, i det hun kastede Blikene til sin Mand, at værdigere Hænder ville paatage sig denne ædle Forretning; jeg er Kone og Moder, og jeg veed at holde mig inden mine Grændser; og, at jeg endnu een gang skal gientage det, den Bestilling, der er mig paalagt, er ikke at opdrage mine Børn, men at forberede dem til at vorde opdragne.

Deri gjør jeg ikke andet end følger Bolk-
mars System fra Punkt til Punkt, og jo vi-
dere jeg kommer, jo mere erfarer jeg, hvor
opperligt og rigtigt det er, og hvor meget det
stemmer overeens med mit. Betragt mine
Børn, især den ældste; kender De lykkeligere,
muntre, mindre overhængende Børn paa Jor-
den? De seer dem springe, lee, løbe hele
Dagen, uden nogenstunde at foruleiliggø nogen.
Hvilke Fornøjelser, hvilke Uafhængigheder er
der vel som de i deres Alder kunne nyde, og
som de enten ikke nyde eller misbruge? de twin-
ge sig ligesaa lidet hos mig, som i min Fras-
værelse. De have tvertimod noget mere Tillid
i deres Moders Selskab; og skjøndt jeg er Aar,
sag i al den Strænghed, der vederfares dem,
finde de mig dog mindst stræng; og aldrig kun-
de jeg taale, at de ikke holdte mest af mig af
alle Ting i Verden.

De eneste Love, man foreskriver dem,
ere Frihedens, nemlig, ikke at volde det Sels-
skab nogen Tvang, der ej volder dem nogen;
ikke at skrigte høiere end man taler; og ligesaa
lidet man forbinder dem til at befatte sig med
os ligesaa lidet fordre de, at vi skulle befat-
te os med dem: Naar de synde mod disse saa
billige Love, er deres hele Straf, at de stras
vords

vorde afviste; og min hele Konst, ifald det ellers er nogen, bestaaer deri at jeg laver det saaledes, at de ingensteds befinde sig saa vel som her. I Dyrigt kuer man dem ikke til noget; man tvinger dem aldrig til at lære noget; man Ejeder dem ikke med unyttige Tilrettevisninger. Aldrig skjænder man paa dem. De eneste Kor-
 maninger, de modtage, ere praktiske hentede fra den simple Natur. Enhver, der i den Hens-
 seende er vel oplyst, danner sig efter mine Hens-
 sigter, med en Fornuftighed og Omhu, som
 gandske tilfredsstiller mit Dnske; og naar der
 kan befrygtes nogen Forseelse, forekommer eller
 gøtgjør jeg den med største Flid.

I Gaar havde, for Exempel, den ældste
 taget en Tromme fra den Yuaste, og derved
 faaet ham til at græde. Fanchon sagde intet,
 men en Time derefter, i det Øjeblik da Trom-
 metyven var mest sysselsat med Trommen, tog
 hun den fra ham igjen; han forfulgte hende
 og fordrede den tilbage med Loarer. Hun sagde
 til ham: du har taget den med Magt fra din
 Broder, jeg tager den igien fra dig paa sam-
 me Maade; og hvad har du at sige? Er ikke
 jeg den stærkeste? Derpaa begyndte hun at slaa
 paa Trommen ligesom han, og ligesom hun
 havde havt stor Fornøjelse deraf. Alt dette

H 2

gik

gik ypperligt. Men da hun nogen Tid derefter vilde give den yngste Trommen igjen, holdt jeg hende tilbage; thi det var ikke Naturens Forfkrivt, og deraf kunde let den første Epire til Misundelse fremavles mellem begge Brødrene. Da den Yngste mistede Trommen, fandt han sig i Nødvendighedens haarde Lov; den Ældste følede sin Uretfærdighed; begge indsaae, deres Svaghed og bleve stillede tilfreds et Døielik derefter.

En saa ny og mod de antagne Begreber stridende Plan gjorde mig i Førstningen forbausset. Ved at udvikle den for mig, bragte de mig omsider til at beundre den; og jeg følede at, naar man vil vejlede Mennesket, er Naturens Gang den bedste Vei man kan vælge. Den eneste Mangel, jeg fandt ved denne Metode (og den Mangel forekom mig meget betydelig), var, at man derved hos Børnene forsømmer den eeneste Evne de have i al dens Kraft, og som stedse svækkes med Alderen. Endog efter deres eget System, syntes jeg at jo mere Forstandskræfterne ere svage og utilstrækkelige, jo mere bør man øve og styrke Sukommelsen, som da er saa skicket til at udholde Arbeidet. Det er den, sagde jeg, der bør være i Fornuftens Sted, indtil denne yttres sig; og da

er det blinde, der skal berige denne. En Sjæl, som man aldrig øver i noget, vorder sløv, og tung ved Uvirksomhed. Sæden slaaer ikke godt an i den forsømte Jord, og det er en selsom Forberedelse, at man, for at lære at blive fornuftig, skal begynde med at være dum! — Hvordan! dum? raabte Madam Bolmar strax. De sammenblander to saa forskjellige og saa modsatte Egenskaber som Hukommelse og Dommeskraft *)? Ligesom om Mængden af de slet fordejede Ting, hvormed man fylder et endnu svagt Hoved, ikke gjorde Fornuften mere Skade end Gavn! — Jeg tilstaaer at Hukommelsen er den første af alle Menneskets Evner, der udvikler sig, og den bekvemteste at uddanne hos Børn; men hvad bør man helst efter Deres Mening foretrække, enten det, der er dem lettest at lære, eller det, der er dem vigtigst at vide?

Betrægt engang den Brug man gjør af denne Børnens Evne, den Vold man gjør paa dem, den evige Tvang, man maa underkaste dem for ret at prale med deres Hukommelse,

*) Dette synes mig just ikke saavel betænk. Intet er saa nødvendigt for Dommekraften som Hukommelse, forudsat at det ikke er den Hukommelse, der blot bestaaer i at erindre Ord.

melse, og sammenlign den Nytte, de have deraf, med alt det Onde, de maa lide derfor. At tvinge et Barn til at studere Sprog, det aldrig skal tale, endog førend det rigtigheden har lært sit Modersmaal; at lade det uophørlig afentage og konstruere Vers, som det ikke forstaaer, og hvis hele Harmoni blot bestaaer for det i at vide dem paa Fingrene; at forvirre dets Hoved med Circler og Sphærer, om hvilke det ikke har mindste Begreb; at overvælde det med tusinde Navne paa Byer og Floder, som det stedse sammenblander og som det hver Dag tygger om igjen; er dette at dyrke dets Sukommelse til Fordeel for dets Dummekraft? og er alt dette unyttige Løb en eeneste Laare værd af dem, det har kostet Barnet?

Naar alt dette blot var uden Nytte, vilde jeg have mindre derimod; men er det ubetydeligt at lære et Barn at staae om sig med Ord, og at troe at det veed, hvad det ikke kan begribe? Er det vel andet muligt end at saadant Mistaaelse jo maa staae de første Begreber, hvormed man bør fylde et menneskeligt Hoved? og var det ikke langt bedre aldrig at have Sukommelse end at proppe den med al den Eladder, til Skade for uødvendigere Kunststaber, hvis Plads den indtager?

Nei,

Nei. Naturen har givet Børnenes Hjerne den Blødhed, der sætter den i Stand til at modtage alle Slags Indtryk, ikke for at præge i den Navne paa Konger, Arstol, Konstord af Heraldiken, af Astronomien, af Jordbestevelsen, kort sagt alle de Ord, der ere uden Mening for deres Alder; og uden nogen Nytte for hvilken Alder det end er, og som man dog overvælder dem med i deres kummerlige og frugtløse Barndom; men det er for at alle de Begreber, der have Indflydelse paa Menneskenes Tilstand, alle de Begreber, der sigte til deres Lyksalighed og oplyse dem om deres Pligter, skulde tidligen indpræntes i Hukommelsen med uudslettelige Præg, og tjene dem til at vejlede dem deres hele Liv paa en for deres Bæsen og Evner passende Maade.

Om et Barn just ikke studerer i Boger, kan dog dets Hukommelse derfor være syffelst. Alt hvad det seer, alt, hvad det hører, gør Indtryk paa det, og saa ofte det erindrer sig samme, holder det Register hos sig selv over Menneskets Handlinger og Tale, og alt, hvad det omringer det, er den Bog, hvormed det, uden selv at tænke derpaa, idelig beriger sin Hukommelse, medens dets Dømmekraft tillige drager Nytte deraf. I Valget af disse Gjenstande,
ved

ved omhyggelig og stedse at bringe det for Dine, hvad det bør kjende, og skjule for det hvad det ikke bør vide, deri bestaaer den sande Kunst at dyrke den første af dets Evner, og det er derved man maa stræbe paa at skaffe det en Forraad af Kundskaber, der tjene til dets Opdragelse i Ungdommen og til at danne dets Forhold alle Tider. Denne Fremgangsmaade skaber rigtig nok ingen smaae Vidundere, og skaffer hverken Hofmesterinder eller Lærere Anledning til at glimre; men den danner fornuftige stærke Mennesker, sunde paa Sjæl og Legeme; Mennesker, der gjøre sig hædrede, som Børne, uden at have været beundrede som Børn.

Tænk derfor ikke, vedblev Julie, at man her gandske forsømmer det, hvoraf De gjør saa meget Bøsen. En Moder, der er nogenledes aarvaagen, har sine Børns Tilbøieligheder i sin Haand. Der er Midler til at vække og nære hos dem Lysten til at lære noget eller til at gjøre eet eller andet; og, forsaavidt disse Midler kunne forenes med Børnens mest uindskrænkede Frihed, og ikke fremavle hos dem nogen Epire til Løst, anvender jeg dem saare gjerne, uden at vedblive dem haardnakket, naar Udfaldet ei svarer til min Forventning; Børnet kan altid faae Tid til at lære, men paa

dets

dets Hjertes Dannelse er der intet Djebkk at tabe. Wolmar har et saadant Begreb om Fornuftens første Udvikling, at han paaستاer, at om hans Søn end ikke vidste noget i tolvte Aar, skulde han derfor ikke være mindre oplyst i sit femtende; ei at tale om, at intet er mindre nødvendigt end at være lærd, og intet mere nødvendigt end at være dydig og god.

De veed at vor ældste Søn læser allerede temmelig godt. Maaden, hvorpaa vi have givet ham Lyst til at lære at læse, er følgende.

Jeg havde besluttet at fortælle ham Tid efter anden een af Fontaines Fabler for at moere ham, og da jeg havde begyndt dermed, spurgte han mig engang om Diavlene kunde tale? Strax mærkede jeg Vanskeligheden af at lade ham føle gandske oprigtigen Forskjellen mellem Fabel og Løgn. Jeg hjalp mig ud deraf saa godt, jeg kunde, og overbevist om at Fabler eg nemlig ere for Børne, men at man kedse maa si, Børn den nøgne Sandhed, lagde jeg Fontaine bort. I stedet for den tog jeg en Samling af smaa moersomme og lærerige Historier, for det meste uddragen af Bibelen; da jeg siden saae at Drengen fandt Emag i mine Fortællinger, tænkte jeg paa at give ham nogle endnu nyttigere; jeg tog mig for at sam-

menfatte nogle selv, saa fornøjelige, som mueligt, og jeg lempede dem altid efter Djeblikkets Lær. Jeg skrev dem efterhaanden i en smuk Bog, prydet med Billeder, hvilken jeg holdt i god Forvaring, og hvoraf jeg læste for ham Tid efter anden nogle Fortællinger, dog sjælden og meget kort Tid; og jeg gjentog ofte de samme med Forklaringer, førend jeg begyndte paa nye. Et ledigt Barn kjeder sig snart; disse smaa Fortællinger vare den Tidsfordriv, jeg tog min Tilflugt til; men naar jeg saae at han var allermeest nysgjærrig og opmærksom, erindrede jeg undertiden, at jeg havde et eller andet ude at gjøre, og jeg forlod ham i det moerksomste af Fortællingen, og lod Bogen skjædesløst ligge. Strax gik han hen og bad enten Kanchon eller en anden, om at fortsætte Læsningen, men da han ikke har noget at befale over nogen, og da Bedkommende i Forveien var undetrettet, søjede man ham ikke altid deri. Een sagde nei; en anden havde noget at bestille; den tredie læste stammende, langsomt og stot; den fjerde gik, ligesom jeg, fra en Fortælling paa Halvveien. Naar man nu saae at han kjedede sig over at henge saa meget af andre, opmuntrede een eller anden ham i Stillehed til at lære at læse, for at blive fri for denne

Denne, Tyng og for at kunne efter eagen Billie gennemlæse en Bog. Dette Forslag smagte ham. Men nu skulde man finde Folk, der vare villige til at lære ham; en ny Banskellig-
hed, som man ei drev længere end man burde. Uagtet al denne Forsætighed blev han dog tre eller fire Gange kied deraf. Man bekymrede sig ikke derom. Jeg gjorde al min Klid for at læse endnu mere moerende Fortællinger for ham, og endelig gjorde han hvad han skulde med saa megen Iver, at han snart var istand til at læse Saulin; en selv, skjøndt det ikke er sex Maanedes siden han for Alvor begyndte at lære.

Det er omtrent paa denne Maade jeg stræber at opvække Lyst hos ham og god Billie til at forhverve sig de Kundskaber, der kræve Orden og Anvendelse, og kunne passe sig til hans Alder; men skjøndt han lærer at læse, er det dog ei, af Bøger han skal hente sine Kundskaber, thi deri findes de ikke; og Læsning passer sig paa ingen Maade for Børn. Jeg vil ogsaa tidlig vænne ham til at berige sit Hoved med Begreber og ikke med Ord; derfor lader jeg ham aldrig lære noget udenad.

Aldrig? afbrød jeg hende, det er meget sagt. Han maa dog vel lære sin Catekismus og sine Bønner. — Deri bedrager De Dem,
fra

svarede hun. I Henseende til Bønnen, da gjer jeg min hver Morgen og hver Aften i Vornenes Kammer gandske høit, og det er nok til at lære dem den, uden at man behøver at forpligte dem dertil; og hvad Katekismen angaaer, da vide de ikke hvad den er. — Hvorledes Julie! Deres Børn lære ikke deres Katekismus? — Nei, min Ven! mine Børn lære ikke deres Katekismus. — Hvorledes? spurgte jeg gandske forfærdet, en saa gudfrygtig Moder! jeg forstaaer Dem ikke. Og hvorfor lære da ikke Deres Børn Katekismen? Fordi de engang skulle troe paa den, svarede hun. Jeg vil danne Kristne af dem. Ah! nu forstaaer jeg Dem, udbrød jeg; De vil ikke at Deres Børns Tro blot skal bestaae i Ord, et heller at de blot skulle vide deres Religion, men at de ogsaa skulle troe paa den; og De mener med Grund at det er umueligt for et Menneske at troe det, han ikke forstaaer. — De er meget vanskelig, sagde Wolmar smilende; Skulde De maaskee være en Kristen? Jeg stræber at være det, svarede jeg ham med Bestemthed. Jeg troer af Religion alt det, jeg kan begribe, og har Verbødighed for det Dyrige uden at forfaste det. Julie gav mig et Tegn paa sit Bifald

fald, og vi begyndte igjen vor egentlige Samtale.

Efter at have indladt sig endogsaa i de allermindste Ting, der viste, hvor meget virksom, utrættelig og forsigtig moderlig Iver er, anmærkede hun til Slutning, at hendes Opdragelsesmaade gik strængt ud paa to Ting, der altid svævede hende for Dine, nemlig: at lade Børnenes Karakter udvikle sig og studere den. Mine Børn, sagde hun, kjende ingen Tyng, og kunne dog aldrig misbruge deres Frihed; deres Karakter kan hverken fordærves eller tvinges. Man lader deres Legeme i Fred worde stærkt og deres Dømmekraft udviklelig. Slaa vist Tyng nedkuer ikke deres Sjæl, og andres Beundring fremstjynder ikke deres Egenkjerlighed, de ansee sig hverken som mægtige Væsener eller som lænkebundne Dyr, men som lykkelige og frie Børn. Til at blive frie for de Laster, som de endnu ikke kjende, have de efter min Mening et Middel, stærkere end alle de Formaninger, som de ei vilde forstaae, eller som de snart vilde worde kjede af, det er de Menneskers Exempel, der omringe dem; de Samtaler, de høre, som her ere saa naturlige hos alle, og som man ei behøver at indrette udtrykkelig for dem; den Fred og Enighed, hvortil

de

de ere Vidner; den Harmoni, som de uafslæd-
lig opdage baade i Alles gensidige Forhold i
Almindelighed, og i enhver Enkelt's Handlinger
og Tale i Særdeleshed.

Da de ere opdragne i den første ufordæ-
vede Tilstand, hvorfra skulle da de Laster kom-
me, hvorpaa de intet Exempel have seet, de
Lidenskaber, de ingen Heilighed have havt til
at kjende, de Fordomme ingen har indpræntet
dem? De seer at ingen Feil har faaet Herres-
domme over dem; ingen stem Tilbøjelighed har
vist sig hos dem. Deres Uvidenhed er ikke
bleven dem til Lyst; deres Duster ere ikke usor-
anderlige; deres Tilbøjeligheder til det Onde
ere forebyggede; Naturen er retfærdiggjort; og
alt beviser, at de Feil, hvorover vi beklage
os, ikke ere dens men vort Bærk.

Vore Børn, der saaledes ere overladte
til deres Hjertes Tilbøjelighed, uden at noget
skjuler eller forandrer det, modtage ingen ud-
vortes kunstet Dannelselse, men beholde fuldkom-
ment den, deres oprindelige Karakter giver
dem. Paa den Maade udvikler deres Karak-
ter sig daglig for vore Bine uden Flaer, og
vi kunne derved efterspore Naturens Bevægelse
lige indtil deres lykkeligste Udspring. Nødvige for
at [vorde] udskjændte eller straffede, forstaae de
hver

Hverken at lyve eller at forstille sig, og i alt hvad de sige enten mellem dem selv eller til os, vise de uden Tvang alt hvad der foregaaer i deres Guderste. Da de frit tør snakke indbyrdes den hele Dag, falder det dem aldrig ind et Øjeblik at være tvungne i min Nærværelse. Jeg irrettesætter dem aldrig, bringer dem aldrig til Taushed, lader aldrig som jeg hører paa dem, og de kunde sige de lastværdigste Ting af Verden, uden at jeg lod mig mærke med at jeg vidste noget derom; men jeg hører dog virkelig paa dem med største Opmærksomhed, uden at de tænke derpaa; jeg holder høiagtigen Dog over hvad de gjøre og hvad de sige. Det er naturlige Spirer af en Jord, man skal dyrke. Et utilladeligt Ord i deres Mund er en fremmed Urt, hvortil Binden har hidført Frøet; fjærer jeg den af ved en Grettelsesættelse, skyder den snart op igjen; derimod suger jeg henimeelig Roden, og gjør mig Umage for at oprykke den. Jeg er blot, sagde hun smilende, Gartnerens Pige; jeg luger Haven, jeg borttager Ukruddet; det er hans Sag at passe den gode Plante.

Jeg vil dog tilstaae, at hvor megen Noje jeg end vilde gjøre mig, traenger jeg dog til Understøttelse, naar jeg vil haabe at min Plan
skal

skal lykkes; og Udfaldet af mine Bestræbelser beroer paa et Sammenstød af Omstændigheder, som maaskee ingensteds findes uden her. Jeg behøver en oplyst Faders Kundskaber, for at opdage, til Trods for de herskende Fordomme, den sande Kunst at omgaaes Børn fra Fødselen. Han behøver al sin Taalmodighed for at fremme Planens Udførelse, uden nogensinde at lade sit Forhold komme i Strid med sine Lærdomme. Han maatte have velartede Børn, som Naturen havde gjort nok for, til at man kunde elske dens Verk. Han maatte have fornuftige og velvillige Tjenestefolk i sit Huus, der ei trætredes ved at understøtte Herskabets Hensigter. En eeneste liderlig Tjener eller Smigrer var nok til at fordærve det Hele. I Sandhed, naar man tænker paa, hvormange de fremmede Aarsager ere, der kunne skade de bedste Hensigter og omstøde de mest overlagte Planer, bør man takke Skjebnen for alt det Gode man gør i Livet, og tilstaae at Retskaffenhed meget beroer paa Lykke *).

Siig

*) Det er at sige: Følgerne af Retskaffenhed beroe paa Lykke. Kun Villien og Hensigten staae i Menneskets Magt, Virkningen af
hans

Siiig heller, udbrod jeg, at Lykke beroer endnu mere paa Retfærdighed. Er De ikke, at dette Sammentred af Omstændigheder, som De holder for et saa stort Hæld, er Deres eget Bærl, og at Alt, hvad der nærmer sig Dem, er tvungen til at liane Dem? Huns, mødre! naar I beklage eder over at I ei ere hældige, hvor lidet kjende I da eders Magt? Bærer alt hvad I bør være, og I skulle overvinde alle Hindringer; I skulle tvinge enhver til at opfylde sine Pligter, naar I strengt opfylde alle eders. Ere eders Nødtigheder ikke Naturens? Erods Lastens Indsigelser skulle de altid være kjære for det menneskelige Hjerte. O! at I vilde være Koner og Mødre, og det mildeste Herredømme paa Jorden skulde tillige worde det mest agtede!

Bed

hans Handlinger i livet kan han ikke beregne. At ville bedømme en Handling's Moralitet efter den Rente eller Skade den gjør, er derfor ikke alene fornuftstridigt, men tillige en Grav for al Sædelighed og alt Menneskeværd, og at bygge Moralen paa en saaledes og usikkert Grundvold er at undergrave

al Dyd.

Oversættelsen.

Med at ende denne Samtale anmærkede Julie at alt gik for sig med ny Lethed siden Henriette kom. Det er vist, sagde hun, at jeg behøvede meget mindre Møje og Eftertænk- somhed, naar jeg vilde opvække Kappelyst imelo- lem de to Brødre. Men dette Middel fore- kommer mig alt for fatligt; jeg vil heller have mere Umage og mindre at vove. Hen- riette kommer mig heri til Hjælp; da hun er af det andet Køn og den ældste af dem; da de begge to holde af hende indtil Maragtighed og hun har Forstand over sin Alder, gjør jeg hende paa en vis Maade til deres Hofmester- inde med saa meget mere Hæd, som hendes Advarstler ere mindre mistænkelige.

Med hendes Opdragelse har jeg at gjøre, men mine Grundsætninger i den Henseende ere saa forskjellige, at de fortjene en særskilt Samtale. I det mindste kan jeg i Forvejen vel sige saa meget, at det vilde være vanskel- ligt at give hende mere end Naturen har givet hende, og at hun fuldkommen ligner sin Moder, om nogen i Verden kan ligne hende.

Mylord! man venter Dem hver Dag og dette burde være mit sidste Brev herfra. Men jeg begriber hvad der forlanger deres Ophold ved Armeen, og gysor derved. Julie er ikke
min

mindre urolig derover; hun beder Dem give os tiere Underretning fra Dem, og besvarer Dem at tænke paa, hvor meget De ved at sætte Deres Person i Fare, sætter Deres Beners Nolighed paa Spil. Jeg for min Deel har intet at sige Dem. Gjør Deres -Plikt; et Raad der røber Frygt kan ligesaa lidet komme fra mit Hjerte, som nærne sig Deres - Kjære Bomstøn! jeg veed det alt for vel; den eneste Dødsmaade, der var dit Liv værdt, vilde være, at du udøste dit Blod for dit Fædrelands Ære; men skylder du da den, der har Livet blot for din Skyld, intet Regnskab for dit Liv?

III. B r e v .

Fra Mylord Edouard til Saint-Preux.

Jeg seer af Deres to sidste Breve, at jeg mangler et foregaaende formodentlig det første. De har skrevet til Armeen, og som indeholdt Oplysning om Madam Wolmars lønlige Nummer. Jeg har ikke faaet dette Brev, og jeg formoder at det kan være i en Postillions Brevesæt, der er bleven optagen paa Veien. For-

tæl mig derfor i et andet Brev dets Indhold; min Fornuft kan ei begribe det, og mit Hjerte er uroligt derover. Endnu eengang, dersom Lyksalighed og Fred ikke throner i Julies Sjel, hvor er da deres Fristed herneden?

Derolige hende i Henseende til de Farer, hun troer, jeg er udsat for; vi have at bestille med en Fiende, der er alt for fjæk til at lade os slippe saa let. Med en Haandsfuld Folk gjør han vor hele Magt unyttig, og rober os overalt Leilighed til at angribe ham. Smidlertid kunne vi, da vi ere dristige, meget have de Vanskeligheder, der ere uoverstigelige for de bedste Generaler, og omsider tvinge de Franske til at slaaes med os. Jeg formoder at vi komme at betale vor første Lykke dyrt, og at det Slag vi vandt ved Dettingen vil gjøre at vi tabe eet i Flanderen. Vi have en stor Anfører i Spidsen at fægte mod, men det er ikke alt, han har endog sine Troppers Tillid, og den franske Soldat, der sætter Lid til sin General, er uovervindelig. Derimod er han snart solgt, naar han kommanderes af Hofmænd, som han foragter, hvilket hænder saa ofte, at man kun behøver at være opmærksom paa Hofintrigerne og passe Leiligheden, for sikkert at kunne overvinde det rapperste Folk paa det faste Land.

Land. Da Marlborough saae den raske og krigeriske Måne; som en Soldat, der blev fangen ved Eilenheim *) havde, sagde han til ham: dersom der havde været halvtredstusindstyve tusinde saadanne Karle, som du i den franske Hær, skulde den ikke lader sig saaledes slaa. Ah, svarede Grenaderen, vi havde Folk nok som mig; vi mængede blot een, som Dem. En Mand, som han, kommanderer for nærværende Tid den franske Hær, og saadan een mangle vi; men vi ville ei tænke derpaa.

Hvordan det end gaaer vil jeg see Resten af dette Feldttogs Manøvrer, og jeg har besluttet at blive ved Armeen, til den drager i Vinterquarteer. Vi skulle vinde derved paa begge Sider. Det er for langt ud paa Aaret til at reise over Bjergene; vi komme derfor at henbringe Vinteren, hvor J ere, og vi drage ikke til Italien førend i Begyndelsen af Foråret. Siig Hr Wolmar og hans Kone at jeg indretter Tingene saaledes for at nyde i Rolighed det rørende Syn, De saa skjønt har bestrevet, og for at see Madam D'Orbe indfattet til dem. Vedbliv, min Ven! at skrive til mig ligesaa flittig som forhen, og De vil ders

ved

*) Saaledes kaldt Engländerne Slaget ved Hochkirch.

ved skænke mig mere Glæde end nogenstunde.
Mit Løi er tagen, og jeg er uden Bøger;
men jeg læser Deres Breve.

IV. Brev.

Fra Saint-Preux til Mylord Edouard.

Hvilken Glæde skænker De mig ikke ved at sige mig, at vi skulle henbringe Vinteren sammen i Clarens; men hvor dyrt lader De mig ei paa den anden Side betale den ved at forlænge deres Ophold ved Armeen! det der især misbager mig er, at jeg tydelig ser, at Deres Beslutning i Henseende til Feldtøget var fattet førend vi skiltes ad, og at De intet vilde sige mig derom. Mylord jeg begriber Marskens til denne Hemmelighed, og skylder Dem ingen Tak derfor. Foragter De mig nok til at troe, at det er mig kjært at overleve Dem, eller har De kjendt mig som den der foretrækker andre Forbindelser for den Ære at døe med mit Ven? Dersom jeg ikke fortjente at følge Dem, kunde De ladet mig blive i London; derved havde De mindre forørnet mig end ved at skikke mig herhvid.

Af Deres sidste Brev seer jeg at eet af mine Breve er bortkommen, og at dette Tab altsaa har maattet gjøre de to følgende Breve meget uforstaaelige i mange Henseender; men de Oplysninger, der ere nødvendige til at forstaae dem gandske, skulle komme med Leilighed. Det der nu ligger mest Magt paa, er at drage Dem ud af den Uro, hvori De er, i Henseende til Madam Wolinars lønlige Kummer.

Jeg vil ei paa ny fortælle det følgende af den Samtale, jeg havde med hende efter hendes Mand's Bortreise. Der har siden tildraget sig mange Ting, som har bragt en Deel deraf i Forglemmelse hos mig, og vi underholdt os dermed i hans Fraværelse saa mange Gange, at jeg kun i Korthed vil fortælle det for at undgaae Gjentakelser.

Hun sagde mig da, at den selv samme Egteskælle, der gjorde alt for at gjøre hende lykkelig, var den eeneste Aarsag til hendes Kummer; og at hendes Lidelse forøgedes, jo mere deres gjensidige Kjærlighed tiltog i Reenhed. Skulde De troe det, Mylord? denne saa dybtige, saa fornuftige Mand, der er saa langt fra enhver Last og saa lidet underkastet menneskelige Lidenskaber, troer intet af det, der giver alle Dyder Bærd; men vide i et ustraffeligt og skyldfrigt

Liv

Hvis bærer han den Uandeliges affkyelige Fred i sin Barm. De Betragtninger, der frembydes af denne Ulykkelig i Menigaaet, forage Julius's Sorg; og det synes, at han snarere vilde tilgive ham, at han misliendte sit Vædens Etabler, naar han havde flere Beveeggrunde til at frygte ham, eller naar han besad mere Evnehed til at trodsse ham. Lad den Ustefalde dølge sin Samvittighed i Svær paa Fornuftens Bekostning; lad Væren for at tænke anderledes end Mængden besjæle den der søger efter en ny Lære; denne Wildfarelse lader sig i det mindste begribe; men sagde hun og sukede, at en saa retskaffen Mand, som Wolmar, en Mand, der er saa lidet stolt af sin Rindskab, skal være vantroende, det er saare tungt.

Man maa kjende disse Ustefolkes Katakker; man maa tænke sig dem forenede i deres Families Elend, og som de der ere hinanden alle i Verden; man maa kjende den Enighed, der hersker mellem dem i Alt det overige, for at kunne forestille sig hvor meget deres Uoverensstemmelse i denne ene Henseende er i Erand til at forstyrre deres tryllende Samfund. Hr. Wolmar, opdragen i den grædste Kirkes Elend, var ikke skabt til at fordøje Urimeligheden af en saa latterlig Gudedyrkelse. Hans Fornuft,

længt

langt høvet over det svage Maa, man vilde vaa-
kægge ham, afrystede det snart med Foragt;
og i det han vaa engang forkastede alt hvad der
grundede sig paa en saa mistænkkelig Auctoritet,
blev han en Gudsfor næster.

Da han siden altid har levet i katolske
Lande, har han ei kunnet fatte bedre Taaler
om den kristelige Tro af den Vdie; man der be-
kjender sig til. I den herskende Relation saae
han intet andet end dens Tjeneres Saemytte.
Han saae at alt bestod i tomme Gebærder, leds-
sagede af Ord, der intet betydede; han mærke-
de at alle skikkelige Folk eenstemmigen vare af
hans Mening og skjulte det ikke; at Geistlig-
heden selv, skjonde med lidet ræere Barsomhed,
hemmeligen spottede med hvad de offentlig lærte;
og han har ofte forsikret mig om, at han efter
lang Tid og megen Undersøgelse ikke havde fundet
det mere end tre Præster i sit Liv, der troede
paa Gud *).

I det han ørligen søgte at op-
lyses

*) Gud forbyde at jeg skulde underskrive denne
hårdde og uoverlaate Paastand! jeg forsikrer
kun, at der er Folk, der gjøte den, og som
silereser i alle Lande og af alle Secter alt
for ofte styrker i dets ubesindige Paastand.
Men langt fra at jeg ved denne Anmær-
ning har i Sunde at lægge Etjul paa min
Ne-

Ises om denne Gjenstand fordybede han sig i Metaphysikkens Mørke, — hvor Menneskene ingen anden Leder have end de Systemer, de bringe med sig; overalt vinede han intet uden Tvivl og Modsigelser, og da han enbelig kom blant Kristne, var det for sildigt. Hans Tro var ikke mere aaben for Sandheden; hans Fornuft kunde ikke mere modtage nogen Bished; Alt det man beviste ham nedbrød ikke saasnart een Mening, førend han fremførte en anden; til Slutning bestreod han alle Grundsætninger uden Forskjel, og ophørte at vorde Gudsforuægter for at vorde Tvivler i alle Ting.

Dette er den Mand Himlen bestemte den Julie, hvis Tro, de veed er saa simpel og hvis Gudsfrøgt saa blid; man maa have levet ligesaa fortroltig med hende, som hendes Kousine og jeg, for at vide hvor meget denne smme Sjæl af Naturen er stemt til Andagt. Man kunde næsten sige at intet Jordiskt kan tilfreds-

stille

Mening, vil jeg her oprigtigen meddele den. Ingen sand Troende kan i mine Tanker være enten intolerant eller forfølge. Dersom jeg var Gverighed og Loven dikterede Dødsstraf for Christusforuægtere, vilde jeg begynde med at lade enhver brænde som saadan, der kom og angav en anden.

Kille den Trang til at elske, hvorfra hun er besjælet; den overspændte Kælsomhed tvinges til at høre sig tilbage til sit Udspring. Det er ikke som den hellige Thereses, et forelsket Hjerte, der skuffer sig selv og vil gøre sig forjæves Haab om sin Gjenstand; det er et i Sandhed udtømmeligt Hjerte, som hverken Kjærlighed eller Venskab have kunnet udtørrer, og som bringer sine overflødige Kælelser som et Offer til det Væsen, der ene er værdig at modtage dem *). Hendes Kjærlighed til Gud afvender hende ikke fra de andre Skabninger; den indblæser hende hverken Haardhed eller Uvillie. Meget mere, alle de inderlige Hengivenhedsfølelser, der af hin Marsag frembringes, opvæks den ene af den anden, og blive mere fortryllende, mere blide. I det mindste troer jeg at hun vilde være mindre andagtstemt, naar hun mindre omte elskede sin Fader, sin Mand, sine Børn, sin Cousine og mig.

Be-

*) Hvordan! Gud skal altsaa ikke have andet end det, de sige Skabninger ei kunne modtage! Ivertimod, det hvormed disse Skabninger kunne smeltsette det menneskelige Hjerte, er saa ubetydeligt, at naar man troer at have fuldt det dermed, er det atter tomt. Der skal en uendelig Gjenstand til at fylde det.

Beskynderligt er det dog, at jo mere anbaagtsfuld hun er, jo mindre troer hun at være det; og hun beklager sig over at føle, at hun har en kraftløs Sjæl, der ei kan elske Gud. Man maa gjøre hvad man vil, siger hun ofte, Hjerteret fængsles aldrig uden ved Sandfærnens og Indbildningskraftens Mellemkomst, og hvorledes skal man see eller forestille sig det høieste umaalelige Bæsen *)! naar jeg vil oplefte mig til ham, ved jeg ei hvor jeg er, jeg opdager intet Forhold mellem ham og mig, og min Sjæle taber sig ganske; jeg befinder mig i et Elags Tilintetgjørelse, og dersom jeg torde

dømme

*) Der er vist, at Sjælen udmattes ved at hæve sig til de høje Forestillinger om Guddommen: en mere sandfælig Gudsdyrkelse tilfredsstiller Mængdens Forstand. Den vil at man skal fremstille for dens Gudsfrugt Gjerstande, der fritage den for at tænke paa Gud. Havt vel Katolikerne, ifølge disse Grundfætninger, gjort ilde i at opfolde deres Legender, deres Kalendere, deres Templer med smaae Engle, smukke Dreng og delige Helgeninder? Barnet Jesus i en fortrullende og blufærdig Moders Arme er paa een Gang baade eet af de mest rørende og mest behagelige Synet, som den kristelige Andagt kan fremstille for de Troendes Øine.

Dømme om andre efter mig selv, maatte jeg frygte for at de mistiske Henrykkelser mindre komme af et fuldt Hjerte end af en tom Hjerne.

Hvad skal jeg da gjøre, vedblev Julie, for at undgaae en Fornuft's Skyggeværk, der misleder mig? I stedet for hine høje Betragtninger, der overgaae mine Kræfter, holder jeg mig til en mere efter min Faaetevne nedsteme Gudsdyrkelse. Jeg forringer mod min Villie Guddommens Majestæt; jeg sætter mellem den og mig sandfelige Gienstande: Skjøndt jeg ei kan betragte den i sit Væsen, betragter jeg den i sine Gjerninger; jeg elsker den i dens Belsjorenhed; og dog, hvordan jeg end bærer mig ad, har jeg intet andet end en egenlystige Erkjendtlighed at ofre den, isteden for den rene Kjærlighed den fordrer.

Saaledes vorder Alt Følelse i et følsomt Hjerte. Julie finder i den hele Alverden blot Anledning til inderlig Erkjendtlighed og Taknemmelighed. Overalt skuer hun Forsynets velgjørende Haand; hendes Børn anseer hun som et dyrebart Pant hun har modtaget af Gud; i Jordens Frembringelser indsamler hun hans Gaver: ved hans Kaderombu seer hun sit Værd dækket; under hans Varetogt lægger hun sig til Hvile; hun følger i Modgang hans

Var,

Varstet, i hendes Glæder hans Velbehag; det Gode, alt, hvad hun nyder der er hende kjær, ere ligesaa mange nye Anledninger for hende til at hylde Forsynet; naar det Heles Herre svinder for hendes svage Dine, ser han overalt Menneskenes fælles Fader. At hædre paa denne Maade hans store V. gjærninger, er ei det at tjene det uendelige Bæsen, saa meget man kan?

Tænk, hvilken Qual det er Mylord! at leve i Eensomhed med den, der deler vor Tilværelse, og ei kan dele det Haab, der gjør os den kjær, hvilken Qual det er, ikke med ham at kunne prise Guds Gjærninger, eller tale om den lykkelige Fremtid, hans Gotthed lover os; hvilken Qual det er, at see den, der gjør det gode, følesløs mod alt det, der gjør det behageligt at handle saaledes, og ved den sælsomste Inkonsequents at tænke som en Ugudelig og leve som en Kristen! Forestil Dem Julie spadserer med sin Mand; den ene beundrer den rige og glimrende Pragt, hvormed Jorden prunker, som et Værk og en Gave af det Heles Etæder; den anden ser i Alt dette blot en tilfældig Forbindelse, hvori intet er sammentjædet uden af en blind Konst. Forestil Dem to Vægefæller i det oprigtigste Samfund, der, af Frygt for
at

at være hinanden til Uleilighed, ei tør overlade sig, den ene til sine Betragtninger, den anden til de Følelser, de Gjenstande, de omringes af, indaande dem, men maae selv formedelst deres gjensidige Kjærlighed, ansee det som en Pligt uophørlig at paalægge hinanden Evang. Jeg og Julie spadserer næsten aldrig sammen, uden at et eller andet paafaldende eller maleristisk Syn gjenkalder hende disse smertefulde Forestillinger. Al! siger hun med smægtende Omhed, Naturens Skuespil, saa livfuldt, saa besjælet for os, er dødt i den ulykkelige Wolmars Dine; og i denne Væsnernes store Harmoni, hvor alt taler i en saa blid Tone om Gud, seer han intet uden en evig Tausshed.

De, der fjender Julie, og veed hvor gjærne denne Omgjængeliges Sjæl ønsker at meddele sig, tænk hvad hun maa lide ved denne Evang, om den end ikke medførte anden Ubegagelighed end den sorgelige Meningsulighed mellem dem, der burde være enige i Al! Men mærkere Forestillinger opstaae hos hende som en Følge af hin Uoverensstemmelse, hvor meget hun end arbejder imod dem. Hvad hun end gjør for at bortfjerne disse uvilkaarlige Skæbtebilleder, komme de dog hvert Øjeblik tilbage,

og

og forstyrre hendes Stolighed. Hvor radsomt for en søn Egtefælle at tænke sig det højeste Væsen som Hævner over sin misgjendte Gudsdom; at tænke sig dens Lyksalighed, til hvem hun skylder sin, endt med hans Liv; at betragte den, der er Fader til hendes Føen som en Forfædt! Ved dette skrækkelige Billede kan neppe hendes hele Flidhed redde hende fra Fortvivlelse, og den Religion, der gjør hendes Mandes Bantro saa bitter for hende, er det eneste der giver hende Styrke til at holde ud. Derjom Himmeleen, siger hun ofte, nægter mig at omvende denns retskafne Mand, har jeg kun een Naade at ubede mig af den; det er at døe først.

Dette er, Mylord! den alt for billige Grund til hendes lønlige Kummer. Dette er den indvortes Sorg, der synes at besvære hendes Samvittighed med en andens Forhærdelse, og som vorder hende end mere grusom ved den Flid, hun gjør sig for at skjule den. Gudsforneegtelsen (Atheismen), der hos Papisterne vandrer med blottet Ansigt, nødes at skjule sig i alle de Lande, hvor Fornuften tillader at troe paa Gud, og den eneste Mandskyldning, de Bantroende have, er dem røvet. Dette System er naturligvis mistroende; finder det
endos

endog Tilhængere hos de Store og Rige, der føle sig smigret ved det, vorder det dog afstyret af et undertrykt og ulykkelig Folk, der seer Tyrannerne løsbrevne fra den eneste Tømme, der kunde tvinge dem, og seer sig selv blottet for den eneste Trøst, som lævnes dem i denne Verden, Haabet nemlig om et bedre Liv. Madam Wolmar, som indsaae hvilken sørgelig Virkning hendes Mand's Tvivlssyge (Pyrrhonisme) vilde gjøre her, og ønskede især at holde et saa farligt Exempel skjult for sine Børn, havde ingen Vanskelighed ved at overtale sin Mand til Tausshed; denne Mand, der vel er oprigtig og sandtru, men tillige forsigtig, simpel, uden Forsængelighed, og langt fra at ville stille andre ved et Gode, han selv er utilfreds over at være berøvet. Han paabyrder aldrig andre sin Lære; han gaaer i Kirken med os; han iagttager de indfarte Skikke; han bekjender ei med Munden en Tro, han ikke har, men han giver heller ingen Forargelse; han gjør i Henseende til den i Lovene bestemte Gudsdyrkelse alt, hvad Staten kan fordrø af en Borger

I otte Aar, de nu have været forenede, er allene Madam D'Orbe bleven delagtig i denne Hemmelighed; til hende har man for-

troet sig. I Dyrigt er endog alt Skin deraf
 saa godt og med saa liden Konst ryddet af Veien,
 at jeg ikke førend efter at vi havde henbragt sex
 Uger sammen, i den inderligste Fortrolighed,
 fattede mindste Mistanke i den Henseende; og
 jeg havde maaskee aldrig faaet Sandheden at
 vide, dersom Julie ikke selv havde sagt mig
 den.

Adskillige Bevægelse bestemte hende til
 denne Fortrolighed. Hvorledes kunde for det
 første nogen Forbeholdenhed finde Sted i det
 Venkab, der hersker mellem os? Er det ikke
 at forbitte sin Kummer til ingen Nytte, naar
 man rober sig den Behagelighed at dele den
 med en Ven? End mere, hun vilde ikke at
 min Nærværelse længer skulde være en Hindring
 for de Samtaler, de ofte have med hinanden
 om en Materie, der ligger hende saa meget
 paa Hjerte. Da hun endelig veed, at De
 snart vil besøge os, ønsker hun at De i For-
 vejen skal være underrettet om hendes Følelser;
 thi hun ventet af Deres Klogskab en Under-
 støttelse for vore frugtløse Bestræbelser og en
 Virkning deraf, Dem værdig.

Den Tid hun valgte, til at betro mig
 sin Kummer paa, lod mig formode en anden
 Grund, som hun dog vel tog sig i Agt for
 at

at tale til mig om. Hendes Mand forlod os; vi vare eene; vore Hjerter havde engang elsket; Minder deraf var endnu et udstøttet; havde vi glemt os et Øjeblik, vare vi blevne et Offer for Ekhædlet. Jeg saae tydeligen, at hun frygtede for denne Sammenbræelse under fire Dine, og at hun søgte at sætte sig i Sikkerhed. Oprindningen i Mellera har lært mig, at den af to der har mindst Misbillid til sig selv, burde just være den, der skulde have den.

I den ugrundede Frygt, som hendes naturlige Ængstelighed indjog hende, kunde hun ei udfinde noget sikkrere Redningsmiddel, end uafsladelig at tænke sig et Vidne, hun maatte have Ærefrygt for, og anraabe den upartiske og forfærdelige Dommer, der seer de lønligste Handlinger og kan lase i Hjertets Gnderste. Hun omgjærdede sig med den Højestes Majestæt; jeg saae Gud uophørlig imellem hende og mig. Hvilket lastværdigt Ønske havde kunnet liste sig forbi et saa vogtenbe Die! Mit Hjerte lattedes ved hendes Midfærheds Gld og jeg tog Deel i hendes Dyd.

Disse alvorlige Samtaler besjælede næsten alle vere Sammenkomster under fire Dine i hendes Mandes Fraværelse, og efter hans

Gjenkomst underholdt vi os idelig dermed i hans Nærværelse. Han sætter sig derefter, som om det kunde være en anden Ting, og uden at foragte vor Bestræbelse giver han os ofte gode Raad angaaende den Maade, vi bør gaae frem paa i vort Raisonnement med ham. Just dette er det, der bringer mig til at forsvigle om nogen hælbilig Fremgang; dersom han var mindre ærlig kunde man angribe den Feil i hans Sjæl, der nærede hans Vantro; men naar Tingen blot berøber paa at overbevise, hvor skulle vi da søge Indsigter, som han ikke har, og Grunde, han ikke har tænkt paa? Naar jeg har villet disputere med ham, har jeg lagt Mærke til, at alle de Beviser, jeg har kunnet fremsføre, allerede have været forðgjaevet brugte af Julie, og at mit tørre Forredrag har været saare langt fra den Hjertets Beltalenhed, og den blide Svada, der strømmer af hendes Mund. Mylord, aldrig skulle vi kunne omvende denne Mand; han er alt for kold og ikke i mindste Maade ond; det kommer ei an paa at røre ham; det indvortes Beviis eller Følelsen fattes ham, og ene det kan gjøre alle de andre uomstødelige.

Hvad Umage end hans Kone gjør sig for at skjule sin Sorg, føler han den dog og
delet

deler den; et saa flartseende Djskan ma n. ej
 bedrage. Denne indødle Kummer er ham saa
 meget mere smertelig. Han har sagt mig at
 han adskillige Gange har været fristet til at give
 efter for et Skins Skyld, og at fremkonstle,
 for at berolige hende, Sølelser, som han ei
 havde; men en saadan Sjæls Lavhed er alt for
 langt fra ham. Foruden det at han ei kunde
 stusse Julie, vilde denne Forstillelse kun være
 en ny Qual for hende. Oprigtighed, Tillid,
 den Hjerternes Harmoni, der husvæler i saa
 mange Nøjer, vilde tabe sig hos dem; og
 hvorledes kunde han berolige sin Kone i hendes
 Frygt, ved at gjøre sig mindre agtet af hende?
 Nei, isteden for at benytte sig af Skromt,
 siger han hende ærligen hvad han tænker; men
 han siger det i en saa uskyldig Tone, med saa
 liden Foragt for Mængdens Meninger og med
 saa lidet af hine stærke Anders' ironiske Fræk-
 hed, at denne sørgelige Tilstaaelse mere opvæk-
 ker Sorg end Brede hos Julie, og gjør, at
 hun, da hun ej kan meddele sin Mand sine
 Sølelser og sit Haab, søger end mere utrættelig
 at samle rundt om ham disse Livets forgsønge-
 lige Behageligheder, til hvilke han indskrænker
 sin Lyksalighed. Ak! siger hun ofte kummer-
 fuld, dersom denne Ulykkelige sætter sit Paras-

bis i denne Verden, da lader os i det mindste gjøre ham det saa vndigt, som vi kunne *).

Det Sorgens Elær, hvormed denne modfatte Tænkmaade bedækker deres Samfund, beviser mere end alt andet Julies umiskjendelige Fortrin ved den Trøst, hvormed denne Kummer er blandet, og at hun maaskee ene af Alle i Verden kunde være i Stand til i den Henseende at udrette noget. Alle deres Mundhuggerier, af deres Smaasplid angaaende dette vigtige Æmne er saa langt fra al Bitterhed, af Foragt og Riv, at det altid endes med et eller andet rørende Optrin, der gjør dem fjærere for hinanden.

I Gaar, da denne Text var Gjenstanden for vor Samtale, som den ofte er, naar vi tre ere allene, kom vi til at tale om det Ondes Oprindelse, og jeg gjorde mig Umage for at vise at der intet absolut og almindeligt Onde var

*) Hvor meget naturligere er ikke denne mennesketjærlige Tænkning end hine Forerers gnselige Forsølgelses Aand, der altid ere søffelsatte med at pine de Vantroende, fordømme dem endog i dette Liv, og opfaste sig til Djævelens Torgjængere! Aldrig skal jeg ophøre at sige: at just disse Forsølgere ere ikke sande Troende; de ere Bedragere.

var til i Væsnernes Rige, men at selv det
 besynderlige Onde var meget mindre og sjældne-
 re end det ved første Øjeblik synes, og for at
 sige alt, det enkelte og individuelle Gode over-
 gaaer langt det Onde. Jeg anførte Hr Wol-
 mar hans eget Exempel, og gjennemtrængt af
 hans lykkelige Stilling, maledede jeg den for
 ham med saa sande Træk, at han selv syntes
 at være rørt. Det er netop, sagde han i det
 han afbrød mig, den samme Methode, som
 Julie bruger. Hun sætter altid Følelsen isteden
 for Grunde, og gjør det paa en saa rørende
 Maade, at man altid, isteden for alt Svar,
 maa omfavne hende. Skulde det vel ikke være,
 føjede han smilende til, af hendes Lærer i Phi-
 losophien, at hun har lært denne Maade at be-
 vise paa?

To Maaneder tilforn vilde denne Spøg
 have bragt mig gruelig ud af min Fatning;
 men min Forlægenhedstid er forbi; jeg gjorde
 intet andet end loe, og skændte Julie blev en
 Smule rød, syntes hun dog ikke mere forlægen
 end jeg. Vi bleve ved. Uden at ville stride
 om Mængden af det Onde, lod Wolmar sig
 nøje med den Tilstaaelse som han da vel maatte
 gjøre; at enten der var tidet eller meget Onde
 i Verden, nok var det sagde han, at det On-
 de

de er til, og af det Ondes Tilværelse udledte han Mangelen hos den første Aarsag paa Magt, Wiisdom og Godhed. Jeg søgte derimod at vise at det physiske Ondes Oprindelse maatte søges i Materiens Natur, og det moralske Ondes i Menneskets Frihed. Jeg paastod at Gud kunde gjøre alt, undtagen at skabe andre Væsener, ligesaa fuldkomne som han selv er, Væsener der ikke skulde beholde nogen Spire til det Onde. Midt i Stridens Hede blev jeg vaer at Julie var forfunden. — Gjør engang hvor hun er, sagde hendes Mand, i det han saae at mine Dine ledte efter hende. — Hun er vel gaaen ud, sagde jeg for at bringe noget til rette i Huusholdningen. Nei svarede han, hun vilde vist ikke anvende disse Djeblikke paa andre Forretninger. Alle Ting i Huset gaaer godt for sig uden at hun forlader mig, og jeg seer hende ikke gjøre noget . . . — Saa er hun vel i Børnekammeret? . . . Ligesaa lidet; hendes Børn ere hende ikke kjærere end min Saelighed. — Nu da, svarede jeg, hvad hun gjør veed jeg ikke, men jeg er ganske sikker paa at hun ei sysselsætter sig uden med nyttige Ting. Endnu mindre, sagde han koldt; kom, kom! De skal see om jeg har glattet ret.

Nu begyndte han at gaa aandske sagte; jeg fulgte ham paa Tærne. Vi kom til Kammerdøren; den var lukket. Han aabnede den hastigen; men hvilket Syn Mylord! jeg saae Julie paa Knæ, med foldede Hænder og svømmende i Taarer. Hun reiste sig strax, tørrede Dinene, skjulte sit Ansigt og søgte at undsne; aldrig saae man en lige Undseelse. Hendes Mand gav hende ej Tid til at flye. Han løb til hende med en Slags Hentykkelse. Kjære Kone! sagde han og omfavnede hende, dine ivrige Duffer forraade din Sag. Hvad fattes dem til at frembringe den forønskede Virkning? Nok, dersom de bleve hørte, vilde de snart worde bønørte. — De skal blive det sagde hun i en bestemt og overbevist Tone; jeg veed ej Tiden eller Timen, kunde jeg kjøbe den paa mit Livs Beføstning! min sidste Dag skulde da være den best anvendte.

Kom Mylord! Forlad Deres ulykkelige Sumleplads; kom og opfyld en ædlere Pligt. Skulde den Vise foretrække den Vre at dræbe Mennesker for det Arbejde at kunne fresse eet?*)

F e m =

*) Der var her et langt Brev fra Mylord Edward til Julie; i det Følgende skal der tales om dette Brev; men af gode Grunde har jeg været nødt til at tilbageholde det. —

Femte Brev.

Fra Saint-Preux til Mylord Edouard.

Hvad! endog efter Deres Bortreise fra Armeen endnu en Rejse til Paris! Glemmer De da ganske Clarens og dem, der beboer det? Er De os mindre kjær end Mylord Hyde? Er De nødvendigere for denne Ven, end for dem, der vente dem her? De nøder os til at gjøre Onsker, der ere Deres modsatte; og jeg gad næsten have Indflydelse ved det franske Hof for at kunne forholde Passene, som De der venter. Vær imidlertid fornøjet og besøg De kun deres værdige Landsmand. Vi skulle trods ham og Dem werde hærnede for dette Fortrin, De giver ham; og hvor stor Fornøjelse De end smager ved at leve med ham, veed jeg dog, at De, naar De kommer til os, vil fortryde den Tid, De nu ej vil opofre i vort Selskab.

Da jeg modtog Deres Brev traede jeg i Førstningen at en hemmelig Forretning hvor kunde man ogsaa finde en værdigere Fredsmægler? Men skænke Kongerne vel dydige Mænd deres Fortrolighed? Have de Mod til at høre Sandhed? Forstaae de at hædre sand Fortjeneste? Nei min fiars

Edoua

Edouard, De er ikke skabt til Statsbetjening, og jeg tænker alt for vel om Dem til at troe, at De nogensinde var bleven engelsk Paire, naar De ei havde været fød dertil.

Kom min Ven! Du skal finde via bedre i Clarens end ved Hoffet. O! hvilken Vinter skal vi her ikke henbringe sammen, hvis Haabet om vor Forening ei skuffer mig! enhver Dag er en Forberedelse til den, da her stedse kommer een eller anden af disse fortrinlige Sjæle, der ere hverandre saa Kjære, der ere hver andres gjensidige Kjærlighed saa værdige, og synes blot at vente efter Dem for at kunne undvære den hele øvrige Verden. I det De fik at vide det lykkelige Tilfælde, der bragte Baron D'Etanges Modparti herhid, har De etflige forudseet alt hvad der maatte flyde af dette Møde og hvad der virkelig skød deraf *), Denne gamle Sagfører, skøndt ubøielig og paastaeltig, som hans Modstander, har dog ei kunnet modstaae den Kraft, der har fængslet os alle. Efterat have seet Julie, efter at have hørt

*) Man seer her ligesom paa mange andre Steder at der mangler adskillige Breve. Læseren vil nok sige, at man slipper suare mageligt derafra med deilige Udeladelser, og jeg er aldeles af hans Mening.

hørt hende, efter at have talt med hende, har han stammet sig ved at føre Sag med hendes Fader. Han er reist til Bern saa vel til Sinds, og Forliget er allerede saa meget kommen i Stand, at vi efter Baronens sidste Brev kunne vente hans Hjemkomst inden saa Dage.

Alt dette har De vel allerede faaet at vide af Hr. Wolmar. Men hvad De rimeligviis endnu ikke veed er at Madam D'Orbe, efter omsider at have bragt sine Sager til Ende, er kommen her i Torsdags, og skal nu intet andet Sted opholde sig end hos sin Veninde. Underrettet om den Dag, hun vilde komme, reiste jeg hende imøde uden at Madam Wolmar vidste det. Hun vilde overraske sin Veninde. Jeg mødte hende paa denne Side Lutri og reiste samme Vej tilbage med hende.

Jeg fandt hende mere levende, mere indtagende end tilforn; men hun var ikke sig selv lig, hun var takkefuld, hørte intet og svarede endnu mindre; hun talede uden Sammenhæng, frem og tilbage; fort hun var overladt til den Urolighed, som man ei kan undgaae, naar man er nær ved at opnaae hvad man hæftigen har onsket. Man skulde næsten i hvert Øjeblik have sagt at hun skjald for at vende tilbage. Denne Rejse, som i temmelig lang Tid var op-

opsat, gik for sig i saadan Hast, at Hovedet blev gandske forvirret baade paa Huusmoderen og Tjenestefolkene. Der herskede en latterlig Worden i det Smagti, man førte med sig. Ligesaa snart Kammerjomfruen frygtede for at have glemt noget, forsikkrede Claire altid at hun havde ladet det lægge i Bognskrinet; og det Pudserligste var, at da man skulde see til, var der aldrig det mindste.

Da hun ikke vilde, at Julie skulde høre hendes Bogn, steg hun af ved Indgangen, rendte over Gaarden og løb som hun var gal, og kom saa hovedkulds, at hun maatte blive staaende paa det første Trappetrin for at puste. Hr. Wolmar gik hende imøde; hun kunde ikke sige et eeneste Ord til ham.

Da jeg aabnede Kammerdøren saae jeg Julie siddende ved Vinduet; hun holdt den lille Henriette paa sit Skjod, som hun ofte gjør. Claire havde pønsket paa en smuk Tale i sin Smag, blandet med Kærlighed og Lystighed, men da hun satte Foden paa Dørrinnet, blev Tale, Lystighed, alt forglemt. Hun støj mod sin Veninde, og raakte med en Hæftighed, det er umuelig at skildre: Cousine! stedsse, for evig, lige indtil Døden! Henriette, som saae sin Moder, hoppede hende imøde og raabte!

Mama, Mama! af alle Kræfter, men den stakkels lille Pige kom saaledes ansættende, at hun faldt paa Stedet. Dette uføremodentlige Syn, dette Fald, denne Glæde, denne Forskyrrelse gjorde saadant Indtryk paa Julie, at da hun havde reist sig og udstrakt Armene med et hæftigt Skrig, faldt hun tilbage og besvimede. Claire, der vilde løfte sin Datter op igjen, saa sin Veninde blegne; hun betænkte sig og vidste ei til hvem hun først skulde løbe. Endelig da hun saa mig i Færd men at lette Henriette op, styrtede hun hen for at hjælpe den besvimende Julie, men faldt selv over hende i samme Tilstand.

Henriette, der saa dem begge uden Bevægelse, gav sig til at græde og udstøde et saadant Skrig at Fanchon kom løbende; den ene løb til sin Moder og den anden til sin Frue. Jeg var forstenet, henrykt, uden for mig selv; jeg løb hid og did i Kammeret med store Skridt, uden at vide hvad jeg gjorde; med afbrudte Udraab, og i en frampeagtig Bevægelse, som jeg ei var Herre over. Wolmar selv, den kolde Wolmar følede sig rørt. O Sølske! Sølske! du Sjælens søde Liv! hvor er det Steens hjerte, du ei har bevæget? hvor er den uhyrdige Dødelige, som du aldrig har afløkket en

Laars? Gleden for at løbe til Julie kastede denne lykkelige Mand sig i en Lænestoel, for ret med Lyst at betragte dette henrykkende Skuespil. Frøgtter ikke, sagde han, da han saae vor Urolighed. Disse Fornøjelsens og Glædens Oprin udtrømme ikke Naturen uden for iøjens at besejle den med nyt Liv; de ere ikke farlige. Lad mig nyde den Lyksalighed, jeg smager og som I dele. Hvad maa den ikke være for eder? Jeg kjender intet Lignende, og jeg er den mindst lykkelige af Dem.

Af dette første Øjeblik, Mylord! kan De slutte Dem til de øvrige. Denne Gjenforening opvakte i hele Huset Gjenlyd af festlig Glæde, og en Gjæring, som endnu ikke er dæmpet. Julie uden for sig selv, var i en Bevægelse, jeg aldrig tilforn har set hende i. Det var umueligt at tænke paa andet den hele Dag end paa at see hinanden, omfavne hinanden uafbrudt og med ny Henrykkelse. Man huskede ikke engang Apollosalen; Fornøjelse herskede overalt, man behøvede ei at tænke paa den. Herpe havde man Koldstidighed nok den følgende Dag at føje Anstalter til en Fests. Uden Wolmar havde alt gaaet bagud: enhver pynkede sig det bedste han kunde. Der blev intet andet Arbejde tilladt, end det der var
nød.

nødvendigt til Forlystelserne. Festen blev høitideligholdt, ikke med Pomp, men med sværmende Glæde; der herskede en Forvirrelse, som gjorde den behagelig; og selv denne Uorden var dens skønneste Prydelse.

Formiddagen henbragte man med at indsatte Madam D'Orbe i hendes Post som Korvalterinde eller Hovmesterinde, og hun havde saa travelt som et Barn med at gjøre sine Forretninger, hvilket skaffede os noget at lee af. Da de Cousins traadde ind i Salen saac de paa alle Sider deres Navne i Stæ, dannede af Blomster. Julie gjættede strax hvorfra det Indfald kom; hun omsavnede mig med en henrykkelsesfuld Glæde. Claire betænkte sig paa at gjøre det samme tvertimod hendes gamle Bane. Wolmar brød hende derfor, og rødmende besluttede hun at følge sin Cousins Exempel. Denne Rødme, som jeg alt for vel mærkede, gjorde et Indtryk paa mig, som jeg ei kan forklare; men jeg følte mig ikke uden Rørelse i hendes Arme.

Om Eftermiddagen opholdt man sig i Fruentimmerstuen, hvor der blev givet et smageligt Aftensmaaltid og hvor Wolmar og jeg for best Gang fik Tilladelse at komme. Mandfolkene stode efter Skiven om en Dramie, som Madam

dam

dam D'Orbe havde udsat. Den Fremmede fik den, skøndt han var mindre øvet end de andre; Claire kom temmelig godt derfra ved sin Behændighed. Selv Hans traf, men vilde ikke modtage Præmien; alle hans Kamerater tvang ham til dette Afslag, og De kan vide at denne Uegennyttighed fra deres Eide ikke var spildt.

Om Aftenen forsamlede hele Huset sig, som var forøget med tre Personer, til Dands. Claire saae ud som om hun var bleven pyntet af Gratiernes Hænder. Aldrig havde hun været saa glimrende, som hun denne Dag var. Hun dandsede, hun snakkede, hun loe, hun bestyrede Huset; hun overkom alt. Hun havde svoret paa at hun skulde udmatte mig; og efter fem eller sex meget raske Kontradandse uden Dusterum, glemte hun ikke den sædvanlige Bebreidelse, at jeg dandsede som en Philosoph. Jeg sagde hende at hun dandsede som et Spøgelse og gjorde ikke mindre Stoi; og at jeg frygtede for at hun hverken vilde lade mig have No Nat eller Dag. — Tvertimod, sagde hun, det er just det der vil bringe Dem i god Søvn, og i det samme tog hun mig op igjen til Dands.

Hun var utrættelig; men saaledes forholdt det sig ikke med Julie; hun kunde neppe staae;

hendes Knæer gittrede, naar hun dansedes; hun var alt for meget rørt til at være glad. Etundom saae man Glædestaarer trille ned fra hendes Dine; hun betragtede sin Cousine med et Slags Henrykkelse; hun vilde gjerne ansee sig for den Fremmede, som man gav en Fæst, og Claire for Konen, der styrede Huset. Efter Maaltidet kastede jeg Kafetter, som jeg havde ført hjem fra China og som gjorde megen Virkning. Vi vangede langt ud paa Matten; endelig maatte vi skilles ad. Madam D'Orbe var træt, eller burde i det mindste være det, og Julie vilde at man skulde gaae tidlig til Sengs.

Lidt efter lidt kom Roligheden igjen, og med den kom Orden. Claire, saa overgivet hun end er, kan dog tage en Tone, naar hun vil, der er myndig og bydende. Hun har god Forstand, ypperlig Dømmekraft, Wolmars Skarpsyn, Julies Godhed, og kjøndt hun er overmaade velgjørende, viser hun dog i den Henseende meget Overlæg, saa at, uagtet hun ung er bleven Enke og har paataget sig det ædle Op-
syn med sin Datter, have dog hverken dennes eller hendes egne Midler tabt i hendes Hænder; altsaa har man ingen Grund til at frygte for, at Huset, under hendes Tilsyn, ei skulde være saa godt bestyret som tilforn. Dette skaffer

Julie den Fornøjelse, at hun gandske kan overlade sig til de Sysler, der ere mest efter hendes Smag, nemlig Børnenes Opdragelse; og jeg tvivler aldeles ikke om at Henriette jo har usigelig megen Nytte af alt det Arbeide, som den eene af hendes Mødre skaaner den anden for. Jeg siger hendes Mødres thi naar man seer den Maade, hvorpaa de begge leve med hende, er det vanskeligt at sige, hvo af dem, der er den rette; og de Fremmede, som ere komne her i Dag, ere eller synes at være i Tvivl derom. Begge kalde hende uden Forskjæl Henriette eller min Datter. Hun kalder den eene Mama og den anden lille Mama; i Dyrigt hersker den samme Omhed paa begge Sider; hun lyder ligesaa vel den eene som den anden. Naar man spørger dem, hvem hun tilhører svarer begge: mig. Naar man hører Henriette ad, faaer man at vide at hun har to Mødre; i det mindste sættes man i Forlegenhed. De mest skarpsnede erklære sig dog omsider for Julie. Henriette, hvis Fader var blond, er blond som Julie og ligner hende meget. En vis Moderømhed maler sig mere i hendes Dine end i Claires. Den lille taler i Julies Nærvarrelse i en mere ærbødig Tone og er mere opmærksom paa sig selv. Ofte høje

er, hun sig massinmassigen til Siden, fordi Julie som oftest har noget at sige hende. Man maa tilstaae, at af alt hvad man kan see, er Fordelen paa lille Mamas Side, og jeg har lagt Mærke til, at denne Feiltagelse er begge Cousinerne saa behagelig, at den undertiden kunde ansees for frivillig og som et Middel for dem at vise hinanden deres Hylning.

I disse Dage, Mylord, mangler intet uden De. Naar De kommer her, maatte man tænke ilde om ethvert Menneske, hvis Hjerte vilde søge paa den øvrige Jord de Døder og Fornøjelser, som han i dette Hus et kunde finde.

VI. B r e v.

Fra Saint-Preux til Mylord Edouard.

Nu i tre Dage har jeg hver Aften forlagt paa at skrive Dem til. Men efter et besværligt Dagsarbejde overfalder Sønnen mig, naar jeg kommer hjem; om Morgenen, saasnart Dagen gryer, gaar jeg til mine Forretninger. Et sødere Hus end Binens vakker i mit Soverstue en velslystfuld Uro, og jeg kan ikke røve

et

et Øjeblik fra de Fornøjelser, der ere blivne mig saa ganske nye.

Jeg begriber ikke, hvilket Opholdsted der kunde vorde mig ubehageligt i det Selskab; jeg har: men kan De vel gætte, hvorfor Clares behager mig i og for sig selv? Jo fordi jeg der føler mig ret paa Landet, og fordi det er den første Gang jeg kan sige saa meget. Folk i Stæderne kunne ikke elske Landet; de forstaae ei engang at være der; og naar de ere der, vide de neppe hvad man foretager sig. De skamme sig ved Landets Skoler og Fornøjelser; de kjende dem ikke; hjemme hos dem ere de som paa et fremmed Sted, og jeg forundrer mig ikke over at de kjede sig. Man maa være Landmænd paa Landet, eller slet ikke komme der; thi hvad skal man gjøre der? Indbyggerne i Paris, som troe de reise paa Landet, reise ikke; de føre Paris med sig. Sængere, Skjønnere, Mænd, Forfattere, Snyltegjæste ere det Følge, der ledsage dem. Spil, Musik, Komødie ere det deres eneste Syffel *). Deres

Bord

*) Man kunde lægge Jagten til. Men selv den gjør man saa lidt af, og tager sig den saa mageligt, at det ei er den halve Bevægelse eller Fornøjelse ved den. Dog jeg vil her ikke

Word er dækket ligesom i Paris; de spise paa samme Tid, man opvarter dem med de samme Rætter, og med den samme Dragt; de gjøre de samme Ting; saa meget koster det at være der; thi hvor rig man end kan være, og hvor megen Umage man end gjør sig, føler man altid noget Savn, og man kan dog ikke bringe Paris hest og holden med sig. Saalebes flyer den Afvevling, der er dem saa kjær, for dem; de kjende kun een Maade at leve paa og kjede sig bestandig.

Landligt Arbeide er behageligt at skue, og er i og for sig selv ikke saa morsomt, at det skulde opvække Medlidenhed. At det har offentlig og privat Nytte til Gjenstand gjør det behageligt, og dernæst at det er Menneskets første Kald; det vækker hos Forstanden en behagelig Forestilling og i Hjertet Mindet af Guldalderen. Indbildningskraften bliver ikke Kold ved Synet af Jorddyrkerens og Høstmandens Synler. Det simple Hyrde- og Landliv har altid noget, der rører. Naar man bekrægter Engene fulde af Folk, der brede Hæer
ud

ikke indlade mig i den Artikel om Jagten; den er alt for vidtløftig, til at blive afhandlet i en Anmærkning. Jeg faaer maaskee Leilighed til at tale andre Steder om den.

id og nynne deres Sang, og Hjørdet der hlyt og her trippe omkring, føler man sig bevæget uden at vide hvorfor. Saaledes formilder Naturens Stemme stundom vore vilde Hjerter, og skjøndt vi høre den med frugtless Længsel, er den dog saa sød, at vi aldrig høre den uden Fornøjelse.

Jeg tilstaaer at den Elendighed, der hviler over Landet paa visse Steder, hvor Tolderen opsluger Jordens Grøde; jeg tilstaaer at en gjærrig Forpagters fortærende Graadighed og en umenneskelig Godseiers ubøjelige Haardhed udslette meget af dette Maleries Skjønhed. Bancrøve Heste, færdige at styrte under Slagene; ullykkelige Bønder udsuede af Hunger, segnesfærdige af Mæthed, og indhyllede i Pjalter; og brostfældige Landsbyhytter, frembyde et for Diet sørgeligt Syn. Man maa næsten græmme sig over at være Menneske, naar man tænker paa de Ulykkelige, hvis Blod man maa sue. Men hvilken Henrykkelse at see gode og fornuftige Forvaltere bruge Jordens Dyrtning som et Middel til at gjøre Godt og som en Kilde til deres Fornøjetter og Glæder; at see dem med fulde Hænder udstrøe Forsynets Belsignelser, og rundeligen ernære alt hvad der omringer dem, Mennesker og Creature, af de
Gæ

Gaver med hvilke deres Hollanderier, deres Kjældere, deres Kornlofter ere fyldte; — at see dem opdyngte Overflødighed og Glæde rundt omkring dem; og gjøre det Arbeide, der beriger dem, til en evig Fæst! Hvorledes kan man losrive sig af den søde Drøm, som disse Gjenstande bysse i? Man glemmer sin Tidssalder og sine Samtidige; man henflyttes i Patriarkerne's Tider; Man vil selv lægge Haand paa Verket, dele landligt Arbeide, og den Lyksalighed, som man seer er forbunden dermed: O Kjærligheds og Uskylds svundne Tid! Da Korneerne vare smukke og sædelige, da Mændene vare oprigtige og levede fornøiede! O Rachel! fortryllende og saa bestandigen elskede Pige, lykkelig den der for at faae dig, ikke angrede paa fjorten Trældomsaar! O Raemis blide Datter, lykkelig den gode Olding, hvis Fødder og hvis Hjerte du varmede! Nei, aldrig hersker Skjønhed med mere Bælde end midt i landlige Øyler. Der er Gratiernes Throne, de Gratiens, hvormed Uskyld pryder og hvormed Munterhed fryder, de Gratier, som man maa tilbede mod sin Villie! Tilgiv, Mylord! jeg kommer nu tilbage til os.

Allerede for en Maaned siden fremstøndte Efteraarsvarmen Vinhestens Tid, og den første

ste

ste Ruthe -gør nu at man har begyndt Arbeid
det *). Ranken, indhæget af et Stakitværk,
fremviser Klaserne, prunker med Fader Bacchi
Gaver, og synes at indbyde de Dødelige til at
brække den. Alle Biiinbjergene, besatte med den
ne velgørende Frugt, som Himlen tilbyder
Ulykkelige for at de ved den kunne glemme deres
Jammer; Larmen af Tønder, Kar og Legre-
fasser **), som man allevegne udbinder; Høst-
qvindernes Sang, hvoraf Højene gjenlyde; den
idelige Vandring af dem, der bære det høstede
til Pærser; Landredskabernes høse Lyd, der op-
liver til Arbeide; det elskværbige og indtryks-
fulde Billede af en almindelig festlig Fryd, som
synes i det Øjeblik udbredt over hele Jordklo-
den; endelig det taagefulde Slør, som Solen
om Morgenens opruller lig et Theaterforhæng,
for at blotte en saa tryllende Skueplads for
Diet, alt bidrager til at udbrede noget festligt,
og dette festlige vorder for Tanken saa meget
skjønnere, som man tænker sig at det er det ee-
ne

*) Man høster meget silbe i Waarlandet, fordi
den fornemste Høst bestaaer i hvide Vine og
Skulden i den Henseende er upyttig.

***) Et Slags Biiintar eller store Tønder bringeli-
ge der til Lands.

nefte, hvori Menneskene have vdtst at forene det Behagelige med det Nyttige.

Hr Wolmar, hvis bedste Jord bestaaer i Wiinland, har i Forveien gjort alle fornødne Anstalter. Wiinkar, Perse, Kjælder, Fade, vente den søde Druesaft, hvortil de ere bestemte. Madam Wolmar har paataget sig Indbøstningen; Valget af Arbeiderne; Arbeidets Indretning og Fordeling vedkommer hende. Madam D'Orbe bestyrer Høstgilderne, udbetaler Daglonnerne den dem bestemte Løn ifølge en opprettet Kontrakt, hvis Love her aldrig overskrædes. Mit Tilsyn bestaaer i at paasee Julies Anordninger ved Persen overholdte, da hendes Hoved ei kan taale Dampen af Wiinkarrene; og Claire har heller ikke forsømt at gotte sig over denne min Forretning, som en temmelig stærk Fristelse for en Svirebroder.

Saaledes er Dagværket fordeelt, og den almindelige Bestilling for at fylde ledige Timer er at høste Wiin. Hele Verden er paa Benene tidlig om Morgenen, man samles for at gaae i Wiingaarden. - Madam D'Orbe, der aldrig kan faae nok at bestille, paatager sig oven i Løbet, at skynde og skjænde paa de Doyne, og jeg kan rose mig af at hun stikker sig ved denne sin Forretning i Henseende til mig
med

med en stem Karvaagenhed. Den gamle Wazron spadserer med sin Flint medens vi alle arbeide; stundom kommer han og river mig ud fra Høstquindernes Selskab, at jeg skal gaae med ham og skyde Kramsfugle, i hvilken Anledning man ikke glemmer at sige, at jeg heme meligen har aftalt det med ham; derfor taber jeg lidt efter lidt Navnet Philosoph og faaer Navnet Dagdriver (feineant) isteden, hvilket i Grunden ikke er meget forskjelligt fra hint.

De seer af det jeg fortæller dem om Wazronen, at vort Forlig er oprigtigt, og at Wolmar har Grund til at være fornøjet med den anden Prøve *). Skulde jeg bare had til min

*) Dette vorder forstaaeligere ved følgende Uddrag af et Brev fra Julie, som ei er i denne Samling:

„Der har du, sagde Wolmar til mig, i
„det han tog mig assides, den anden Prøve,
„som jeg besluttede at sætte ham paa. Der-
„som han ei havde viist sig høflig mod din
„Fader, vilde jeg have fattet Mistillid til
„ham. Men svarede jeg, hvorledes skal man
„forene denne Høflighed og din Prøve med
„den Ufordragelighed (antipathie) du selv har
„fundet mellem dem? — den finder ei mere
„Sted sagde han; din Faders Fordomme have
„gjort

min Venindes Fader! Det, om jeg endog havde været hans Søn, kunde jeg ikke mere fuldkomment hædre ham. I Grunden kjender jeg intet ærligere, aabenhjertigere, ædlere og i alle Henseender agtværdigere Menneske end denne Adelsmand. Men han har særé og besynderlige Fordomme. Siden han er sikker paa at jeg ei kommer at tilhøre ham, er der ingen Slags Hæder uden han jo viser mig den, og just fordi jeg ikke er hans Svigersøn, vil han gjerne nedfatte sig selv under mig. Den eneste Ting, jeg ei kan tilgive ham, er at han midt i tiden, naar vi ere allene, spotter den formentlige Philosoph for hans foddums Formaning. Denne Spøg er mig bitter, og jeg optager den altid ilde; men han leer af min Bredde og siger: Fader os gaae ud og skyde Kransfugle

„gjort Saint-Preux alt det Onde, de kunde
 „gjøre ham. Han har nu intet mere i den
 „Henseende at frygte; han hader ham ikke
 „mere, han beklager ham. Baronnen frygter
 „paa den anden Side ikke mere for din Ven,
 „han har et godt Hjerte; han føler, at han
 „har gjort ham meget ondt, og han har
 „Medlidenhed med ham. Jeg indseer at de
 „meget godt kunne være sammen, og see
 „hinanden med Fornøjelse. Fra det Øjeblik
 „gjør jeg ogsaa sikker Regning paa ham.

fugle; det er at drive sine Bøiser vidt. Naar vi gaar, skriger han: Claire, Claire, god Aftensmad til din Læremester, thi jeg gaar ud for at skaffe ham Appetit. Og i Sandhed han løber gennem Biingårdene med sin Kline ligesaa rask som jeg, og skyder uforlignelig bedre. Det der paa en vis Maade giver mig Høvn over hans Spotterier, er, at han i sin Datters Nærværelse ikke tør knye, og den lille Eleve-indblæser sin Fader ikke mindre Erbdigdig end sin Lærer. Jeg kommer nu tilbage igjen til vor Biinhøst.

De otte Dage, som vi have anvendt paa dette behagelige Arbejde, er man dog endnu neppe paa Halvveien. Foruden den Bii, der er bestemt til Salg og almindeligt Husbehov, og som intet behøver at gøres ved uden at indbostes med Flid, laver den velgjørende Tryllerinde et andet Slags agte Bii til vore Drikkere, og jeg er selv Haandlanger til disse magiske Konster, hvorom jeg har talet, for at faae af eet og det samme Vinland alle Landes Bii. Snart lader hun Biindruflasserne dræbe, naar de ere moedne, og tørres i Solen paa Stammen; snart lader hun Druerne afplukke og udpiller Kernene førend hun kaster dem i Persetarret; saa lader hun og, førend Solen staaer

Aaer op, røde Druer indhøste, og bære værs
 somt til Versen, medens de endnu ere vaade
 af Duggen; af dem presser hun hvid Viin;
 hun laver tillige et Slags rød Viin ved at blande
 de Rost, der ved Jlden er bleven til en tyk
 Gøst, i Tønderne; slet og ret Viin tilvejes
 bringer hun ved ikke at lade den sætte sig (cuver)
 hun laver Malurtviin for Mavens *), og Mira
 Karviin af lagende Urter. Alle disse forskjel-
 ge Slags Vine tillaves paa en særegen Maade,
 og Tilfætningerne ere funde og naturlige; saas-
 ledes kan huslig Bindskibehighed gøtgjøre os
 Savnet af fremmede Landes Frembringelser og
 samle tyve Himmelegne under een eeneste.

De kan aldrig forestille Dem med hvilken
 Zøer, med hvilken Nøiterhed alt dette gaaer
 for sig. Man synger, man leer hele Dagen,
 og Arbeidet gaaer derfor saa meget bedre fra
 Haanden. Alle leve i den største Fortrolighed;
 Alle ere lige og Ingen glemmer sine Pligter.
 Damerne ere ikke stive; Bønderkonerne ere an-
 stændige; Mandfolkene ere lystige uden at være
 plumpe. Man tappes om at finde de bedste
 Gan

*) I Schweiz drikker man meget Malurtviin; og
 „man gjør i Almindelighed her mere Brug
 „af Lægedomsdrikke (infusions), da Urterne
 „Urter have mere Kraft end Gletternes.

Gange, sammensatte de bedste Fortællinger og sigte de bedste Indfald. Enigheden selv frembringer moersomme Trætter, og man driller hverandre blot for at vise hvormeget man er sikker paa hverandre. Man gaaer ikke hjem for at junterere; man henbringer hele Dagen i Wiingaardene; Julie har der ladet bygge et Opholdsted, hvor man kan gaae hen og varme sig, naar man fryser, og tye ind naar det regner. Man spiser med Bønderne og paa deres Tid, ligesaa godt som man arbejder med dem. Man spiser med Lyst deres grove Suppe-mad, men den er god, sund og fuld af ypperlige Høvevexter. Man skoggerleer ikke haanlig af deres snurrige Væsen og deres Bøndehøflighed; for ret at sætte dem i Lune, lempet man sig efter dem uden Evang. Denne Herodes Artighed undgaaer ikke Bøndernes Opmærksomhed; de føle den meget vel; og da de see at man gjerne rømmer sin Plads for dem, holde de sig saa meget villigere paa deres egen. Til Middagsbordet bringer man Børnene med, og de henbringe det Øvrige af Dagen i Wiingaarden. Med hvilken Glæde see ikke de gode Bønder disse Børn komme, „O lykkelige Smaa! raabe de i det de trykke dem i deres kraftfulde Arme, den gode Gud for-
læn-

lange eders Liv, skulde det endog skee paa vor Bekostning! ligner eders Haar, der, og Moder, og vorder, som de, Landets Belsignede!" Naar jeg tænker paa at de fleste af disse Mennesker have baaret Baaben og forstaae at føre Kaarden og Musketen ligesaa godt som Rankekniven og Hakken (la serpette et la houe); naar jeg sees Julie midt iblandt dem, saa fortryllende og saa agtset, tilligemed hende og hendes Børn, at modtage værende Befaldsyttringer, gjenkalder jeg mig den berømte og dydige Agrippine, der viste Germanikus's Tropper sin Søn. Julie! uforglignelige Kone! du udøver i dit simple Privatliv Dydens og Velgjørenhedens vindskrænkede Balde; Du er for hele Landet en kjær og hellig Skat, som enhver vilde forsvare og beholde, om det endog skulde koste hans Blod, og du lever sikkrere og mere hæderfuldt mellem et heelt Folk, som elsker dig, end Kongerne, omgjærdede af alle deres Soldater.

Om Aftenen kommer man alle sammen fornøjede hjem. Man føder og husker Arbejderne saalange Biinhøsten varer; endog om Søndagen, efter Aftensangen, samles man med dem, og danser indtil man spiser. De andre Dage skilles man ikke mere ad naar man kommer

mer

mer hjem, Baronen undtagen, der aldrig nyder Aftensmad, men lægger sig meget tidlig, og Julie, som gaaer op med sine Børn til ham, og bliver hos ham til han gaaer til Sengs. Naar dette undtages, blander man ikke Bylivet med Landlivet, fra det Dieblig man begynder paa Blindhøstens Sysler til man er færdig med dem. Disse Saturnfester *) ere meget behageligere og fornuftigere end Romernes; den konstlede Forstyrrelse, som herskede blandt dem, var alt for pralende til enten at være opbyggelig for Herren eller Trællen; men den søde Lighed, som hersker her, fremmer Naturens Orden, bidrager til Opbyggelse baade for den eene og den anden, og knytter Venstabsbaandet mellem alle **).

Santi.

*) Fester hos Romerne til Guden Saturns Ære; paa disse Fester opvartede Herrerne deres Tjenere eller Slaver ved Bordet, og beværtede dem prægtigen.

Oversætteren.

**) Naar en almindelig Samfundsfest, der er ligesaa behagelig for dem, der nedlade sig, som for dem, der opbøies, paa den Maade kan have Sted, følger da ikke deraf, at alle Stænder i og for sig selv ere lige gode (indif.

M

serens)

Samlingsstedet er en gammeldags Sal med en stor Kamin, hvori man lægger stikkelig Ild. Bærelset oplyses af tre Lamper, som Wolmar har forsynet med Blikhætter, for at optage Røgen, og faste Lysningen tilbage. For at forekomme al Misundelse og alt Savn, tager man sig vare for at prunke med noget, i disse gode Folks Nærværelse, som de ei kunne finde hjemme hos dem selv, eller vise dem anden Overflødighed end Balget af det Gode i de almindelige Ting, og en større Gævmildhed i Beværtningen. Aftensmaden sættes paa to lange Borde. Festers sædvanlige Overdaad og Pragt sees ikke her, men Overflødighed og Glæde findes i dette Selskab. Alle sætte sig

ferens) saafremt man kun kan og vil undertiden træde ud af dem? Tiggerne ere ullykkelige, fordi de altid ere Tiggere; Kongerne ere ullykkelige, fordi de altid ere Konger. Middelftænderne, som man lettere kan træde udaf, frembyde Fornøielser baade over og under sig; de udvide ogsaa deres Sønners Indsigter ved at give dem Leilighed til at kjende flere Fordomme og sammenligne flere Stillinger i Livet. Dette er efter mine Tanker Hovedgrunden, hvorfor man i Almindelighed finder lykkeligere og fornuftigere Mennesker i Middelftænderne end i de andre.

fig ved 'et Bord; Herkøb, Daglønnere, Tjenestefolk; enhver reiser sig uden Forskjel, for at gjøre Opvartning; her finder ingen Udelukkelse, intet Fortrin Sted, og Opvartningen gaaer for sig med Tæffelighed og Forsnielse. Man drikker med Fornuft; Friheden har ingen andre Grændser end Belansthængighedens. Det saa agtede Herkøbs Nærværelse tilbageholder alle, men dette hindrer dog ingen fra at være lystig og glad. Er der nogen, som glemmer sig selv, spilder man dog ikke Festens Glæder ved Grettefættelser, men han vorder den følgende Dag uden Naade affædiget.

Jeg benytter mig ogsaa tilstrækkeligt af Landets og Aarstidens Forsnielser. Jeg tager mig nu igjen den Frihed, at leve paa Walliserisk Maneer; jeg drikker temmelig ofte den rene skjære Viin, men jeg drikker den aldrig, uden een af Cousinerne har skænket den. De paatage sig at bestemme min Tørst efter mine Kræfter, og at skaae min Fornuft. Hvo forstaaer vel bedre end de, hvorledes den skal styres; hvo kjender bedre den Kunst, at berøve eller gjengive mig den? Naar Dagens Arbejde, det lange og lystige Maaltid lægge mere Kraft i den Viin, der skænkes af disse

kjære Hænder, giver jeg min Munterhed Luft, uden Evang; de have ikke længer noget, som jeg skal tie med, ikke noget, som den vise Bolmars Nærværelse forbyder mig at sige. Jeg frygter ikke mere for, at hans oplyste Dje skuer i mit Jnderste, og naar en om Erindring vil opstige der, bringer et Blik fra Julie mig strax til at rødme derover.

Efter Aftenmaaltidet vaager man endnu een Time eller to og bryder Hamp; enhver synger verelvits sin Sang. Undertiden synge Høstqvinderne allesammen i Chor eller Solo, og i Dinvæd. De fleste af disse Sange ere gamle Rjæmpeviser, hvis Toner just ikke ere meget opbyggelige; men de have et Oldtidsprag, og noget behageligt, der, naar man længe hører dem, rører. Ordene ere simple, naturlige, ofte melankolske, men dog behagelige. Vi kunne ikke bare os, Claire for at smile, Julie for at rødme, og jeg for at sukke, naar vi i disse Sange gjenfinde alle de Konstgreb, og de Udtryk vi fordum have besjænt os af. Ved at kaste Øjnene paa disse to og gjenkalde mine fjerne Dage, gjennemfører en hæftig Gysen mig, en utaalelig Vægt hviler paa mit Hjerte, og efterlader et smertefuldt Indtryk, som med Nøie udslættes. I

den

denne Nattefiddens finder jeg noget Fortryllende, som jeg ej kan forklare Dem, og som dog er mig meget tungt. Dette Samfund af forskellige Stænder, Syglernes Simpelt, Forestillingen om qvægende Hvile, om Samdragtighed og Stolighed, Følelsen af den Fred, som meddeles Sjelen, har noget Sædt ved sig, der gjør enhver oplagt til at finde disse Sange mere fornøjelige. Samlyden af Qvindestemmerne mangler ikke Liffighed. Jeg for min Deel er overbevist om, at ingen af al Harmoni er saa skjøn, som en harmonisk Sang; og at vi behøve musikalsk Samklang dertil, er fordi vi have en fordærvet Smag. Og findes ikke i Grunden al Harmoni i en Stemme? Hvad kunne vi føje dertil uden at forstørre de Forhold, som Naturen har lagt i harmoniske Toner's relative Kraft? Betage vi ikke disse Forhold strax noget? Naturen har gjort alt paa den bedste muligste Maade, men vi ville gjøre det endnu bedre, og fordærve saaledes det Høle

Der hersker en stor Rappelyst saavel i Hensende til dette Aftenarbejde, som i Dagværket; og et lidet Puds, som jeg i Gaar vilde benytte mig af, paadrog mig en Smule Skam. Da jeg ikke er af de hurtigste i Hæmpbrydningen,

gen, og tillige ofte har Tankerne andensteds, foretog jeg mig af Kjedsommelighed over stedse at blive dædlet, som den, der gjorde mindst Arbejde, at liste mine Naboers Hampstikker saa sagtelig til mig med Foden, for at gjøre min Bunke større; men den ubarmhjertige Madam d'Orbe, der mærkede det, gav Julie et Bink, og da hun havde grebet mig i Gjærningen, kjændte hun mig alvorlig ud. — „Hr. Skjalmsmester, sagde hun ganske højt, „ingen Kneb, om det endog er for Svag; „det er paa den Maade, man vænner sig til „for Alvor at blive en Slynge, og det som „være er, fremdeles at drive Spøg dermed.

Saaledes henbringes Aftenstunden. Naar Sengetimen nærmer sig, siger Madam Bolsmar, lader os brænde et Fyrværkeri af! Strax tager enhver sit Bundt Hampstikker; dette er et hæderfuldt Tegn paa hans Flid; man bærer Bundterne i Triumf over Gaarden, samler dem i een Dynge, og gjør et Sejers- tegn af dem; men ikke alle, der ville, nyde denne Ære; Julie tilkjender Vedkommende den, ved at række ham eller hende, der den Aften har gjort det meste Arbejde, et Fakkel; er det Julie selv, da tilegner han sig Æren uden Omstændighed. Dens prægtige Ceremoni

ledsages af Bifaldsraab og Haandklappen; Champstikkerne frembringe en klar og glimrende Gld, der flammer mod Skyerne; en sand Glædens Gld, omkring hvilken man hopper og leer. Derpaa faaer hele Forsamlingen noget at drikke; enhver drikker paa Sejrvins deres Sundhed, og gaaer derfra til Sengs, fornøiet med en Dag, der er henbragt i Arbejde, Lystighed, og Uskyld, og man er ikke misfornøiet over at begynde den følgende Dag, Overmorgen, kort, sit hele Liv paa samme Maade.

VII. B r e v.

Fra Saint-Preux til Hr. Wolmar.

Nyd kjære Wolmar! Frugten af Deres Beskræbelse. Modtag den Hylde, som et luttret Hjerte yder Dem, det Hjerte, De med saa megen Møje har gjort værdigt til at ofres Dem. Aldrig foretog nogen sig, hvad De har foretaget Dem; aldrig forsøgte nogen paa, hvad De har udført; aldrig nærede nogen erkjendelig og om Barm den Følelse, som de har indblæst mig. Min Sjæl havde
tabt

tabt sin Kraft, sin Fryghed, sit Bæsen;
De har gjengivet mig alt. Jeg var død for
Dyd og Lyksalighed, og jeg skylder Dem dette
moraliske Liv, hvortil jeg føler mig gjenfødt.
O min Belgjører, min Fader! om jeg end
overgiver mig gandske til Dem, kan jeg dog
ikke ofre dem andet end de Gaver, jeg har
faaet af Dem.

Skal jeg tilstaae Dem min Svaghed og
min Frygt? Indtil dette Djeblig har jeg al-
drig troet mig selv ret. Der er ikke otte
Dage siden jeg rødmede over mit Hjerte, og
troede at Deres Godhed spildt. Det Djeblig
var grusomt, og nedslaaende for Dyden;
lovet være Himlen, lovet være De! det
svandt for aldrig mere at komme tilbage! jeg
troer mig nu ikke mere helbredet, fordi De
siger det, men fordi jeg føler det. Jeg be-
høver nu ikke mere, at De skal svare for
mig; De har sat mig istand til at svare for
mig selv. Jeg har maattet skilles fra Dem,
og hende for at overbevises om, hvad jeg
kunde være uden eders Hjelp. Fjærnt fra de
Steder, hun beboer, skal jeg lære ikke mere
at frygte for at nærme mig dem.

Jeg har skrevet omstændelig til Madam
d'Orbe om vor Reise. Jeg vil derfor ikke
her

her gjentage det. Jeg vil gjerne, at De veed alle mine Svagheder, men jeg har ikke Styrke til at fortælle Dem dem. Kjære Wolmar, det er mit sidste Fejltrin; jeg føler mig allerede saa langt borte fra det, at jeg ej tænker derpaa uden Stolthed; men Djeblippet, hvort jeg begik det, er endnu saa nær, at jeg ej uden Vanskelighed kan tilstaae det. De, der veed at tilgive mine Bildfarelser, skulde De ikke ville tilgive mig den Skamfuldhed, der har frembragt Fortrydelsen?

Intet fattes mere til min Lyksalighed: Mylord har sagt mig alt. Kjære Ben! jeg skal altsaa være hos Dem? jeg skal opdrage Deres Børn? Den Ældste af tre skal opdrage de to andre. Med hvilken ivrig Længsel har jeg ikke ønsket det! Hvor meget fordoblede ikke det Haab, at vorde funden værdig til en saa fjer Forretning, mine Bestræbelser, at de kunde svare til eders! hvor mange Gange vovede jeg ikke at vise Julie min Omhyggelighed i den Henseende! med hvilken Glæde togkede jeg ikke ofte til min Fordeel, Deres og hendes Samtale! Men skjønt hun vel sølede min Jær, og syntes at billige Hensigten af den, saae jeg dog at hun ikke nøie nok forstod mine Planer til at vove at tale aabent:
hjer

Hjertigere med mig derom. Jeg indsaae at man maatte fortjene denne Ære, og ikke bede om den. Jeg ventede af Dem og hende det Vant paa Eders Tillid og Agtelse. Jeg er ikke bleven bedragen i mit Haab; mine Venner, troer mig, I skulle aldrig vorde bedragne i Eders!

De veed, at jeg i Overeensstemmelse med vore Samtaler om Deres Børns Opdragelse havde udkastet nogle Ideer paa Papiret, paa hvilke hine Samtaler havde bragt mig, og som De billigede. Siden jeg rejste, er jeg falden paa nye Betragtninger over samme Gjenstand; og jeg har bragt det Hele i et Slags System, som jeg skal meddele Dem, naar jeg nøjere har drøftet det, at De ogsaa kan prøve det. Jeg haaber ikke, førend efter vor Ankomst til Rom, at kunne bringe det saa vidt, at jeg tør vise Dem det. Dette System begynder, hvor Julies ender, eller rettere sagt, det er ikke andet end en Fortsættelse og Udvikling af hendes, thi alt bestaer i at man ej fordærver Naturmennesket, i det man indlemmer det i Selskabet.

Jeg er ved deres Bestræbelser igjen kommen i Besiddelse af min Fornuft, mit Hjerte er bleven frit og sundt; jeg finder mig elsket af
alt,

alt, hvad der er mig kjert; den meest fortryllende Fremtid maler sig for mig; min Scilling burde være fornøielig for mig; men det er engang bestemt, at jeg aldrig skal have Fred i Sjelen. Ved at nærme mig Maalet for vor Rejse, seer jeg Tidspunkten for min ædle Vens Skjebne; det er mig, der, saa at sige, skal bestemme den. Kunde jeg i det mindste een Gang gjøre for ham, hvad han saa ofte har gjort for mig! Kunde jeg værdigen opfylde den største, den vigtigste Pligt i mit Liv! Kjere Wolmar! jeg bærer i mit Jnderste alle Deres Formaninger; o! at jeg ogsaa kunde bære Deres Biiidom med mig, for at forstaae at føre mig Deres Lærdomme til Nytte! O! at jeg engang kunde see Edouard lykkelig: dersom vi efter hans og Deres Plan samles for aldrig at adskilles, hvad behøver jeg da at ønske mere? Een eneste Ting, hvis Opfyldelse hverken beroer paa Dem eller paa mig, eller paa nogen i Verden, men paa ham der lønner Deres Rones Dyder, og tæller i Lønsdom Deres Velgjerninger.

VIII. Brev.

Fra Saint-Perux til Madam d'Orbe.

Hvor er De, fortræffelige Cousine! hvor er De, mit Hjertes elskværdige Fortrolige! dette svage Hjertes, som De med saa megen Røst deler, og som De saa mange Gange har trostet? Kom! Lad det i Deres Barm i Dag udøse Tilstændelsen af sin sidste Vildfarelse. Er det ikke Dem, det tilkommer stedse at luetre det, og kan det vel bebrejde sig de Fejltrin, det har bekjendt for Dem? Nej, jeg er ikke længer den samme, og denne Forandring skyldes Dem: det er et nyt Hjerter, De har givet mig, og som ofrer Dem sin første Frugt; men jeg skal aldrig troe mig befriet fra det, jeg har forladt, førend jeg har nedlagt det i Deres Haand. O! De, der har seet dets første Dannelses, modtag ogsaa dets sidste Sukke!

Skulde De vel nogensinde have tænkt det? Det Djævelsk i mit Liv, jeg har været meest fornøjet med mig selv, var, da jeg skiltes fra Eder. Ved at forlade mine vildfarende Veje, bestemte jeg dette Djævelsk til Tidspunktet for min sildige Omvendelse. Jeg begyndte endeligt
at

at betale Venfjabs store Gjæld ved at løsrive mig fra et saa elsket Opholdssted, for at følge en Belgjører, en Vits, der, foregivende at behøve mine Bestræbelser, satte Udfaldet af sine egne paa Prøve. Jo mere smertefuldt Afrejsen var mig, jo mere Ære fandt jeg i denne Opofrelse. Efterat have spildt Halvdel af mit Liv paa at nære en ulykkelig Venskab, helligede jeg den anden Halvdeel til at retfærdiggjøre den, og ved mine Dyder, at yde den Gjenstand, der længe havde været Maalet for alle mit Hjertes Pængsler, en værdigere Hyløning. Jeg anskrev den første af mine Dage høit, paa hvilken hverken De eller hun, eller noget af alt, hvad der var mig kjert, behøvede at rødme over mig.

Mylord Edouard frygtede for Afstedtømmens omme Bitterhed; vi vilde derfor rejse uden at nogen skulde mærke det: men endskjønt alle sov, kunde vi dog ikke bortliste os fra deresaarvaagne Venfjabs. Da jeg mærkede at deres Dør stod paa Klem, og deres Kammerjomfrue paa Udkig; da jeg saae Dem komme os i Møde; da jeg treen ind, og fandt Thebordet dækket, bragte Omstændighedernes Lighed mig paa Tanken om andre Tider, og, i det jeg sammenlignede denne Bortreise med den,
hvis

Hvis Forestilling svævede for mig, følede jeg mig selv saa forskjellig fra det, jeg den Gang var, at jeg lykkedes mig med at have Edouard til Vidne paa denne min forandrede Stemning, og jeg haabede i Mejsland at kunne bringe hint uværdige Optrin i Besançon i Forglemmelse hos ham. Aldrig havde jeg erfaret saa meget Mod hos mig; jeg gjorde mig en Ære af at vise dem det; jeg syntes i deres Nærværelse at have saadan rast Bestemthed, som de aldrig tilforn havde opdaget hos mig, og jeg gjorde mig stolt af, at jeg dog i det Djeblik, jeg forlod dem skulde i deres Dine være, hvad jeg nu vilde blive! Denne Forestilling forsgede mit Mod; jeg fik mere og mere Kraft ved Tanken om Deres Agtelse, og maaskee havde jeg sagt Farvel med tørre Dine, dersom ikke Deres Taarer, der strømmede ned over mine Kinder, havde tvunget ogsaa mine til at flyde.

Jeg rejste med et Hjerte, besjelet af mine Pligter, især gjennemtrængt af dem, Deres Benskab paalægger mig, og fuldelig bestemt at anvende det Dvrige af mit Liv paa at fortjene det. Edouard gjennemgik strængt alle mine Fjestrin, og stillede for mine Dine et Skilderte, der just ikke var meget smigrende,

rende, og af hans retfærdige Strænghed i at hebrejde mig saa mange Svagheder, indsaac jeg at han ikke frygtede for at vorde skyldig i dem. Imidlertid lod han som han frygtede derfor, og han taledede med Engstelse om sit Rejse til Rom, og om de uværdige Forbindelser, der faldte ham did igjen imod hans Willie; men jeg sluttede dog let, at han forhølede sin egen Fare, for at gjøre mig mere opmærksom paa den; og for at bortfjerne mig saa meget længere fra den, jeg selv var udsat for.

Da vi nærmede os Villeneuve, faldt en Tjener, der reed paa en ussel Hest, af, og fik et lidet Stød i Hovedet. Hans Herre lod ham aarelade, og vilde ligge der den Nat. Vi spiste tidlig til Middag, og tog Heste for at rejse til Ber, og see Saltsyderiet. Da Mylord havde særdeles Grunde, der gjorde ham denne Undersøgelse vigtig, udfastede jeg Bygningens Tegning: først om Natten kom vi tilbage til Villeneuve. Efter Aftensmaaltidet snakkede vi sammen ved et Glas Puns, og sadde meget længe op. Da underrettede han mig om, hvad der paalaae mig at sørge for, og hvad der var gjort for at gjøre denne Plan udsørlig. De kan selv vide

hvilk

hvilken Virkning denne Efterretning gjorde paa mig; en saadan Samtale holdt Sønnen borte; endelig maatte vi dog gaae til Sengs.

Da jeg traadde ind i det mig bestemte Kammer, faldt det mig strax i Øjnene, at det var det samme jeg havde havt paa Rejsen til Sion*). Ved dette Syn følede jeg et Indtryk, som jeg vilde have Møje med at skildre Dem. Jeg blev sat i en saa haftig Stemning, at jeg troede i det Øjeblik, at vorde igjen alt, hvad jeg den Gang var. Ti Aar af mit Liv vare frundne, og alle mine Ulykker forglemte. Ak! denne vildfarende Drøm var fort! og det andet Øjeblik gjorde Bægten af alle mine fordums Møjer end mere trykkende. Hvilke sørgelige Betragtninger fulgte ej paa denne første Henrykkelse! hvilke smertefulde Sammenligninger fremstilledes ikke for min Aand! J, den første Ungdoms Trylleries, J, den første Elskovs velslystfulde Øjeblikke, hvorfor male J Eder endnu i dette Herte, der er bestormet af Utilfredshed, og sig selv til Byrde? O Tid! lykkelige Tid! du er ei mere! jeg elskede, jeg var elsket. Jeg overgav mig i Uskylds Fred

til

*) Hovedstaden i Walliserlandet.

til en gjensidig Elskovs-Henrykkelse, jeg smar-
gede med gjentagen og inderlig Bølelse den
vellystsvangre Fryd, hvorfor jeg levede.
Haabets behagelige Dunst berusede min Sjæl.
Sværmerie, Henrykkelse, og Sandsernes Ber-
dovelse røvede mig alle mine Evner. Ak!
paa Meilleris Klipper, midt om Vinteren,
midt blandt Gisstykkerne, hvor gyselige Af-
grunde laae for mine Øine, hvilket Væsen i
Verden nød en Lod, som kunde sammenlignes
med min vaa hine Steder? og jeg græd!
Jeg fandt mig beklagelsesværdig; og Sorgen
vovede at nærme sig mig! Hvad skal jeg
da gjøre nu, da jeg har ejet Alt, tabt Alt?
. . . . Jeg har vel fortjent min Elendighed,
da jeg saa lidet har følet min Lykke!
Da græd jeg Du græd! Ulyk-
kelige, Du græder ikke mere Du
har ikke engang Nøt til at græde
Hvorfor er hun ikke død! var jeg saa
forvoven, at attraae i mit hæftige Raserie.
Ja! jeg skulde da maaskee være mindre ulyk-
kelig; jeg skulde da tørde overlade mig til
min Kummer; jeg skulde omfavne uden Nag
hendes kolde Gravsteen; min Sorg skulde
være hende værdig; jeg skulde sige: hun hører
min Klage; hun ser mine Taarer; mine
D Sutte

Sikke røre hende; hun billiger og modtager min rene Hylding jeg skulde i det mindste have det Haab, at samles med hende Men hun lever; hun er lykkelig! Hun lever, og hendes Liv er min Død. Hendes Lyksalighed er min Straf, og Himlen; efterat have revet hende fra mig, røver mig endog den Fornøjelse at savne hende! Hun lever, men ikke for mig; hun lever til min Fortvivlelse. Jeg er hundrede Gange længere fra hende end om hun ikke var mere.

Jeg gik til Sengs med alle disse sørgelige Forestillinger. De forfulgte mig i Sovne, og blandede sig med søle Billeder. . . . Døds Grænse, Bee og Død malede sig i mine Dromme, og alle de Ulykker, jeg havde lidt, fik i mine Dine hundrede nye Ekklelser, for atter at pine mig. En Drom især, den grueligste af alle, blev ved at forfølge mig; det ene Spøgelsebillede efter det andet, det ene forvirrede Syn efter det andet tabte sig stedse i Følgende:

Jeg syntes at see Deres Venindes værdige Moder døende i sin Seng, og hendes Datter liggende paa Knæ for hende, henskeltende i Taarer, kysende hendes Hænder, og modra-
gende

gende hendes sidste Sukke, 'Jeg gjenfaae dette
Optrin, som De engang har malet mig, og
som aldrig skal udsettes af mit Minde. O!
min Moder! — sagde Julie i en Tone, der
gjennemborede min Sjæl — den der skylder Dem
Livet, røver Dem Deres. Ak! gjentag
denne Deres Belgjerning; uden Dem er det
kun for mig en uføkkelig Gave. — Mit Barn,
svarede hendes gamle Moder Man
maa ikke sig i sin Skjæbne Gud er
retfærdig Du vil ogsaa vorde Moder
. mere kunde hun ikke tale. Jeg vilde
fæste Dinene paa hende, men jeg saa hende
ikke mere. Jeg saa Julie i hendes Sted;
jeg saa hende, jeg gjenkendte hende, kjendte
hendes Ansigt var dækket med et Slør. Jeg
gav et Skrig; jeg foer afsted for at tage
Sløret bort; Jeg kunde ikke naae det; jeg
udstrakte Armene, jeg arbejdede og kunde ej
røre noget. Min Ven! giv Dig tilfreds,
sagde hun med svag Stemme; det forfærdelige
Slør, der indholder mig, kan ingen Haand
tage bort. Ved disse Ord bævede jeg, og
gjorde et nyt Angreb, hvorved jeg vaagnede i
jeg fandt mig i min Seng, gandske-mat, og
gjennemblødt af Sved og Taarer.

Snart adsprededes min Skræk. Af Krafts løshed indslumrede jeg igjen; den samme Drøm forårsagede de samme urolige Bevægelser hos mig; jeg vaagnede, og sov tredje Gang ind. Stedse flyede dette sørgelige Syn, dette samme Dødens Billede, dette uigjennemtrængelige Elor for mine Hænder, og skjulte den døende Gjenstand for mine Øjne.

Da jeg sidste Gang vaagnede, var min Forfærdelse saa stor, at jeg ej mere kunde overvinde den, thiønde jeg var lysvaagen. Jeg kastede mig ned paa Gulvet ved min Seng, uden at vide, hvad jeg gjorde. Jeg begyndte at tumle omkring i Værelset, ræd, som et Barn, for Nattens Skygger; jeg var ligesom omringet af Spøgelses; hiin jamrende Stemme, hvis Lyd jeg ikke uden Skræk kunde høre, gjenslød i mit Øre. Dagstæret, som begyndte at oplyse Gjenstandene, omstøbte dem i alle de Skikkelser, som svævede for min oprørte Indbildningskraft. Min Angst fordobledes, og berøvede mig Forstanden. Med Nøje fandt jeg Døren, og flugtede fra mit Kammer. Jeg styrkede ind i Edouards, jeg trak hans Gardin tilside, segnede ned paa hans Seng, og raabte med qvalt Vandedræt: Det er forbi, jeg skal aldrig mere see

see hende! Han vaagnede i Forstrækkelse, sprang til sine Vaaben, da han troede sig overfalden af en Tyv. Men strax kjendte han mig; jeg kjendte mig selv igjen, og det var da den anden Gang i mit Liv, at jeg stod for ham i en Forvirrelse, som De let kan forestille Dem.

Han lod mig sætte mig, komme til mig selv igjen og tale. Saa snart han fik at vide, hvad der gik ad mig, vilde han slaae Tingen hen i Spøg; men da han mærkede at jeg var hæftig rørt, og at dette Indtryk ikke saa let kunde udslættes, forandrede han Tonen. De fortjener hverken mit Bønskab, eller min Agtelse, sagde han temmelig haardt til mig; dersom jeg havde gjort mig en Hjerbedeel saa megen Umage for min Tjener, som jeg har gjort mig for Dem, skulde jeg dog faaet en Karl af ham; men af Dem bliver der intet. — Ak! svarede jeg ham, det er alt for sandt. Alt det Gode, der var ved mig, kom fra hende; jeg kommer aldrig til at see hende mere; der er ikke mere ved mig. Han smilede og omfavnebe mig. — Berolige Dem, sagde han, i Morgen skal De være fornuftig. Jeg staaer Dem inde derfor. Derpaa drejede han Samtalen paa noget Andet, og foreslog mig

mig

mig at gaae ud. Jeg sagde ja dertil; man spændte for og vi flødde os paa. Da vi stege paa Bognen, hviskede han et Ord til Karlen, og vi droge bort.

Vi reiste uden at sige et Ord til hinanden. Jeg var saa søffelsat med min sørgelige Drøm, at jeg intet hørte og intet saa. Jeg lagde ikke engang Mærke til, at Søen, som i Gaar var paa min højre Haand, var nu paa min venstre. Kun Larmen paa Greenbroen rev mig udaf mine dybe Tanker, og gjorde mig, til min ubegribelige Forbavselse opmærksom paa, at vi var paa Tilbagevejen til Elarens. Om trent trehundrede Skridt fra Gitterværket, lod Mylord holde og sagde, i det han tog mig affides; De seer min Plan, den behøver ingen Forklaring. Gaae Sværmer! føjede han til og trykkede min Haand, gaae og see hende igjen! Lykkelig De, at De ingen andre viser Deres Daarshaber end Folk, der elske Dem? Skynd Dem, jeg bier paa Dem; men kom for alting ikke tilbage, førend De har sonderrevet det ulykkelige Slør, der er vævet i Deres Hjerne.

Hvad skulde jeg sige? Jeg gik uden at svare. Jeg drog affted med overilede Skridt, som sagtnedes, da jeg nærmede mig Huset,
og

og eftertænkte dette Foretagende. Hvilken Rolle skulde jeg nu spille? Hvorledes skulde jeg vove at vise mig? Under hvilken Maske skulde jeg skjule min uformodentlige Tilbagekomst? Med hvilket Ansyn skulde jeg undskylde min latterlige Skræk, og udstaae den ædle Bolmars foragtelige Blik? Jo mere jeg nærmede mig, jo barnagtigere forekom min Angest mig, og jo ynkeligere min Maragtighed. Imidlertid foruroligede endnu en sort Anelse mig, og jeg var langt fra at være beroliget. Stedse kom jeg nærmere; skundt langsomt, og jeg var allerede nær ved Gaarden, da jeg hørte, at Døren til Elyseum blev aabnet og lukket igjen. Da jeg ingen saae komme ud, gik jeg omkring udenfor, over Nabredden, langs med Volieren, saa langt som det var mig mueligt. Snart indbildte jeg mig, at der kom Nogen. Jeg lagde Øret til og hørte eder begge tale, og uden at det var mig mueligt at forstaae et eeneste Ord, fandt jeg i Lyden af Deres Stemme noget, jeg ved ej selv hvilket, Smægtende og Dint, som satte mig i Bevægelse, og i hendes, et hjertebrende og sødt Tonesald, som sædvanligt, men roligt og blidt, der bragte mig til mig selv igjen, og gjorde, at jeg virkelig vaagnebe af min Drom.

Paa

Daa Øeblikket fælede jeg mig saaledes for-
 andret, at jeg loe af mig selv og min ugrun-
 dede Angst. I det jeg forestillede mig, at
 jeg nu kun havde et levende Gjørde og nogle
 Emaacbukke at gaae forbi, for, at see hende
 levende og i fuld Sundhed, som jeg havde
 troet aldrig mere at gjensee, forsvær jeg for
 evig min Frygt, min Angest og mit Hjernes-
 sind, jeg overtalede mig uden Noie til at
 vende om igjen uden at see hende. Claire!
 jeg sværger Dem til, at jeg ikke allene ikke
 saae hende, men jeg gif endog tilbage stolt af
 at jeg ikke havde seet hende, at jeg ikke havde
 været svag og lettroende til Enden, og at jeg
 i det mindste havde gjort min Ven Edouard
 den Ære, at sætte ham over en Drøm.

Dette er, kjære Cousine! det jeg havde
 at sige Dem, og den sidste Betsendelse, der
 var mig tilbage, at gjøre Dem. Det øv-
 rige Onstændelige af vor Rejse er ikke mere
 interresserende; det er nok at forsikre Dem,
 at siden den Tid, har ikke allene Mylord væ-
 ret fornøiet med mig, men jeg er det endnu
 mere med mig selv, da jeg veed, at jeg
 fuldkommen er helbredet, meget bedre end han
 kan see det. Af Frygt for at levne ham en
 unyttig Mistro til mig, skjulte jeg for ham,
 at

at jeg ikke havde seet Eder. Da han spurgte mig om Eløret var borte, forsikkrede jeg ham det uden Betænkning, og vi have siden ikke talet mere derom. Ja, Cousine! det er for evig borte det Elør, hvori min Fornuft var indhyllet. Alle mine urolige Sværmerier ere dæmpede. Jeg indseer alle mine Pligter, og jeg elsker Dem. Begge ere I mig kjærere end tilforn; men mit Hjerte gjør ikke længer nogen Forskiel paa den eene eller den anden; det adskiller ikke mere de uadskillelige.

Vi kom i Forgaaers til Mayland. Vi reise herfra i Overmorgen. Om otte Dage gjøre vi Regning paa at være i Rom; og naar jeg kommer der, haaber jeg at finde Efterretninger fra Dem. Hvor jeg længes efter at see de to forunderlige Personer, der i saa lang Tid have forstyrret den største Mandes Rolighed! O Julie, o Claire! Man maatte være Eders Lige, for at fortjene at gjøre ham lykkelig.

IX. Brev.

Fra Madam d'Orbe til Saint-Preux.

Med utaalmodig Længsel ventede vi alle Efterretninger fra Dem, og jeg behøver ikke at sige Dem, hvor megen Fornøielse Deres Breve have gjort vort lille Selskab: men hvad De ej saa ligge skulde kunne gætte Dem til, er, at jeg maaskee i hele Huset er den, der mindst har glædet. De have alle faaet at vide, at De lykkeligen er kommen over Alperne, men jeg har troet at De var paa hiin Side.

Hvad den Beretning, De har givet mig om Deres Fæjse, angaar, da have vi intet sagt Baronen deraf, og jeg har kun oplæst for hele Huset nogle af Deres meget ubetydelige Betragtninger. Hr. Wolmar har været saa god, at han blot har drevet Spøg med Dem, men Julie har ikke kunnet ajenkalde sig sin Moders sidste Dieblikke uden nye Kummer, og nye Taarer. Hun har blot lagt Mærke til det af Deres Drøm, der igjen kunde vække hendes Sorg.

For min Deel maa jeg sige Dem, min Kjære Læremester! at det ikke er længere nyt for mig, at see Dem bestandig forundret over Dem selv, stedse begaae dumme Streger og

saa

ſaa igjen begynde at blibe fornuftig: thi De har længe henbragt Deres Liv med at bebrejde Dem den Dag i Gaar, og lykøſte Dem med den Dag i Morgen.

Jeg tilftader Dem ogſaa, at den ſtorre Prøve paa Mod, De viſte ved at vende tilbage, da De var kommen os ſaa nær, ikke ſynes mig ſaa beundringsværdig, ſom den forekommer Dem. Jeg finder den mere prærende end fornuftig; og jeg troer, at ved at tabe alt, vilde jeg ønske mig ſaa meget mindre Styrke, men lidet mere Fornuft. J. Anledning af den Maade, De gik bort paa, kunde man ſpørge Dem, hvad De var kommen hid for? De ſkammede Dem ved at viſe Dem; og det var viſt fordi De ikke torde viſe Dem, at de burde være undſelig; den Glæde, at ſee ſine Venner, maatte dog mange Gange kunde udſlette den Smule Miſforneſſe, ſom diſſe Venners Spot opvakte hos Dem. Maatte De ikke anſeet Dem ſaae lykkelig ved at ſaae os til at lee ad Deres forvirrede Mine? og jeg vædder, jeg vilde da ikke have gjort mig lykkelig over Dem; men nu gjør jeg det ſaa meget mere, uagtet jeg ej kan have den Glæde at ſaae Dem vred, og derfor lee ſaa meget hjerteligere af Dem.

Til al Uheld er der noget som er endnu værre, det er, at jeg har faaet al Deres Skræk uden at kunne berolige mig som De. Deres Drøm har noget rædsomt, der foruroliger og bedrøver mig, hvordan jeg end bær mig ad. Medens jeg læste Deres Brev, dablede jeg Deres Forvirrelse; da jeg havde læst det til Ende, dablede jeg Deres Sikkerhed. Man kunde ikke indsee, hvorfor De paa een Gang var saa bevæget, og blev siden saa rolig. Hvor sølsom at De beholdt de mørkeste Anelser lige til det Øjeblik, De kunde adsprede dem og ikke vilde? Et Skridt, en Bevægelse, et Ord og alt havde været forbi. De var bleven forskrækket uden Grund, og De er bleven beroliget paa samme Maade; men De har forplantet den Frygt paa mig, som De ikke har mere, og det er vist, at den eneste Gang De i Deres Liv har vist nogen Styrke, har De vist den paa min Bekostning. Siden Deres ulykkelige Brev kom, har jeg været saa beflemt, jeg har ikke nærmet mig Julie uden at skjælte for at miste hende. Hvert Øjeblik syntes jeg at see Dødens Blegghed i hendes Ansigt, og da jeg i Morgens trykkede hende i mine Arme, mærkede jeg at mine Taarer fald, uden at jeg vidste hvorfor? Dette Elor,

detre

dette Slør! det er, jeg veed ikke
hyorledes? et sørgeligt Forvarsel, der bebrø-
ver mig hver Gang jeg tænker derpaa. Nej
jeg kan ikke tilgive Dem, at det har staaet i
Deres Magt at rive Sløret tilside uden at
have gjort det, og jeg frygter saare for,
at jeg ikke faaer noget fornøjeligt Djeblif,
inden jeg seer Dem igjen hos hende. Tilaae
mig ogsaa, at De efter at have saalange
talet om Philosophie, endelig har vist Dem,
som Philosoph paa en saare utidig Maade.
Ak! drøm og see deres Benner, det er langt
bedre end at flye for dem, og vorde en, Viis.

Det lader af Wylords Brev til Hr. Wos-
mar, som om han for Alvor tænker paa at
komme og nedsætte sig hos os. Saasnart han
har fattet denne faste Bestlutning, og hans
Hjerte er bestemt, saa kommer begge lykkelige
og for bestandig tilbage! dette er vort lille
Samfunds Duské, og især Deres Venindes.

Clare d'Orbe.

E. S. Er det for Resten sandt, at De
ej har hørt noget af vor Samtale i Elyseum,
er det maaskee saa meget bedre for Dem; thi
De

De véd at jeg er saa nær til at see Folk uden
at de mærke mig, og skilt nok til at udgrine
Belureere.

X. Brev.

Fra Hr. Wolmar til Saint-Preur.

Jeg har skrevet til Mylord Edouard, og
talt med ham om Dem saa vidtløftig, at jeg
nu ba skriver Dem selv til, blot har at hen-
vise Dem til hans Brev. Deres Brev til
mig krævede maaskee fra min Side en venfska-
belig Gjengjæld, men at nævne Dem blandt
min Familie, behandle Dem som Broder,
som Ven, gøre den, der var Deres Elsker-
inde, til Deres Søster, overlade Dem saa
derlig Myndighed over mine Børn, afstaae
Dem mine Rettigheder efter at have tiltaget
mig Hævd paa Deres, see det er den Hoffig-
hed, hvortil jeg har troet Dem værdig.
Naar De fra Deres Side retfærdiggjøre min
Opførsel og mine Bestræbelser, forlanger jeg in-
gen anden Roes. Jeg har stræbt at have
Dem ved min Agtelse, og De mig igjen ved
deres Dyder. Enhver anden Lovtale maa al-
deles ikke finde Sted mellem os.

Langt

Langt fra at forundres over at see Dem foruroliget over en Drøm, indseer jeg meget mere ikke, hvorfor De bebrejder Dem, at De har været det. Jeg syntes dog, at for en Mand af System er en Drøm mere just ikke nogen Sag af Betydning.

Men det jeg helst skulde bebrejde Dem, er ikke saa meget Virkningen af Deres Drøm, som dens Indhold, og det af en Grund, der er meget forskjellig fra den, De kunde falde paa. En Tyran lod engang et Menneske hænges, som havde drømt, at han myrdede ham. Erindre Dem den Grund, som Tyrannen gav for dette Mord og gjør Anvendelsen deraf paa Dem selv *). Hvad? De rejser hen for at afgjøre Deres Bens Skjæbne og De tænker endnu paa Deres fordums Elskov! Naar ikke den foregaaende Aftens Samtaler havde været, kunde jeg aldrig have tilgivet Dem

- * Det Paastub, Tyrannen brugte til at besmykke den uretsfærdige Dødsdom med, var, at naar den Drømmende, ikke paaen havde baaret Handlingen i Tankerne, havde han heller ikke drømt om den. Denne Tyrannens Slutning var baade umenneskelig, og har Erfaringen med sig.

Oversætteren.

Dem den Drøm. Tænk om Dagen paa hvad De har at gjøre, naar De kommer til Rom, og da vil De om Natten drømme mindre om det, der foregaaer sig i Bevai.

Fanchon er syg; denne Omstændighed gjør at min Kone er saa syffelsat, at hun ikke har Tid at skrive Dem til. Her er altid nogen, der gjerne paatager sig den Forretning. Lykkelige unge Mand! Alt forener sig til Deres Lyksalighed: Dydens hele Løn søger Dem til at fortjene den. Hvad Belønningen for mine Velgjærninger angaaer, da bebyrd ingen uden Dem selv dermed; det er ene af Dem jeg venter den.

XI. Brev.

Fra Saint Preux til Hr. Wolmar.

Lad dette Brev blive imellem Dem og mig. Lad en dyb Taushed for evig skjule det dydigste Menneskes Vel-farelse. Til hvilket farligt Forretagerde finder jeg mig ikke forpligtet! O at jeg, min vise og velgjørende Ven! havde alle Deres Raad i min Sukommelse, som jeg har Deres Godhed i mit Hjerte! Aldrig har jeg
 saa

faa høiligen trængt til Klogskab, og aldrig har Frygten for at mangle den kunnet faa meget Skade den Smule, jeg har. Ak! hvor er Deres faderlige Omhu? hvor er Deres Formaning, Deres Kundskaber? Hvad skal der blive af mig uden Dem? I dette kritiske Djeblik vilde jeg give Alt mit Haab i Livet for at have Dem her i otte Dage.

Jeg har bedraget mig i alle mine Gienninger; jeg har begaaet lutter Fejltrin lige indtil dette Djeblik. Jeg frygtebe for ingen uden Marquisen. Forfækket efter at have seet hendes Skønhed og hendes Listighed, bestræbede jeg mig for gantse at iskrive hendes gamle Elfers Sjæl fra hende. Glad ved at kunne drage ham til den Side, hvorfra jeg efter min Mening intet havde at befrygte, taledede jeg med ham om Laura med den Agtelse og Beundring som hun havde indblæst mig; naar jeg fik løstnet det stærkeste Baand ved Hielp af et Andet, haabede jeg omsider at kunne sønderrive dem begge.

Han fojede sig strax efter min Plan, han overdrev endogsaa sin Højelighed; og for maaskee at straffe mit Overhang med en Smule Urolighed, fremkonstlede han en stor Omhed for hende end han virkelig troede at have.

Hvad maa jeg nu sige Dem? Hans Omhed er altid den samme, men den er ej længere konstlet. Hans Hjerter, udmattet af saa megen Kamp, har været i en Svagheds Tilstand, hvoraf hun har benyttet sig? Det vilde vorde vanskeligt for enhver Anden at nære en forstilt Kjærlighed i hendes Selskab; dette kan De selv slutte Dem til af Gjenstanden for den Lidenskab, der kvaler hende. Man kan i Sandhed ikke see dette ulykkelige Fruentimmer uden at røres af hendes Bæsen og Skabning. Et smægtende og veemodsblandet Præg af Rummer, der stedse maler sig i hendes fortryllende Måsn, og dæmper Frygheden i hendes Ansigtstræk, gjør hende behageligere, og i hendes af Bemod fordunklede Øjne blinker en mere gennemtrængende Gld, lig Soelstrålerne der glimter frem gennem Skyerne. Hendes Nidmygelse har endog alle Blufærdighedens Indigheber; man ser hende og beklager hende; man hører og ærer hende; kort, jeg maa til min Bens Retfærdiggjørelse sige: at jeg kun kjender to Mennesker i Verden, der kunne uden Fare være hos hende.

Han er vildfarende, Bolmar, jeg ser det, jeg føler det, jeg tilstaaer Dem det med et bedrøvet Hjerter. Jeg gysor ved at tænke
paa

paa, at hans Forbindelse endog kan bringe ham til at glemme, hvad han er, og hvad han skylder sig selv. Jeg skjælver for, at denne uforfærdede Kjerlighed til Dyden, der lader ham foragte den offentlige Mening, skal forlede ham til den anden Yvelighed, til at trodse Sammeligheds og Anstændigheds hellige Lov. Edward Bomston, indlads sig i et saadant Givtermaal! forestil Dem! for sin Vens Dine! som tillader det! som taaler det! og som skolder ham alt! Heller maa han udgive mit Hjerte med sin Haand, end vanbellige den saaledes.

Hvad skal jeg imidlertid gjøre? Hvorledes skal jeg bære mig ad? De kjender hans Haardhed. Man vinder intet med ham i fornuftige Samtaler, og hans egne ere paa nogen Tid just ikke skikkede til at neddæmpe min Frygt. I Hørningen lod jeg, som jeg ikke forstod ham. Jeg beraabte mig paa Fornuftens almindelige Grundsætninger, men han forstod mig ikke. Naar jeg søger lidt bybt at røre ham, svarer han mig med Gentænkter og troer at have gjendrevet mig. Bliver jeg ved, ophidses han, og taler i en Tone, som en Ven ikke vilde bruge og hvort Venkab aldrig

kan svare. Troe mig, jeg er ved denne Leilighed hverken frygtfom eller tilbagholden; naar man gjør sin Pligt, er man alt for meget fristet til at være stolt; men her kommer det ikke an paa Stolthed; det kommer an paa at være hældig; og mislykkede Forsøg kunne vorde de bedste Midler skadelige. Jeg vover næsten ikke at indlade mig i nogen Undersøgelse med ham, thi jeg føler hver Dag Sandheden af den Varsel, De har givet mig, at han er stærkere end jeg i Raisonnement, og at man ej bør opløse hans Brede ved Ordstrid.

I Dvrigt synes han noget kold mod mig. Man skulde næsten sige at jeg foruroliger ham. Hvorledes kan et Menneske, der i alle Henseender har saa mange Fortrin, fornetre sig ved et Djebligs Svaghed! Den store, den ædle Edouard Bonston frygter for sin Ben, sin Skabning, sin Lærling! Han synes endog, ifølge nogle Ord, som faldt om hans Elskovsvalg, i Tilfælde at han ikke givtede sig, at ville føre min Trost i Kristelse ved Hjælp af min Fordeel. Han veed meget vel, at jeg hverken bør eller vil forlade ham. O! Welmar! jeg skal gjøre min Pligt, og allevegne følge min Belgjører! Var jeg sej og nedrig, hvad vilde jeg vinde ved min Troloshed? Vilde vil Julie

lie og hendes værdige Egtefælle betros Deres
Værn til en Forræder.

De har ofte sagt mig, at de smaa Li-
denstaber aldrig tage fejl, men ile bestandig til
Maalet; de store derimod kan man væbne mod
dem selv. Jeg troede her at kunne gjøre Brug
af denne Grundsætning. Medlidenhed, Foragt
for Fordomme, Vane, fort, Alt hvad der
bestemmer Edouard i dette Tilfælde, bliver
ubemærkt ved sin Ubetydelighed og vorder næ-
sten uangribeligt, istedenfor at den ægte Kjer-
lighed er uadskillelig fra Edelmød, og man
ved den altid har nogen Magt over ham. Jeg
har forsøgt at gaae denne Gjenvej og tvivler
ej gandske om et lykkeligt Udfald. Dette Mid-
del synes grusomt, jeg har ikke valgt det uden
Ramp med mig selv. Imidlertid, naar jeg
tager Alt vel i Betragtning, troer jeg derved
at gjøre Laura selv en Tjeneste. Hvad kunde
hun vel gjøre i den Stand, hvortil hun kan
ophøjes, uden at vise sin fordums Skjændsel?
Men hvor stor kan hun werde ved at blive
hvad hun er! Kjender jeg derne forunderlige
Dige ret, er hun snarere skabt til at nyde sit
Doffer end Rangen, som hun bør afslaae.

Glaer dette Tilflugtsmiddel mig fess, har
jeg endnu eet nemlig Regjeringen paa Religio-
nens

nens Begne; men dette Middel skal ikke anvendes uden i yderste Nødsfald og i Mangel af Alt andet: det koster hvad det vil, jeg skal intet svare for at forkomme en uværdig og vanærende Forbindelse. O ansværdige Wolmar! Jeg gjør meget for Dærs Agtelse alle Djeblikke i mit Liv. Hvad Edouard end kunde skrive til Dem, hvad De end kunde faae at høre, saa er idre Dem at Lauretta Visana aldrig skal blive Lady Bonkton for alt hvad der er til i Verden, saa længe dette Hjerter banker i mit Bryst.

Billiger De mine Forholdsregler, behøver dette Brev intet Svar. Bedrager jeg mig, da undervis mig; men skynd Dem, thi der er ikke et Djeblik at spille. Jeg skal lade Adressen skrives af en fremmed Haand, gjør De det samme, naar De svarer mig. Naar De har undersøgt, hvad man bør gjøre, saa brænd mit Brev og glem dets Indhold. Dette er den første og eneste Hemmelighed, jeg skal skjule for begge Cousinerne. Dersom jeg mere kunde frelade mig paa min egen Indsigt, skulde endog De intet have faaet at vide herom *).

XII.

*) For ret at forståe dette Brev og det tredje i sjette Bind, maatte man kjende Lord Edouards

XII. B r e v.

Fra Madam Wolmar til Madam d'Orbe.

Posten fra Itallen syntes blot at vente paa det Djævelik Du reiste, for at komme ligesont til Straf fordi Du blot for dens Skyld, havde opsat Din Reise. Det er ikke mig, der har gjort denne skønne Opdagelse; det er min Mand, der har anmærket, at kjøndt Du havde ladet spænde for Klokken otte, dvælede Du dog med Reisen til Klokken Elleve, ikke af Godhed for os, men efter at have spurgt ti Gange om Klokken ikke var Ti, fordi det er sædvanligen paa den Tid Posten kommer.

Du er skudt, stakkels Cousine! Du kan ikke mere gaae fra det. Chaillots Anelse uagtet,

Edourds Tildragelser, og jeg havde i Forskningen bekvæmt at føje den til denne Samling, men ved nøjere at overtænke det, har jeg ej kunnet overtale mig til at fordærve to Elskendes simple Historie med hans romantiske Begivenheder. Det er bedre at overlade noget til Læserens egne Gissninger.

En kort Udsigt over Edouard Bonstons Liv, efter en Oversættelse af Forfatterens Haandskrevet, skal følge ved Slutningen af næstfølgende sieste og sidste Deel.

Oversætteren.

tet, har denne saa forvildede, eller rettere sagt, fornuftige Claire, ikke kunnet være det til Enden; nu er Du hildet i de samme Snarer, af hvilke Du gjorde Dig saa megen Umage at udvikle mig, og Du har selv ej kunnet beholde den Frihed, som Du gjengav mig. Nu kommer altsaa Røden til mig at lee; men, kjære Veninde! jeg maatte besidde Dit Erylerie og Dine Indtænder for at kunne spørge som Du, om stemme Svægen selv i en kjærlig, søm og hjertelig Tone. Og, hvilken Forskjæl paa os? Hvorledes skulde jeg være ublu nok til at drive Spot med et Onde, hvortil jeg er Marsag og som Du har taget paa Dig for at befrie mig for det? Der er ingen Følelse i Dit Hjerte uden det jo giver mit Grund til Erkjendelighed; Alt, endog Din Svaghed, er hos Dig Dydens Verk. Dette er det, der trøster og opmuntrer mig. Jeg maatte beklage og begræde mine Fjender; men man maa lee af den falske Undscelse, som bringer Dig til at rødme over en Tilbøjelighed, der er ligesaa ren som Du.

Lader os komme igjennem til den italienske Post og for et Øjeblik give slip paa al Moralisering; det vilde ellers være at misbruge alt for meget mine gamle Fædersnavne;

thi det er vel tilladt at bysse sine Tilhørere i Svun, men ikke at gjøre dem, utaalmodige. Nu da, hvad har Posten, som udeblev saa længe, medbragt? Intet uden Godt i Henseende til vore Benner's Sundhed, og det som mere er, et stort Brev til Dig. Ah! godt: jeg seer Dig allerede smile og faae Bejret igjen; men det ankomne Brev lader Dig end mere taalmebig vente paa hvad det indeholder.

Og det har endnu sin Bærdi, uagtet det har opvaakt Længsel; thi det aander en saa men jeg vil fortælle Dig Nyt, og det var sikkerlig ikke Nyt, hvad jeg nylig vilde have sagt Dig.

Med dette Brev er der kommen et andet fra Mylord Edouard til min Mand med mange venstfabelige Hilsener til os; det indeholder virkelige Nyheder, og saa meget mere uventede, som det første Brev intet taler derom. De skulde den følgende Dag rejse til Neapel, hvor Mylord Edouard havde noget at forrette, derpaa vilde de see Besuv Begriber Du, min Bedste! hvad Tiltrækkende dette Syn kan have? Naar de komme til Rom Clatsre! rænk, forstik Dig! Edouard er nær ved at givtes Himlen være lovet! ikke med den uværdige Marquise; tvertimod,

imod, han anmærker, at det kun er slet fat med hende. Med hvem da? med Laura, den elskværdige Laura, saa men dog hvilket Givtermaal! Vor Ben taler ikke et Ord derom. Strax derefter ville alle tre rejse og komme hid for endelig, at gjøre her deres sidst. Indretninger. Min Mand har ikke sagt mig hvilke; men han gjør Regning paa at Saint-Preux skal blive hos os.

Jeg maa tilstaae Dig, at hans Tausched foruroliger mig noget. Det er mig vanskeligt at finde Rede i Alt dette. Jeg seer deri sølsomme Ting, og Spil i det menneskelige Hjerte som man neppe kan udarunde. Hvorledes har en saa dydig Mand kunnet fængsles af en saa varig Lidenskab for en saa slet Kone som denne Marquise? Hvorledes har hun med en saa slem og grusom Karakter kunnet fatte og nære en saa levende Kjærlighed for en Mand, der saa lidet lignede hende, ifald man ellers kan hødre et Raseri, der er i Sand til at gjøre sine Slaver skyldige i Forbrydelser, med Elskovs og Kjærligheds Navn? hvorledes har et saa ædelt, saa ømt, saa uegennytrigt Ungdomshjerte kunnet finde sig i sine første Udsvalier? Hvorledes har det kunnet trække sig ud af disse ved en forfærlig Tilbøjelighed, der

er fast til at forvilde vort Køn; og hvorledes har Elskov, der styrter saa mange dydige Qvinder, kunnet vinde den Sejer at danne een dydig? Siig mig, min Claire! at adskille to Hjerter, der elskede hinanden, uden at passe sammen; at forene dem, som passede sammen uden at forstaae hinanden; at bringe Kjærlighed til at vinde Sejer over Kjærlighed selv; at drage Lyksalighed og Dyd selv ud af Lastens og Skjændselens Bryst; at befrie sin Ven fra et Uhyre, ved at skaffe ham, saa at sige, en Sælfsaberinde ulykkelig, det er sandt, men elskværdig, endog retskaffen, i det mindste, som jeg tør troe, dersom man igjen kan blive det; siig mig! Den, der kunde gjøre Alt dette, kan han være lastværdig? Den, der kunde udholde det, kan han være at dable?

Lady Bomston skal altsaa komme hid? Ja herhid min Engel! hvad tænker Du dersom? Hvilket Vidunder maa endelig ikke denne beundringseværdige Pige være, som Opdragelsen har forærvet, som Hjertet har reddet, og for hvem Elskov har været Vej til Dyden? Hvo bør mere beundre hende end jeg, som har gjort det Modsatte; jeg, som min Tilhøjelighed eene har forvildet, da Alt forenede sig for
at

at føre mig til det Gode? Jeg fornædrede mig mindre, det er sandt, men er jeg opdragen som hun? Har jeg undskyet saa mange Snarer og gjort saa mange Opofrelser? Fra Skammens nederste Trin har hun kunnet stige til Ærens første; hun er hundrede Gange agtværdigere, end om hun aldrig havde været skyldig. Hun er følsom og dydig: hvad mangler hun for at ligne os? Gives der ingen Omvendelse fra Ungdoms Feiltrin, hvad Ret har da jeg til mere Overbærelse? For hvem skal jeg haabe at finde Naade? og hvad Hæder kan jeg gjøre Fordring paa, naar jeg undslaaer mig for at ære hende?

Men Cousine! i det min Fornuft siger mig dette, knurser mit Hjerte; og uden at kunne forklare hvorfor, maa jeg kjæmpe mod mig selv for at finde det godt, at Edouard er indgaaet i dette Ægteskab, og at hans Ven har blandet sig deri. O Indbildning! Indbildning! Hvor vanskeligt at affaste dens Nag! Den forleder os altid til Uretfærdighed: et forbigangent Gode udslættes ved et nærværende Onde, og et forbigangent Onde skulde ej kunne udslættes af noget Gode?

Jeg har for min Mand yttret min Urolighed over Saint-Preux's Forhold i denne Sag.

Jeg

Jeg synes, har jeg sagt, at han skammer sig ved, at tale derom til min Cousine. Han er ei i Stand til at begaae nogen Midlingsstreg, men han er svag Alt for megen Eftergivelse mod en Vens Kærlin — Nei, svarede han mig, han har gjort sin Pligt; han vil gjøre den, det veed jeg; mere kan jeg ikke sige Dig, men Saint-Preux er en brav Karl. Jeg staaer inde for ham; Du vil nok blive fornøjet med ham Claire! Det er umuligt at Wolmar bedrager mig eller sig selv. Ved denne saa bestemte Tale begyndte jeg at gaae ind i mig selv: jeg indsaae at alle mine Betænkeligheder blet rejste sig af falsk Dumbhed, og at jeg, ved at være mindre forsængelig og mere billig, vilde finde Lady Boniston værdigere til sin Rang.

Dog vi ville for et Øjeblik slippe Lady Boniston og komme igjen til os selv. Føler Du ikke, ved at læse dette Brev, alt for vel, at vore Venner skulle komme tilbage snarere end vi vente dem, og siger Dit Hjerter Dig intet? Elauer det ikke nu stærkere end ellers, dette alt for sømme og mit alt for lige Hjerter? Tænker Du ikke paa den Fare at leve fortroligen med en elsket Person; at see ham hver Dag, at boe med ham under det samme Tag?

Oj,

Og, hvis mine Bildfarelser ej have røvet mig Din Agtelse, indjager da ikke mit Exempel Dig nogen Frygt? Hvor mange Gange i vore yngre Aar have ikke Fornuft, Vennskab og Ære indblæst Dig en Angest for mig, som jeg af blind Kjærlighed har foragtet! Nu kommer Naden til mig, min søde Veninde! og det som mere er, jeg har en sørgelig Erfarenhed at beraae mig paa. Hør mig derfor, medens det endnu er Tid, af Frygt for, at Du, efterat have henbragt det Halve af Dit Liv med at begræbe mine Fejltrin, maaskee kan komme til at henbringe den anden Halvedeel med at begræbe Dine egne; især overgiv Dig aldrig til den faade Munterhed, som skjærmer om dem, der intet have at frygte, og styrter dem, som ere i Fare. Claire, Claire! en Gang spottede Du Elskov; men det var fordi Du ej kjendte den, og, fordi Du ikke havde følet dens Pile, troede Du Dig hævet over dens Angreb. Den hævner sig og leer til Gjengjæld over Dig. Lær at sætte Mistro til Din forrøderiske Lyksalighed, og frygt for, at den een gang skal komme at koste Dig Tårer. Kjære Veninde! det er Tid at jeg viser Dig for Dig selv; thi hidindeil har Du ikke set Dig i Dit rette Lys: Du har bedraget Dig i
Hens

Henseende til Din Karakter, og ikke vidst at vurdere Dig efter Dit sande Værd. Du har fæstet Tro til Chaillots Dom; ifølge Din spøgende Munterhed holdt hun Dig for lidet sølsom; men et Hjerte som Dit var over hendes Kateevne. Chaillot var ikke skabt til at kjennde Dig; ingen i Verden har kjendt Dig ret, jeg eene undtagen. Selv vor Ven har meret solet end seet Dir hele Værd. Jeg har ladet Dig blive i Din Bildfarelse, saa længe den kunde være Dig nyttig; men nu, da den kan styrte Dig, maa jeg rive Dig ud af den.

Du er levende, og troer Dig ikke sølsom. Mit Barn! hvor Du bedrager Dig! Din Fyrighed selv beviser det Modsatte. Er det ikke altid paa Ting, der angaae Følelsen, den over sig? Er det ikke fra Dit Hjerte Din Lystigheds Ynde kommer? Dit Spøg er et mere rørende Tegn paa Deeltagelse end en Andens Høfligheder; Du indsmigrer Dig medens Du sjaaser; Du leer, men Din latter gjennemtrænger Sjælen; Du leer, men Du afløkker Omhed's Taarer, og med alt det Let-sind seer jeg Dig næsten altid alvorlig.

Derfor Du blot var, hvad Du udgiver Dig for, saa sig mig hvad der skulde knytte os saa stærkt til hinanden? Hvorledes kunde
et

et saa mageløst Venſkabsbaand, finde Sted mellem os? Hvorledes ſkulde en ſaa fortrinlig Hengivenhed fylde et Bryſt, der ſaa lidet var ſtemt til Hengivenhed? Hv d? Den, der ikke har levet uden for ſin Veninde, ſkulde ikke kunne elſke? Den, ſom har villet forlade Fæder, Mand, Elægtninger og ſit Fødeland for at følge hende, ſkulde ikke foretrække Venſkab for Alt? Og hvad havde jeg gjort, jeg ſom har et ſaa følsomt Hjerter? Cousine! jeg har ladet mig elſke og jeg har gjort meget, med al min Følsomhed, i det jeg har nærret et Venſkab for Dig, der har været ligesaa inderligt ſom Dit for mig.

Diſſe Modſigeller have givet Dig det følsomme Begreb om Din Karakter, ſom en ſaadan Gjæk, ſom Du er rogenſinde kunde fatte, nemlig at Du holder Dig paa een Gang for varm Veninde og kold Elſkerinde. Da Du ej kunde miſtkjende det enlige Venſkab; hvoraf Du følede Dig gjennemtrængt, troede Du at denne Følelſe var den eeneste Du var i Stand til at nære. Foruden Julie, tænkte Du ikke at Noget i Verden kunde gjøre Indtryk paa Dig; ligesom de af Naturen følsomme Hjerter ikke kunne være det uden for een Gjenſtand, og ligesom Du ſkulde have

kunnet

kunnet elske mig inderlig, fordi Du blot elskede mig! Du gjorde mig det pudseerlige Spørgsmaal om Sjælen var af noget Kjon? Nei, mit Barn, Sjælen er slet ikke af noget Kjon, men dens Bevægelser udmærke den, og Du begynder Alt for vel at føle det. Fordi den første Elsker, der tilbød sig, ikke henrev Dig, troede Du strax, at Du aldrig kunde henrives; fordi Du manglede Kjerlighed for Din Besjler, troede Du, at Du aldrig kunde have nogen for noget Menneske. Da har blev Din Mand, elskede Du ham dog, og det saa inderligen at vor Fortrolighed leed derved. Din saa lidet folsomme Sjæl kunde dog finde en Tilgiwt for Kjerlighed, der var stor nok til at tilfredsstille en retskaffen Mand.

Stakkels' Cousine! det skaser nu til Dig for Eftertiden at opløse Din egen Eviwl, og dersom det er sandt:

Ne i iskold Elsker kun er lidet trofast Ven, *)

frygter jeg for at jeg har nu en Grund for meget
til

*) Ch'un freddo amante é mal sicuro amico.

Disse Vers ere forhuttlede; og, (de skionne Damer tage det ikke flde op!) den originale Forfatters Mening er mere træffende og skjon.

til' at' troe Dig; men jeg maa da endelig i den Henseende sige Dig Alt hvad jeg tænker.

Jeg troer at Du, uden at vide det, har elsket tidligere end Du troer det, eller i det mindste at den samme Tilbøjelighed, som styrkede mig, havde forført Dig, hvis jeg ikke havde forekommet Dig. Troer Du, at en saa naturlig og saa sød Følelse kan dvæle saa længe inden den ytrer sig? Tænker Du, at man i den Alder, vi vare, ustraffet kan være fortrolig med et elskværdigt ungt Menneske, eller at denne Følelse, med al den Lighed, der hersker i vor Smag, skulde være den eeneste, vi ej havde tilfælles? Nej, min Engel! Du skulde have elsket ham, jeg er vis derpaa, naar jeg ej først havde elsket ham. Som mindre svag, skøndt ikke mindre følsom, skulde Du vordet fornuftigere uden at vordet lykkeligere. Men hvilken Tilbøjelighed havde i Din dybtige Sjæl. kunnet dæmpe Afstøyen for Eræringssdaad og Utroskab? Venskab frelste Dig fra Elkovs Snarer; Du saae blot en Ven i Din Venindes Elsker, og Du fritjæbte Dit Hjerte paa mit Hjertes Beføstning.

Disse Formodninger ere vel endog ikke saa meget Formodninger, som Du tænker; og, naar jeg vilde gjenkalde hine Tider, der
hør

bør være forglemte, skulde jeg let kunne i den Deeltagelse, som Du troede at vise mig alle, finde en ikke mindre levende Deeltagelse for ham, der var mig kjær. Da Du ikke selv torde elske ham, vilde Du at jeg skulde elske ham; Du holdt os Begge uundværlige til hinandens Lyksalighed, og det Hjerte, der ej har sin Lige i Verden, havde os Begge derved saa meget inderligere kjær. Vær forvissat om, at Du uden Din egen Svaghed havde været mindre overbærende med mig; men Du maatte have bebrejdet Dig selv en billig Strængighed under Navn af Skindsyge. Du sølede Dig ikke berettiget til at bestride en Tilbøjelighed hos mig, som jeg burde have neddæmpet, og af Frygt for snarere at være troløs end dydig troede Du at have gjort nok for Dyden ved at opofre Din Lyksalighed for vores.

Der seer Du, min Claire! Din hele Historie; der seer Du hvorledes Dit tyranniske Beskab tvinger mig til at yde Dig Tak for min Banære og være Dig erkjendtlig for min Skade. . . Troe dog ikke derfor at jeg i den Henseende vil ligne Dig. Jeg er ligesaa lidet i Stand til at følge Dit, som Du mit Exempel, og ligesom Du ej behøver at frygte for flere Fejler af mig, saaledes har jeg ikke.

Him:

Himlen skee Tak! længer Dine Grunde til Overbærelse. Hvad værdigere Brug kan jeg vel gjøre af den Dyd, Du har gjengivet mig, end at hjælpe Dig i at beholde Din?

Jeg maa ogsaa sige Dig min Mening om Din nærværende Forfatning. Vor Læremesters lange Fraværelse har ikke forandret Din Stemning for ham. Din gjenvundne Frihed og hans Hjemreise have gjort en ny Epoke, som Elskov har draget sig til Nytte. Der er ingen ny Følelse opkommen i Dit Hjerte; den, som laae skjult der, har kun grebet stærkere om sig. Stolt af at tørde tilstaae Dig selv dette, ilede Du med at sige mig det. Denne Bekjendelse syntes næsten uforbigjængelig nødvendig til at gjøre hin Følelse uskyldig; i det den blev en Forbrydelse i Din Venindes Øjne, ophørte den at være nogen i Dine; og maaskee havde Du ej styrtet Dig i en Fare, som Du i saa mange Aar kjæmpede imod, uden for gandske at befrie mig for den.

Jeg har følet Alt dette, min Bedste! jeg foruroligedes kun lidet over en Tilbøjelighed hos Dig, der tjener til en Værn omkring mig, og som Du ej kunde bebrejde Dig. Den Vinter, vi henbragte i Fredens og Venstabs Ekjød, gjorde mig end sikkrere, da det fore-

Kom mig, som om Din Munterhed var for-
øget isteden for at tabe sig. Jeg saae Dig
om, omhyggelig, estertænkfuld, men frie i
Dine Kjærtegn, naturlig i Dit Spøg, uden
Hemmelighedsfuldhed, uden Snigfærd i alle
Ting, og i Dine overgivneste Lestier (agace-
ries) gøtgjorde Din uskyldsprægede Glæde Alt.

Efter vor Samtale i Elyseum er jeg ikke
længere saa fornøjet med Dig. Jeg finder Dig
sagmodig og sværmende. Du morer Dig lige-
saa meget allene, som hos Din Veninde. Du
har ikke forandret Sprog men Tone; Dit
Skjemt er mere tilbageholdende; Du tør ikke
mere tale saa ofte om ham; man skulde næ-
sten sige at Du frygter steds for at han hører
Dig; og man seer paa Din Urolighed, at Du
venter paa Efterretninger fra ham uden at ville
spørge derom.

Jeg gyser, gode Cousine! ved at tænke
paa, at Du ikke føler Din hele Fare, og at
Elfskovspilen tykt har saaret Dit Junderste længe
förend Du syntes at frygte derfor. Troe mig,
randsag vel Dit svage Hjerte; spørg Dig selv
noje, (jeg gjentager det), om man, hvor
dydig man end er, længe uden Fare kan være
med den, man elsker; og om den Fortrolig-
hed,

hed, der styrkede mig, har slet intet Frygteligt for Dig.' I ere Begge frie; det er just det, der gjør Umstændighederne mere mistænkelige. Der er i et dydigt Hjerte ingen Svaghed, som tillader Samvittighedsnag, og jeg er enig med Dig i at man altid er stærk nok til at modstaae Laster: men af! hvo kan vogre sig for at være svag? Betragt imidlertid Folgerne, og tænk paa Virkningerne af Ekam. Hvorledes kan man fortjene Andres Agtelse, uden at have nogen for sig selv; og naar vil den, der gjør det første Skridt paa Lastens Vej uden Gysen, standse? Dette vilde jeg sige til de Vardenskvinder, for hvilke Moral og Religion ere et Lutet, og som ingen anden Lov kjende, end Andres Mening. Men Du, dydige og kristeligstubede Kone, Du som indseer Dine Pligter, og elsker dem; Du som kjender og følger andre Regler end det almindelige Omdømme, Din første Hæder er den, Din Samvittighed giver Dig, og det er denne, det kommer an paa at vedligeholde.

Beed Du vel hvad der er det Urigtige fra Dig Side i denne hele Sag? Det er, (jeg siger det igjen) at Du rødmer over en sædelig Solæsse, som Du blot b høver at nævne for at
gjøre

gjøre den aldeles uskyldig: *) men med Alt Dit spøgefulde Lune er ingen saa forsagt som Du. Du gjækkes for at spille den Friske, men jeg seer Dit arme bævende Hjerte! Du bærer Dig ad med Kjærlighed, den Du forstiller Dig at lee af, som de Børn, der synge om Natten, naar de ere bange. O kjære Benginde, erindre Dig hvad Du tusinde Gange har sagt: det er den falske Udsættelse, der leder til den sande, og Dyden rædner ever intet uden hvad som er ondt. Er Elskov i sig selv en Forbrydelse? er den ikke den reueste saavel som den sødeste Naturens Følelse? har den ikke et gavnligt og priseligt Maal? Forsmaaer den ikke de nedrige og krybende Sjæle? Oppluer den ikke de store og kjække? Foræbler den ikke alle deres Følelser? Opløfter den ikke deres Bæsen? haver den Lem ikke over dem selv. Ak! dersom man for at være dydig og god maa være uangribelig for dens Pile, sig da, hvad er der tilbage for Dyden paa Jorden? Naturens Udsættelse og de usleste, Dodelige.

Hvad

*) Hvorfor lader Udgiveren de idelige Gjentagelser, hvoraf dette Brev, saavel som mange andre, er fuldt, blive staaende? Af en meget simpel Grund; nemlig fordi han aldeles ikke kjætter om at disse Breve skulle behage dem, der kunne gjøre dette Spørgsmaal.

Hvad har Du gjort, som Du kan bebrejde Dig? Har Du ikke valgt en retskaffen Mand? Er han ikke fri? Er Du det ikke? Fortjener han ikke al Din Agtelse? Har Du ej al hans? Er Du ikke lykkelig nok, naar Du kan gjøre en Ven lykkelig, der er dette Navn saa værdig; naar Du med Dit Hjerte og Din Person kan betale Din Venindes gamle Gjæld, og hædre den af Lykken mishandlede Fortjeneste ved at opføre den i Dit Selskab?

Jeg indseer de smaa Betænkkeligheder, der holde Dig tilbage. At tilintetgjøre en fattet og reent ud erklæret Beslutning, lade en anden Bysker træde i Din afdøde Mandes Sted, vise sin Svaghed offentlig, give sig med en Elskovsridder! — thi lave Sjæle, der altid ere dulle med vanærende Titler, ville snart bruge denne — det er altsaa de Grunde ifølge hvilke Du heller vil bebrejde Dig Din Tilbøjelighed end retfærdiggjøre den, heller lade Elskovsgloben ulme i Dit Inderste end gjøre Din Kjærlighed lovlig! Men jeg spørger Dig, er det en Skam at give sig med den, man elsker, eller er det ikke meget mere een, at elske ham uden at ægte ham? Et af to maa Du vælge. Den Hæder, Du skylder den Afdøde, er at ære hans Enke nok til hellere at give hende en
Mand

Mand end en Effer; og, dersom Din Ungdom udder Dig til at besætte hans Plads, hyl-der Du da ikke hans Minde ved at vælge en Mand, der var ham kjær?

Hvad Standsuligheden angaaer, da troer jeg, at jeg vilde fornærme Dig ved at bestride en saa urimelig Indvending, naar der spørges om Dyd og gode Eæder. Jeg kender ingen vanærende Ulighed uden den, der har sit Ud-spring fra Karakteren eller Opdragelsen. I hvad Stand end det Menneſke, der har ind-suget lave Grundsaetninger, kommer, er det altid skændigt at forbinde sig med ham. Men et Menneſke, opdragen med Værdfølelse er Ligeemand med hele Verden; der er ingen Stil-ling i Livet uden han jo er paa sin Plads. Du veed Din Faders Mening, da der var Strid om mig og vor Ven. Hans Familie er anstændig, skøndt den er ubekjendt. Han ny-der offentlig Agtelse og fortjener den; og var han end det ringeste Menneſke burde Du i Be-tragting af hine Fortrin ikke betænke Dig; thi det er bedre at handle mod Adels end mod Dyd; og en Kuldsvietrone er agtværdigere end en Fyrstes Frille.

Jeg indser fremdeles godt et andet Slags Forlagenhed, der flyder af den Nødvendighed
at

at Du skal erklære Dig først; thi det bør Du føle, at, naar han skal vove at gjøre sig Haab om Dig, maa Du tillade ham det, og det er een af de billige Fordele ved Standsulighed, at den ofte koster den mest ophøjede den Ydmøggelse, at gjøre det første Skridt. Jeg tilgiver Dig at Du tager denne Vanskelighed i Betragtning, og jeg tilstaaer endog, at den vilde forekomme mig saare vigtig, dersom jeg ej gjorde mig saa megen Umage for at høre den: jeg haaber, at Du har Tillid nok til Din Veninde for at troe, at det skal skee uden at fornærme Din Ære; jeg for min Deel stoler nok paa et hædigt Udfald for at gaae tillidsfuld til Verks; thi, Alt det uagtet, som I begge have sagt mig om Vanskeligheden i at forvandle en Veninde til Kjæreste, troer jeg Dig ikke, om jeg ellers kjender et Hjerte ret, hvori jeg alt for godt har lært at læse, at dette Foretagende under disse Omstændigheder kræver saa stor Klogskab af mig. Jeg foreslaaer Dig derfor at lade det hvile paa mig at bringe denne Sag i Rigtighed, paa det at Du kan overlade Dig uden Forbeholdenhed, uden Kummer, uden Fare, uden Skam til den Fornøjelse som hans Hjemkomst vil gjøre Dig. Ad Cousine! hvor yppeligt for mig at forme for evig to Hjerte,

ter, der ere saa meget skabt for hinanden, og for saa lang Tid siden ere sammensmeltede med mit! endnu skulle de nøjere forenes om det er mueligt; I skulle ikke være mere end een baade for eder selv og mig. Ja min Claire! Du kan endnu bevise Din Veninde en Tjeneste ved at krone Din Kjærlighed, og jeg skal derved werde saa meget vissere paa mine egne Kælelser, naar jeg ej længer kan gjøre Forskjel paa dem og eders.

Dersom dette Forslag, trods mine Grunde, ikke staaer Dig an, er min Mening, at vi, det koste hvad det vil, skal bortfjerne dette farlige og for een af os altid frygtelige Menneske; thi, hvordan det end gaar, er dog vore Børns Opdragelse os mindre vigtig end deres Modres Dyd. Jeg giver Dig Tid til at eftertænke Alt dette paa Reisen. Naar Du kommer hjem, tale vi nærmere derom.

Jeg har taget den Beslutning at sende dette Brev lige til Genf, da Du ej har kunnet ligge mere end een Nat i Lausanne, og det altsaa ej vilde træffe Dig der. Bring mig mange Efterretninger om den lille Republik, især det Gode, man siger om denne ypperlige By. Jeg skulde prise Dig lykkelig, at Du faaer den at see, dersom jeg kunde gjøre Væsen

sen af Fornøjelser, som man kjober paa sine
Benner's Bekostning. Jeg har aldrig elsket
Luxus, og nu hader jeg den, fordi den har
rovet mig Dig, jeg veed ej hvor mange Aar.
Mit Varn! ingen af os rejser til Genf for
at kjoibe Bryllupsstads; men hvad Fortjeneste
end Din Brøder kan have, tvivler jeg dog
paa at Din Svigerinde er lykkeligere med sine
brabantiske Kniplinger og sine indianiske Silke-
tojer end vi i vor Simpelted. Denne min
Anke nagtet, paa lægger jeg Dig dog at over-
tale hende til at komme og holde Bryllup paa
Clarens. Min Fader har skrevet til Din, og
min Mand til Brudens Moder for at bede
dem derom. Hermed følge Brevene; besorg
dem, og understøt Indbydelsen med Din vor-
ende Indflydelse; dette er Alt hvad jeg kan
for. at Højtideligheden ej skal gaae for sig
uden min Nærværelse; thi jeg maa sige Dig
at jeg, for Alt i Verden, ikke vil forlade
min Familie. Lev vel Cousine! et Par Ord
maa Du sende mig til Esterretning, at jeg i
det mindste kan vide, naar jeg skal vente Dig.
Dette er nu den tiende Dag siden Du rejste,
og jeg kan ikke mere leve saa længe uden Dig.

E. S. Medens jeg skrev dette afbrudte
Brev, fik Henriette ogsaa det Indfald at ville
skrive.

skrive. Da jeg gjerne ønsker at Børn altid skulle sige hvad De tænke, og ikke hvad man lægger dem i Munden, lod jeg den lille Mar skrive Alt hvad hun vilde uden at forandre et eeneste Ord deri. Det er altsaa det tredje Brev, der følger med mit. Jeg veed vel at det ikke endnu er det, jeg tittede efter da jeg gjennemsaae denne Pakke. Du kan gjerne lade være at lede heri efter det; thi Du finder det saa ikke. Det er adresseret til Clarens, og paa Clarens skal det læses; ret Dig derefter!

XIII. Brev.

Fra Henriette til hendes Moder.

Hvor er Du da, Mama? Man siger, Du er i Genf, og at det er saa langt, saa langt, at man maatte gaae to Dage, hele Dagen, for at naae Dig: vil Du da saaledes rejse hele Verden rundt? Min lille Papa er i Morges rejst til Etange; min lille Bedstefader er paa Gaaet; min lille Mama har lukket sig inde for at skrive; og her er ingen uden min rare Pernette og min rare Fanchon. Gud frie mig! Jeg veed ikke hvordan altsammen har sig; men, siden vor Ven rejste er hele Verden gal. Mama!
Du

Du begyndte først. Man kjedede sig allerede temmelig, da Du ingen mere havde, som Du kunde gjøre gal. Ak! det er endnu langt værre siden Du rejste! thi lille Mama er ikke mere i saa godt Lune, som da Du var her. Mama! min lille Marcellin lever vel, men han holder ikke mere af Dig, fordi Du ikke har ladet ham hoppe i Gaar som sædvanlig. Jeg troer, jeg endnu vilde holde lidet af Dig, dersom Du kom meget snart igjen, at man ikke skulde kjede sig saa meget. Vil Du gandske faae mig god igjen; da bring min lille Marcellin eet eller andet, som kan fornøje ham. For at faae lidt god isjen kan Du nok finde hvad Du skal gjøre. Ak! min Gud! var vor gode Ven her! Min smukke Bifte er gandske itu; min blaa Kædning seer ud som en gammel Klud, min gule er i Pjalter; mine daglige Handsker due ikke mere. Lev vel, Mama! jeg maa slutte mit Brev; thi lille Mama har sluttet sit, og kommer nu fra sit Kammer. Jeg troer at hun har røde Øjne, men jeg tør ikke sige det til Hende; dog naar hun læser dette, vil hun vel see, at jeg har seet det. Min gode Mama! hvor Du er stem, naar Du saaledes faaer min lille Mama til at græde!

E. S. Jeg omfavner min Bedstefader; jeg omfavner mine Onkler; jeg omfavner min nye Tante og hendes Mama; jeg omfavner Alle, Dig undtagen. Mama! Du forstaaer mig vel, jeg har ikke lange Arme nok for Dig.

